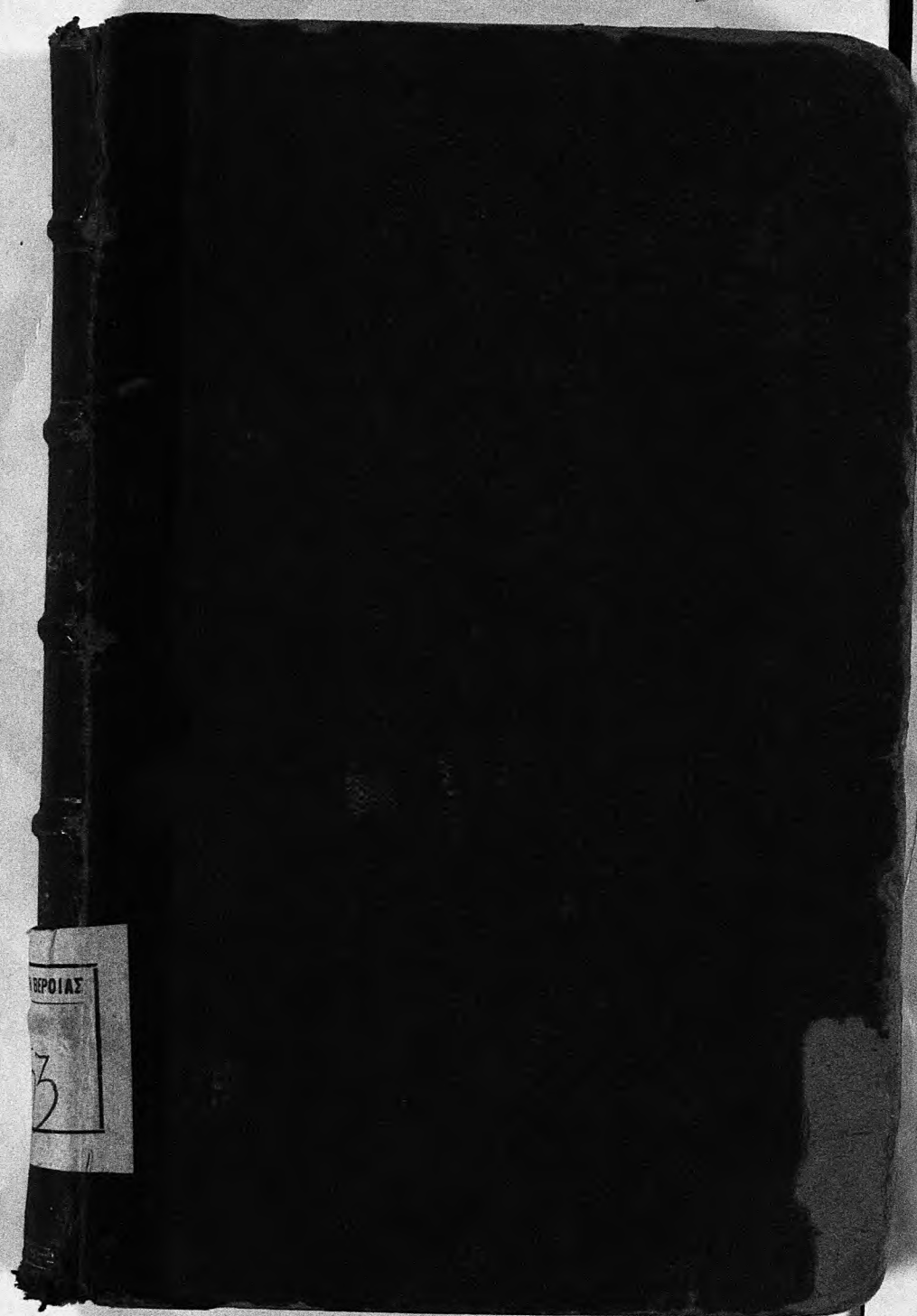

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

31953

GRYER 00660

Μινωτική

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

11. 11. 11

Π. Ζηρό Ν° 35
ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Νέο Μορ.ιο
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

*54
85
125*
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Νικολάου Α. Καραγιάννη

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
122 Ὀδὸς Ἑρμοῦ 122

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ
27 Ὀδὸς Γεωργαντζήδων 27

1881

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

821

ΔΩΡΕΑ
ΝΙΚ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
1977

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

*Αριθμός Εισαγωγής: 31953

*Ημερ/νία Εισαγωγής: 22-5-78

Ταξινόμικός *Αριθμός: 099

ΑΘΗΝΗΣ, Τύποις 'Ανδρέου Κορομηλά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΗ ΠΕΦΙΛΗΜΕΝΗ ΜΟΙ

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΙ

ΕΝΘΕΡΜΩ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΠΡΟΜΑΧΩ

ΚΑΙ ΓΕΝΝΑΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΙ

ΤΩΝ ΜΟΥΣΩΝ

ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΣ

Δημοσίον Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

619 αν

199

2

ΛΥΡΙΚΑ

—

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΑΦΝΑΙ

ΑΙ ΔΥΩ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ *

Α'

Ἀκόμα στήν ἀγιά Σοφιά δὲ σβέσθη τὸ καντήλι,
Ἀκόμα δὲν τὴν ἔσυρεν ὁ Μουχχμέτης δοῦλα,
Καὶ ψαλμῶδ' ἀκούεται εἰς τὴν Ὠραία Πύλη·
Ἀκόμα εἶναι Χριστιανή, ἀκόμα Ἑλληνοποῦλα.
Τῆς κορυφῆς τῆς ὁ σταυρὸς φιλιέται στόμα στόμα
Μὲ τὸν γαλάζιον οὐρανὸ σὰν κόρη καὶ πατέρας·
Θαρρεῖς πῶς ἀποχαιρετᾷ τὸ πατρικὸ τοῦ δῶμα....
Ἄχ! εἶναι ἡ παραμονὴ τῆς δίσεχτης ἡμέρας,
Ποῦ ἡ Ἑλλάς κ' ἡ Ἐκκλησιὰ ψυχρομυχοῦν ἀντάμα
Μπρὸς στήν ἀχάριστη Φραγκιά, στὴ βάρβαρη τῇ Δύσι,
Κ! αὐτὴ γελᾷ καὶ χαίρεται στὸ ἄφρονό τους κλαῖμμα,
Ὅπου νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὸ δάκρυ μας νὰ χύσῃ!

* Τὸ ποίημα τοῦτο, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο φέρον παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἀστερίσκον, ἀπηγγέλθη ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῶ.»

Β'

Ἀκόμα ἡ Ἀγία Σοφία δὲν τούρκεψεν, ἀκόμα·

Ἀκόμα ἔχει μέσα της τὸ Αἶμα καὶ τὸ Σῶμα,
Σταυρὸ στὸ ἓνα χέρι της καὶ στ' ἄλλο της κοντάρι,

Κι' ἀκόμα δὲν τὴν πάτησε Σαρακηνὸ ποδάρι.

Καθὼς ὁ ἥλιος, στὰ βουνὰ ἐπὶ τὸν βασιλεῦη,

Τὸ φωτοβόλο πρόσωπο μὲ σπλάχνος πίσω νεύει,

Καὶ λίγο φῶς παρηγοριά πριγοῦ νὰ δύση χύνει,

Ἔτσι κ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀκόμα δὲν ἀφίνει.

Τὴν ἀκριδὴ τοῦ Ἐκκλησιᾶ, κι' ἀκόμα τὴ ζεσταίνει,

Ὡσὰν ψυχὴ ποῦ σ' ἄρρωστο κορμὶ ἀκόμα μένει. —

Γ'

Ἄχ, τί γλυκὰ καὶ λυπηρὰ οἱ θέλοι της ἤχοῦνε!

Θαρρεῖς πῶς φαίνουσι ἄνθρωποι ἐποῦ ψυχομαχοῦνε,

Κ' ἡ Ἐκκλησιᾶ νεκρώσιμο πῶς φαίνει στὴν Πατρίδα.

Κ' εἶναι ὁ ἥχος δάκρυα, ἀπελπισιὰ μ' ἐλπίδα,

Πικρὸς ἀποχαιρετισμὸς μ' ἀντάμωσι κρυμμένη,

Θανάτου πίκρα μὲ χαρὰ κρυφὴ καὶ μακροσυμένη....

Αὐτ' εἶναι ἡ Ἀγία Σοφία;... Αὐτὴ, ποῦ σὰν ἐγίνη,

Χαμῆλωσαν οἱ οὐρανοὶ γιὰ νὰ τὴν δοῦν κ' ἐκαῖνοι;

Ποῦ εἶναι, ποῦ ἡ δόξα της, τὰ πλούτη της, τὰ κάλλη;

Πῶς ἐγυμνώθ' ἡ Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους ἡ μεγάλη;...

Δὲν τὴν ἐγύμνωσαν ἐχθροί· μονάχη στὴν Πατρίδα

Τὰ χάρισε, καὶ τᾶκανε σπαθιά, κοντάρι' ἀσπίδα.

Θέλει κι' αὐτὴ τὸν πόλεμο· γι' αὐτὸ ἐγυμνώθη ὅλη.

Πόσο γλυκὰ π' ἀντιλαλοῦν οἱ ἅγιοί της θόλοι!

Πῶς ὁ ψαλμὸς λυπητερά ἐπάνω ἀναιθαίνει,

Καὶ τρίζουν τὰ Εἰκονίσματα κ' ἡ Παναγιά γλωμαίνει!

Κλαίνε γυναικες καὶ παιδιὰ· τὰ βρέφη ξεφωνίζουν,

Κ' οἱ ἄνδρες εἰς τὰ μάρμαρα θλιμμένοι γονατίζουν.

Εἰς τὸν Πατρίκιον κοντὰ ὁ ψωμοζήτηρ στέκει,

Καὶ εἰς τὸ πλάγι τοῦ φτωχοῦ ὁ πλούσιος παρέκει.

Ἄχ, ἡ μεγάλη συμφορὰ ξεχνᾷ τὰ μεγαλεῖα,

Κ' εἴμεθα μόνο ἀδελφοὶ στὴν ἄκρα δυστυχία!

Δ'

Ἄργα, ἄργα τῆς Ἐκκλησιᾶς ἀκούει· ἡ καμπάνια,

Καὶ τὰ παιδιὰ της προσκαλεῖ ἡ πικραμένη μάνα.

Κάθε φορὰ π' ἀκούεται ἡ θλιβερὴ φωνή της,

Θαρρεῖς πῶς εἶν' ἡ ὕστερη κ' ἐβγῆκεν ἡ ψυχὴ της!

Τὴν ὕστερὴ της λειτουργιὰ ἡ Ἐκκλησία δίνει,

Καὶ εἶναι Δεῖπνος Μυστικὸς ἡ λειτουργιὰ ἐκείνη!

Πότε, Θεέ μου, θ' ἀκουσθῇ κι' Ἀνάστασι' ἐκεῖ πέρα;

Εἶναι μακρὰ, πολὺ μακρὰ ἀκόμ' ἐκεῖν' ἡ μέρα;...

Ἡ Λειτουργιὰ ἡ ἔσχατη ἀκολουθεῖ ἀκόμα,
Κι' ἀκοῦνε ὅλοι ἄφωνοι μὲ ἀχνισμένο χρῶμα.

Χιλιάδες χεῖλ' ἡ δέησις ἀνοιγοῦλετ'· χιλιάδες
Φιλοῦν τὰ Εἰκονίσματα κι' ἀνάδουνε λαμπάδες!

Παρακαλοῦνε τὸ Θεὸ τὰ πικραμένα χεῖλη
Κάνέν' ἀπ' τοὺς ἀγγέλους του σωτήρα νὰ τοὺς στείλῃ.

Πολλοί, θαρροῦν, τὸν βλέπουνε καὶ τὸ σταυρὸ τους κάνουν·
Ἄχ, ὅταν συλλογίζωμαι πῶς ὅλοι θὰ πεθάνουν,

Ὅλοι αὐτοὶ ποῦ θέονταί στήν ἴδια Ἐκκλησίᾳ,
Καὶ πῶς σὲ λίγο θὰ γενοῦν ἀτέλειωτη θυσία·

Πῶς τὸ γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅπου παρακαλοῦνε,
Πῶς ἤμπορεῖ μὲ μιὰ ματιὰ, ἂν θέλῃ, νὰ σωθοῦνε,

Καὶ κάθεταί στὸ θρόνο του ἀσάλευτος ἐπάνω,
Νὰ βλαστημήσω μοῦρχειται, τὸ νοῦ μου τονὲ χάνω!

Ε'

Γιατί, γιατί σὲ μιὰ μεριά κάθε ματιὰ γυρίζει;

Γιατί τὸ πλῆθος ἔξαφνα μὲ μιᾶς παραμερίζει

Μ' ἀγάπη καὶ μὲ σεβασμό; Ποιὸς εἶναι; ποιὸς προδίνει;...

«Ὁ Αὐτοκράτωρ!» κράζουνε, κι' ὁ Κωσταντῖνος μπαίνει!

Ἄχ, τί χλωμός, τί σκυθρωπός· βασιλικά ντυμένος,

Μὰ μὲ φτωγὴ καὶ ταπεινὴ γλαμύδα σκεπασμένος!

Ἐντύθη ἔτσι ταπεινὰ γιατί· εἶναι μαύρη ὥρα,

Καὶ ἦλθε νὰ προσευχηθῇ γιὰ τὴν πατρίδα τώρα.

“Ενα μονάχα στολισμὸ δὲ βγάζει—τὸ σπαθί του·

Μαζῇ μ’ αὐτὸ γεννήθηκε καὶ θὰ χαθῇ μαζῇ του.

Στὰ πέδιλά του φαίνονται ἀπάνω κεντημένοι

Οἱ δυὼ δικέφαλοι αἵτοί μὲ φτέρυγ’ ἀνοιγμένη·

Ἐκεῖνοι ποῦ σημαία τους τὴν ἔχουν τώρα ἄλλοι.

Μὰ πάλι στὴν πατρίδα τους θεὰ γυρίσουν πάλι!

Πότε, Θεέ μου, θὰ στραφοῦν στὴ γῆ τὴν πονεμένη;

Εἶναι μακρὰ, πολὺ μακρὰ οἱ δυὼ ξενιτεμμένοι;

ΣΤ’

Μοῦσα τοῦ πόθου, μὲ πλανᾷς τὸν Αὐτοκράτορά μου

Εἰς τὴν Ἀγία μας Σοφία τὸν ἄφησα νὰ μπαίνει·

Κοντά του πάλι φέρε με νὰ ζεσταθῇ ἡ καρδιά μου!

“Αχ, νάτος μὲ περπατησιὰ βασιλική, θλιμμένη,

Ὡραῖος εἰς τὴ θλίψί του, μὲ μάτι θολωμένο

Καὶ δίχως στέμμα—ἀκάνθινο σ’ ὀλίγο θεὰ βάλῃ—

Εἰς τ’ Ἅγιο Βῆμα προχωρεῖ μὲ μέτωπο σκυμμένο,

Καὶ δὲν ἀκούεται φωνὴ σὲ τόσο πλῆθος ἄλλη,

Παρὰ μονάχα ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ· κ’ Ἐκεῖνος

Θλιμμένη γέρνει κεφαλὴ μπροστὰ στὸ Σταυρωμένο,

Κι’ ἀπ’ τὸνα μέρος ὁ Χριστός, ἀπ’ τ’ ἄλλ’ ὁ Κωσταντῖνος

Σιωπηλοὶ κυττάζονται μὲ μάτι δακρυσμένο....

Ὡσὰν νὰ ᾔναι ἀδελφοὶ τὸ πρόσωπό τους μοιάζει·

—Καὶ τὸ Θεὸ ἡ συμφορὰ μαζῇ μας ἀδελφώνει!—

Ὁ Κωσταντῖνος τὸ Χριστὸ ἀκίνητος κυττάζει,
 Καὶ τῇ γυμνῇ του κεφαλῇ μπροστά του χαμηλώνει.
 Τὰ χεῖλη του σκαλεύουνε, μὰ δίχως νὰ μιλοῦνε....
 Εἰς τὸ μεγάλο Μάρτυρα τί λέγει ὁ Κωσταντῖνος;
 Γιὰ ποῖον τὰ χεῖλη τὰ γλωμά, γιὰ ποῖον παρακαλοῦνε;...
 Καὶ ποῖος δὲν ξέρεῖ τί ζητεῖ ἀπ' τὸ Χριστὸ ἐκεῖνος!

Ζ'

Σηκώνεται καὶ τσπεινὰ πρὸς τὸ λαὸ γυρίζει
 Καὶ λέγει· « συχωρᾶτε με! » βαθυὰ συγκινημένος,
 Καὶ ἀπὸ χίλια στόματ' ἡ Ἐκκλησιὰ βοίζει,
 Κι' ὅλα τὰ χεῖλη κρᾶζουνε μὲ μιᾶς· « συχωρεμένος! »
 Κι' ἀπ' τὸ Δεσπότη ποῦ κρατεῖ τὸ Αἶμα καὶ τὸ Σῶμα,
 Παίρνει τὴν ἄγρια Κοινωνιά, κατὰ γλωμὸς σὰν κρίνος,
 Καὶ ψιθυρίζει σοδερὰ τοῦ λειτουργοῦ τὸ στόμα·
 « Μεταλαμβάνει τοῦ Θεοῦ ὁ δοῦλος Κωνσταντῖνος! »
 Κάνενας ἀκοινώνητος δὲν μένει· ἐχθροί, φίλοι,
 Φιλιοῦνται κι' ἀγκαλιάζονται καὶ συχωριοῦνται ὅλοι,
 Καὶ τὰ ἐτοιμοθάνατ' μεταλλαδίνουν χεῖλη,
 Καὶ σειέται ὅλ' ἡ Ἐκκλησιὰ κι' ἀντιλαλοῦν οἱ θεοὶ. —
 Ἐξαφνὰ κρᾶζει μ' ἀνδρική φωνή ὁ Κωσταντῖνος,
 Γεμάτος θάρρος καὶ καρδιά καὶ μυστική ἐλπίδα·
 « Τώρα ποῦ καίει μέσ' μας ὁλόσωμος Ἐκείνος,
 « Στὰ τεῖχη ὅλοι· τὸ σπαθὶ κ' ἐμπρὸς μὲ τὴν ἀσπίδα!

« Εἶναι πολλοί, ὅμως Θεὸς μεγάλος προσκυνούμε·
 « Αὐτὸς γιὰ μᾶς, κ' ἐμεῖς γι' αὐτὸν τοὺς τούρκους πολεμοῦμε. »
 Καὶ κράζει ὅλος ὁ λαός· « Μεγάλος ὁ Θεὸς μας!
 « Αὐτὸς κι' ὁ Βασιλέας μας τὴν Πόλι θεὸν σώσουν... »
 Μὰ δὲν τὸ θέλησ' ὁ Θεός· δὲν ἦτανε δικός μας,
 Κ' ἔπρεπε κρίματα πολλὰ στὸ αἷμά μας νὰ λυώσουν.
 Ἐπρεπε στὴν Ἀγιά Σοφιά δερβίσης νὰ πατήσῃ,
 Καὶ τὸ Σταυρό της τ' ἄπιστο φεγγάρι νὰ γυρεμίσῃ.
 Γιὰ νὰ χροῦνε στὴ Φραγκιὰ κ' ἡ Δύσις νὰ γιορτάσῃ,
 Ὅπου νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς ποτὲ νὰ μὴ γελάσῃ!
 Ἄχ, γιὰ τὴ Δύσ' ἡ λύρα μου ἀνίσως καὶ γογγύζῃ,
 Ἄν ἔχῃ δίκη, ἡ Πατρις καὶ ὁ Θεὸς γνωρίζει....
 Καὶ πόσα δὲν ἐπάθαμε ἀπὸ αὐτὴ τὴ γέννα!
 Βρυσιὰς, φαρμάνια, δάκρυα μᾶς ἔχει ποτισμένα.
 Αὐτὴ σὲ κάθε συμφορά, σὲ κάθε σταύρωμά μας
 Ἔφτανε μόνῃ τὰ καρφιά ποῦ ἐσχίζαν τὴν καρδιά μας.
 Αὐτῆς ἡ ἔχθρα ἡ τυφλή, ἡ προδοσιὰς, οἱ δόλοι,
 Στὸ Τούρκο δρόμο ἀνοίξαν κ' ἐμπήκε μέσ' στὴν Πόλι.
 Καὶ τὴ στιγμὴ ποῦ ἐσθύνουμε κι' ὁ Τούρκος μᾶς σφαλοῦσε,
 Τὴν πίστι μας ἡ ἀσπλαχνὴ, τὴν πίστι μας ζητοῦσε,
 Γιὰ νὰ μᾶς δώσ' ἐπίβουλη βοήθεια καὶ σωτήρα....
 Δὲν ἔμπορεῖ, δὲν ἔμπορεῖ Ἑλληνοπούλα λύρα
 Γιὰ τὴν ἀχάριστη φυλὴ πικρὰ νὰ μὴ γογγύσῃ,
 Καὶ δὲν μπορεῖ Ἀνατολὴ ἡ Δύσις ν' ἀγαπήσῃ.
 Πρέπει ὁ ἥλιος εἰς ἐμᾶς ἐδῶ νὰ δώσῃ πρῶτα,
 Γιὰ ν' ἀνταίδη καὶ 'ς αὐτὴ, γιὰ ν' ἄχῃ κι' αὐτὴ φῶτα!

II'

Στὰ τείχη, Μοῦσα· ἔφοδο ὁ Μουχαμέτης κάνει·

Γιὰ κύτταξε τὸ στράτευμα τοῦ σκύλου ὡς ποῦ φθάνει!

Ὁ ἵσκιος του σκοτείνιασε, συννέφιασε τὴν Πόλι,

Καὶ ἀρμενίζουσι στὴ στεριά οἱ φοβεροὶ τοῦ στόλου.

Βρυσιαῖς, βλασφημιαῖς, ἄγριας φωναῖς ἀντιλαλοῦνε·

Τρίζουσι τὰ δόντια Χότζιδες καὶ Ἀτλίδες βοβολοῦνε

Γιὰ δὲς πεζοῦρα, κύτταξε ταῖς ἄμετρας καθάλας!

Ἄχ, εἰς τὰ τείχη ῥίχνονται, στὰ τείχη βάζουσι σκάλαις

Καὶ ἀλαλάζουσι, σπρώχνονται καὶ ἀνεδαίνουσι ὄλοι·

— Θεέ μου, σῶσε, φύλαξε τὴ δύστυχη τὴν Πόλι! —

Ἡ σκάλαις πέφτουν, καὶ μ' αὐταῖς χιλιάδες σκοτωμένοι·

Καὶ ἄλλοι ἀνεδαίνουσι· ὁ χάρος τοὺς πληθύνει.

Πέτραις, σπαθίᾳ δὲν τοὺς κρατοῦν καὶ ἀνιμμένη πίσσα,

Φτερά τοὺς δίνει ὁ χαλατρός καὶ τοὺς τυφλὸν ἢ λύσσα

Σὲ τόσο πλῆθος ἄμετρο ποῖός εἶναι, ποῖός ἐκεῖνος,

Ποῦ νὰ κρατήσῃ τὴν τουρκίαν μπορεῖ; — ὁ Κωσταντῖνος

Κύττα τον, Μοῦσα, κύττα τον, στὴ φλόγα τοῦ πολέμου

Πῶς ἀνεμίζει τὸ σπαθί καὶ πῶς χτυπᾷ, Θεέ μου!

Πῶς τρέχ' ἐδῶ, πῶς τρέχ' ἐκεῖ μὲ φλογισμένο μάτι·

Σὰν Ἄγιο-Γιώργης φαίνεται στὸ ἄσπρο του τὸ ἄτι!

Σὲ μιά μεριά δὲν πολεμᾷ· χιλιάζεται Ἐκεῖνος·

Χωρὶς τῆς μοίρας τῇ βουλῇ νικᾷ ὁ Κωσταντῖνος!

Κοντά του ὁ Θεόφιλος Πηλαιολόφος τρέχει,
 Τὸν Κατακουζηνὸ μαζὶ καὶ τὸν Δαλμάτα ἔχει,
 Καὶ μὲ τ' ἀνδρειωμένο του καὶ λίγο στράτευμά του
 Χτυπᾷ, θερίζει καὶ σωρὸ τοῦς Τούρκους ρίχνει κάτω!
 Νεκροὶ τῆς Σπάρτης ἥρωες, τρακίσιοι, σηκωθῆτε,
 Ἀδέλφια στὴν παλληγκαριὰ καὶ στὸ σπαθὶ νὰ ἰδῆτε!
 Τὸν Βασιλέα κύτταξε στὰ τεῖχη, Λεωνίδα·
 Ὡσὰν ἐσένα πολεμεῖ αὐτός, χωρὶς ἀσπίδα!...
 Αὐτ' εἶναι οἱ Βυζαντινοί; αὐτ' εἶναι οἱ Γραικοί;
 Καθὼς μᾶς λέν τῶν φίλων μας τ' ἀφωρισμένα χεῖλη;

Θ'

Σώπασε, Μούσα, σώπασε καὶ φέρε με καὶ πάλι
 Εἰς τοῦ πολέμου τὴ φωτιά καὶ τὴν ἀνεμοζάλη.—
 Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ὁ Ἀτλῆς ποῦ στὸ πλευρὸ του λάμπει
 Χρυσὸ χαντζάρι, καὶ θαρρεῖς, δὲν τὸν χωροῦν οἱ κάμποι;
 Ὁ Μουχαμέτης! μὲ θυμὸ τὰ χεῖλη του δαγκάνει·
 Τὸ ἄτι του τ' ἐλόμχυρο μὲ μιά στὰ τεῖχη φθάνει,
 Καὶ βοδολοῦν ὀπίσω του σὰν κύματ' ἀφρισμένα,
 Σημχίαζε, ἄνδρες, ἄρματα καὶ ἄτια φτερωμένα!
 Μὴ παρκαλῶ ἀνθρώπινη μὲ τὰ κορμιά τους κύνουν·
 Τὸ τεῖχος μὲ τὰ νόχια τους καὶ μὲ τὰ δόντια πιάνουν,
 Καὶ πέφτουν κάτω, σφάζονται, γκρεμίζονται οἱ σκύλοι,
 Καὶ σπρώχνουνε καὶ σπρώχνονται σοῦ Ἑωμανοῦ τὴν Πύλη!

Ὁ Γιουστινιάνης πολεμᾷ ἐκεῖ κ' οἱ Βενετοὶ του,
 Μὰ μὰ σάιτα τὸν χτυπᾷ κ' ἐδείλιξ' ἡ ψυχὴ του.
 Δειλιάζουνε κ' οἱ Βενετοὶ κ' οἱ Τοῦρκοι πλημμυροῦνε,
 Καὶ μέσ' στὴν Πόλι τὰ σκυλιὰ ἐμπήκανε, θὰ μποῦνε!

I'

Ἄχ, ἓνα βωμφογύρισμα, ἄχ, ἓνας Γενιτσάρος,
 Χασάνης τώρα, ρίχνεται μέσ' στὴ φωτιά σὰ Χάρος.
 Ψῆλὸς σὰν λεύκα, γίγαντας, στὸ χέρι σκάλια πιάνει,
 Χτυπᾷ δεξιὰ, χτυπᾷ ζερβιὰ κι' ἀπάνω, ἀπάνω φθάνει!
 Τὸ σκύλο' δὲν τονὲ κρατοῦν πέτραις, σπαθιά, κοντάρι·
 Τοῦ δίνουν τὰ χτυπήματα φτερὰ καὶ τὰ λιθάρια,
 Καὶ τρέχει, τρέχει πάντα μπρὸς, καὶ πουθενὰ δὲ στέκει.
 — Θεέ μου, ἓνα καὶ γι' αὐτὸν δὲν εἶν' ἀστροπελέκι; —
 Τί κρῖμα, τέτοιος ἥρωας καὶ τέτοιος στρατιώτης
 Νὰ ἦναι τῆς Πατριδος του καὶ τοῦ Χριστοῦ προδότης!
 Ἄχ, χριστιανὸς ἦτον γραφτὸ τὴν Πόλι νὰ μᾶς πάρη,
 Καὶ χέρι, χέρι ἐλληνικὸ νὰ στήσῃ τὸ φεγγάρι!
 Ναί, τῶστησε· μὰ ἐκτὸ κομμάτια πέφτει κάτω....
 Τὸ ὄνομά του θέλετε; ζητᾷτε τὸνομά του,
 Ἀνάθεμα νὰ ρίχνετε κάθε αὐγὴ καὶ βράδυ;
 Ἡ ἱστορία τῶνλαψε ἀπὸ τὸ μαῦρο ἄδη,
 Κι' ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί τὸ στόμα της κηρύττει·
 « Κατάρα καὶ ἀνάθεμα στὸ σκύλο Λευπαδίτη! »

ΙΑ'

Μή, Μοῦσα, εἰς τὴν « Ἀλωσι » μὲ φέρηται τὴν Πατρίδα

Νεκρὴ δὲν θέλω νὰ τὴν δῶ ἀπάνω στὴν ἀσπίδα.

Μὴ τὴν ἀκοίμητη πλεγγὴ καὶ πάλι μᾶς ἀνοίξῃ·

Τὸν Κωσταντῖνὸ μου νεκρὸ δὲν θέλω νὰ μοῦ δείξῃ!

Ῥίξε τὸ εὐμορφότερο ἀπάνω τους λουλουδι,

Ἰτιά καὶ δάφνη καὶ δροσιὰ, καὶ πάλι τὸ τραγουδι.

Ἀλλάξε τώρα τὸ σκοπὸ καὶ σ' ἄλλα χρόνια ἔλα,

Στοῦ Καρχήσκου τοῦ βασιλοῦς, στοῦ Φλέσσα, τοῦ Τζαβέλλα

Ἀλλάξε, Μοῦσα, τὴν πικρὴ τοῦ πόρου ψαλμωδιά,

Καὶ σ' ἄλλη ἔλα Ἑκκλησιὰ, καὶ σ' ἄλλη Λειτουργίᾳ!

ΙΒ'

Ἀνοίξῃ εἶναι λυώσανε εἰς τὰ βουνὰ τὰ χιόνια,

Κ' ἐλυώσανε τὰ σκοτεινὰ τὰ τετρακλῶσια χρόνια!

Τοῦ οὐρανοῦ τὰ ῥόδινα χαμογελοῦνε χαίλη,

Καὶ ῥίχνει τὰ δικιμάντια του στὸ πρᾶσινο τριφύλλι·

Στοῦ Μάρτη ψάλλουν τὸ φίλὶ ὀλόχαρὰ τ' ἀηδόνια,

Καὶ πότ' ἔκαῖνα τραγουδοῦν καὶ πότε τὰ μελιόνια.

Χίλια καντήλι· ἀνάβουνε στὴ Λαύρα τὴν Ἀγία,

Καὶ 'ς ἓνα λειτουργοῦν βωμὸ Θεοῦ καὶ Ἐλευθερίᾳ.

Παπάδες καὶ ἀρματωλοὶ ψαίλουν μαζῇ· καπνίζει

Ἐδῶ τουφέκι, παρεκεῖ λιθάνι θυμικτίζει.

Ἐχουνε σκόλ' ἡ Παναγιά καὶ ἡ Ἑλλάς μεγάλη·

Ἡ μὲν τὸν Κρίνο δέχεται, δάφνης κλωνάρ' ἡ ἄλλη.

« Χεῖρε, Μαρία, ἀπ' ἐδῶ ἀκοῦς, χαριτωμένη, »

Καὶ « καλῶς ἤλθες, ἀπ' ἐκεῖ, Θεὰ ξενιτεμμένη! »

Ὅμως καμπάνια δὲν ἀκοῦς κάμμιὰ 'ς αὐτὴ τὴν ὥρα·

Τὸ καρουφύλλι τοὺς πιστοὺς ξυπνᾷ καὶ φέρνει τώρα.

Ἄχ, τί γλυκὰ ἡ ψαλμωδικαὶς στοὺς θόλους ἀντηχοῦνε!

Χεῖλη θαρρεῖς ἀγγελικὰ ἐκεῖ πῶς τραγουδοῦνε,

Καὶ πῶς οἱ μυστικοὶ ψαλμοὶ π' ἀνεδοκατεβαίνουν,

Τὴν κόρη ἔπου πῆθανε ξυπνοῦνε καὶ ἀνασταίνουν,

Κι' ἀπ' τὴ χαρὰ θαυροῦνε ἄνδρες, γυναῖκες, ὅλοι,

Εἰς τῆς Πατρίδος τὴ γιορτὴ, στῆς Παναγίας τὴ σκόλη.

II'

Χίλια καντήλι' ἀνάβουνε στὴ Λαύρα τὴν Ἀγία,

Καὶ μέσα 'ς ἀνθὴ καὶ μυρτιὰς ἀστράφ' ἡ Παναγία!

Λάμπουν Σταυροὶ καὶ ἄρματα, κι' ἀγέρας ἀνερίζει

Τὴ φουστανέλλα τὴ λευκὴ, τὸ ῥάσο ποῦ μαυρίζει.

Μὴ σὲ λιγάνι καὶ τὰ δυὼ θὰ πάρουν ἄλλο χρῶμα,

Στοῦ Παπᾶ-Φλέσσα τὸ κορμί, στοῦ Μπότσαρη τὸ σῶμα...

Σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν Ἑκκλησιά, σ' αὐτὴ τὴ Λειτουργία

Δὲ βλέπεις φόβου κατχινιά, δὲ βλέπεις ἄγωνιά!

Τὰ πάθη πᾶνε, πέρασαν ἀπ' τῇ θλιμμένη γῶρα,
 Καὶ Πασχαλιὰ κι' Ἀνάστασι διπλῇ μυρίζει τώρα.
 Χαρὰ σ' ἐκείνους πῶταρχι στὴ λειτουργίᾳ ἐκείνῃ!
 Ἀστράφτουνε τὰ μέτωπα, τὸ μάτι λάμπει χύνει,
 Χαμογελᾷ ἡ ἐρμωριά, κι' ὡς πότε παλληγκάρια,
 Ψαίλουν τοῦ Δράκου τὰ παιδιὰ, τοῦ Φλέσσα τὰ λειοντάρια.

ΙΑ'

Μὴ, Μοῦσ' ἀφίνης γλήγορα μιὰ τέτοια λειτουργία!
 Τὸ μέτωπό σου δρόσισε στήν αὔρα τὴν ἀγία
 Προσκύνησε σὰ Χριστιανὴ καὶ σὰν Ἑλληνοπούλα,
 Καὶ στεφανώσου μὲ μυρτιά κι' ἐλόχαρη θαφνοῦλα.
 Ἄχ, πάλι χρόνια ταπεινὰ μᾶς ἤρξαν κι' ὀργισμένα
 Γύρισε πίσω, γύρισε σὲ χρόνι' ἀνδρειωμένα,
 Νὰ ἰδοῦμε εἰς τοῦ Γερμανοῦ τὸ μάτι τὴν πατρίδα,
 Εἰς τοῦ Μικούλη τὸ κορμί, στ' Ἀνδρούτσου τὴ λεπίδα.
 Ἄχ, τί κορμιὰ, τί ἄρματα, τί λεβεντιὰ καὶ νειάτα!
 Τὰ παλληγκάρια μέτρησε καὶ τὰ καπετανάτα
 Κύτταξε ὄψις λειονταριῶν καὶ στήθια δασωμένα,
 Ἄσπρα κι' ἐλόμματα μαλλιὰ σὰν χιτίς ἀπλωμένα.
 Δὲς τὴν Ἑλλάδα, δὲς τὴν στήν ἀναγέννησί της,
 Πριχοῦ νὰ βάλῃ τὰ στενά, πρὶν βγάλῃ τὸ σπαθί της!

.....

.....

ΙΕ'

Ποῖος εἶν' ἐκεῖνος ὁ Παπᾶς ποῦ μ' ὄψι ἀνιχμμένη
 Σὺν ὅπως ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς τὸ ἱερὸ προβαίνει;
 Σκύψε, Τουρκιᾶ, στοῦ Γερμανοῦ τὸ λάβαρο· ἀστράφτει
 Σταυρὸς στὰ μαῦρα στήθια του, τὸ μᾶτι του ἀνάρτει,
 Καὶ μέσα σ' ἄρματα, κερὶ καὶ ὀλόχρυσά τσα πρᾶζια,
 "Ἀσπρη σὺν κύκνου στερωσιᾶ, σὺν οὐρανὸ γαλιᾶ
 Σημαί' ἀνασηκώνει,
 Καὶ ἀνοιγμέν' εἰς τὰ φιλιὰ τῆς αὔρας τὴν ἀπλώνει!
 Ἡ Ἐκκλησιὰ τὴν ἔκρυβε στὸν κόλπο τόσα χρόνια,
 'Ὡς ποῦ ν' ἀλλάξουν οἱ καιροὶ καὶ ἔλθουν τὰ χειλιδογία....
 Ὁ ἥλιος σκύβει καὶ φιλεῖ τὸν ἀργυρὸ σταυρὸ τῆς·
 Ὁ οὐρανὸς ἀπάνω τῆς σκορπᾷ μαργαριτάρια,
 Ἡ Παναγὴ χαμογελᾷ στὸν ἀνθηρὸ βωμὸ τῆς,
 Κ' ἐμπρὸς τῆς γονατίζουνε χιλιάδες παλληκάρια.
 "Λ, τί στιγμὴ χαρούμενη, τί ὥρα καὶ τί μέρα!
 Δάκρυα χαρᾶς στὰ μάγουλα τῆς Λαύρας ψιχάλιζον,
 Σμίγουν φιλιὰ καὶ στεναγμοὶ ἀγάπης στὸν ἀγέρα,
 Καὶ ἀνυπόμονα σπαθιὰ σταῖς θήκαις μέσα τρίβουν!
 Καὶ « καλῶς ἦλθες, κράζουνε, στὰ ἔρημα παιδιὰ σου,
 « Καλῶς μᾶς ἦλθες, μάνη μας, γλυκεῖα γαλιανομμάτ' »
 « Καλῶς μᾶς ἦλθες, οὐρανέ, μὲ τ' ἄσπρα σύννεφά σου! »
 Καὶ προσκυνοῦν ἄρματαωλοὶ καὶ κλέφταις καὶ πρωτότα.

ΙΣΤ'

Τοῦ Γερμανοῦ σκαλεύουνε ἀμύλητα τὰ χεῖλη·

Μαζῇ μὲ τῇ σημαίᾳ του τὸ ῥάστο κυματίζει,

Καὶ κράζει ἔξαφνα μπροστὰ εἰς τὴν Ὁραία Πύλη·

« Ποῖος θέλει τῇ σημαίᾳ μου, ποῖο χέρι τὴν ἀΐζει; »

Τὸ χέρι ἀπλώνει ὁ Μοριῆς, ἡ Ῥούμελη τὴν πιάνει·

Ἵδρα καὶ Σπέτσας καὶ Ψαρά ἐπάνω της ἐκπλώνουν·

Τὸ Σοῦλι τὴν ἀνιζήτῃ, τὴν ἐξήλειψ' ἡ Μάνη,

Σπαθιά, μηλιάνια, μονομιῆς, καὶ ῥάστα τὴν κυκλώνουν.

Κι' ὁ Ὑψηλάντης ἄρρωστος, ἀπὸ τῆ φυλακῆς του,

Μὲ δάκρυα τὴν εὐλογεῖ καὶ σβύνει· ἡ ψυχὴ του!

Καὶ νῆ· βογγᾷ ἡ θάλασσα καὶ ἡ στεριά σκαλεύει,

Καὶ ἡ σημαίᾳ στὰ φτερά της νίκης ταξιδεύει·

Στήνεται ἔδω, στήνεται ἐκεῖ· τὰ τεῖχη ἀνεδαίνει,

Στὰ κύματα δροσίζεται, σταῖς γόρξαις μέσσα μπαίνει!

Τῇ νίκῃ ἔχει συντρασιά, πετοῦνε πλάι, πλάι,

Κι' ὅλα τὰ κάνει γαλανὰ στὸ δρόμο τοῦ περνάει. —

Ταξείδευε, ταξείδευε, Ἑλληνοπούλα, πάλι,

Ὅλος ὁ κόσμος νῆ ἰδῇ τὰ γαλανὰ σου κάλλη!

Λαγκαδιὰ πέρινα καὶ βουνὰ μὲ τὸν Καραϊσκάκη·

Κυματίζει, κυμάτιζε, τοῦ Οὐρανοῦ πανάκι,

Στὴ βάρκα τοῦ Κανάρη σου ὅπου τὸ κύρι' ἀνάδει,

Καὶ τοῦ Μικούλη φτέρωνε τ' ὀλόμυρο καράει!

Πρωτομαχία εχ' ἡ Ἑλλάς, καὶ κοκκινὰ κοκκοῦσι

Τὰ χέρια τῆς τὰ θυνάτῃ στὸν πόλεμο θερίζουν·

Τὰ χαρσοφύλλα τραγουδοῦν τοῦ Ῥήγα τὰ τραγοῦδια

Καὶ τὸ μπικρεῦτι κ' οἱ ἄνθροι ἀνάμειχτα μυρίζουν!

Σὰν τοῦ χειμάρρου τὰ νερά, ποῦ οἱ καιροὶ σφαλοῦνε

Μὲ πέτραις καὶ μὲ χώματ' καὶ μὲ δεινῶν κουφάρ

Κ' ἔφαρνα μιὰ καλὴ αὐγὴ τὸ φράξιμο πηδοῦνε,

Κι' ἀπάν' ἀπὸ τὰ χώματ' κυλοῦν καὶ τὰ λιθάρι,

Ἔτσι πετιέται κ' ἡ Ἑλλάς· ὥσ' ἄστροπελέκι

Ἀπὸ τὸ μαῦρο σύννεφο, καὶ σὰν ἀνεμοζάλη.

Ὅλο τὸν κόσμον ξύπνισε τὸ μαῦρό τῆς τουφέκι·

Πάλι τὰ μαθημένα τῆς θὰ ξανακάρη, πάλι!

Καὶ νά τ' ἴδῃ τὴν Τριπολιτσά σφιχτὰ τὸ κάστρο ζώνει

Καὶ μὲ τὸν Ὑψηλάντη τῆς χτυπᾷ καὶ τὸ σωρεύει·

Στὸ Παλαιοῦρδ' τὸ σταυρὸ ὁ Στάϊκος ὑψώνει,

Καὶ μὲ τὸν Ὀδυσσεά τῆς εἰς τὴ Γραβιά χορεύει.

Καὶ δέκα κάστρα σκύβουνε μὲ τὸ χλωμὸ φεγγάρι

Στοὺς ζευγηλάταις τοῦ Μοριᾶ, στοῦ Γέροντος τὸ π

Ἐδῶ καπνίζ' ἡ Κλείσεδα, ἐκεῖ ἀστράφει ἡ Μάνη·

Στὰ Δερβενάκια φταρωτὸς ὁ Τουρκοφάγος τρέχει,

Ἀντισταλοῦνε τὰ Νησιά, βογγᾷ τὸ Δραγατσάνι,

Φωτιά καὶ τούρκικα κορμιά τὸ Μεσολόγγι βρέχει.

Μὲ τὸν Καραϊσκάκη τῆς πετᾶ στὸ Κερατσίνι·

Μαζῆ τοῦ στὴν Ἀρχιερατὴ ἀρχιερατικῶς θερίζει,
Τὸ Βασιλάδι Ἀράπιδες καὶ Φράγκους κατὰκίπτει,
Καὶ στοὺς Σκοδριάνους τὸ σπαθὶ τοῦ Μάρκου ἀνεμίζει.
Ὑδρα καὶ Σπέτσαις καὶ Ψαρὰ ἀρμάδες κυνηγοῦνε,
Καὶ μέσ' στὴν Πόλι τὴν τουρκικὴν ὀλίγαις βάρκαις κλεισθεῖν.
Χαρὰ σ' ἐκείνους πῶτυχαν στὴν ἐποχὴ ἐκείνη!

Σταῖς Θερμοπύλαις, δεύτερος μὲ ῥάτο Λεωνίδας,
Τὸ αἷμά τοῦ τ' ἀτίμητο ὁ Διάκος ὅλο χύνει·
Μ' ἓνα κορμιάτι πολέμῳ μονάχος τοῦ λεπίδας.
Καὶ ἄλλο ῥάτο καὶ παπᾶς, ὁ Φλέσσας στὸ Μανιάνι,
Μαῦρο βουνὸ ἀπὸ κορμιά ἀράπιδων ὑψώνει·
Καὶ τοῦ Κιουτάγια τ' ἄλσος καὶ τοῦ Καραϊσκάκη
Ἔνα τὸ ἄλλο ἀλύπητα στὸ Φάληρο θαγκώνει....
Αὐτ' εἶναι οἱ δειλοὶ Γραικοί; αὐτ' εἶναι οἱ Γραικύλοι,
Καθὼς μᾶς λὲν τῶν φίλων μας τ' ἀφωρισμένα χεῖλη!

.....

.....

III'

Γιατί νὰ φύγουν ἀπὸ μᾶς, γιατί τὰ χρόνια ἐκείνα;
Πῶς δὲν ἀνάβει ταῖς ψυχαῖς τῆς Λαύρας ἡ ἀκτῖνα;...
Ἀκόμα δὲν ἐτέλειωσεν ἡ Λειτουργία ἐκείνη·
Μισοκαῦρμένο τὸ κερί στὴ Λαύρα μέσθ' σβύνει,

Κι' ὁ Μάρτης πάει κ' ἔρχεται· στήν ἐκκλησιά του στέκει

Μὰ δὲν ἀκούει νὰ βροντᾷ σὰ μιὰ φορὰ τουφέκι!

Ἄχ, πότε' ἐκεῖν' ἡ Λειτουργιά, Θεέ μου, θὰ τελειώσῃ,

Ποιὸς τὴ σημαία Γερμανὸς καὶ πάλι θ' ἀνυψώσῃ;...

1878

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ *

ΤΩ ΕΘΝΟΦΙΛΕΙ ΔΙΑΔΟΧΩ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΠΟΘΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ.

Α΄.

Δὲ ξέρω πῶς εὐρέθηκα προχθὲς στὸ Φάληρέα,
Πῶχαι γιὰ κρίνα κόκκαλα στὸ χῶμά του σπαρμένα
Καὶ τάφο μέσ' στὴ μέση του στημένο σὰν σημάκι·
Τάφο, ποῦ γέρνει σ' ἓνα δυὸ λιθάρια βαγισμένα·
Ψῆλὸ σὰν τὰ αἰσθήματα ποῦ τρέφουν τὴν καρδιά μας,
Σὰν τὴν εὐγνωμοσύνη μας καὶ σὰν τ' ἀνάστημά μας!...
Δὲν τὸ πιστεύω νὰ βρεθῇ νὰ μ' ἐρωτήσῃ στόμα,
Ποῦναι τὸ μνημα, καὶ σ' αὐτὸ ποῖος κοίτεται ἀκόμα.
Μ' ἂν ᾔηναι τόσο δύστυχος κάνεις καὶ δὲν τὸ ξεύρη,
Ἐγὼ σημάδια νὰ τοῦ πῶ ἀμέσως νὰ τὸ εὔρη.
Τὸ μνημα τοῦτο, ποῦ γι' αὐτὸν εἶν' ἄγνωστο καὶ ξένο,
Εἶναι στὸ Φάληρο, κοντὰ στὸ θέατρο κτισμένο.
Δὲν εἶναι τρόπος στὴ μεριά αὐτὴ νὰ μὴν πηγαίνει....
Ἐκεῖ ποῦ Φράγκα μάχισσα, γυναῖκα ξεσχισμένη,

Γιὰ τὴν καλὴ Τράβιττα τῆς ἀπ' τὴ σκηνὴ στενάζει,
 Καὶ μεθυσμένο καὶ ἄστερνο τραγουδοὶ ἀλαλάζει,
 — Μνημόσυνο ἀνίσχυντο ποῦ σὰν κατάρτα φέρνει,
 Ποῦ πέρτει σὰν ἀνάθεμα καὶ τέτοιο τάφο δέρνει —
 Ἐκεῖ τὸ μνημεῖον βεῖσκαται· τὸ βλέπει κάθε χρόνο,
 Καὶ τὸ νεκρὸ του κράζουσε Κρατ' σκιάκη μόνο....
 Τ' ὄνομα τοῦτο ποῦ στεριά καὶ πέλαγο γυρίζει,
 Εἰς τὴν Ἑλλάδα πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ γνωρίῃ!
 Καταρραμένα τὰ παιδιὰ καὶ τρισκαταρραμένα,
 Ποῦ τῶν πατέρων τὰ κορμιά ὑβρίζουν πεθορραμένα!

B'

Ἄ, εἶναι τόσο φοβερά, τόσο μεγάλο κῆρυ,
 Ὁ Βέηκος, ὁ Νοταρὸς ν' ἀκούῃ ἀπὸ τὸ μνημεῖον
 Τοῦ Ῥιγολέττου τὸ σκοπὸ.... καὶ νὰ μοιρολογίῃ
 Τὸ Δράκο χαίλος ἄστερνο στοῦ λάγκκου του τὸ πλάι!
 Βλέπεις, δὲν εἶχεν ἄλλη γῆ τὸ θέατρο νὰ χτίσουν,
 Κ' ἐπῆγαν εἰς τὰ κόκκαλα ἐκείνων νὰ τὸ στήσουν.
 Ὀλίγους τόπους τὰ καλά μᾶς ἔδωκν σπαθιά τους,
 Κ' ἐμεῖς τῇ γῇ διαλέξαμε ποῦ κρύβει τὰ κορμιά τους...
 Καταρραμένα τὰ παιδιὰ καὶ τρισκαταρραμένα,
 Ποῦ τῶν πατέρων τὰ κορμιά ὑβρίζουν πεθορραμένα!
 Ἄχ, ὅταν βλέπω στὴ μεριά ἐκείνη τὴν ἀγία
 Τοῦ δρόμου τὰ μαζώματα, ποῦ στέλν' ἡ Ἰταλία,

Τὴ λύρα νὰ περιγελοῦν ποῦ μάγεψε τὸν ἄδην·

Καὶ στὴν καλὴ Ἑλένη τοὺς σὰ βλέπω κάθ' ἐβράδου
Νὰ παίζουν μ' ὅ,τι ἄγιο, καὶ νὰ καταπατοῦνε

Τὸν Ὅμηρο, ποῦ οἱ κχιροὶ σκυρμένον προσκυνοῦνε·

Ὅπότεν βλέπω ὅλ' αὐτὰ νὰ τὰ χειροκροτοῦμε,

Γιὰ κείνους δὲν ἀδηνονῶ, γιὰ μᾶς μένο λυποῦμαι!

Γ'

— Σώπατε, Μοῦσα, σώπατε· σεβάτου τὴν ἡμέρα·

Στὴν πέτρα πάλι πήγαινε τοῦ Κερχίσκου πέτρα,

Καὶ ψάλε ὅσα τὸ γλωμὸ μᾶς ἔδειξε φεγγάρι,

Καὶ τί ὠνειρευθήκαμε στὸ κρῦο τοῦ λιθάρι....

Ὡσὲν ἡμέρα ἔλαμπε ὁ γαλανὸς αἰθέρας·

Ἦτον γλυκεῖα παρκαμονὴ ἐκείνης τῆς ἡμέρας,

Ποῦ σήμερα γιορτάζουμε καὶ προσκυνοῦμε ὅλοι·

Τῆς Ἀκύρας μᾶς ἡ λειτουργία, τῆς Πανχυρίξ ἡ σκέλη!

Γεμάτος ἀπὸ ὄνειρα γλυκὰ καὶ περασμένα,

Τὸ Φαληρέα διάβαινα μὲ μάτια δακρυσμένα,

Καὶ στὴ νεκρὴ καὶ ἥσυχη ἐκείνη πεδιάδα

Ἀναστημένη ἔβλεπα καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν ἔβλεπα· στὸ χέρι τῆς ἐκράταγε μιλιάδι,

Ζωσμένη δαμπακὶ σπαθὶ καὶ φουστανέλλα χιόνι.

Κλέφτου τσαπράζια βρόγταγαν στὰ στήθια τὰ δροσάτα,

Καὶ στὸ ψηλὸ τῆς τὸ κορμὶ ἀνέμιζε φλεγγάτα.

"Α, νὰ τὴ βλέπατε καὶ σεῖς καθὼς ἐγὼ τὴν εἶδα,
 Τὴ νύχτα κείνη, ὅλη φῶς καὶ λάμψι τὴν πατρίδα·
 Νὰ βλέπατε τί ἐμμορφιὰ ἡ μάχη μας τὴν ἔχει!
 Σ' ὅλη τὴ γῆ, ποῦ θάλασσα καὶ κύμα περιδρέχει,
 Ποιὸ ἄλλο γένος, ποιὸς λαὸς καὶ ποιὰ φυλὴ μεγάλη
 "Εχουσε μάχη σὺν κ' ἐμᾶς, μὲ τέτοια, τέτοια κάλλη;
 "Ας χύνουν τὸ φαρμάκι τοὺς τὰ φεῖδι' ἀπὸ τὴ Δύσι,
 "Ας λέν ὅ,τι κ' ἂν θέλουνε στὴ Λόνδρα, στὸ Παρίσι!
 "Ο,τι κ' ἂν λένε, ἡ 'Ελλάς θ' ἦναι πάντα πρώτη,
 "Η μὲ τὸ φῶς ἐλεύθερη, ἡ σκιάδα μὲ τὰ σκότη,
 Καὶ θ' αὖ τὴν προσκυνήσουνε μιὰ μέρα καθὼς πρῶτα·
 Πάλι θ' αὖ γένουν βάρβαροι καὶ θ' αὖ τοὺς δώσῃ φῶτα!

Δ'

"Αχ, ἦταν κείνη ἡ 'Ελλάς, ὅπου ἡ φαντασία
 Μοῦ ἔδειχνε, τοῦ Ζαχαριᾶ 'Ελλάς καὶ τοῦ 'Ηλία.
 Μπαροῦτι μοσχοδόλας τ' ἀθάνατο κορμὶ της,
 Καὶ σὰ θυμὰρι τοῦ βουνοῦ ἐμύριζ' ἡ πνοή της.
 Καὶ τόσο ἐπλανέθηκα, ποῦ ἔπεσα στὸ γῶμα
 Καὶ τὴν προσκύνησα χλωμὸς μὲ τὴ ψυχὴ στὸ στόμα!
 "Η πλάνη μου σὺν πέρασε, εὐρέθηκα σκυρμένος
 'Εκεῖ ποῦ κοιτάει ὁ γυῖος τῆς Καλογρηᾶς θαμμένος.
 Δὲν ἐπροσκύνησα τ' ἄχρημ, δὲν ἔπεσα σὲ κρήμα·
 Πάλι βωμὸς τῆς ἦτανε τοῦ στρατηγοῦ τὸ μνημα.

"Όπως βωμὸς χωρὶς ἀνθοῦς, χωρὶς μικρὸ λυχνάρι·

"Εχει τὸ λάδι ἀκριδὴ καὶ ποῖος νὰ τοῦ τὸ πᾶρη;

Τὸν τάφον τοῦ στήν ἐρημιᾷ τὸν ἐσκαψαν οἱ φίλοι,

Καὶ ποῖος μπορεῖ τόσο μακριὰ ν' ἀνέλξη τὸ καντήλι!

Ἐνα καντήλι, φίλοι μου, καὶ λίγο μόνο λάδι,

Νὰ μὴ καμᾶτ' ὁ ἀρχηγὸς τῇ νύχτᾳ στὸ σκοτάδι!

Ε'

Στὴν πεδιάδα, π' ἀντηχεῖ τραγοῦδι πληρωμένο,

Παντοῦ τὸ μάτι ἔρρηγνα θελὸ καὶ θαρυσμένο,

Κ' ἐσκόνταζε σὲ κόκκαλα τὸ θλιβερό μου βήμα,

Ποῦ τρῖζαν μὲ παράπονο σὺν νὰ γυρεύαν μνημῆμα!

Τοῦ ἀρχηγοῦ τοὺς κύκλοναν τὸ ταπεινὸ λιθάρι,

Καὶ σωρικσμένα, σκυθρωπὸ τὰ φώτιζε φεγγάρι.

"Αττρα καίτουνταν ἐκεῖ· πενήντα τόσα χρόνια

Βοριᾶς τὰ δέρνηαι σὺν περνᾷ, τὰ σαδανόνουν χιόνια.

Κ' οὗτ' ἓνα χέρι καὶ γι' αὐτὰ δὲ βρέθηκε ἀκόμα

Νὰ τοὺς χαρίσῃ μιὰ φουχτιὰ ἀπ' τὸ δικό τους χώμα!

Γιὰ πᾶς μου, Μοῦσα σπλαχνική, πᾶς μου, θλιμμένη Μοῦσα,

Σὺν τί κοράκια νᾶφαγαν τῇ λεβεντιᾷ τοῦ Τούσα;

Ποῖο ἀγριοπούλι λαίμαργο, ποῖο μαῦρο ἀγριοπούλι

Τοῦ Δράκου πήρε τὴν ἀνδρεῖα κι' ὠρράνεψε τὸ Σοῦλι;

Καὶ ποῖο γεράκι ἀσπλαχνο στὰ στήθια τὰ πλατεῖά σου,

Γεῶργο-Τζαβέλλα, ἔφαγε τὴν ἀεθαρτὴ καρδιά σου;...

"Αχ, κύτταξα τὰ κόκκαλα ποῦ ἦταν στὰ χορτάρια,
 Τοῦ μαύρου δείπνου τὰ πικρὰ ἐκεῖν' ἀπομεινάρια,
 Κ' ἐτρέμαξα, ὁ οὐρανὸς μὴν ὀργισθῇ καὶ ἀνοίξῃ,
 Καὶ στήν ἀχάριστη γενιὰ ἀστροπελένι ῥίξῃ....
 Ὅλιγο γῶμα, φίλοι μου, ὅλιγο γῶμα μόνο,
 Γιὰ τοῦ Φιλήρου τοῦ νεκροῦ χαρίστε αὐτὸ τὸ χρόνο! —
 "Αχ, νὰ γυρίζαν οἱ καιροὶ ποῦ πέρασαν καὶ πάλι,
 Καὶ τὴν Ἑλλάδα ν' ἄβλεπα μὲ τ' ἄγρια τῆς κἀλλῃ,
 Βουήσι, ἀπολίτευτῃ, ἀγνῇ Σουλῳωτοπούλῃ....
 Πόσον ὠραία ἦτανε στὰ χρόνια τῆς τὰ δοῦλα!
 Δὲ βλασφημῶ καὶ σεῖς κ' ἐγὼ καὶ ὅλος ὁ κόσμος ξέρει,
 Πῶς τότε κράτος ἦτανε τὸ κάθε τῆς ἡμέρι·
 Πῶς μὲ τὰς ἀλυσίδαις τῆς καλλιτέρας χτυποῦσε,
 Καὶ τοῦ Σουλτάνου τὰ χαρτὰ μὲ βόλια τὰ γυρνοῦσε.
 Πατοῦσε, σήκωνε βοριᾶ· ἐδρόντ' ἀστροπελένι,
 Σὰν ἐχυμοῦσε κ' ἐσφίγγε στὴ φοῦχτα τὸ τουφέκι,
 Καὶ ἡ μαιτιά τῆς ἀστραφτεῖ ὡς ἂν Λαμπρῆς λαμπάδα·
 Ναί, τέτοια, τέτοια ἤθελα καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα!
 Σκλάβοι μ' ἐλεύθερο σπαθί, μ' ἀκούμητο μηλίονι,
 Ἑλλάδα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη.
 Τί κρῖμα ποῦ διαδίκησανε κεῖν' οἱ καιροί, τί κρῖμα·
 Ἄν ἡ πατρίς ἐλεύθερο δὲν εἶχε τότε Βῆμα,
 Βῆμά τῆς εἶχε τὰ βουνά, τὸν Ὀλυμπο, τὴν Ὀσσα·
 Ῥητόρευε μὲ τὸ σπαθί καὶ ὄχι μὲ τὴ γλῶσσα!
 Ναί· τότε φιλελεύθερα δὲ διάβαζε βιβλία,
 Γιὰτὶ τῆς ἔλεγε ἡ σκληριὰ τί εἶν' ἐλευθερία.

Ἐνὰ βιβλίον μοναχὸν δὲν ἄρτιν' ἀπ' τὸ χέρι,
 Ὅπότεν ξεκουράζονταν στὸ ἔρημον λιμῆρι·
 Τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· καὶ ἐδιάβαζε μὲ πόνο
 Τὰ Πάθη, τὴν Ἀνάστασι, αὐτὰ τὰ δύο μόνο!
 Συχνὰ τὴ βλέπεν τ' ἄγρια παιδιὰ τῆς γὰ μαζεύει,
 Τοὺς κλέφτας, τοὺς ἀρματωλοὺς, καὶ γὰ τοὺς δασκαλεύει
 Στὴ θεία πίστι τοῦ Χριστοῦ... καὶ ἀκούγον στήριγμένα
 Στὸ καρυσφύλλι τὰ παιδιὰ μὲ μάτια βουρνωμένα.
 Μὲ τὸ τουφέκι κράτησε ἐκείνη τὴ Θρησκεία,
 Ποῦ σήμερον περιγελά νεκρὴ φιλοσοφία!
 Ἄ, τότε πίστευαν· γι' αὐτό, γι' αὐτὸ καὶ μόνο, φίλοι,
 Ἐκκαμὲ τόσα θαύματα τὸ μαῦρο καρυσφύλλι·
 Γι' αὐτὸ στοῦ Φώτου τὸ σπαθί οἱ Ἀρξαντίαις ὄλοι
 Ἐκάναν ὄρκον, καὶ γι' αὐτὸ στὰ Γιάννακινα τὸ βέλι
 Τοῦ Κασσαντώνη ἔπερτε... Γι' αὐτό, Βλαχάδα, μόνο
 Ἐπάσχισες βυζαντινὸ ν' ἀναστηλώσης θρόνον,
 Καὶ σὰν πορφύρα γένηκαν, γι' αὐτό, στὸ αἶμα μέσα
 Τὰ ῥάστα τὰ κατὰμυχα τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Φλέσσα!

ΣΤ'

Μετάνυχτα σημάδευαν τὰστέρια στὸν αἰθέρα,
 Τ' ὀρνίθι πάλι ἔκραζε εἰς τὰ χωράρια πέρα,
 Ὅπότεν ἄσπρο φάνηκε μέσ' στὰ πελάγη σχῆμα·
 Ψῆλὸν σὰ λεύκα φάντασμα ἐχώριζε τὸ κύμα.

Ἄργα, ἄργα ἐδιδάσκαι μὲ βήμα λυπημένο,
 Κ' ἐφάνησαν ἀπὸ μακρῷ πᾶσι δὲ κουρατμένο.
 Κρατοῦσε λυρὰ στήν κορφή δάφνη παλὴν ἐφοροῦσε,
 Σὺν κοινωνίᾳ τὸ αἶμά του ἀπὸ πληγῇ ἐπηδοῦσε
 Κ' ἡ θάλασσα κοκκίνιζε.... Φῶσα, βοριὰ μου, φῶσα,
 Τὸ αἶμα σπρῶξε, φέρε το στήν Ἀουστρία ἴσα,
 Κι' ἡ γῆ σου, κῶμα κόκκινο, καὶ πνίξε μοναχὸ σου
 Τὸ γόνα, π' ἄρησ' ὁ ἄνθρωπος μονόρτερο τοῦ Πρώσου....
 Τὸ ἐνδοιασμὸν παρτίτσησε τὸ ματωμένο κῶμα,
 Κ' ἦλθε θλασμένο κι' ἄφωνο στοῦ στρατηγεῦς τὸ μνημ.,
 Τὸ εἶδε, ἀναστέναι, τὸ ξαναεἶδε πάλι.
 Ἐκλάπησε τὰ κόκκαλα, τὸν κάμπο, τ' ἀερογύλι,
 Κ' ἐθόλωσε τὰ μάτια του τ' ἀθάνατα τὸ δάκρυ.
 Ἡ κεφαλὴ του ἔγυρε σὲ μιὰ τοῦ τάφου ἄκρη,
 Κ' ἐσῆλωσε τῇ λυρᾷ του.... τὴν ἴδια λυρὰ ἐκείνη,
 Ποῦ τὴν τουρκικὰ νὰ κοιμηθῇ ἀκόμα δὲν ἄρναι.
 Ἀνατρεχιάσαν ἡ καρδιάς γλυκὴ στὰ δάχτυλά του,
 Κ' ἀπάνω τους ἐχῶθηκε ἡ φλογερὴ καρδιά του
 Σὺ στὸ μπικρεῦτι ἡ φωτιά, σὺν ὁ βοριὰς στὸ κῶμα,
 Κ' ἀκούσθηκε πολέμικὸ κιθάρισμα στὸ μνημ.,
 Τὴ μελωδίαν, τί σκοπὸς περὶ φανός; Ὀκρροῦσα,
 Ὅτι τουφέκι ἀνοίξε καὶ πόλεμος ἐγερτοῦσα....
 Σὺ ἦσουν, Ῥήγα; γύρευες τοῦ Μάρτη τὰ λαιοντόρια,
 Κι' ἀντιπλοῦσαν ἡ καρδιάς «ὡς πότε παλληκάρια!»
 Μέλις ἀκούσθη ὁ σκοπὸς κ' ἡ βροντερὴ φωνή του,
 Ὁ Καραϊσκάκης ξύπνησε κ' εὐρέθηκε ἀντικρὺ του.

Χλωμές, με ξέπλεγα μαλλιά, με μάτια φλογισμένα.

Μ' έπικνωφόρι κόκκινο, με τήθια δασωμένα.

Κ' άνοιχθηκε ή μαύρη γή σαν ένα μόνο λάκκο,

Κ' έβγήκε τ' Άρχοντέπουλο, έ Βένκος, έ Δράκος·

Ο Τούσκας έπετάχθηκε μαζί ή με τον Τζαβέλλα,

Καί άσπρισε από νεκρή έ κάμπος ρουστανέλλα!

Ότοι έδόσταζαν σπαθί κ' έρρίζανε τουρέκι

Άπ' τον καίρο π' άκούσθηκε στην Ηδία τουρπαλέκι,

Ότοι στά έρη κοίτουσαν, σταύς κάμπος καί στο κύμα,

Άρματωμένοι έφθάνανε με στερωμένο βήμα.

Ο Φώτος με τον Μπόσταρη τς Σούλι ώδηγούσε·

Τς Κατσιντόν' ή κλεφτουρίκ τς βήμ' άκούσευσε.

Εράτη έ γέρο-Όλυμπος με τς Βλαχάδες πάλη,

Κ' ή Μάνη έρροδέλιζε με τς Μαιρεμυάλη!

Από τς πέρατα τής γής, άπ' έλη την Έλλάδα

Άρματωμένοι έφθάνανε νεκροί στην παιδιά.

Ο γυός τ' Άνδρούτσου έφερε τή 'Ρουμέλη' θλημμένα·

Όπίς έ Γκούρας ήρχουνταν, θόλος, μετκνωμένος....

Ο Ύψηλάντης έσπασε την ξένη άλυσίδα,

Καί ήλθε με τ' άδελφιά του νεκρός κ' αν στην πατρίδα!

Τρχάσσει ναί τον κύκλον καί τον άκούσευσαν·

Σημάδια είχαν νεκρικά καί ελόμματα φορούσαν.

Με τς Δρακόλη πρόδωκαν καί Σουττά τους' παρέκα·

Τς Όλυμπίου τς βαρ έπρόβαλε τουρέκι,

Καί τς Φαρμάκη τς σπαθί, μαζί του, στ' άκραγιάλη

Άπό τς Σέκου ήρχουνταν τς μοναστήρι πάλη!

Καὶ πεθοιμμένες δυὼ φορὶς ἀπὸ σπαθί καὶ λήθη,
 Μ' αἰματωμένα ἐφάνηκες, Καρπενησιώτη, στήθη.
 Περπατησιαὺς ἀκούσθηκ' ἀπὸ τὸ μαῦρο δάσος·
 Τοὺς Μακεδόνες ἔφερεν ὁ γέρο-Καρπατίας.
 Τὴν Ὑδρα ὁ Μικούλης μας, καὶ πίσω ἀπ' τὸ Λερπέστη
 Χίλια δελφίνια τῶν Σπεστῶν τεινάζθησαν στὴ μέση.
 Καὶ τὰ Ψαρά μὲ τὸ γλωμὸ ἐφάνησαν φεγγάρι,
 Κι' ἀντιλαλοῦσανε σπηληγαὶ καὶ κύματα· «Κανάρη...
 "Α, πόσους εἶδα ἥρωας εἰς τὴ γλυκειά μου πλάνη·
 Μαζῇ μὲ τοὺς φιλέλληνας κι' ὁ Μπάϋρων ἐφάνη
 Μ' ἀρματωσιὰ παλληκαριοῦ καὶ μ' ὕψι ἀναρμένη·
 Μεγάλῃ λύρα, ἤρχουνταν σὲ λύρα ἀγκισμένη!
 Τρικουπή, ποῦ τὸν ἔκλαψες μιὰ μέρα, ἐσὺ πάλι
 Τὸ χέρι πρῶτος τοῦδ' ἔλας νεκρὸς στὸ περιγιάλι. —

Ζ'

Καὶ τὸ τραγοῦδι τὸ γλυκὸ ἀκολουθεῖσε ἀκόμα,
 Κ' ἔνας δὲν ἔμεινε νεκρὸς στοῦ τάφου του τὸ χῶμα.
 Στὴν πεδιάδα ἔδλεπα καὶ τὸ Μαυροκορδάτο·
 Κεῖνο τὸ ἴδιο βάσταγε πιστόλι του γεμάτο,
 Ποῦ εἶχε ὅταν ἔσχισε τὸ στόλο τοῦ Μπραίμη...
 Καὶ ὁ Κωλέττης ἤρχουνταν μαζῇ μὲ τὸ Ζαΐμη.
 Ἡ ἄσπρη φουστανέλλα τους σμιγμένη ἐκυματοῦσε,
 Κ' ἡ Ῥούμελη μὲ τὸ Μοριᾶ γεροπικστὰ περνοῦσε.

Ἀπὸ τῆ μαύρῃ φάνηκε καὶ ὁ Μιλιδόνης Κρήτη.

Εἶδε τὴ γοργονίνητῃ ματιὰ τοῦ Κυθερινήτῃ·

Ἀπ' τοῦς Μανιάτικῃς ἔσπερε μικροῦ τὰ βήματά του,

Καὶ εἶχε τὸν Νικηταροῦ καὶ Μεταξῶ κοντά του....

Κ' ἔδλεπ' ἀκόμη τ' αὐτοῦ ἐκεῖνα παλληκάρια,

Ὅπου τὰ κράζουσε Λαό, τῆς λήθης τὰ σφαχτάρια,

Ποῦ σπιάνουν μὲ τὸ αἶμά τους τὸν Μπότοσκη, τὸ Διάκο,

Καὶ πέρτουνε σ' ἀγνωρίστο νὰ κοιμηθοῦνε λάκκο....

Μέσα σ' ἐκεῖνους ἔδλεπα, πατέρᾳ μου, καὶ ἐσένα!

Τὸν Ὑψηλάντη ἐκύτταζες μὲ μάτια θολωμένα,

Γιατὶ τὸν εἶχες ἀρχηγὸ τοῦς Μύλους μὲν ἡμέρα.

Ἄχ, τί νυχτιά ποῦ ἦτανε· ἀπ' τὰ βουνὰ τὰ πέρα

Ἦρχονταν, ἦρχονταν νεκροί.... μικροί, μεγάλοι, ὅλοι,

Στῇ λειτουργίᾳ τῆς Λαύρας τους, στῆς Παναγίᾳς τῇ σκόλῃ!

Γύρω, περὶ γύρω στέκουνταν σταῖς πέτραις, στὰ θυμάρια,

Καὶ δακρυσμένοι ἀκούγανε· « ὦ, πότε παλληκάρια.... »

Καθὼς ὅταν τὰ σήμαντρα τῆς προσευχῆς χτυποῦνε,

Τὸ στρώμα οἱ καλόγεροι ἀφίνουν καὶ ξυπνοῦνε,

Κ' ὀλόγχοι στὴν ἐκκλησιὰ πηγαίνουν τοῦ Κυρίου·

Κ' οἱ φοβεροὶ καλόγεροι ἐκεῖνοι τοῦ Μαρτίου

Ἀφίναν, ὅσοι εἶχανε, τὰ μνήματά τὰ κρύα,

Ὅταν ἀκούσκι τῇ φωνῇ τοῦ Ῥήγα τὴν ἀγία!

Βούλιαζ' ἡ γῆ καὶ σύννεφο σηκώνονταν ἡ σκόνη

Τὸ βῆμα σὺν ἀκούσθηκε τοῦ Λάμπρου τοῦ Κατσώνη.

Κουρσάρος καὶ ἀρματωλὸς, δελφίνι καὶ ξερτέρι,

Στῇ μέσῃ εἶχε δακτυλὶ καὶ πέλεκυ στὸ χέρι.

Κι' ὁ Νικοτσάρας φάνηκε τὸ δαχτυλίδι του εἶδα,
 'Οποῦ στὸ Πράξι γώρισε σὲ δυὼ τὴν ἀλυσίδα.
 Τουρέκι συνωνόματο τὸ χέρι σου ἐκρατοῦσε,
 Χρῆστο Μηλιόνη, καὶ τουρκικὰ τὸ μάτι σου ἐζητοῦσε.
 Κι' ἀπὸ μακρὰ σταυρόνουνταν μὲ ταρχή μεγάλη
 Τοῦ Χατζῆ-Χρήστου τ' ἄλλοτε μὲ τοῦ Χατζῆ-Μιχάλη.
 Ἦλθε μὲ τὴ σημαία του κι' ὁ Γερμανὸς ἀκόμα,
 Ποῦνα γεμάτη οὐρανὸ κ' ἔχει τὴ λάμψη χρῶμα....
 Καὶ μέσα στὸ στρατόπεδο τῶν λειονταριῶν ἐκεῖνο,
 Εἶδα γλωμὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Κοραῆ σὰν κρίνο.
 "Εἶδικ' ὁ γέρο-Περραιβὸς τ' ἀδύνατό του βῆμα,
 Καὶ μὲ τὸν Ξάνθη του μαζῇ ἐπήγαινε στὸ μνημα-
 Καὶ μοναχό, σὲ μιὰ γωνιά, καὶ περαπονεμένο
 Τὸν "Οθωνά μας ἔδλεπα καὶ πάλι τὸν καυμένο!
 Ἀπὸ τὴ γῆ, ποῦ σκοτεινὴ τὸν εἶχε βίξει μοῖρα,
 Τοῦ Ῥήγα μέσ' στὸν ὕπνο του τὸν ξύπνισε ἡ λύρα,
 Κ' ἦλθε κ' ἐκεῖνος.... κι' ἀκούγε μὲ μάτι βουρκωμένα
 "Ομοῦ κοντὰ δὲν πῆγαινε, δὲν ἔσμιγε κἀνένα....
 "Εἶλεπε τὰ στρατεύματα ἐκεῖνα τοῦ Θανάτου,
 Κ' ἐσυλλογοῦνταν μιὰ φορὰ πῶς ἦτανε δικὰ του.—
 Σώπασε, Μοῦσα, σώπασε· μὴ συννεριάζῃς πάλι.
 Θ' ἀνοίξῃ γιὰ τὸν "Οθωνα ἡ γῆ μας τὴν ἀγκάλη,
 Τὰ ξωρισμένα κόκκαλα μιὰ μέρα νὰ τὰ θάψῃ,
 Καὶ εἰς τὸ μνημὸς του κερὶ τὸ χέρι μας θ' ἀνάψῃ!

.....

III'

Τοῦς πεθοχρμένους ἔδλεπα ἀκίνητος μπροστά μου,
 Καί δυνατὰ στὰ στήθια μου χτυποῦσε ἡ καρδιά μου.
 Ἀναστημένη ἔδλεπα καί πάλι τὴν Πικρίδα.
 Τοῦς ἥρωας, ποῦ πρὶςθασα πικράναι, ξαναεῖδα!
 Εἶδα τοῦ Γρίδα τὴ ματιά, τὸν πορρωτὸ Γκερηζιώτη,
 Τὸ Βάσσα, τὸν Νικητρά κοντὰ στὸ Γαρδικιώτη.
 Ματιάς αἰτῶν, στήθια πλαταιά, κορμιά πλατάνια εἶδα,
 Πιστόλαις μᾶς' στὸ μάλαχμα, σπαθίων γεστή λαπίδα.
 Εἶδα τὸν Κώστα-Μπότσαρη, τὸν Κίτσο τὸν Τζαβέλλα.
 Εἶδα τοῦ Χατζῆ-Πέτρου μας τὴν ἀσπρη φουστανέλλα.
 Τοῦ Μικρογιάννη τὸ κορμὶ στηλόνετο μπροστά μου,
 Καί τοῦ Πλαπούτα τ' ἄρματα καμάρον' ἡ ματιά μου.
 Ὅλους ἐκείνους ἔδλεπα ποῦ πρὶςθασα, κι' ἀκόμα
 Τὸ Μήτσα μας, ποῦ σκέπαζε προχθὲς τὸν μαῦρο χῶμα.
 Τὴ λεβεντιὰ τῆς Ρούμελης καί τοῦ Μοριᾶ τὰ κάλλη
 Ἐχόρταζε τὸ μάτι μου, καί ξαναεῖδα πάλι
 Ἐκείνους ποῦ ἐλάτρευσα, ἐκείνους ποῦ λατρεύω,
 Καί μᾶς' στὸ κοιμητήριό τῇ νύχτα τοὺς γυρεύω!
 Τί νὰ σᾶς πῶ;... Δὲν ἤμπορῶ, δὲν ἤμπορῶ νὰ ζήτω
 Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια, καί γι' αὐτὸ τὸ μάτι βέγαια πίσω,
 Καί μὲ τὸ Νικητάρη ζῶ, μιλῶ μὲ τὸ Μισούλη,
 Καί μὲ τὸ νοῦ ἀκολουθῶ τὸν Μπότσαρη στὸ Σούλι!...

Ποῖος ξέρει ἂν δὲν ἔζησα κ' ἐγὼ σὲ ἄλλα χρόνια,
 Ἄν ἔτρεχα κλεφτόπουλο στῆς Λιάκουρας τὰ χιόνια,
 Ἀνίσως ἔφερνα νερὸ τοῦ Ζιῶρου στὸ λημέρι,
 Καὶ μὲ τὸ Δίπλα γύριζα καμμιὰ φορά... ποῖος ξέρει
 Ἀνίσως ἤμουν ψυχογυῖος τοῦ Ῥήγα μπιστεμμένος,
 Κ' ἐκράταγα τὴ λύρα του σὰν ἦταν κουρασμένος!

Θ'

Στὸ μνημ., σὰ ξημέρωσε, εὐρέθηκα μονάχος,
 Χλωμὸς σὰ νεκρολούλουδο, ἀκίνητος σὰ βράχος,
 Κ' ἡ κεφαλὴ μου ἔγερνε στ' ἀδύνατά μου στήθια·
 Ὅνειρο ἦτανε αὐτὰ ποῦ εἶδα ἢ ἀλήθεια;
 Καὶ οἱ νεκροὶ καμμιὰ φορά ἀληθινὰ ξυπᾶνε;...
 Ἀνίσως ἦταν ὄνειρο, εὐλογημένο νᾶναι! —
 Στὴν πόλι τότε ἔστράφηκε τὸ ἄστροπὸ μου βῆμα,
 Κ' ἐμπρὸς μου πάντα ἔβλεπα τοῦ στρατηγεῦ τὸ μνημ.,
 Κ' ἀκουγα πάντα, ἀκουγα στὰ δέντρα, στὰ λιθάρια,
 Ἐνα τραγοῦδι, μιὰ φωνή· « Ὡς πότε παλληκάρια! »

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΗ ΜΥΤΡΟΒΟΛΩ ΤΥΧΗ ΤΟΥ

ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΜΟΥ

Α'

Σ' αὐτά, σ' αὐτά τὰ κύματα τὰ ἡλιοφωτισμένα,
Σ' αὐτά τ' ἀθάνατα νερά, ἐδῶ, τὰ μυρωμένα,
'Εδάφητις' ἢ 'Ελευθερία τὸν κόσμον μοναχὴ τῆς,
Καὶ τὸ νομά τῆς τοῦδ' ὠκε μαζῇ μὲ τὸ σπαθί τῆς!
Θερμιστοκλῆ, Θρασύβουλο, ἐδῶ τὸν ἔχει βγάλει,
Κ' εἶν' ἐδική τῆς ἐκκλησιὰ ἐτοῦτο τ' ἀκρογιάλι!

ὦ Ἐκκλησιὰ χωρὶς σταυρὸ καὶ κυματοχτισμένη,
'Απὸ Περσιάνικα κορμιά καὶ κόκκαλα στρωμένη·
Σταυρὸ σου ἔχεις τὸ ψηλὸ τῆς λευθεριᾶς κοντάρι,
Γιὰ στήλαις, κύματα βουνά, βοριάς ὁπότεν πάρη,
Βωμό σου τοῦ Θερμιστοκλῆ τὸ κράνος, κοινωνία
Τὰ κύματα τὰ γαλανά, τ' ἀγέρι ψαλμωδία....

Ποιὸν ἐκκλησιὰ σ' ὄλη τῇ γῇ, στήν οἰκουμένη ὄλη
 Ὡσάν ἐσένα τ' οὐρανοῦ σκεπάζουνε οἱ θόλοι;
 Ποιὰ ἔχει πολυέλαιο τὸν ἥλιο ἀναμμένο;
 Καντήλια τ' ἄστρα τὰ χρυσὰ μὲ φῶς διαμαντωμένο;
 Καὶ σὲ ποιὸν ἄλλη ὁ Θεὸς ὅλος χωρεῖ καὶ μπαίνει,
 Παρὰ σ' αὐτὴ τῇ θάλασσα, ἐδῶ, τὴν ἀγιασμένη;...

Ἀκόμη σὰν μὲ τὸ βοριᾶ τὸ κύμα σου μαλόνει·
 Τὸ βάπτισμα ποῦ γλύτωσε τὸν κόσμο φανερόνει,
 Καὶ ῥέχνει στ' ἀκρογιαλὶ της καὶ ῥέχνει στὰ θυμάρια
 Βάρβαρα κράνη, θώρακες, ἀσπίδες καὶ δοξάρια....
 Αἰματωμένη μαρτυριά, ποῦ εἰς αὐτὰ τὰ μέρη
 Ἐμοίρασ' ἡ Ἐλευθερίᾳ μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι!

B'

Πῶς γιγαντεύετ' ἡ φυγὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη·
 Ἀνδρειεύεται, παίρνει καρδιὰ καὶ σ' ἄλλα χρόνια πάγει!
 Ταῖς μέρχις ποῦδρα ταῖς δειλαῖς ξεχνῶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη,
 Καὶ νύκτες τοῦ Θεμιστοκλῆ, κρατῶ κουπὶ στὸ χέρι
 Καὶ τοὺς Περσιάνους πολεμῶ, καὶ πνίγω στήν ἀγκάλη,
 Σ' αὐτὰ τὰ ἴδια κύματα, σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι!

Καὶ βλέπω, βλέπω μὲ τὸ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς τὸ μάτι·

Ἐκ καρδίας ἀμέτρητα τῇ θάλασσᾳ γεμάτη!

Τέτοι δὲν ἔχουν νὰ σταθεύῃ.... τὸ πέλαγο δὲ φθάνει·

Πάρθοι κ' Ἰνδοὶ τὸ πλημμυροῦν καὶ Μῆδοι καὶ Περσιῶνοι·

Σκλεῦσιν δάσος κονταριῶν, χίλιαις στολαῖς φοροῦνε,

Καὶ χίλιαις γλώσσαις βάρβαραις στὸν ἄνεμο ἀντηχοῦνε....

Θαρρῶ πῶς τὴν ἐξικουστὴ ἐκείνη βλέπω μάχη·

Ποῖος ὄρονιστμένος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ ράχη;

Ὁ Ξέρξης! τὰ καρδιά του περήφανος ἔκτολγεται·

Θὰ ἔχῃ ἐν' ἅπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγῃ;....

Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ στυγρὸ τὰ χέρια δένουν,

Καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν!

Ἄ, δὲν κοιτᾷ καὶ τὰ μικρὰ καρδιά μας, γεμάτα

Ἐκ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιὰ, ἀπὸ Ἀθῆνας νειάτα!

Φουχτῶνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι,

Καὶ σὰ σημαία τὴν πλατεῖα γλαυκὸν του ἔκπλονται....

Κ' ἰδοῦ, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζ' ἡ ναυμαχία·

Χέρια μὲ χέρια πιάσθησαν Σκλαβία κ' Ἑλευθερία!

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἑλληνοπούλα, χτύπα

Πέρα καὶ πέρα τῆς σκληδαῖας τὸ μαῦρο σ

Ἄς κατὰ λάβῃ μιὰ φορὰ, γιὰ πάντ' ἄς κατ

Πῶς τὰ παιδιά σου πολεμοῦν καὶ πῶς χτυ

Διῶξε, Θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνα

Κ' ἔποιον ἐλάβωσ' ἡ σκληδαῖα νὰ βρίσκη

Γ'

Ὡσὰν λειοντάρ' ἡ θάλασσα σηκώθη καὶ β

Σπάρτη καὶ Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα π

Ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύννεφα θαμμένα

Κ' ἐμπρὸς τοὺς ἡ Ἐλευθερίᾳ κερὰτα

Θαρρεῖς θερίᾳ πῶς πολεμοῦν καὶ ἡ θάλασσα

Σὰν ἀνυψόγη τὸ σπαθί καὶ σὰν τὸ κατε

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο τῆς φυ

Καὶ κάπου, κάπου ἡ θεά τὸ πρόσωπο γ

Καὶ τὸν κυττάει ἐλόχαρη.... Σὲ κάθε γύρ

Ἀκούω δυνατώτερα καὶ τὰ χτυπήματά

Ἀπ' τὸ τιμόνι ἀτάρχχος ἐκείνος τὴν κυττά

Καὶ μὲ τὸ μάτι τοῦ θαρρεῖς τὴ νίκη πῶ

« ὦ Ἑλληνόπουλα, ἔμπρός, λυτρῶστε τὴν πατρίδα,
 — Κράζ' ὁ Αἰσχύλος—σώσετε μὲ τὴν καλὴν λεπίδα,
 « Παιδιά, γυναῖκες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
 « Τοὺς τάρους τῶν πτερόων σας· ἀγὼν γιὰ ὅλα τῶρα! »
 Κι' ἀνάθ' ἡ μάχη στὴ φωνή, σαρκόνειτ' ἡ Ἑλπίδα·
 Τί κἀν' ὁ ψάλτης, στήν καρδιά σὰν ἔχη τὴν πατρίδα!

Δ'

Σὰ ζυγαριὰ ὁ πόλεμος ἀνεβοκατεβαίνει!
 Δίγνωνι' ἡ Νίκη δεξιὰ κι' ἀριστερὰ πηγαίνει.
 Κουράσθη κ' ἡ Ἑλευθερία, κουράσθη καὶ ὁ ξένος....
 Μονάχα ἐσύ, Θεμιστοκλῆ, δὲν εἶσαι κουρασμένος!
 Δυὸ τρεῖς φοραὶς τὰ φρύδιά του συννεριστὰ μαζώνει,
 Καὶ σπάζει μέσ' στὰ δάχτυλα τὸ δυνατὸ τιμόνι.—

Μκυρίζει γῆ καὶ οὐρανός, δὲν φαίνεται ἡ ἡμέρα....
 Μὰ τί ἀντάρ' ἀκούεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα;
 Ποιὰ εἶν' ἐκείνη ἡ σκιά, ποῦ σὰ βουνὸ μεγάλη
 Παταῖ τὸ κύμα κ' ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη;...
 Γιὰ δέξ' ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν κι' ἄλλαις σκιαῖς ὁρμᾶνε,
 Μὲ κόπο τὰ μεγάλα της τὰ βήματ' ἀκλουθαίνει!

Ὁ Αἶας εἶναι! κ' ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του,
 Ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νεκρὰ στὸ κύμα τὸ δικό του.
 Κατάρτι μὲς' στὸ χέρι του φουχτίνει γιὰ κοντάρι,
 Κ' ἔχει τὸν Τεῦκρό του μαζῇ, τ' ἀγένειο παλληγκάρι...
 Ἄ! τί μεγάλη τραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει,
 Πῶς τὰ κατάρτια τρίζουμε στὸ χέρι σὰν τὰ πιάνη!

Κι' ἀνταρτωμένα τὰ νεκρὰ καὶ ζωντανὰ λειοντάρια,
 Κάνουν τῇ θάλασσᾳ στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρι...
 Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιά σχισμένα!
 Βλέπω καρδιά σὰ βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα.
 Ἀκούω τρόμου προσευχίς, τραγούδια καὶ κατάρια,
 Καὶ φροκαλιζ' ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρη!...

Ε'

Ποῦ, φαντασία, μὲ πλανᾷς; ποῦ, μάγισσα, μὲ παίρνεις;
 Σὲ ποικίς ἡμέραις καὶ καιροὺς χαρούμενους μὲ φέρνεις;
 Κεῖνὰ τὰ χρόνια πέρασαν; κεῖνὰ τὰ χρόνια πᾶνε;
 Ἄχ, μοναχὰ τὴν ἀνοιξί; τ' ἀηδόνια κηλαιδᾶνε....
 Ὅλα τὰ σύρνει ὁ καιρὸς, καὶ μιὰ ἡμέρα μόνο,
 Ὅσο κι' ἂν λάμπῃ, σβύνεται στὴ νύχτα καὶ στὸ χρόνο!

Καὶ ὅμως, τί καρδιά κάνουνε 'ς αὐτὰ τὰ μέρη κάνουνε;
 ὦ Σαλαμῖνος θάλασσα, μητέρα τοῦ Ἰορδάνη!
 Τὸν ἅγιο ἐκεῖνο ποταμὸ σὺ ἔχεις γεννημένον·
 Τὰ ἔδικ' ἔχετε νερὰ κι' ἄς ἦναι χωρισμένα.
 Ἐσὺ κι' αὐτός, στὸ σπλαχνικὸ καὶ ἱερό σας κύμα,
 Τὴν τυραννίαν ἐπνίξατε κ' ἐσθύσθηκε τὸ κρῖμα!

ὦ κολυμπήθραις ἱεραῖς, ποῦ ἡ κατάρρα ἐλύθη
 Κι' ὁ πεθαρμμένος Ἀάζαρος, ὁ κόσμος, ἀνεστήθη·
 Νύχτα σκλαδιᾶς θὰ σκέπαζε ὅλη τὴ γῆ σὺν πτώμα,
 Οἱ δυνάστας ἀν' ἐλείπετε, κι' αὐτὴ τὴν ὥρ' ἀκόμα·
 Ἄν δὲν ἐγλυκοχάραζε ἡ Λευθερίᾳ ἐδῶ πέρα,
 Καὶ στὸ Ποτάμι τ' ἅγιο δὲν ἔλαμπε ἡμέρα....

Σπρῶξε τὸ κύμα σου μακριὰ στὴ γῆ τὴ διψασμένη,
 Λιμάνι τῆς Ἐλευθεριᾶς, νὰ πιοῦν οἱ σκλαβωμένοι.
 Στὴ Θεσσαλία, στὰ Νησιά, στὴν Ἑπείρο, στὴν Πόλι,
 Στοὺς Μακεδόνας κύλα το, στὴν οἰκουμένη ὅλη.
 Ἐνὰ μονάχα κύμα σου τὸ κύμα τους ἀν' σμίξῃ,
 Ἡ θάλασσά τους θ' ἀνοιχθῇ καὶ τὴ σκλαδιὰ θὰ πνίξῃ!

Πολλὺς καιρὸς ἐπέρασε ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα,
 Ποῦ δὲν ἐθαυματούργησες ἀκόμη, Σαλαμῖνα!
 "Αχ, τὰ νερά, ποῦ στέκονται ἀσάλευτα, σκαπίζουν,
 Τῇ δόξῃ, ποῦ ἐπάληψε πολὺ, τῇ συνεθίζουν....
 Πότε θὰ δώσης λειτουργιὰ ὥσ' ἂν ἐτότε πάλι;
 Πότε θὰ κοινωνήσωμε σὲ τοῦτο τ' ἀκρογιάλι;...

Ἡ θάλασσά σου σὲ ζητεῖ, Θεμιστοκλῆ, σηκώσου·
 Καβάλλησε τὸ γαλανὸ καὶ πάλι ἄλογό σου.
 Τὸν καθαλλάρη του ζητεῖ τὸ ξακουσμένο ἄτι,
 Ποῦ ἔχει χαίτη τὸν ἀφρό, τὸ φώσφορο γιὰ μάτι.
 Τὸν κόσμο δρόμο δόσε του, τῇ Λευθερίᾳ σημάδι,
 Γιὰ φτερνιστῆρα τὸ βοριᾶ, νὰ διώξῃ τὸ σκοτάδι!...

 "Αχ, τὸ τρχουῖδί μου αὐτὸ ἀτέλειωτο τ' ἀρίνω·
 Δὲν ἤμπερ' ὃ νὰ τρχουδῶ καὶ δάκρυα νὰ χύνω!
 Μοῦ τῶκοψ' ἡ ἀρρώστειά σου, μονάκριβο παιδί μου,
 Κ' ἡ Μοῦσα χάρος ἔγεινε καὶ τάφος ἡ ψυχὴ μου....
 Λησμόνησα τί ἔγραφα.... καὶ μάχαις καὶ πατρίδα,
 "Όταν χλωμὸ κι' ἀνήμπορο στὴν κούνια σου σὲ εἶδα!

Ποιὸς νὰ μοῦ τώλεγε, ἄχ ποιὸς, σὰν ἄρχησα νὰ γράφω,
 Πῶς τὸ τραγοῦδι θάκλεινα μὲ τὸ δικό σου τάρο,
 Καὶ πῶς γιὰ ἄρμος εἰς αὐτοὺς τοὺς στίχους μου ἀκόμα
 Θὰ ἔρριχν' ἀπ' τοῦ τάρου σου τὸ μυρισμένο χῶμα!
 Τοῦ τάρου σου!... καὶ νὰ τὸ πῶ τὰ σπλάχνα μου σπαράζουν·
 Τάφος κι' Αἰμίλιος! ποτὲ ταιριάζουνε, ταιριάζουν;...

Ἀκόμη χθές—πολὺς καιρὸς δὲν εἶναι περασμένος—
 Εἰς τὸ νησί π' ἀρρώστησες, στή κούνια σου γερμένος,
 Χυμογελῶντας κράταγα στὸ χέρι τὸ κοντύλι·
 Κι' ἀπ' τὴν ἀφράτη σου μορφή, κι' ἀπ' τὰ γλυκὰ σου χεῖλη
 Ἐκλεβα στίχους, ἔκλεβα.... Ἐσὺ ἦσουν ἡ Μοῦσα,
 Ἐγὼ μονάχα ἔγραφα, μονάχα ἐτραγουδοῦσα!

Αἰμίλιέ μου, ἄστρο μου, θαμμένο μου λουλοῦδι·
 Σοῦ στέλνω τὸ τραγοῦδι μας, τὸ ἔρημο τραγοῦδι.
 Μαζὶ τὸ γράφαμε οἱ δυὼ στὸ ἔνδοξο ἀκρογιάλι·
 Ἀχ, ἄς τὸ φαίναμε μαζὶ καμμιὰ φορὰ καὶ πάλι....
 Ἐσὺ ἀπὸ γαλανὸ τοῦ ἄλλου κόσμου δῶμα,
 Κ' ἐγὼ στὸ μνημεῖόν σου, σκυμμένος εἰς τὸ χῶμα!

Ἐν Σαλαμῖνι, κατ' Αὐγούστον τοῦ 1874

« Εἰς τὸν σταυρὸν, εἰς τὸν σταυρὸν! » οἱ Βρεττανοὶ κράζουσιν
« Φέρετε ἡλούς! » κράζουσιν Αὐστριακοί, Γαλλῆται,
Καὶ ὅλοι σὲ λιθοβολοῦν, Ἑλλᾶς, καὶ σὲ χλευάζουν,
Καὶ μὴ ἀκούεται φωνὴ ἀπ' ἀνθρώπου· « κτυπᾶτε... »
« Κτυπᾶτε, μόνον στέφανος ἀκάνθης τῇ ἀρμόζει· »
Βανδάλων σπεῖρα πανταχοῦ πολιτισμένων κρώζει!

« Εἰς τὸν σταυρὸν! Θὰ ἔχωμεν ὠραίαν ἀγωνίαν.
« Εἶναι τὸ θέλημα τερπνόν, ἀνοίξατε τὸ ἔρμα·
« Ἀφ' ἧς ἡ Κρήτη ἔπεσε καὶ πάλιν εἰς δουλείαν
« Ἔθνος κανὲν σταυρούμενον δὲν εἶδομεν ἀκόμα! »
Τοιαῦτα ψάλλει καθ' ἡμῶν τὸ Εὐρωπαϊκὸν σμήνος,
Καὶ ὑπομένει ὁ Οὐγκώ, σιγᾷ ὁ Γερκεδίνος!

* Πάντες ἐνθυμοῦνται τὴν ἀκάθεκτον λύσσαν, μεθ' ἧς ὁ εὐρωπαϊκὸς
τύπος ἐπετέθη καθ' ἡμῶν μετὰ τὸ ἐν Δήλσιι ὁδηγητὴν δράμα.
Τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ἔμπνευσις εἶναι τὸ προκείμενον ποίημα.

Οἱμοι' ἐκ τῆς σημερινῆς τοιαῦτα Ἑσπερίαις
 Προσμένει τις' ἡ γενεὰ παρῆλθε τῶν γενναίων.
 Γραῦς ἡ Εὐρώπη σήμερον, χηρεύουσα καρδίαις,
 Δὲν εἶναι Δύσις Βύρωνος καὶ Βερνιζέρου πλέον....
 Κληρον δὲν ἔλαβε ποσῶς ἀπὸ τοῦ προκατόχου·
 Φεῦ, οἱ ἡμίθεοι ποτὲ δὲν ἔχουν διαδόχους!

ὦ Δύσις, Δύσις, πρόσσεξον' ἐπάνω τῶν συννέμων
 Ὅτι ὑπάρχει καὶ Θεὸς τῶν ἀσθενῶν στομάτου.
 Περὶ ὁ χρόνος τῶν ἐθνῶν τὴν ῥώμην καταστρέφων....
 Μετρίχστε τὰς ὕβρεις σου καὶ τὰ κτυπήματά σου.
 Καθὼς κτυπᾷς θὰ κτυπηθῇς ἓνα καιρὸν ἐπίσης·
 Ἀνταποδίδει ὁ Θεὸς καὶ πρόσσεξον, ὦ Δύσις!

Ἐνθυμηθῆτε· ὄνομα δὲν εἶχατε ἀκόμη,
 Ὅποτε τῆς Πικρίδος μου ἐδέσποζε τὸ δόρυ,
 Καὶ ἦτον ὅλη ἄρωμα καὶ ποίησις καὶ ῥώμη.
 Ἀλλὰ παρῆλθον οἱ καιροὶ κ' ἡσθένησεν ἡ κόρη·
 Καὶ ἡ Ἑλλάς τῶν Πλαταιῶν κατέστη νῦν σημεῖον
 Ἀστειστήτων μυσαρῶν καὶ χλευασμῶν μυρίων!

Ἀγνώμονες! δὲν εἶχτε οὐδὲν ἐξ ὅσων τώρα

Καυχᾶσθε, ὅπερ κτῆμά μας δὲν εἶναι.... Ἡ θρησκεία,
Ὁ λόγος, ὁ πολιτισμὸς εἶν' ἐδικά μας δῶρα.

Ἡμεῖς ὑπῆρξαμεν τὸ φῶς, ἡμεῖς, καὶ σεῖς σκοτία.
Καὶ πίπτοντες ἐδώκαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην φῶτα,
Καὶ τώρα μᾶς ἐμπαίξετε καὶ στρέφετε τὰ νῶτα!

Ἡὼς σας ἦτον ἡ λαμπὰς τοῦ κρύου μας φορείου·

Φῶς, τῆς βαθείας σας νυκτὸς διώξασα τὰ σκότη,
Κ' ἐπάνω τοῦ ὀδυνηροῦ ἡμῶν ἐπιτυμβίου

Ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς Δύσεως ἡ πρώτη.
Τὸ φῶς τὸ δάνειον αὐτό, ἀχάριστοι, κρατεῖτε,
Πλὴν μὴ τὴν γαλουχήσασιν ὑμᾶς λιθοβολῆτε!

Φεῦ! ὡς καὶ τὴν ἀρίστην μας αὐτὴν ἀμοισθητεῖτε

Καταγωγὴν· τὸ μῖσός σας μᾶς κράζει ἀλλοφύλους·
Τὸ μυροδόλον ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος μισεῖτε,

Καὶ μᾶς ὠνόμαζε ποτὲ τὸ στόμα σας «Γραικύλους.»
Γραικύλους! καὶ τὸ αἶμά μας νοθεύετε ἀκόμα·
Καὶ τὸνομα πλαστογραφεῖ, ὅταν μιῇ, τὸ στόμα!

Πλὴν εἰς τὴν ὕβριν ἡ Ἑλλάς ὡς νέφος τρικυμίας
 Ἀπῆντησε κραδαίνουσα τὸ δόρυ τῆς ὀργῆς,
 Κ' ἔτη ἐκτὼ τὸν κολοσσὸν κτυπῶσα τῆς Τουρκίας,
 Εἰς τὴν Εὐρώπην ἔκραξεν· « ἰδέτε τὸν Γραικύλον ! »
 Κ' ἐχειροκρότησεν ἡ γῆ τῆς κόρης τὴν πορεῖαν,
 Κ' ἦλθεν ὁ Βύρων νὰ ταρῇ εἰς μίαν τῆς γωνίαν !

Ἑλλάς ! εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ· συγχώρησον τὴν ζάλην,
 Συγχώρει τὰ ῥαπίσματα τῶν νέων Ἰουδαίων.
 Τὰ πάθη σου λατρεύομεν· ἀλλ' ἀνεγείρου πάλιν·
 Δεῖξον ἡμῖν τὴν ἐνδοξὸν ἀνάστασίν σου πλέον !
 Δεῖξον ἡμῖν.... Ἀπηύδησαν, Πατρίς, τὰ ὄρφανά σου,
 Πορφύραν λάβε, πάτησε τὰ κρύα σάβανά σου.

Φεῦ, ὄξος μᾶς ἐπρόσφερεν ἡ Δύσις, ὄξος μόνον·
 Ῥάπισμα εἰς τὸ ῥάπισμα καὶ σκῶμμα εἰς τὸ σκῶμμα.
 Τοῦ Βυζαντίου ἔρριψεν ἡ ἔχθρα τῆς τὸν θρόνον
 Πρὶν ὁ Μωάμεθ γεννηθῇ ὁ δεύτερος ἀνόμα.
 Τύχη καλῇ καὶ ἤρπασε τὸν θρόνον μας ἐκεῖνος·
 Ἀλλοίμονον ἂν ἐπ' αὐτοῦ ἐκάθητο Λατῖνος !

Εἶν' ἀληθές, ἐπάθχμεν παρὰ τῶν Τούρκων τόσα·

Κατέτρωγε τὰ σπλάγχνα μας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν·
Ἐσώθη πλὴν ὁ ἐθνισμός, τὸ θρήσκευμα, ἡ γλῶσσα.

Ὁ Παπισμός ἔχει πολὺ τὴν χεῖρα μακροτέραν.
Μαρκίνει, πνίγει τὴν ψυχὴν, δολοφονεῖ... Ἀκόμα
Φέρει πληγὰς τῶν Βενετῶν τὸ ἀσθενές μας σῶμα!

Ναί· ὅτε εἴχομεν πνοὴν τινὰ εἰσέτι μόλις,
Φέροντες πῦρ καὶ σίδηρον ἀλῆται Σταυροφόροι,
Διήρπαζον τὰς χώρας μας, κατέκαιον τὰς πόλεις,
Κ' ἐκτύπα πάσχοντα λαὸν τὸ ἀνανδρὸν των δόρυ.
Τοιούτην μᾶς ἀπέδιδον εὐγνωμοσύνην τότε,
Οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, οἱ εὐγενεῖς ἱππῶται!

Δὲν εἴσθε σεῖς, φιλόανθρωποι λαοὶ τῆς Βρεττανίας,
Οἵτινες ἐπωλήσατε τὴν Πάργαν; καὶ τὸ αἶμα
Δὲν ἔπιο τοῦ Ῥήγα μας ὁ γυψ τῆς Ἀουστρίας;
Καὶ ὅτε πρὸς τὸν Ὑψιστον ἐγείροντες τὸ βλέμμα,
Εἰς σπάθην μετεβάλαμεν τοῦ Τούρκου τὰς ἀλύσεις,
Καὶ τότε πόσα καθ' ἡμῶν δὲν ἔπραξες, ὦ Δύσις;

Ἐκτὸς ὀλίγων σου υἱῶν, ὀλίγων ἡμιθέων,
 Οὓς ὁ ἀγὼν ὑπέκλειψεν ὁ μέγας τῶν Ἑλλήνων,
 Ὅλῃγα δὲν ἐπάθχμεν παρὰ τῶν Εὐρωπείων....
 « Τὸ Ναυαρῖνον ! » πάντοτε φωνεῖτε, « Ναυαρῖνον ! »
 Κουρῶζει πλέον ἢ φωνὴ αὐτὴ ἢ αἰωνία.
 ὦ, εἴθε σφαῖρά σας ἐκεῖ νὰ μὴ ἀντήχει μία !

Καὶ τώρα τί ἐπράχσαμεν λοιπόν, καὶ Σταυροφόροι
 Καθ' ἑνὸς ἔθνους ἀσθενοῦς ἡγέρθητε ; τί πταίει
 Ἡ ὀρφανὴ τοῦ Κάνιγκος, τοῦ Σατωβριάν ἢ κόρη,
 Ἄν σπεῖρα τις ἐκ τίγρεων πεισματοδῶς παλαίη
 Καὶ σύρη ξένους κ' Ἑλληνας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ;...
 Μὴ ἔχουν ἐθνικότητα τὰ τέρατα κάμμιαν ;

Δὲν γέμουν οἱ Παρίσιοι, ἢ Βιέννη, τὸ Λονδῖνον
 Ἄπὸ φονεῖς ; Δὲν εἶν' ἐκεῖ ὁ φόνος ἐπιστήμη ;
 Δὲν ἀνυψώνει ἢ κλοπὴ τὸ μέτωπον ὡς κρίνον ;
 ὦ, ἔχει φθάσει κ' εἰς ἡμᾶς τῶν ἄθλων σας ἡ σήμη....
 Ἐχετε κακουργήματα, ὦν τῶνομα ἀκόμα
 Δὲν ἐννοοῦμεν, κ' Ἑλληνας δὲν τὰ προφέρει στόμα !

Γεγγρακνὺ ἄμαρτωλός, τοῦ Τρόπικν μῆτηρ, σίγα!

Σιώπα πλείον Βρεττανέ, ἀκόρεστος κακία

Διὰ ληστὰς, ὦ Ἰταλέ, ὀμίλει σὺ ὀλίγα,

Καὶ μὴ συρίζης, ἔχιδνα τῆς Δύσεως, Αὐστρία!

Καθαρισθῆτε, κ' ἔπειτα τὴν γλῶσσάν σας κινεῖτε

Ἐπαῖραι, τὸ ὀλίσθημα τῆς κόρης σεβασθῆτε!

ὦ, ναι· ἐνῷ εἰς πρόοδον καυχᾶσθε πρὸ αἰώνων,

Καὶ Ἄργους ἀτυνομικοὺς ἀπείρους συντηρεῖτε,

Ἐνῷ στρατοὺς ἐπλιζετε κατὰ τῶν δολοφόνων,

Ὅπόσους εἰς τάς πόλεις σας κακούργους ἀριθμεῖτε!

Καὶ ὅμως δούλους ἔχετε προθύμους εἰς τοὺς νόμους,

Τοὺς τηλεγράφους, τὸν ἀτμὸν καὶ τοὺς σιδηροδρόμους!

Κ' ἡμεῖς;.... Χθὲς μόνον ἡ Ἑλλάς παρήτησε τὸ μνημα

Κάνεν ἀπὸ τὰ μέσα σας τὰ παμπληθῆ δὲν ἔχει

Εὐρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν καὶ εἰς τὸ πρῶτον βῆμα,

Κ' ἐκ τῶν πολλῶν τραυμάτων της τὸ αἷμα ἔτι τρέχει.

Μὴ τὴν κτυπᾶτε· πύσσετε νὰ τὴν συκοφαντῆτε

Τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἰσχὺς ὀφείλει νὰ φοβῆται.

Ἐλλάξ! εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ· συγχώρησον τὴν ζάλην,

Συγχώρει τὰ ῥαπίσματα τῶν νέων Ἰουδαίων.

Τὰ πάθη σου λατρεύομεν· πλὴν ἀνεγείρου πάλιν·

Δεῖξον ἡμῖν τὴν ἔνδοξον ἀνάστασίν σου πλέον!

Δεῖξον ἡμῖν.... Ἀπηύδησαν οἱ δυστυχεῖς υἱοί σου·

Ἡμεῖς ἐκλαύσαμεν πολὺ· ὅς κλαύσουν καὶ οἱ ἐχθροί σου!

1870

ΣΤΙΓΜΗΣ ΠΛΑΝΗ *

(ΚΕ' Μαρτίου 1877)

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΩ ΓΕΝΝΑΙΩ ΦΙΛΩ Γ. ΓΟΥΣΙΩ

ΜΑΧΗΤΗ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.

Α'

Δὲν ἀνιθαίνω τῇ βραδυά, δὲν ἀνιθαίνω τούτῃ
Στὸ βῆμ' αὐτὸ μ' ἔψι· χλωμὴ σὰ νεκρικὸ λουλουδί·
Θενὰ μωρίς' ἡ Μοῦσά μου θυμάρι καὶ μπαρουτι,
Καὶ ἀπὸ φλόγα τουφεκιοῦ θὰ βγάλω τὸ τραγουδι....
Πατέρες, ὅπου κοίτεσθε σὰν κάστρα χαλασμένα,
Σὰν κρεμισμέναις ἐκκλησιαῖς στοὺς κάμπους καὶ στὸ κῦμα,
Νεκροὶ τῆς Λαύρας σταυραῖτοί, δελφίνια πεθοχμμένα,
Μὴ πικραμένοι γέρνετε καὶ σήμερα στὸ μνημα!
Ξυπνάτε· δὲν θ' ἀκούσετε ψαλμὸ θανάτου πάλι·
Τὸ θυμιατῆρι τὸ πικρὸ τοῦ τάφου δὲν θὰ πιάσω·
"Ἄλλο τραγουδι καὶ σκοπὸ ἡ λύρα μου θὰ ψάλλῃ.
Τοὺς τάφους σας μὲ τουφεκιοῦ καπνὸ θενὰ θυμιάσω!
....Δὲν τρέμ' ἡ γῆ σὰν στράτευμα ἀπὸ μακρυὰ νὰ εὐάνῃ;
Μάτια μεγάλα, ἐλόγχρα δὲν λάμπουν ἐκεῖ μέσα;
Δὲν εἶν' αὐτὸ τὸ φτερωτὸ τοῦ Μάρκου, γιαιταγάνι;
Κι' αὐτὸ τὸ μαῦρο σύννεφο ῥάσο πλάτῃ τοῦ Φλέσσα;

Νά τὸ χιονάτο ἄλογο τοῦ Καρχήσκου, νάτο·

Νά τὸ τιμόνι πῶσπαζε, Μικρούλ' ἡ δεξιὰ σου....

Κ' ἐκείνη ἡ βελανηδιὰ ποῦ φαίνεται ἐκεῖ κάτω,

Δὲν εἶναι ὁ Γκρηζιώτης μας εἰς τὸ πλευρὸ τοῦ Βάσσου;
Δὲν εἶν' αὐτὸ τὸ ἔλατο ἡ λεβεντιά τοῦ Διάκου,

Κ' ἐκεῖνο τᾶστρο, τὸ θολὸ ἀνάελεμμα τοῦ Δράκου;...
Λεύκιζε κυττάζω ζωντανάκις, ἐλόψυχα πλατάνια,

Στήθια πλατεῖα σὰν κύματα ποῦ ὁ βοριάς φουσκώνει;
Χτυποῦν τσακράζια κλέφτικα κι' ἀστράφτουν γκατχάκια,
Ἐδῶ ἀσήκωτο κουπί, ἐκεῖ βαρὺ μηλιόνι.

Ἄχ, εἶν' τοῦ Μάρτη τὰ παιδιὰ, ἐκεῖνα εἶναι πάλι!

Λάμπει γαλὸς στὸ βλέμμα τους κι' ἀστράφτουν τ' ἄρματά τους
Τῇ λύρα μέσ' στοῦ ὕπνου τους ἀκούσανε τῇ ζάλη,

Ποῦ παίρνει τὸ τραγοῦδι τῆς ἀπὸ τὰ μνήματά τους.—
Ποῖς εἶν' αὐτὸς ποῦ στοῦ Μοριᾶ τὰ κορρεβοῦνιὰ στέκει,

Κ' αὐτὸς ποῦ τοῦ Ταύγετου τὴν κορυφὴ ψηλώνει;
Βουνὸ ἀπάνω σὲ βουνό, φωτιά κι' ἀστροπελέκι.

Δὲν εἶσαι σὺ, Πετρόμπεη, καὶ σὺ, Κολοκοτρώνη;...
Νά τοῦ Ἀνδρούτσου ὁ αἰτός, συνεριστός, μονάχος·

Στ' ἀνάελεμμά του φαίνεται βελὺς ἀκόμη πόνος,
Κ' εἶναι τὰ στήθια του πλατὺς, χορταρισμένος βράχος....

Στράτευμα κι' ἄλλο ἔρχεται.... Ὁ Γρίβας εἶναι μόνος!
Δὲν εἶν' ἐκείνη ἡ φωτιά ἡ ὦψι τοῦ Κανάρη,

Καὶ τοῦ Τζαβέλλα τὸ κορμὶ ἐκεῖνος ὁ ἀγέρας;
Ἄχ, ἓνα δὲν ἀπόμεινε τοῦ Γερμανοῦ λειοντάρη,

Στολίσθη μ' ἔλα τ' ἄστρα του τῆς Λαύρας ὁ αἰθέρας!

Ἡ Ῥούμελη καὶ τὰ Νησιὰ καὶ ὁ Μοριᾶς ἀστράρτει,

Καὶ βλέπω ὅπου καὶ ἂν σταθῶ ἀρματωλὸς καὶ Νεώτη!

Καλῶς μᾶς ἤλθετε, παιδιὰ τῆς Λαύρας τῆς ἁγίας

Καλῶς μᾶς ἤλθετε, νεκροὶ τῆς Πρώτης Λειτουργίας.

Θέλετε καὶ στή δεύτερη ν' ἀστράψῃ τὸ σπαθί σας;

Ἀρῆσετέ τῃς 'ς ἐμᾶς· δὲν εἶν' αὐτὴ δική σας...

Κ' ἐμεῖς μπορούμε ν' ἄγωμε στή Λαύρα τὸ λημέρι,

Ἔχομε χέρι γιὰ σπαθί καὶ γιὰ λαμπάδα χέρι!

Δὲ σᾶς καλοῦμε γιὰ φωτιά καὶ γιὰ τουφέκι τώρα·

Τὸ καρυοφύλλι δούλεψε στῆς νειότης του τὴν ὥρα.

Σήμερα μέσ' στὸ χέρι μας δουλεύει τὸ μαρτίνι·

Κλεφτόπουλο βαρτίσθηκε, ἀρματωλὸς ἐρίνη....

Ἀκούστε πῶς ἀντιλαλεῖ τ' ἀθάνιατο τραγουδι,

Ὅπου θὰ παύσῃ μοναχὰ 'ς ἁγίου τάφου σκόνῃ·

Ἐκεῖ ὅπου μασχοβολεῖ εὐσπλαγχνικὸ λουλουδι,

Καὶ τοῦ Παλαιολόγου μας τὸ ὄνειρο μυρόνει....

Β'

Ἦλθε ἡ ὥρα νὰ χαρῇ, πατέρες, ἡ ψυχὴ σας·

Χειλιδονάκι γίνεται ἡ Μοῦσα στὴ γιορτὴ σας,

Καὶ τραγουδεῖ ὀλόχαρη καὶ στὸ στχυρό σας ψάλλει,

Καὶ φέρνει, φέρνει εἶδησι ὀλόφωτη, μεγάλη....

Πατέρες· δὲν κοιμούνται πλαιὰ, ξυπνήσαν τὰ παιδιὰ σας·

Ἀίτους γεννοῦνε οἱ αἰτοὶ καὶ φλόγαις ἡ φωτιά σας.

Τὸν ἴδιο ἀρχίσουμε χορό, τὸ ἴδιο πανηγύρι....

Στὴ μαύρη γῆ ποῦ κοιτάσθε ὁ Τουρκὸς δὲν θὰ σπείρῃ·
Δὲν θενὰ βόσκη ἀράπικη στοὺς κάμπους σας φοράδα,

Καὶ μιὰ θενὰ τὴν κάμουμε, μιὰ πάλι τὴν Ἑλλάδα!
Τὰ χρόνια μας τὰ χρόνια σας σφιχτὰ ὁ ἀγκυλιастόυνε,

Καὶ κρίνα μέσ' στῆς δάρναις σας δροσάτα θὰ σπαρτοῦνε.
Ἄχ, ναί· νὰ σμίξουν μιὰ φορὰ μὲ σέ, Εἰκοσιένα,

Τὰ φλογισμένα νειάτα μας, κ' ἓνα νὰ γείνουν, ἓνα!
Μιὰ ἱστορία νάχωμε, καὶ ἓνα κοιμητήρι,

Κ' ἓνα τραγούδι στοῦ Κιχρὺ μάζῃ τὸ πανηγύρι....
Θέλω νὰ τελειώσωμε μὲ τὸ σπαθὶ ἀντάμα,

Καθὼς ἐσεῖς τ' ἀρχήσατε, τὸ ξακουσμένο δροῦμα.
Θέλω τὸ τέλος νὰ γενῇ σὰν τὴν ἀρχή του, ὅχι·

Καλλίτερο· ὁ πόλεμος ποτὲ νὰ μὴ τελειώνῃ·
Τὸ θάμα νὰν' αἰώνιο, κάθε καὶρὸς νὰ τῶχῃ,

Κι' ὅταν τὸ τέλος ἔρχετα, ἀρχὴ νὰ ξημερώνῃ.
ὦ, τί καλὰ ποῦ ἐλάμετε, Πατέρεις τουρκομαίχοι,

Κι' ἀρήσατε ἀτέλειωτη τὴν ἱερή σας μάχη!
Χάρισμα θενὰ εἴχαμε Θεὸ κ' Ἐλευθερία,

Ὡς πὺν παιδιὰ ἀνάξια κληρονομία πλουσίαν....
Ἰβρωτα καὶ αἷμα θέλωμε νὰ γύση τὸ κορμὶ μας,

Γιὰ νὰ χειρώμαστε θεὸ κ' Ἐλευθερίαν δική μας!
ὦ, καρτερᾶτε, ἥρωες, καὶ ταῖς ἡμέραις ὅλαις

Κ' ἐμεῖς θενὰ ταῖς κάνωμε κ' ἐμεῖς ἀκόμη σκόλαις.
Πολὺ δὲν θέλ' ἡ δροσερὴ δαρνουλὰ μας ν' ἀνθήσῃ·

Θάχωμε, Μπότσικρη, κ' ἐμεῖς δικό μας Καρπενήσι,

Μία δεύτερη Τριπολιτσά κ' ἡμεῖς, Κολοκοτρώνη,
 Μία, Κανάρη, Τένεδο, Μικρούλη, μιὰ Μεθώνη!
 Κ' ἡμεῖς θενὰ χορέψωμε σὲ ἄλλης Γραβιᾶς Χάνι,
 Κ' ἡμεῖς θὰ πολεμήσωμε σὲ δεύτερο Λεβίδι,
 Κ' εἰς δεύτερη Ἀράχουθα θ' ἀτράφη γιατχάγι!
 Θὰ γείνη ὁ γάμος· βάλουμε στὸ χέρι δαχτυλίδι....
 Κι' ἀνίσως δὲν μαχάνουνε τῆς λευθεριᾶς τὸ κρίνο,
 Τὰ ἐδικὰ μας στέφανα δὲν θ' ἄχουν Ναυαρίνο!

Γ'

Πατέρες, ὁποῦ κοίτεσθε σὰν ἔλαττα γερμένα,
 Σὰν κρεμισμέναις ἐκκλησιαίς, σὰν κάττρα χαλασμένα,
 Ἐλᾶτε εἰς τοῦ ψάλλτη σας κοντήτερα τὸ πλάϊ·
 Σᾶς φέρνει δάφνης καὶ ἱτιάς ἀπ' τὰ παιδιὰ σας Μάϊ!
 Τὸν κόψαν μὲ τὰ χέρια τους καὶ μὲ τὸ γιατχάγι
 Στὴ Μακρυνίτσα, στ' Ἀγραφα τὸν ἔκαμαν στεφάνι.
 Εἶναι τὸ πρῶτο χάρισμα· στοῦ τάφου σᾶς τὸ χῶμα
 Καὶ ἄλλαις δάφναις καὶ ἀνθούς θὰ στείλουνε ἀκόμα.
 Δικὸς μας εἶναι ὁ καιρός, καὶ δὲν θενὰ μᾶς φύγη.

.....
 Καταρμένη ἡ στιγμή, ποῦ γύρισαν ὀπίσω
 Πρωτοταξίδευτον αὐτὸ στὸ πρῶτό του κυνηγι....
 Ἄχ, νὰ μπορούσα τὸ χερτὶ ἐκεῖνο νὰ ξεσχίσω!
 Κρῖμα σὲ τέτοιο στράτευμα, νὰ τὸ γυρίσουν κρῖμα·
 Νὰ σταματήσουν τὸ βοριᾶ, νὰ φράξουνε τὸ κύμα!

Δ'

Δέν βλάσσει· ἄς ἐγύρισε· ὅα ξαναπάρῃ πάλι·

Τ' ἀστροπελέκι ποῖος κρατεῖ καὶ τὴν ἀνεμοζάλη;...

Ἄχ, μὰ τὸ αἶμα τ' ἅγιο ποῦ λούζει τὴν Πατρίδα,

Τῆς Μπατράγκας τὴ φωτιά, τοῦ Λάγιου τὴ λεπίδα,

Μὰ τοῦ Φεραίου τὸν νεῖρο καὶ μὰ τὰ παλληγκάρια,

Ποῦ χθὲς ἀκόμη ἐπέσανε ἀγνώριστα λειοντάρια·

Μὰ τὰ φαρμάκια ποῦ πιαμε καὶ πίνουμε ὡς τώρα,

Σκυθία δὲν θενὰ γενῇ ἡ μυρωμένη χώρα!

Τοῦ ἥλιου τὴν κληρονομιά οἱ Σιλάβοι ἄς ματιάξουν·

Ἐκεῖ π' ἀηδόνια κηλαῖδουὶν ἀρκούδαις δὲν φωλιάζουν.

Ἔχομε ἥλιο, ποῦ μπορεῖ τὸν πόλο νὰ τὸν λυώσει,

Καὶ φῶς καὶ εἰς τὰ τάρταρα τ' ἀφώτιστα νὰ δώσῃ!

Ἔχομε ἀπὸ πάνω μας ἓνα γαλιανομμάτη,

Ὅπου Σκυθίας συννεφιάς κ' ὀμίγλαις δὲν τοῦ πᾶνε·

Ἐναν αἰώνιο Θεὸ μὲ ἀκόμητο τὸ μάτι,

Καὶ μυρωμένα χώματ' ἀνθοῦς μόνο γεννᾷνε!

Καὶ ἂν δὲν φθάνουν ὅλ' αὐτὰ νὰ σώσουν τὴν τιμὴ μας,

Ἔχομ' ἀκόμη, ἔχομε τὸ ὕστερο σπαθί μας!

1877

Ο ΓΕΡΟ-ΚΑΠΕΤΑΝΟΣ

Παιδιά! γι' ἀκοῦστέ με κ' ἐμὲ τὸ Γέρο-Καπετάνο,
Ποῦ τὰ μαλλιά μου ἀσπρίσανε στὸν πόλεμο ἀπάνω.
'Απὸ τὰ χρόνια τοῦ 'Αλῆ τὸν τούρκο ἐπολεμοῦσα,
Κ' εἶδαν πολλὰ τὰ μάτια μου ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσα.
Στὸν πόλεμο γεννήθηκα.... μαθήτεψα παιδάκι.
Στοῦ γέρο-Ζιῆρου τὸ σκολεῖδ' καὶ τοῦ Καραϊσκάκη.—
'Επαραγέρασε, παιδιά, τὸ ἄπιστο λειοντάρι!
Δὲν εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ξερα καὶ θέλει μακελάρη.
Γιὰ σηκωθῆτε μιὰν αὐγὴ μὲ τὰ σωστά σας ὅλοι,
Καὶ τὸ στυχρό σας κάμετε νὰ μποῦμε μέσ' στὴν Πέλι.

Παιδιά! ἐχάθηκ' ἡ τουρκιά, δὲν εἶναι γενιτσάροι.
'Εκείνους τοὺς σκοτώσαμε.... τοὺς πῆρε τὸ φεγγάρι.
"Α, δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἰδῇ καὶ τὸ δικό σας μάτι.
Τοῦ τούρκου ὅταν ἄφριζε καὶ χόρευε τὸ ἄτι!
Χιλιμιντροῦσε μοναχὰ κ' οἱ Φράγκοι ξεψυχοῦσαν,
Καὶ μόνο τὰ κλεφτόπουλα τὸ δρόμο του ἐκρατοῦσαν.

Τῇ γῶρᾳ μας μοιράζαμε μ' αὐτοὺς μὲ τὸ μαχαίρι,
 Ἐμεῖς ἀπάνω στὰ ψηλά, καὶ αὐτοὶ στὰ κάτω μέρος....
 Ἐχάθησαν οἱ Τσάμηδες καὶ οἱ Ἀρβανίτες ὅλοι,
 Κι' ἀκόμα, δύστυχα παιδιὰ, δὴν μπήκατε στὴν Πόλι!

"Αχ! πάλι τὰ θυμήθηκα τὰ περασμένα χρόνια,
 Τῆς μάχης, τὰ λημέρια μας, τῆς Λιάκουρας τὰ χιόνια....
 Παιδιὰ ὥσάν τὰ ἔλαττα, στὸν πόλεμο θρεμμένα,
 Μὲ μάτι μαῦρο, σὰ φωτιά, μὲ στήθια δασωμένα,
 Μ' ἓνα σταυρὸ στὸ χέρι τους καὶ μιὰ καλὴ μαχαίρα,
 Ἐπελεκοῦσαν τῆς τουρκικῆς τοῦς λόχους νύχτα μέρα.
 Κάθε ἡμέρα πόλεμος, κάθε νυχτιά τουφέκι!
 Ἀπόσπινε τὸ χέρι μας ἀπ' τὸ πολὺ πελέκι....
 Ἐκεῖνοι τώρα πέθαναν.... ἐκοιμήθηκαν ὅλοι!
 "Αχ, ἂν ξυπνοῦσαν, μπράζαμε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὴν Πόλι!

"Ασπρίζε τότε, ἄσπριζε σὰν χιόν' ἡ φουστανέλλα
 Στοῦ Νικο-Τσάρα τὸ κορμί, στοῦ Γρίβα, στοῦ Τζαβέλλα.
 Χρυσὰ τσακπράζια βρόνταγαν στὰ στήθια τοῦ Μηλιώνη*
 Οἱ δράκοι δὲ φορούσαν στενὰ τοῦ Κατσωντιώνη.
 Τήρα καιρὸς ποῦ πέρασε, τήρα καιρὸς ποῦ πάει!
 Ὁ Κλέφτης καὶ ἡ Ἐλευθεριὰ χτυποῦσαν πλάι πλάι*

Τὸ καρποφύλλι ἄκουες ἐδῶ κ' ἐχεῖ νὰ πέφτῃ,

Καὶ κάθε ῥάχη ἐκρυφτε ἄρματαὶ καὶ κλέφτῃ.

Ἄχ, τότε ἂν ἐσμίγανε σὲ μιὰ σημαία ὅλοι,

Μὰ τὸ σταυρὸ ποῦ προσκυνῶ τοὺς παίρναμε τὴν Πόλι!

Ξύπνα, καὶρμένη λεβεντιά· στοιχειώσου, Κώστα Πάλα·

Θανάση Διάκο, πρόβαλε· ῥοδόλα, Μπουκουβάλα·

Ξύπνα, μικρὸ Χορμόπουλο· πετάξου, γέρο-Νάσο,

Ἄνδρουτσο, ζώσου τ' ἄρματα, καθάλλλα Κακατάσο!

Πάλι τουφέκι ἀνοιξε.... ἐβγατ' ἀπ' τὰ κλαδιά σας,

Καὶ στῶν σπαθιῶν σας βάλατε τὸν ἴσκιό τὰ παιδιὰ σας.

Ἀφήσατε τὴ μαύρη γῆ, τὴ λαγκαδιά, τὸ βράχο,

Κ' ἐλάτε, μὴν ἀφήνετε τὸ Δῆμό σας μονάχο!

Ξύπνησε στράτευμα νεκρὸ, ἀναστηθῆτε ὅλοι,

Ὁ γέρο-Δῆμός σας μὲ σῆς θὰ μπῇ μέσῃ στὴν Πόλι!

Σωριάζεται ὁ γήγαντας, τὸν ἔφαγε τὸ κρῆμα·

Χαράζει, κί ὁ βρυκόλακας μυρίσθηκε τὸ μνημα.

Κ' ἐσεῖς ἀκόμη κάθεστε, παιδιὰ δυστυχισμένα;

Σαπίζει ὅποιος κάθεται μὲ χέρια σταυρωμένα.

Ντροπή, παιδιὰ, σὶά νειάτα σας, ντροπή στὴ λεβεντιά σας,

Ἄκόμη μιὰ δὲν ἄκουσε ὁ τοῦρκος τουφεκιά σας!

Ἀχ! θυμηθῆτε αἵμά μας πῶς εἶσθε καὶ καρδιά μας·

Ἀφῆστε τὰ βιβλία σας, ζωσθῆτε τὰ σπαθιά μας,
Καὶ τρέξετε στὴν Ἑπείρο, στὴ Θεσσαλία ὅλοι·

Εἶναι δική μας, βρὲ παιδιὰ, ἡ ξακουσμένη Πόλι!

Τὸ εἶδατε· ἀκόμη χθὲς ἡ Κρήτη μοναχὴ τῆς

Ἐπάλαψε μὲ τὴν τουρκία μὲ μόνο τὸ σπαθί τῆς.

Φωτιά κι' ἀράπης καὶ τουρκία καὶ πείνα τὴ χτυποῦσε,

Μ' αὐτὴ κομποῦσε τ' ἄρματτα, μ' αὐτὴ δὲν προσκυνοῦσε!

Ἀπ' τὴ Φραγκιὰ βοήθεια δὲν καρτέρουσ' ἐκείνη·

Γνωρίζει τὴ βοήθεια ὁ ξένος πῶς τὴν δίνει....

Καὶ σεῖς ἐλευθερα παιδιὰ ἀπ' τὸ σκοτεινὸ βγαλμένα,

Ἐλευθεριὰ προσμένετε ἀπ' τὴ Φραγκιά, καυμμένα;

Εἰς τὰ σπαθιά σας βρίσκειται· γιὰ ξεσπαθῶστε ὅλοι,

Καὶ πᾶμ' ἀπὸ τὸν ἄπιστο νὰ πάρωμε τὴν Πόλι!

Ἐμεῖς θὰ νὰ τὴν πάρωμε, ἐμεῖς, καὶ ὅχι ἄλλοι·

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ σήκωσαν ἀπάνω τὸ κεράλι;

Ποιοὶ Σέρβοι καὶ ποιοὶ Βούλγαροι καὶ ποιοὶ Ἐρζεγοδῖνοι;

Χωρὶς τὴ φουστανέλλα μας μπορεῖ φωτιά νὰ γείνη;

Ἄν ἡ ψυχὴ τους ξύπνητε καὶ φῶς ζητοῦνε ὅλοι,

Τὸ φῶς δὲ θὰ τοὺς δώσουνε οἱ σκοτεινοὶ Χαχλόι.

Δὲ δίνει ἥλιος ἡ νυχτιὰ, κ' ἐλευθεριὰ οἱ Ῥώσσοι

Ὅ,τι δὲν ἔχει ποῖος μπορεῖ στὸν ἄλλονε νὰ δώσῃ;

Ἄς πάρουνε τοὺς τόπους τους τοὺς σκληρωμένους ὅλοι

Κι' ἄς μὴ καλοκυττάζουνε τὴν ἔμμορφή μας Πόλι!

Τὴν Πόλι!... τὴν Ἀγία Σοφιά!... Γικτί, γικτί, παιδιὰ

Μὲ τ' ὄνομά της μοναχὰ φτερόνετ' ἡ καρδιά μου;

Τὸν Ἅγιο Τάρο προσκυνῶ ἀπὸ μακριὰ μὲ πόνο,

Μὰ Ἅγιο Τάρο μου ἐγὼ τὴν Πόλι ἔχω μόνο!

Πρῶτα στὴν Πόλι, κ' ὕστερα στὸν Ἅγιο Τάρο πᾶτε!

Παιδιά, ἀνίσως δὲν τὴν δῶ, νὰ μοῦ τὴν χειρετάτε!

Ἐνα κερὶ ἀνάψετε ἀκόμη καὶ γιὰ μένα

Εἰς τὴν Ἀγία Τράπεζα, παιδιὰ εὐτυχισμένα,

Κι' ἄς κράξῃ ἕνας ἀπὸ σᾶς, ὅταν θὰ μπῆτε ὅλοι,

« Ὁ γέρο-Δῆμος μοναχὰ δὲν μπῆκε μέσ' στὴν Πό

Μὰ δὲν πεθαίνει εὐκόλα ὁ Δῆμος, δὲν πεθαίνει,

Καὶ ἡ ψυχὴ του δύσκολα ἀπ' τὸ καρμὶ του βγαίνει.

Θὰ τὴν κρατήσω τὴ ψυχὴ στὰ δόντιά μου ἀπάνω

Στὸ στῆθος δὲν τῶχω σκοπό, ὁλόρθος θὰ πεθάνω.

Θέλω τὸ Χάρο νὰ τὸν βρῶ σὲ μάχη ἀνιμμένη....

Πόση τουρκιά, μωρὲ παιδιὰ, πόση τουρκιά πεθαίνει

Χωρίς σπαθί ελληνικό, δικό μας γιαταγάνι!

Μᾶς κλέβ' ὁ χάρος, κι' ὁ ἐχθρὸς ἀπ' ἄλλον θὰ πεθάνη....

Ζωσθῆτε δαμασκί σπαθί, ἀρματωθῆτε ὅλοι,

Καὶ ξέρ' ὁ Δῆμος ἀπὸ ποῦ πηγαίνουνε στήν Πόλι!

1867

Ο ΕΠΑΙΤΗΣ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΩ ΓΕΝΝΑΙΩ ΦΙΛΩ

ΠΑΝΩ. Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ.

Ἕνας γέρο-Καπετάνος, παλιὸς ναύτης τοῦ Καν
Ἄπ' ἐκείνους ποῦ ὁ κόσμος ἄλλη δὲν θὰ ἰδῇ
Κάθουνταν μισογερμένος σ' ἓνα ἔρημο λιθάρι,
Σὰ δελφίνι ποῦ τὸ κύμα ρίχνει ἔξω στὴ ξηρά.
Πικρὴ λύρα τὸ δεξιὸ του μὲ δυὼ δάχτυλα κρατοῦν
— Εἰς τὴν θάλασσα τὰ ἄλλα τ' ᾤρησε, στὴν ἴ
Ἐμπροστί του εἶχε δίσκο καὶ θλιμμένος τραγουδοῦν
Τοῦ Μικρούλη τὸ κανόνι, τοῦ Κανάρη τὸν πυρ
Κ' ἐψιθύριζε ἀκόμα· « Ἔγια μὲ λὰ, ἔγια λὰ
« Εἰς τοῦ καπετὰν Βαγγέλη ρίξτε τὸ δίσκο

Ἀσημένια τὰ μαλλιά του ἀνεσήκωνε τ' ἀγέρι·
Πότε σκέπαζαν καὶ πότε δείχνανε πληγὴ πλὰ
Καὶ τὴ λύρα του κρατῶντας μὲ τὸ λαβωμένο χέρι
Ἐκυττούσε τοὺς διαβάταις μὲ θαυμάσια μα

Κόσμος ξένος τοῦ ἀγῶνος ἀπ' ἐμπρός του ἐπερνοῦσε·

Δὲν ἐγνώριζε κανένα· ὅλοι φόρχαν στενά....

"Αχ, ἐκεῖνοι, ποῦ ὁ γέρο-Καπετάνος ἐζητοῦσε,

Ἐκοιμοῦνταν στὰ πελάγη, στὰ λαγκάδια, στὰ βουνά.

Καὶ ἐφιθύριζε τοῦ κάκου· « Ἔγια μόλα, ἔγια λέσα! »

Κ' ἄδειος ἔμεναν ὁ δίσκος, τίποτε δὲ ῥίχναν μέσα....

Θόλωνε τοῦ γέρου ναύτη ἡ ματιά· ἤλθε τὸ βράδυ,

Κι' ἀκουγότανε ἡ λύρα πικραμένη καὶ βραχνή.

Τὴν ἐτόνιζε ἡ πείνα καὶ τὸ ἄγριο σκοτάδι,

Κ' ἐθαρροῦσε ὅτι κλαίει καὶ τὸ ναύτη τῆς πονεῖ.

Αὐτὴ μόνο συμπονοῦσε τὸ ἀπόμαχο λειοντάρι,

Μὰ νὰ κάνη δὲν μποροῦσε κι' ἄλλους νὰ πονοῦν, γιατί

"Οταν ἡ ἀχαριστία τοὺς λαοὺς κάνη λιθάρι,

Κι' ὁ Μικούλης μὲ τὸ δίσκο ἤμπορεῖ νὰ περπατῇ!

"Ακουγαν ὅσοι περνοῦσαν « Ἔγια μόλα, ἔγια λέσα.... »

Καὶ δὲν ἔρριχναν περνώντας τίποτε στὸ δίσκο μέσα!

Κι' ἀναστέναξ' ἡ καρδιά του, ἡ καρδιά ἡ πληγωμένη,

Κ' ἔκραξε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του θλιβερά·

« Τήραξε καιροὶ ποῦ ἤλθαν δίσεχτοι καὶ ντροπισμένοι!

« Ποῖος νὰ σοῦλεγε, Βαγγέλη δύστυχε, καμμιά φορά,

- « Ὅτι λύρα ψωμοζήτητου μὲ τὸ χέρι θὰ κρατήσης,
 « Ποῦ τιμόνι ἔδραττοῦσε ἡ φωτιά ἕνα καιρό,
 « Καὶ θὰ τραγουδήσῃ στοὺς δρόμους λίγο ἄρτο νὰ κερδήσῃς,
 « Σὰ μοιριολογήτρα χήρα μὲ τραγουδοὶ θλιβερό;
 « Ποῖος νὰ σοῦλεγε, Βαγγέλη, ἔγινε μόλα, ἔγινε λέσα,
 « Πῶς μὲ δίσκο θὰ γυρίζῃς στῆς στεριᾶς τοὺς δρόμους μέσα!
-

- « Ποῦν' ἡ ἔμμορφαις ἡμέραις κ' οἱ ἀνδρειωμένοι χρόνοι,
 « Ὅταν στέλναμε στ' ἀστέρι καίοντες τὴν Ἀραπιά,
 « Κ' ἡ παλάμη μου γυρνοῦσε καὶ καρὰδι καὶ τιμόνι,
 « Κ' ἔσπαζαν μέσα στὰ δέκα δάχτυλά μου τὰ κουπιά!
 « Θάφτηκαν ἐκεῖν' οἱ χρόνοι.... Κύτταξε καιρὸς ποῦ πάγει!
 « Γιορτὴ εἶχε τὸ κανόνι, κ' ἡ φωτιά πρωτοχρονιά,
 « Κ' ἡ Ἐλευθεριὰ γυρνοῦσε φτερωτὴ μέσ' στὰ πελάγη,
 « Σὰ χροούμενο καρὰδι μ' ἀνοιγμένα τὰ πανιά....
 « Θάφτηκαν ἐκεῖν' οἱ χρόνοι· ἔγινε μόλα, ἔγινε λέσα,
 « Κ' ὁ Βαγγέλης μὲ τὸ δίσκο τριγυρνᾷ στοὺς δρόμους μέσα!
-

- « Σῶπα Μοῦσα ψωμοζήτητρα· τοὺς καιρούς μας ποιοὶ θυμοῦνται;
 « Πᾶν μὲ τοῦ Μοριᾶ τὸ Γέρο, τοὺς ἐσχέπασε ἰτιά·
 « Μὲ τὸν Τσαμχῶδὸ διαβήκαν, μὲ τὸν Μπότσαρη κοιμοῦνται,
 « Καὶ τοὺς ἔθαψε τῆς λήθης ἡ ἀχάριστη νυχτιά!

- « Στέρεψε καίνο τὸ αἶμα τὸ ἀθάνατο· σὰν κύμα
 « Ἐσκορπίσθη στὰ πελάγη, στὰ λαγκάδια, στὰ κλαδιά·
 « Τὰ δελφίνια τῆς θαλάσσης ἄκληρα βογγοῦν στὸ μνημα,
 « Καὶ τοῦ κάμπου τὰ λειοντάρια δὲν ἀφήκανε παιδιά.
 « Στέρεψε τὸ ἅγιο αἶμα, ἔγια μόλα, ἔγια λέσα,
 « Μὴ μοῦ ῥίχνετε στὸ δίσκο τίποτε κἀνέναν· μέσα!
-

- « Ἐγια μόλα! Ἄχ, μὲ τοῦτο, μὰ τὰ δώδεκα Βαγγέλια,
 « Τὸ Ῥωμαῖκο ἐγίνη κ' ἤλθ' ἐλευθερίας χαρά·
 « Μὲ αὐτὸ στήν Ἀλεξάνδρα μπήκαμε καὶ Δαρδανέλλια,
 « Καὶ ἀνάψαμε ἀρμύδιας εἰς τῆς Χίου τὰ νερά!
 « Ἐγια μόλα! ὁ Κηνάρης στὰ πελάγη κηλαῖδοῦσε,
 « Ἐγια μόλα! ὁ Τομπάζης καὶ ὁ Παπανικολῆς,
 « Καὶ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἔγια μόλ' ἀντιλαλοῦσε,
 « Κ' ἔγαινε Χριστὸς Ἀνέστη ὅλης τῆς Ἀνατολῆς.
 « Τώρα τὸ περιγελάτε· ἔγια μόλα, ἔγια λέσα,
 « Κι' ἀπ' τὸ σπίτι μου διωγμένος ξενυχτῶ στοὺς δρόμους μέσα!
-

- « Δεξιὰ, ξερδιά γυρίζω καὶ δὲ βλέπω τὴν Πατρίδα.
 « Πέθανε κι' αὐτὴ ἀκόμη· ἄλλαξε περπατησιά,
 « Τῇ φωνῇ, τὸ φόρεμά της, τοῦ σπαθιοῦ της τὴ λεπίδα·
 « Ἄλλαξε κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ γλυκαῖά μας Ἑλληνησιά.

- « Ούτε μία φουστανέλλα, ένα ψαριανό ζωνάρι!
- « Φράγκικα τῆς Μπουμπουλίνας ὀμιλοῦνε τὰ παιδιά,
- « Τοῦ Καραϊσκάκ' ἡ γλῶσσα πέθανε, δὲν ἔχει χάρι....
- « "Αχ, φαρμάκωσαν οἱ Φράγκοι τῶν παιδιῶν μας τὴν καρδιά!
- « Φράγκικα βλέπω τὴν Πατρίδα, ἔγια μόλα, ἔγια λέσα,
- « Καὶ γι' αὐτὸ γυρνῶ μὲ δίτκο ἀδειανὸ στοὺς δρόμους μέσα.

- « Σύντροφοι, ὅπου κοιμᾶσθε εἰς τὴ θάλασσ' ἀποκάτω
- « Καὶ βουνὰ τὰ κόκκαλά σας ἄσπρα ἔγειναν ἐκεῖ·
- « Σύντροφοι, ὅπου τὸ κύμα νανοῦρίζει τὸ δροσάτο,
- « Γιὰ σᾶς ἦτανε ἡ μοῖρα ἡμερὴ καὶ σπλαχνική!
- « Τί καλὰ ὅπου κοιμᾶσθε, κάτω, στὴν ὑγρὴ σας κλίνη,
- « Χωρὶς ὄνειρο κἀνένα, ὕπνο ἤσυχο, γλυκό·
- « Στρώμα ἔχετε καὶ μμένο ἀπ' τὸ χέρι σας ντελίνι,
- « Καὶ τὴν ἄλικη σημαία σάβανο βασιλικό!
- « Τί καλὰ ὅπου κοιμᾶσθε· ἔγια μόλα, ἔγια λέσα,
- « Καὶ δὲν κοιτάσθε στοὺς δρόμους καὶ σ' ἐρημονησιά μέσα!

- « Λίγο τόπο καὶ γιὰ μένα· ἡ ξηρὰ δὲν θενὰ φάη
- « Γερο-λύκο τοῦ πελάου σὰν κουφάρι στεριανό·
- « Σάβανο γιὰ τὸ Βαγγέλη ἄλικη σημαία πάει,
- « Νὰ σκεπάζῃ πεθαμμένο ἓνα ναύτη Ψαριανό.

- « Ἔγεια μόλα! ἐκεῖ κάτω πλάγι· πλάγι· θὰ τὰ λέμε·
 « Θὰ θυμούμαστε ταῖς μάχαις καὶ τὸν ἔμμορφο καιρό,
 « Καὶ τὴν ὀρφανιά τοῦ Γένους καὶ τὴ στέρεψι· θὰ κλαῖμε·
 « Ἄχ, στὰ κόκκαλά σας μέσα τὴν πατρίδα μου θὰ βρῶ....
 « Τὴν ἐπήρατε μαζῇ σας· ἔγεια μόλα, ἔγεια λέσα,
 « Καὶ γι' αὐτὸ γυρνῶ μὲ δίσκο ἀδεικνὸ στοὺς δρόμους μέσα!
-

- « Ἄ, νὰ μ' ἐπαιρνε μία βόμβα Ἀλτζερνίκη κ' ἐμένα·
 « Νᾶπερτα στῆς Σφακτηρίας ματωμένος τὸ νερό,
 « Νὰ μὴ χάσω τὸν νερό μου, ποῦ μὲ μάτια θολωμένα
 « Καὶ στὴ φλόγα τοῦ πολέμου ἔδλεπα τόσον καιρό!
 « Θὰ τὸ ἐπαιρνα μαζῇ μου στὸ γαλάζιο μου κρεβάτι,
 « Καὶ θὰ πέραγα μ' ἐκεῖνο τὴν ἀτέλειωτη νυχτιά·
 « Θὰ τὸ εἶχα φυλαχτό μου, καὶ μὲ σφαλισμένο μάτι
 « Θενὰ ἔδλεπα ντελίνια καὶ θ' ἀντίκρυζα φωτιά.
 « Θ' ἀκούγα στὸ βυθισμό μου « ἔγεια μόλα, ἔγεια λέσα »
 « Διότι νὰ γυρνῶ μὲ λύρα ζήτουλα στοὺς δρόμους μέσα.... »
-

Κ' ἔτρεχαν στὸ Φαληρέα ὅλ' οἱ ναιοί— ὅχι στὸ μνημεῖον
 Τοῦ Καρχισκάκη.... ποῖος συλλογίζονταν γι' αὐτό!—
 Εἰς τὸ θέατρο πετοῦσε τὸ χαρούμενό τους βῆμα,
 Φράγκικο σκοπὸ ν' ἀκούσουν ἀπὸ στόμ' ἀρχαηγτό.

Πικρογέλασε ὁ γέρος, κ' ἔκραξε χωρὶς νὰ θέλῃ·

« Ψιγούλο δὲν περισσεύει καὶ γιὰ μένανε, παιδιά;

« Ὅλα εἰς ταῖς Φραγκοπούλαις, τίποτε γιὰ τὸ Βαγγέλη!

« Θεὸν κοιμηθῇ κι' ἀπόψε νηστικός στὴν ἀμμουδιά;

« Σύρετε, δυστυχημένα.... » κ' ἔγυρε σ' ἓνα λιθάρι·

Τὴν αὐγὴ νεκρὸς εὗρέθη ἕνας ναύτης τοῦ Κανάρη!

1873

Ο ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

Α'

Χορεύετ', Ἑλληνίδες μου, στὸ μυρωμένο γῶμα,
Ποῦ κάνει τὸ τριαντάφυλλο σὰν τ' ἀνθρὸ σας στόμα,
Κι' ἔπου μονάχο του γεννᾷ καὶ δάφνη καὶ μυρσίνη....
Ἐνας γλωμὸς Τραγουδιστῆς τῇ λύπῃ του ἀφίνει,
Καὶ ξεκρεμ' ἀπὸ ἔρημο τῇ λύρα κυπαρίσσι,
Γιὰ νὰ φτερώσῃ τὸ χορὸ καὶ νὰ σᾶς τραγουδήσῃ.—
Στὸ γῶμα ποῦ πατεῖτ' ἐσεῖς, ἡ Παναγὶὰ νὰ δώσῃ
Τὸ κουρασμένο αὐτὸ κορμί, παρθέναις μου, νὰ λυώσῃ!
Χορέψτε καὶ μὴ βλέπετε τὰ μαῦρα δάκρυά μου·
Τὴν περασμένη τῆς ζωῆ θυμήθηκ' ἡ καρδιά μου.
Σὰν τί νὰ συλλογίζεται, τί ὄνειρο θυμᾶται,
Ἄν ἔχετ' εὐσπλαγχνὴ καρδιά, παρθέναις, μὴ βωτᾶτε!
Κυττάξετε· ἡ λύπη μου γιὰ χάρι σας σωπαίνει,
Καὶ χαμογέλιο ψεύτικο στὰ χεῖλῃ μου διαβλίνει....
—Ἐν' ἀηδονάκι τῆς Φραγκικῆς εἰς τῆς συλαθικῆς τὸ χρόνο,
Ἄπ' τὴν πολλὴ ἀγάπῃ του, ἀπὸ τὸν πολὺ του πόνου,
Σᾶς μάλωσ', Ἑλληνίδες μου, πῶς εἴλωταις γεννᾶτε.
Στὸ ἀγισμένο μνημὸς του χαρούμεναις πετᾶτε,

Καὶ σκυψτε καὶ φίλοι

« Γεννήσαμε τήν

« Ξύπνα καὶ μὴ στο

« Ἐλεύθερο νὰ ἰ

Κι' ἂν δὲν ἀκούσῃ τ

Νὰ καμαρώσῃ τὸ

Τὰ ἐλεύθερα τραγού

Κι' ἀρῇστ' ἐκείνη

Χορεύετ', Ἑλληνίδ

Δὲν ἐμποδίζουν τ

Βλέπετ' ἐκείνη τήν

Καὶ ἴσχιό χύνει σ

Σουλτάνος-Πέρσης

Τῇ δόξα του ἀπὸ

Κ' ἐκεῖθε τήν πρωτο

Ποῦ ἔκλινε ἡ πινα

"Αχ, ἔσους τώρα με

Ἡ θάλασσα τοῦ

Καὶ σὰ θεριὸ τὸ κυρ

Καὶ νὰ βυθίσῃ ἐ

Ἐκεῖ, φωνὴ ἀκούσθ

Κι' ἀνταποκρίθῃ

Καὶ σὺ κατάντικρυ βουνὸ οἱ Πέρσαι τρομασμένοι,
 Φάντασμα εἶδανε ψηλὸ σὺ λεύκα ν' ἀναιδαιήνῃ·
 « Ὁ Αἴας! ἔκραξ' ὁ ἐχθρὸς τοῦ Ἰσκιου τοῦ τῇ Θέᾳ,
 « Ὁ Αἴας! τὸ ἀγαπητὸ ξαδέλφι τ' Ἀχιλλέα! »
 Καὶ τῶνομά του τραῖς φορὰς ἀκούσθη, λέγουν, τότε,
 Καὶ Ἀθηναῖοι σὺ στενὸ φανήκην στρατιῶται,
 Κ' ἔλαμψε τοῦ Θεμιστοκλῆς ἡ περικεφαλαία....
 Στὰ μαζωμένα φρύδια τοῦ ἐπήδησ' ἡ ἰδέα,
 Ὅπου τῇ γῇ μας ἔσωσε καὶ τὴν Εὐρώπῃ ὅλη·
 Ἐκίνησε τὸ χέρι τοῦ κ' ἐσμίξαν οἱ δυὸ στόλοι!

Γ'

Βλέπω καὶ ἀνήσυχα πολὺ κυττάζετε, παρθέναις,
 Κι' ἀκούετε τῇ λύρα μου γλυκὰ χερσικασμέναις.
 Τὸ πόδι ἀνυπόμονο τῇ γῇ χτυπᾷ καὶ σκάφτει,
 Καὶ σὺν τῇ λάμπει τοῦ σπαθιοῦ τὸ μάτι σας ἀνάφτει!
 —Τί ἔγαινε;... Ἀσῆστέ με πριχοῦ νὰ τελειώσω,
 Τὴν ἐμμορφιὰ τοῦ ἔθνισμοῦ σὲ σᾶς νὰ καμαρώσω·
 Τῇ Δέσπω εἰς τὴν ὕψι σας νὰ ἰδῶ, γιατί ποῖος ξέρει
 Ἄν τραγουδήσω δεύτερη φορὰ σ' αὐτὰ τὰ μέρη....
 Χορεύετ', Ἑλληνίδες μου, στῆς Παναγιᾶς τῇ σκόλῃ!
 Ποῦ εἶναι τὴν ὥρᾳ τοῦ Πέρσου καὶ οἱ στόλοι;
 Ποῦ εἶναι, ποῦ;... Τῇ θάλασσᾳ, τὸ κύμα μας ῥωτᾷτε·
 Ἐκεῖνο τὴν καταστροφὴ τοῦ ξένου διηγᾶται

Χίλις φοραίς καλλίτερα ἀπ' τῇ δικῇ μου λύρα.

Κ' ἔχετε γειά· μακρὰ ἀπὸ σᾶς τώρα μὲ σπρώχν' ἡ μοῖρα!

Σὺν ποῦ σκοπεύει νὰ μὲ πᾶῃ, ποῦ θέλει νὰ μὲ φέρῃ,

Ὁ ἄτυχος Τραγουδιστής, παρθένας μου, δὲν ξέρει.

Γνωρίζει μόνο νὰ σᾶς πῇ πολὺ πῶς δὲν θὰ ζήσῃ·

— Ἡλθ' ὁ καιρὸς τὸ γυάλινο ποτήρι νὰ ῥαγίσῃ! —

Μὴ κλαῖτε, μὴ τῇ λύρα μου ἀκοῦτε πικραμέναις·

Γιὰ μερικὸς εἶναι χαρὰ ὁ θάνατος, παρθένας.

Ἐνας μονάχ' στοχασμὸς μὲ κάνει νὰ φοβοῦμαι,

Μήπως καὶ μέσ' στὸν τάφο μου ἀκόμα θὰ θυμοῦμαι!...

Μ' ἀνίσως σᾶς τραγούδησα γλυκὰ καιρὸ κἀνέναν,

Κ' ἤύρατε πάντα πρόθυμοις τῇ λύρα μου κ' ἐμένα,

Παρθένας μου, εἰς τὴν ψυχὴ τοῦ Ῥήγα σᾶς ἐρμίζω,

Μιὰ χάρι νὰ μοῦ κάμετε ποῦ ἀπὸ σᾶς ἐλπίζω.

Μῆγες δὲν θὰ περάσουνε κ' ἐγὼ θενὰ πεθάνω·

Ἐλᾶτε τότε στάρσανθ' ἀνιμῶ μου ἐπάνω,

Καὶ κράξετε· « Τραγουδιστή, ὅπου γλυκὰ κοιμᾶσαι,

« Τῆς Σαλαμίνας τὸ χορὸ στὸν ὕπνο σου θυμᾶσαι;... »

Κι' ἐπάνω στὸ θλιμμένο μου καὶ μαῦρο κυπαρίσσι,

Κἀνέναν δάκρυ φίλικὸ τὸ μάτι σας ἄς χύσῃ!

— Εἶπε, κ' ἐσώπασ' ὁ χορὸς καὶ τὸ πικρὸ τραγοῦδι,

Κ' ἐχλώμασσε ἡ ὄψις τοῦ σὰ νεκρικὸ λουλουδί.

Γλυκὰ ταῖς χαμογέλασε, γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐστάθη,

Κ' εἰς δάσος μέσ' σκοτεινὸ βυθίσθηκε κ' ἐχάθη....

1860

ΤΑΦΟΣ ΠΡΟΔΟΤΟΥ

Μέσα σ' ένα κοιμητήρι ψάλλαν τὰ πουλιά
Σὲ κιτριαίς, σὲ κυπαρίσσια, σὲ χλωραίς μυρτιάς·
"Ανοίξε σὲ κάθε μνημεια μὲ τριανταφυλλιά
Καὶ σταίς πράσιναις τ' ἀγέρι ἔπαιζε ἱτιάς.
Τὸ θορροῦσες περιβόλι, ἔχι χάρου γῆ,
Κ' ἔλεγες, ἐδῶ νὰ πέσω καὶ νὰ κοιμηθῶ.
Χρυσόελες τ' ἀπρίλη δροσερὴ αὐγὴ
Κ' οἱ σταυροὶ μασχοβολοῦσαν μέσα στὸν ἀνθό.
Μέσα στὸν ἀνθό.

"Αχ, τοὺς τάφους καίνοὺς ὅλους ἀγίαζε σταυρὸς
Κ' ἔλουζαν δροσιᾶς διαμάντια, δάκρυα τῆς αὐγῆς,
Καὶ μονάχος ἕνας τάφος, τάφος θλιβερός,
Μακρὰ ἔμενε ἀπ' ὅλους σὲ μιὰν ἄκρη γῆς.
Μοναχός, λησμονημένος καὶ χωρὶς σταυρό,
Δίχως ἕνα λουλουδάκι καὶ δροσιᾶς φιλή,
Βρίσκουνταν μὲ διψασμένο χῶμα καὶ ξερό,
Καὶ κἀνένα δὲν λαλοῦσε καὶ σ' αὐτὸν πουλί,
Καὶ σ' αὐτὸν πουλί.

Κι' ἀναστέναξε τὸ μνημὲν καὶ εἶπε τάρφρον

Σὲ πουλάκι, ποῦ τοῦ Γέρου τοῦ Μοριᾶ γλυκὰ
'Ενανούριζε τὸν ὕπνον τὸν παντοτεινόν·

— "Ἐλα καὶ σ' ἐμέ, πουλί μου, ψάλε σπλαχνικά
Στὸν ταλαίπωρο νεκρό μου τὸν ἀμαρτωλό·

Ὁ καλὸς Θεός σου ἴσως τὸν εὐσπλαχνισθῇ,
'Αν πουλάκι τραγουδήσῃ καὶ σ' αὐτὸν καλό,
Κ' ἴσως τὸ μεγάλο κρῖμα τοῦ συχωρεθῇ,
Τοῦ συχωρεθῇ. —

Κι' ἀπεκρίθηκε, πετῶντας τὸ πουλί, σκληρά·

— Σὲ προδότου ποτὲ τάφο δὲν λαλεῖ πουλί. —

Κι' ἀναστέναξε τὸ μνημὲν δεύτερη φορὰ.

— Εὐσπλαχνίσου με, δροσιὰ μου, εἶπε, σὺ καλή·

Ὅ,τι πέφτει ἀπὸ πάνω εἶναι σπλαχνικό....

Καὶ αὐτὸ τ' ἀστροπελέκι, δῶρο τοῦρχνοῦ!

Μ' ἔκαψε ἡ ἀμαρτία, σθύσε τὸ κακὸ

Καὶ δροσοῦλα καὶ γιὰ μένα τὸ φτωχὸ φανοῦ,
Τὸ φτωχὸ φανοῦ. —

Κι' ἀπ' τῇ πέτρᾳ τοῦ Μικούλη κεῖνη μὲ ὀργή

'Απεκρίθηκε μ' ἀνθρώπου ἀσπλαγχνὴ λαλιά·

— Ἡ δροσιὰ ποτὲ δὲν πέφτει σὲ προδότου γῆ. —

Καὶ τὸ μνημὲν λέγει τότε σὲ τριανταφυλλιά·

— Ἐλα, κόρη τοῦ ἀπρίλη, τ' ἀηδονιοῦ φίλῃ,
 Δόσε ῥόδο στὸ νεκρό μου νὰ τὸ μυρισθῇ. —
 Κι' ἀπ' τὸν τάφο τοῦ Τζαβέλλα κείνη τοῦ μιλεῖ·
 — Σὲ προδότου ποτὲ χῶμα ῥόδο δὲν ἀνθεῖ,
 Ῥόδο δὲν ἀνθεῖ. —

Σώπατε τὸ μαῦρο μνημα, κ' ὕστερα δειλὰ
 Καὶ στὸν ἥλιο ποῦ ἀκτῖνα ἔρριχνε χρυσεῖ,
 — Ἦλιε, εἶπε, ποῦ τὸ φῶς σου πανταχοῦ γελᾷ,
 Ζέστανε τὰ κολασμένα κόκκαλά μου ἐσύ.
 Ἄχ, ζεσταίνει καὶ τὸ φεῖδι μία σου ματιὰ·
 Ζέστανε κι' ὀχιά θημμένη μ' ἕνα σου φίλῃ. —
 Κι' ἀπ' τοῦ Σούτσου μία ἀκτίνα εἶπε τὴν ἱτιά·
 — Σὲ προδότου γῆ ὁ ἥλιος δὲν φωτοβολεῖ,
 Δὲν φωτοβολεῖ. —

Καὶ τὸ μνημ' ἀπελπισμένο, στὸ σιωπηλὸ
 Φώναξε νεκρό του· — Κάϊν, δύστυχε φονεῖ,
 Ἄπ' τὰ σωθικά μου ἔθγα, πέσε στὸ γιγλὸ·
 Μιὰ δὲ βρίσκει ὁ προδότης νὰ κρυφθῇ γωνιά. —
 Καὶ φωνάζανε κ' οἱ ἄλλοι τάφοι μὲ αὐτό·
 — Δὲν τὸν θέλομε κοντά μας! — κι' ἀναστεναγμοί
 Ἐδγαίναν ἀπὸ τὸ μνημα κι' ἄγριο γογγυστό,
 Κ' ἔδερνε Θεοῦ κατάρα ἄλυωτο κορμί,
 Ἄλυωτο κορμί.

Δὲν ἤξερω πῶς καὶ κάτω βρέθηκα.... Στχυρὸ
Μὲ καρδιά θλιμμένη πῆρα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά
Καὶ τὸν δύστυχο ἐκεῖνον σκέπασα νεκρό.
Παρευθὺς τὸ μνημὲν τότε τῶλουσε θροσιά,
Ῥόδα τῶρραναν καὶ ἥλιος τῶδλεπε λαμπρός,
Τὸ πουλάκι τοῦ τραγούδα σὲ γλωρὸ κλαροί
Κι' ἀναγάλιζε στὸ μνημὲν μέσα ὁ νεκρός....
Ὁ Στχυρὸς καὶ τὸν προδότη τονὲ συγχωρεῖ,
Τονὲ συγχωρεῖ!

1873

Η ΦΟΥΣΤΑΝΕΛΛΑ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΩ ΠΡΟΣΦΙΛΕΙ ΑΔΕΛΦΩ ΜΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΩ

"Ενας γλωμὸς ἀγωνιστῆς, τοῦ Διάκου παλληκάρι,
'Απ' ὅσους ἄφησε νὰ ζοῦν ὁ θάνατος ἀκόμα,
Μισογερμένος ἐπροχθὲς στὸ ἔρημο χωράρι,
Αὐτὰ τὰ λόγια ἔλεγε μὲ πικραμένο στόμα·
« Παιδί μου, φράγκαψες κ' ἐσὺ καθὼς φραγκέψαν ὅλοι.
« Μὲς' στὰ στενὰ φυλάκωσες τὸ ἐλεύθερο κορμί σου·
« Τὸ φόρεμα ποῦ ἔπαιζε μὲ τῶν ἐχθρῶν τὸ βέλι,
« Τὸ ἐθνικό μας φόρεμα ἐπρόδωσ' ἡ ψυχὴ σου....
« Κάνεις τὴ φουστανέλλα μας δὲν θέλει νὰ φορέσῃ,
« Κι' ἄς τὴν ἐζώσθῃ μιὰ φορὰ τοῦ Διάκου μας ἡ μέση!

« Τῆς φουστανέλλας ἔρχονται προσκυνητὰ οἱ ξένοι,
« Καὶ δὲν τὴ βρίσκουν εὐκόλα γιὰ νὰ τὴν χαιρετήσουν·
« Τὴν βλέπουν μόνο κάποτε λερὴ καὶ ξεσχισμένη,
« Ὅταν κἀνὴν ζητοῦλα στὸν δρόμο ἀπαντήσουν....

- « Ἄ, ὄχι· μὰ τὴν ὕστερη ματιὰ τοῦ Κατσαντώνη,
 « Τὴ φουστανέλλα πάντοτε ζητιάνοι δὲν φοροῦσαν·
 « Κλεφτόπουλα τὴν ἔζωναν, λευκὴ ὥσάν τὸ χιόνι,
 « Καὶ γέροντες ἀρμυτωλοὶ σὰ μάνα τὴν τιμοῦσαν.
 « Τώρα.... δὲν θέλει ἀπὸ σῆς κἀνεῖς νὰ τὴν φορέσῃ,
 « Κι' ἄς τὴν ἐζώσθῃ μιὰ φορὰ τοῦ Βύρωνος ἡ μέση!
-

- « Τῆς φουστανέλλας τὰ παιδιὰ τὴ μάνα τους μισοῦνε,
 « Τὴ μάνα ποῦ τὰ γέννησε ξεχνοῦν καὶ δὲ γνωρίζουν·
 « Κι' ὅταν κἀνένα γέροντα τῆς Κλεισόδας ἰδοῦνε,
 « Ἄν δὲν τὸν περιπαίξουνε, τὸ πρόσωπο γυρίζουν!
 « Ἄς μὴ μᾶς θέλουν τὰ παιδιὰ κι' ἄς μὴ μᾶς συμπονοῦνε,
 « Ἄς περιπαίξουν τ' ἄρρωστα καὶ γέρικα λειοντάρια,
 « Ἄς σγίτσουνε τὸ φόρεμα ὅπου κατὰφρονοῦνε,
 « Κι' ἄς ξεγραφθοῦν τ' ἀπόμαχα τοῦ Φλέσσα παλληκάρια!
 « Κἀνεῖς τὴ φουστανέλλα μας ἄς μὴ τὴν ἐ φορέσῃ,
 « Γιατὶ τὴν ζώσθῃ μιὰ φορὰ τοῦ Βέηκου μας ἡ μέση.»
-

- Κι' ὁ γέρος ἀναστέναιξε σὰν κάτι νὰ θυμῆθῃ·
 « Βλέπεις τὴ φουστανέλλα μου ποῦ γέρασε μαζὶ μου;
 « Ἀπὸ τὸ χέρι τὸ λευκὸ τῆς Δέσπως ἐκεντήθῃ,
 « Καὶ τώρα σὰν τὴ Δέσπω μου τὴν ἀγαπῶ, παιδί μου....

- « Λευκή, μοῦ εἶπε, Δῆμό μου, σὰν κρίνο σοῦ τὴν δίνω,
 « Κ' ἐσὺ σὰν τὸ τριαντάφυλλο στὸ αἶμα νὰ τὴν βάλῃς! »
 « Κι' ἀπέθανε.... Τώρα κ' ἐγὼ παρηγγεῖλ' αὖ ἀρίνω,
 « Στὸ μνημα μὲ τὸ χάρισμα τῆς Δέσπωσης νὰ μὲ θάψῃς....
 « Κάνεις τὴ φουστανέλλα μου δὲν θέλω νὰ φορέσῃ·
 « Ἡ Δέσπω τὴν ἐκέντησε γιὰ τὴ δική μου μέση!
-

- « Στοῦ χρόνου τὰ λευκὰ φτερά ἡ δόξα μας περνάει!
 « Γεράσαμε κ' ἐγέρασε μαζὶ μ' αὐτὴν ἡ πατρίδα·
 « Νὰ εἶχα τύχη νάπεφτα στοῦ Διάκου μου τὸ πλάι,
 « Νὰ πέθαινα νὰ μὴν ἰδῶ τὰ πράγματα ποῦ εἶδα....
 « Ποῦ εἶναι; τί τὴν κάμναι τὴ μάνα τὴν ἀγία,
 « Ποῦ τὸ σπαθί μας ξέθαψε, παιδιὰ δυστυχισμένα;
 « Γιατί γυρνᾷ μεσάνυχτα εἰς τὰ νεκροταφεῖα,
 « Καὶ κράζει ὅσους ἔπασαν εἰς τὸ Εἰκοσιέναι;...
 « Ὅλο τὸ ἔθνος φρόνιμα κοντεύει νὰ φορέσῃ,
 « Κ' ἐμεῖς μονάχα εἴχαμε γιὰ φουστανέλλα μέση!
-

- « Ἀχ, ὅποιος δὲν ἐπάλαψε γιὰ τὴν ἐλευθερίαν,
 « Ἐκαῖνος μόνο σήμερα σταυροὺς στὰ στήθη φέρει.
 « Ἐμεῖς τοὺς δείχνουμε πληγὰς τοῦ στήθους ἀριστεῖα,
 « Ποῦ μᾶς ταῖς ἔδωκ' ἡ τιμὴ μὲ τοῦ ἐχθροῦ τὸ χέρι!

- « Ἐμεῖς ποῦ τραγουδήσαμε τοῦ Ῥήγα τὰ τραγούδια,
 « Ἐμεῖς ποῦ κλάψαμε νεκρὸ τὸ Φῶτο τὸν Τζαβέλλα,
 « Ποῦ ρίξαμε στοῦ Βύρωνος τὸ λείψανο λουλουδία,
 « Ἐχομε στῆθος γιὰ σταυρούς, κορμί γιὰ φουστανέλλα!...
 « Τὴν ὀρφανὴ τοῦ Λιχκατᾶ κἀνεῖς ἄς μὴ φορέσῃ
 « Ἐμεῖς μονάχα εἴχαμε γιὰ φουστανέλλα μέση!
-

- « Ποῦ ἦσαν νὰ μᾶς ἔβλεπες στὰ πρῶτα χρόνια τότε,
 « Ὅταν σὺν ἤλιος ἔλαμψαν τῆς Ῥούμελης τὰ νειάτα,
 « Καὶ τῆς ἀγίας Λαύρας μας εἰ πρῶτοι στρατιῶται,
 « Ὅταν φίλησαν τὸ σταυρὸ μὲ τὰ καπετανάτα!
 « Νὰ ἔδλεπες τὸ Διάκο μου γλυκὰ συλλογισμένο,
 « Ἀπὸ τὸ χέρι νὰ κρατῇ τὸ φρόνιμ' Ὀδυσσεά,
 « Καὶ τὸ παιδὶ τοῦ Νοταρᾶ γλωμὸ καὶ θαυρυσμένο,
 « Νὰ χαιρετᾷ τοῦ Γερμανοῦ τὴ γαλανὴ σημαία....
 « Κἀνεῖς τὴ φουστανέλλα μας, κἀνεῖς ἄς μὴ φορέσῃ,
 « Τὴν ἐφοροῦσε μιὰ φορὰ τοῦ Κυριακούλ' ἡ μέση!
-

- « Ὅχι· δὲν εἴσθε σεῖς παιδιὰ δικὰ μας, καὶ πατέρα
 « Δὲν ἔχετε τὸν Μπότσαρη καὶ τὸν Καραϊσκάκη
 « Εἰς τὸ κορμί δὲν ἔχετε τοῦ Γρίβα τὸν ἀέρα,
 « Γιατί ἐμπολιτσθήκατε μὲ φράγκικο φαρμάκι....

«Τοὺς Φράγκους τούτους τοὺς μισεῖ σὰν Τούρκους ἡ ψυχὴ μου!

« Οἱ Φράγκοι τὴν ἀγία μας ἐτούρκεψαν Σοφία,

« Οἱ Φράγκοι ἐσκοτώσανε τὸ Ῥήγα μας, παιδί μου,

« Καὶ Φράγκοι ἐπροδώσανε τῆς Πάργας τὴν ἀνδρία....

« Τὸ φόρεμά τους τὸ φτωχὸ κάνεις ἄς μὴ φορέσῃ·

« Γὰρ ρουστανέλλα ἔχετε ἐσεῖς, παιδιά μου, μέση! »

1860

Ο ΙΓ' ΠΛΟΥΣ

Α'

Ποῦ εἶσαι καὶ δὲ φαίνεσαι, ἀγαπημένο 'Αρκάδι;
Τὸ μεσημέρι πέρασε, ἐδιάθηκε τὸ βράδυ,
Κι' ἀκόμη δὲν ἐφάνηκαν τὰ κάτασπρα πανιά σου....
Στὴν Κρήτη μὴν ἀπόμεινες μαζὶ μὲ τὰ παιδιὰ σου;
Μὴν πολεμᾷς μὲ τὸ βοριᾶ, μὴν παίζῃς στὴ γαλήνη,
Γεράκι τῆς 'Αμερικῆς, 'Ελληνικὸ δελφίνι;
"Αχ! εἶδ' ἡσι μᾶς ἔφεραν πικρὴ, φαρμακωμένη,
Καὶ στ' ἀκρογιαλὶα τρέχομε γιὰ σένα τρομασμένοι!
Παιδάκια, ποῦσθε ἄγγελοι κ' ἔχετε χάρι τόση,
Παρακαλεῖτε τὸ Χριστὸ τ' 'Αρκάδι μας νὰ σώσῃ
Γέροντες, ποῦ τοῦ τάρου σας τὰ χόματα πατεῖτε
Κ' εἶσθε γειτόνοι τοῦρανοῦ, καὶ σεῖς παρακαλεῖτε....
"Αχ! ἓνα μόνο τῶχομε, εἶν' ἓνα τὸ καὶμμένο!
Μᾶς τῶχομε τ' ἀδέλφια μας ἀπ' τὴν Φραγκιὰ σταλμένο,
Καὶ μὲ αὐτὸ ἐστέλναμε τὸ ὕστερο ψωμί μας,
Τὸ ὕστερό μας φόρεμα καὶ κάπου τὸ σπαθί μας....
Μ' αὐτὸ ταξίδευες, Θεὰ τῆς Σιλαμῖνος, μόνη,
Καὶ τὰ πελάγη ἔσχιζες κρητῶντας τὸ τιμόνι!

Παιδάκια, ποῦσθε ἄγγελοι κ' ἔχετε χάρι τόση,
 Παρακαλεῖτε τὸ Χριστὸ τ' Ἀρκάδι μας νὰ σώσῃ!
 Τ' Ἀρκάδι!... Εἴερετε, παιδιά, τί εἶναι τὸ Ἀρκάδι;
 Εἶναι τὸ γλυκοχάραγμα στῆς Κρήτης τὸ σκοτάδι·
 Εἶναι τὸ μάνα τούρκου ποῦ τρέφει τὰ παιδιά μας,
 Εἶναι ἡ Σπέτσαις, τὰ Ψαρά, ἡ Ὑδρα, ἡ καρδιά μας·
 Εἶναι τῆς Κρήτης ἡ ζωὴ, τὸ ἅγιο φυλαχό της,
 Εἶν' ἡ Ἑλλάς ὁλόκληρη μαζί μὲ τὸν αἰὶρό της!...

B'

— Καλῶς την τὴ χαρούμενη, τὴν ἄσπρη περιστέρη,
 Μὲ τὴν ἐλιά τὴν πράσινη ἀπ' τὰ πελάγη πέρα!
 Πές μας, χιονάτε ἄγγελε, πουλάκι ἀγαπημένο,
 Πόσα κινάδια στένεψαν τ' Ἀρκάδι τὸ καυμένο;
 Σὲ ποιὸ ἡ πρώτη σφαῖρά του ἐβρόντησ' ἀκρογιάλι,
 Καὶ ποιά νερὰ ἐμύρισαν ἀπὸ μπαροῦτι πάλι;
 — Στὰ κύματα, ποῦ μιὰ φορὰ σ' ἀφοῦ ἀπάνω στήθη
 Ἡ Ἀφροδίτ' ἡ πρώτη μου βασίλισσα ἐγεννήθη,
 Ἐκεῖ τ' Ἀρκάδι ἐκράτησε τὸ δρόμο ἀγριεμένο,
 Καὶ σὰ νὰ ἐντράπη στὴ φυγή, ἐστάθη πυργωμένο.
 Στ' Ἀγγελικάρα * ἔτριξε τὸ χέρι τὸ τιμόνι·
 Σὰν κύματα σηκώνουνταν τὰ στήθη τὰ πλατεῖά του,

* Ὁ ἀείμνηστος Ἀγγελικάρας, πλοίαρχος καὶ τότε τοῦ Ἀρκαδίου.

Ἀστράψανε τὰ μάτια του κ' ἀκούσθη τὸ κανόνι....

Ἄλλη φωτιά δὲν ἤθελε ἀπὸ τ' ἀνάδλεμμά του!

Ἄ, καὶ νὰ ἦσουν νᾶδλεπες τ' Ἀρκάδι ἐκεῖ πέρα!

Ἀστράψανε τὰ κύματα, σκοτείνιασ' ἡ ἡμέρα

Ὅταν τὸ πρῶτο βρόντησε κανόνι στὰ πελάγη!

Ἡ σφαῖρα ἦταν νηστική κ' ἐπήγαινε νὰ φάγῃ....

Τ' Ἀρκάδι τότε ἐχύθηκε σὰν ἄτι θυμωμένο,

Στ' Ἀγγελικάρα τῇ ζωῇ, τὸ βλέμμα τ' ἀνκυμένο,

Καὶ στὰ ντελίνια, στὴ φωτιά, στὸ φοβερὸ σκοτάδι,

Ἐμπρός, ὀπίσω ῥίχνουνταν κ' ἐχάνετο τ' Ἀρκάδι....

Ὡς ἂν σὲ σκοτεινὴ νυχτιά ποῦ δὲν φωτίζει ἀστέρι,

Ἀστράφτει πάντα κάποτε ἀπὸ τὰ ἴδια μέρη,

Ἔτσι κ' ἐκεῖ δὲν ἀστράφτε παρ' ἀπ' τ' Ἀρκάδι μόνο,

Κ' ἀκουες μέσα στὴ βοή, στὴ φρίκη καὶ στὸ φόνο,

Μέσ' στοῦ καπνοῦ τὰ σύννεφα καὶ μέσ' στὴν τρικυμία,

Ἐδῶ ν' ἀντιλαλῇ « Ἀλλάχ! » κ' ἐκεῖ « Ἐλευθερία! »

Πέφταν κατάρτια σὰ βουνὰ στὴν ταρχχὴ ἐκείνη,

Πλώρη τὴν πλώρη ἐχτύπαε, ντελίνι τὸ ντελίνι,

Κατάρκεις ἐγαργάριζαν τὰ κύματ' ἀφρισμένα,

Καὶ καταπίναν ζωντανὰ κορμιὰ καὶ πεθορμένα!

— Πές μας, χαρούμενο πουλί, χιονάτη περιστέρη,

Δὲν αἶματώθ' ἡ νίκη μας ἐκείνη τὴν ἡμέρα;

Κάνένα δὲν ἐχάθηκε δικό μας παλληκάρη;...

— Ἀχ! ἓνα κλαί' ἡ Λευθεριά τῆς θάλασσας λειοντρί!

Μαζῇ μὲ τὸν Καλόγερο, τὸ ψυχρινὸ ξεφτέρη,

Πλάγι μὲ πλάγι ἄδειαζε ἀκοίμητο τριμπόνι!

Πόσους ἀπίστους ἔρριξε τὸ κύμα μόνο ξέρει,

Καὶ τοῦ πελάου ὁ ἄρρος ἐπεὶ τοὺς σαβανώνει.

Μὰ στή φωτιὰ τὴν ὕστερη, στήν ὕστερη ὁρμή του,

Εἶδα στήν πλώρη τὸ κορμὶ καὶ ἀπάνω τῇ ψυχῇ του !

Λουλούδια καὶ ἱτιάς κλαδί στοῦ τάφου του τὸ λάκκο·

Τὸν εἶδα ὅταν ἔπεσε τὸν Καπατάν-Κυριάκο !

.....

Τὴν ὥρα ποῦ ἐσώπατε τῆς μάχης τὸ κανόνι,

Εἶδα μακρὰ στὸ πέλαγος νὰ φεύγουνε ντελίνια,

Καὶ τὸ Ἀρκάδι φῶς θεοῦ καὶ δόξα νὰ χρυσόνη·

Τὶ κρῖμα τέτοια ν᾿ ἔχετε θαλάσσινα δελφίνια !...

Ἄν εἶχαν ἄλλοι σὺν καὶ ἐσὺς τῆς Ὑδρας τὸ κανόνι,

Τ' ἀστροπελέκι τῶν Ψαρῶν, τῆς Σπέτσας τὸ τριμπόνι,

Μὴ θενὰ ἦτον ἡ Ἑλλάς. — καὶ ἡ ἄσπρη περιστέρα

Θλιμμένη πέταξε ψηλὰ καὶ ἐγάθη στὸν ἀέρα !

1867

ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΝ

Μὴ μᾶς χλευάζῃς, Ἥλιε, ἀκτῖνας μὴ σκορπίζῃς

Εἰς τὴν πατρίδα τῶν νεκρῶν, εἰς γῆν κοιμητηρίου.

Ματαίως γῆν ἀχάριστον καὶ ἄγονον φωτίζεις·

Δὲν βλέπουν οἱ ἀόμματαί τὴν λάμπιν τοῦ ἡλίου....

Ἐξόριστος καὶ ἄπατρις πλανήσου εἰς τὰ ξένα,

Εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἑλληνας δὲν θ' ἀπαντήσῃς ἕνα!

ὦ, ἂν ἐχρύσωσας ποτὲ ἡρώων πανοπλίαις,

Ἄν εἰς στρατόπεδα κλεπτῶν πυρίτιδα ὠσφράνθῃς,

Ἄν εἰς τὸ ξίφος ἔλαμψας τῆς Λαύρας τῆς ἀγίας,

Καὶ ἂν θερμάνων τὴν ψυχὴν τοῦ Ῥήγγα ἐθερμάνῃς·

Τῶν τότε χρόνων Σύντροφε, λησμονήσέ μας πλέον,

Καὶ ῥίπτει τὰς ἀκτῖνάς σου εἰς τάφους ἡμιθέων.

Χρόνε προδότα καὶ ψαλὶς τῶν ἔργων τοῦ θεοῦ σου·

Νὰ ἔχῃς τὸ ἀνάθεμα τῆς δυστυχοῦς πατρίδος!

Ἐσάρωσε τῆς δόξης μας τὰ τρώπικα ὁ ῥοῦς σου,

Καὶ ζῶμεν πένητες φωτὸς καὶ πένητες ἐλπίδος.

Ληστὰ ὥραιων ἡμερῶν, τῆς δόξης μας προδότα,

Ποῦ εἶναι, ποῦ ἡ εὐχλεία, τὰ ὄνειρα τὰ πρῶτα;

Ὅποια πτώσις, Οὐρανέ, τοῦ Ἑλληνος, ὅποια!

Πῶς μετεβλήθη ὁ λαμπρὸς υἱὸς τῆς Μεσημβρίας!

Ποῦ εἶν' ἡ πρώτη ῥώμη του, ἡ πρώτη του ἀνδρεία,

Καὶ πῶς ἐγήρασεν ὁ γῶδες ἀκόμη νεανίας!

Οἶμοι! ὁ γίγας σήμερον εἰς νόνον μετεβλήθη,

Τὴν δόξαν ἐγκατέλιπε καὶ ἡ δόξα τὸν ἡρνήθη.

Τίς μᾶς διέσθειρε καὶ τίς τὸ ἔθνος φαρμακεύει;

Τίς εἶναι τόσης πτώσεως καὶ μαρasmus αἰτία;

Τίς Κίρκη μᾶς μετέβαλε, τίς δαίμων μᾶς νοθεύει;...

Ἐδῶ ἡ γλῶσσα σιωπᾷ, λαλεῖ πλήν ἡ καρδιά.—

Τίς οἶδε ποίας παλαιᾶς πληρόναι ἀμαρτίας

Τῆς ῥοδοδάκνης ἡ πατρίς, ἡ γῆ τῆς δυστυχίας!

Φεῦ, Νεολαία φθιτική! μὲ μόνον τὰ βιβλία,

Μὲ τὰ βιβλία τὰ νεκρὰ δὲν γίνεσαι μεγάλη,

Κ' εἶν' ὄπλον ἐπικίνδυνον πολλάκις ἡ παιδεία,

Ὅταν σιγᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἀρετὴ δὲν θάλλῃ.

Μικρὰ εἰς ἔργα, πρόθυμοι εἰς λόγους καὶ καυχήσεις,

Ὁ Φράγκος σὲ ἠπάτησε, σ' ἐμάρανεν ἡ Δύσις!

Φράγκοι, φθορεῖς τοῦ Ἑλλήνος, Εὐρώπη, μητρυιά μας·

Γελάτε ὁ ἀετιδεὺς πρὶν πτέρυγας ἀνοίξῃ.

Μὰ τὸν Παλαιολόγον μας καὶ μὰ τὰ δάκρυά μας,

Δὲν θέλει ὅλους ὁ ψευδὴς πολιτισμὸς μᾶς πνίξῃ!

Τούρκοι καὶ Σκύθαι, Βρεττανοί, Αὐστριακοί, Γαλάται,

Γελάτε... Θὰ γελάσωμεν καὶ ἡμεῖς καθὼς γελάτε.

Συγγνώμην Βύρωνος ψυχῇ, συγγνώμην Γκραβδίνε,

Καὶ σὺ μολπὴ τῆς ἀρετῆς, εὐώδη Βερνιζέρε·

Ὅχι· δὲν εἶναι ἡ Ἑλλάς ἀχάριστος, δὲν εἶναι.

— Εἰς τὴν ἀρίστην μνήμην των, πατρίς μου, ὅπλα φέρε!—

Ὡ, κλίνω γόνυ ἔμπροσθεν ἐγὼ τῶν Φιλελλήνων,

Τὸν Ἀβουτ τὸν περιφρονῶ, θρηνῶ τὸν Λαμαρτῖνον...

Βέλος δὲν ρίπτω καθ' ὑμῶν, ὦ ὑπουργοὶ πυγμαῖοι·

Δὲν καταδύν' εἰς βόρβορον οὐδέποτε ἡ Μοῦσα.

Ὑμνεῖ τὴν δόξαν τῶν λαῶν, τὴν δυστυχίαν κλαίει,

Καὶ πρὸς τὰ ὕψη στρέφεται τοὺς νάνους λησμονοῦσα.

Ἄν ζῆτε, ἂν ἐκπνέετε, ἂν ὑπουργοὶ καλῆσθε,

Τίς τὸ γνωρίζει;... Ἀγνωστοὶ καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς σας εἶσθε!

Εἰς ποῖον μέρος νὰ στραφοῦν, Πατρίς, τὰ βλέμματά σου,

Κ' εἰς ποῖον στήθος ἡ σεπτὴ νὰ κλίνη κεφαλὴ σου;

Εἰς ἀδοξίαν νὰ ταφῇ καὶ λήθην ἐτοιμάτου·

Οἱ πρόμαχοί σου ἔπεσαν, κωφεύουν οἱ λαοὶ σου....

Σιγᾷ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς, τὸ βῆμα τῶν κοράκιων,

Καὶ σοῦ ἀνοίγουν ἀπαθῶς τὰ τέκνα σου τὸν λάκκον!

Εἷς μόνος ἔτι κύκνος σου, ὁ Βάρδος τοῦ ἀγῶνος,

Ὡς Σπαρτιάτης παλαιὸς εἰσέτι δὲν ἐνδίδει·

Εἰς προμαχώνα μάχεται ὑπὲρ πατρίδος μόνος,

Πληγόνει καὶ πληγόνεττι, πλὴν δὲν σὲ παραδίδει....

Ἄλλ' οἴμοι· συλλαμβάνεττι ἀπὸ ἐχθρῶν ἀγέλην,

Καὶ σύρεττι εἰς τὰ δεσμὰ ὁ τελευταῖος Ἕλλην! *

*Ὡ σεῖς ὀλίγοι μάρτυρες πιστοὶ εἰς τὴν πατρίδα!

Φύγωμεν, φύγωμεν μακράν, εἰς ξένας παραλίας·

Ἀπάτριδες καὶ κλαίοντες τὴν φθίνουσιν ἐλπίδα,

Ἄς ἐπαιτήσωμεν ἄλλοῦ πνερὴν ἐλευθερίας.

Ἄς σκορπισθῶμεν, πλάνητες καὶ πάλιν Ἰουδαῖοι,

Ὅπου ψευδώνυμος ἄηρ συντήχματός δὲν πνέει....

* Δινίττομαι τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στενάζοντα εἰς τὰς φυλακὰς ἀοίδιμον ποιητὴν Α. Σούτσον.

Εἰς μάτην, Διάκ', ἐξήλευσες τοῦ μάρτυρος τὸ στέμμα,
 Κ' ἔπασσες πλήρης καλλονῆς ὀρμῶν ὡς ὁ βορέας·
 Εἰς μάτην, Φλέσσα, ἔχυσες τὸ εὐγενές σου αἷμα,
 Κ' εἰς τάρον καῖσαι ταπεινόν, υἱὲ τῆς Καλογραφίας!
 Ματαιῶς μ' ἑκατὸν πληγὰς ἐπέσατε, ματαιῶς!
 Λαὸς διέρχεται πατῶν τὴν κόνιν σας πυγμαῖος.

Κοιμοῦ καὶ μὴ ἐγείρῃς τῆς Ἀρχόθης Ἄρη,
 Μὴ ἐξυπνήσῃς, Ὀδυσσεῦ, κοιμήσου, Κυριακούλη·
 Σθύσε τὴν δᾶδα, κερκυνέ τῶν θαλασσῶν, Κανάρη,
 Καὶ μὴ ἀπὸ τὸ μνημῆμά σου ἐξέρχῃς, Μισούλη.
 Οἱ ἄνδρες τοῦ ἀγῶνός μας ποτὲ μὴ ἐγερθῇτε!
 Θὰ ᾔν' ἡ ἔγερσις πικρὰ στιγμὴν ἂν μᾶς ἰδῇτε....

Ὅχι· δὲν εἴμεθα ἡμεῖς υἱοὶ σας, καὶ δὲν ῥέει
 Πτερόνιον τὴν καρδίαν μας τὸ εὐγενές σας αἷμα·
 Τὸ πῦρ ὅπου σᾶς ἔφλεγε τὰ στήθη μας δὲν καίει,
 Καὶ τὸ αὐτὸ δὲν ἔχομεν ἀνάστημα καὶ βλέμμα.
 Ὡς Ἰουδαῖος σήμερον ὁ Ἕλλην κάτω νεύει,
 Νεκροκοιμᾶται, κ' ἔγεινε τοῦ Εὐρωπαίου χλεῦη!

Κακία ἤδη, μαχασμός καὶ ψεῦδος καὶ μικρότης,
 Πιθηκισμοὶ τῆς Δύσεως, ταπεινώσεις, δειλίαι,
 Ἰδοὺ τί μᾶς κατέλειπεν ὁ χρόνος ὁ προδότης,
 Ἰδοὺ τί διδ' εἰς τοὺς λαοὺς ψευδῆς ἐλευθερία!
 Οἶμοι· δὲν εἴμεθα οἱ πρὶν τοῦ ἔθνους στρατιῶται·
 Παρῆλθον ὅλα, ὠχρισὺν αἰ δάσκει μᾶς αἰ πρῶτα!

Λαέ, εἰς τῆς πατρίδος σου ἀνάληγχε τοὺς θρήνους,
 Πιέζει τοὺς κροτάφους σου ἡ δάσγη τοῦ Μαρτίου,
 Κ' ἐνώπιόν σου ὠχρίᾳ περίλυπος καὶ σύννομος,
 Ἦ κρινοδάκτυλος αὐγὴ τῆς τρίτης Σεπτεμβρίου!
 Κύψε τὴν δούλην κεφαλὴν, τὸ ὄψος σὲ ζαλίζει·
 Μόνον τὸ γῶμα ὁ δειλὸς ὀφείλει ν' ἀτενίζει.

Ποίαν, ὦ ποίαν πράξιν σου, λαέ, νὰ ἐξυμνήσω;
 Τί μέγα ἔργον ἐπραΐξῃς ἢ κ' ἐραντάσθῃς μόνον;
 Εἰπέ με μίαν ἀρετὴν κ' ἐγὼ νὰ τὴν σαλπίσω...
 Φεῦ· ἀπαντᾷς μ' ἐρύθημα καὶ κατασχόντης στόνον!
 Πολλοὶ κοιμᾶσαι, δυστυχῇ, ὕπνον νεκρῶν κοιμᾶσαι·
 Ἐγείρου καὶ εἰς εὐκλειαν θανούσων μὴ καυχᾶσαι!

Ἐγείρου, ὁ διάδοχος τοσούτων ἡμιθέων!

Σχίσσε τοῦ Φράγκου τὴν στολήν, υἱὲ τῆς φουστανέλλας·

Ἀρνήσου τὸν πολιτισμὸν τῶν πλάνων Εὐρωπαϊών,

Καὶ γίνου πάλιν Λιακατᾶς καὶ Δράκος καὶ Τζαβέλλας!

Ἄφες τοῦ Φράγκου τὸν χορόν· ἂν ὁ χορὸς σ' εὐφραίνῃ,

Τοῦ Ὀδυσσέως ὁ βυχρὸς χορὸς σὲ περιμένει.

Ἐγείρου ὁ ἀπόκληρος τοῦ Σεπτεμβρίου πάλιν,

Ἐγείρου, καὶ δὲν ἔληξε τὸ δρᾶμά σου ἀκόμα·

Πνίξε τοὺς μητραλοῖκας σου εἰς ἄλκιμον ἀγκάλην,

Κ' εἰς μίσους βάψε ἀστραπήν τὸ κεκλεισμένον ὄμμα!

Ἴδὲ πῶς στρέφονται πρὸς σὲ οἱ δοῦλοι ἀδελφοί σου·

Ὅποῖος εἶσαι γνῶρισε, ἐγείρου, ἀναστήσου!

Ὡς σὲ ὠνειροπόλησα νὰ σ' ἐβλεπα, Θεέ μου!

Καλλιζῶνον ἀρματωλὸν μὲ τουρκομάχον ξίφος·

Γοργὸν ὡς ῥεῦμα ποταμοῦ εἰς στάδιον πολέμου,

Καραϊσκάκην τὴν μερφήν, Νικηταρᾶν τὸ ὕφος!

Φεῦ, πῶς μ' ἐμπαίζεις, γόησσα τῶν πόθων φαντασία·

Σιώπη, Μοῦσα θλιβερά, σιώπησον, καρδιά!

1860

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΡΑΧΙΟΝΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΡΙΒΑ

Δὲν σοῦ ἔθραυσε τὸ χέρι μία Ἀρβανίτου σφαῖρα,
Οὐδὲ ἓνα γιαιταγάνι τούρκικο στὸ Κουσουλιό,
Ὅταν ἔτρεξες νὰ σμίξῃς τὸ μεγάλο σου πατέρα
Στὸ ἀνθρώπινο ἐκαῖνο τοῦ πολέμου μακχελεϊό.

Ἐνα ἥσυχο, τῆς τέχνης, τοῦ συλλογισμοῦ μαχαῖρι,
Ὅπου ἔτρεμε στὰ χέρια τοῦ Ἀσκληπιοῦ κυρτό,
Ἐκοψε τὸ τιμημένο, τὸ ἀνδρειωμένο χέρι,
Ὡς νὰ εἶχεν ἡ πατρίς μας πολλὰ χέρια σὰν αὐτό!

Ἀχ! σ' αὐτὸ τὸ χέρι αἷμα ἔδραζε Καπετανέων,
Τετρακόσιων χρόνων αἷμα, κλέφτικο, ἵπποτικό·
Αἶμ' ἀτίμητο καὶ ὅλη ἡ ἀνδρία τῶν Γριβαίων,
Αἶμ' ἀνόθευτο, βουνήσιο, καθαρό, ἐλληνικό!

Δέν εἶν' ἄπον' ἡ ψυχὴ μου κ' ἓνα δάκρυ τὴνὲ βλάπτει·
 "Ομῶς γόθες μέσα στὸ πλῆθος εἶδα χέρια περιττά,
 Κ' ἔκραζα χωρὶς νὰ θέλω· « Ἄχ, τὸ χέρι αὐτὸ ποῦ σκάπτει,
 « Τῆς ἀρρώστειας τὸ μαχαῖρι κατὰ γῆς δὲν τὸ πετᾷ! »

Κλάψε τῆς Ἀκαρνανίας, κλάψε, γέρινε λαιοντάρι,
 Εἰς τὴν ἀργυρῇ σου χαίτη τέσσαρ' ἀλύπης ἄς χυθῇ·
 Ἐκλαδεύθῃ τ' ὄνομά σου, κί' ἄλλος Γρίβας δὲν θὰ πάρῃ
 Τὸ πικροπαράδοτό σου, τουρκομάχο σου σπαθί!

Δέν μπορεῖ καθένα χέρι, κάθε χέρι ποῦ θελήσει,
 Τὸ σπαθί τοῦ Γέρο-Γρίβα νὰ φουχτώσῃ τ' ἀκουστό·
 Μόνο τὸ κομμένο χέρι ἤξευρε νὰ τὸ κρατήσῃ,
 Πλὴν τὸ ἔκοψαν ἐκεῖνο, πλὴν ὠρφάνευσεν αὐτό!

Τῶκοδεν κ' ἐχαιρογέλα, τὸ προιονίζαν καὶ μιλοῦσε,
 "Ετρίζαν τὰ κόκκαλά του κ' ἐτρομίζαν οἱ γιατροί·
 Ἔνα, ἓνα δάχτυλό του ἔπεφτε κ' ἐσπικρατοῦτε,
 Δίχως τὴ μιλιὰ νὰ χάσῃ ἢ τὴν ὄψι τὴν φαιδρή!

"Οχι, ἔχι· ὁ Ῥωμάνος, ποῦ θαυμάζ' ἡ ἱστορία
 Κ' ἔκαμε τὴν δεξιὰ του στάχτη μέσα στὴ φωτιά,
 "Αχ! ποτὲ δὲν εἶχε τόση σὰν ἐσὲν ἀκραξία....
 Εἶχες κόλασι στὴ σάρκα καὶ γαλήνη στὴ μαιτιά.

Πόσο μέλλον, πόση δόξα φούχτονεν αὐτὸ τὸ χέρι!
 Τί θὰ ἔκαμν' ἡ λεπίδα τοῦ κελοῦ του μαχαιριοῦ;
 Πόσαις, πόσαις ῥοδοδάρναις ἤθελε μιὰ μέρα φέρει,
 Κόκκιναις ὡσὰν τὸ αἶμα τοῦ κελοῦ παλληκαριοῦ!

Εἰς τὸν κόσμον τώρα τοῦτον τί νὰ κάμῃ, τί νὰ κάμῃ;...
 Πῶς θὰ ζήσῃ τόσα χρόνια, χρόνι' ἀπόμικχα, νεκρά;
 Τί ἀξίζει ὁ ἀνδρεῖος δίχως χέρι καὶ παλάμη,
 Τὸ λειοντάρι χωρὶς νύχια, ὁ αἰτὸς χωρὶς στερὰ;

Τί θὰ κάμῃ, ὅταν πάλιν ἡ πατρίς «στὰ ὅπλα!» κράξῃ,
 Καὶ βοῆσῃ κάθε βράχος, κάθε στῆθος καὶ ψυχὴ;
 "Όταν μὲ θυμὸ ἡ γῆ μας παλληκαρία ἀνατινάξῃ,
 Καὶ τὸ καρυοφύλλι δώσῃ εἰς τὴν λόγχῃ τὴν εὐχή;...

Ἄ, γλωμός, συλλογισμένος, στή χαρά μας θενά στέκη·
 Μὲ τὸ πατρικὸ σπαθί του ἕνας, ἕνας θὰ ζωσθῇ,
 Θὰ μυρίζεται μπαροῦτι, θεν' ἀκούη τὸ τουφέκι,
 Δίχως νὰ μπορῇ ἐκεῖνος νὰ φουχτώσῃ τὸ σπαθί!

Δύστυχο σπαθί!... τί κρῖμα! Μὲς' στὰ νειάτ'α σου, καῦμμένο,
 Καλογέρεψες, κρεμιέσαι εἰς τὴ μέση του πιστό,
 Ὡσάν ἐκκλησιᾶς κανθῆλι, ὅπου ἔλαμπε ἀνιμμένο
 Καὶ κρεμιέται στὴν εἰκόνα ἀπ' τὸν ἄνεμο σβυστό....

Νὰ κοποῦν τὰ δυὼ σὰς χέρια, καὶ τὰ δυὼ νὰ σὰς κοποῦνε,
 Εἰς τὸ μνημά σὰς ἐπάνω τ' ὄνομά σὰς νὰ γραφθῇ,
 Τὴν πατρίδα μας μεγάλη τὰ δυὼ μάτια σὰς νὰ ἰδοῦνε,
 Σεῖς ποῦ εἶσθε ἡ αἰτία τέτοιο χέρι νὰ χαθῇ!

Δόσε δύναμι, πατρίς μου, δόσε, μάνα, τὴν εὐχή σου
 Στὴ φυλακισμένη λύρα,* στὸν πικρὸ τραγουδιστή.
 Τὴν ἀδύνατη φωνή μου στήριξε μὲ τὴ φωνή σου·
 Θέλω νὰ παρηγορήσω τὸν καλὸ πολεμιστή. —

* Συνέπεσε τότε νὰ ᾄμαι δεσμώτης μετὰ τινων εὐγενῶν ὁμηλικῶν ἕνεκα τῆς κατὰ τοῦ φειμνήστου Ὁθωνος ἀρξαμένης πάλης.

Ποῖος ἀπ' ὅλους ἤλθε πρῶτος ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ μέρη
 Μὲ τραχύσιους μαυροφόρους, μὲ νεκρώσιμη στολή,
 Κ' ἔρριξε τὴν πρώτη σπῖθα μὲ τὸ ἔνα του τὸ χέρι
 Κι' ἀνάψε κι' ἀκόμα καίει ὅλη τὴν Ἀνατολή;

Σὺ ποῦ μέσ' σταῖς φυλακαῖς σου τὸν ἐδέσμευτες, Αὐστρία,
 Τ' ὄνομα τοῦ Ὑψηλάντη λέγε σὺ τὸ ἱερό,
 Δολοφόνε τοῦ Φεραίου, τῆς Ἑλλάδος ἀμαρτία,
 Χριστιανὴ μὲ ἀλκοράνι, Μουσουλμάνια μὲ σκυρό!

Ὅταν πάλ' ἡ Σαλαμίνα τοὺς βαρβάρους πολεμοῦσε,
 Ποῖος μὲ θυῶ κομμένα χέρια καὶ μὲ φρόνημ' ἀετοῦ,
 Ποῖος τοῦ Πέρση τὴν τριήρη μὲ τὰ δόντια του κρατοῦσε;
 — Ὁ Κυναίγειρος, τ' ἀδελφεῖ τ' Ἀθηναίου ποιητοῦ.

Κι' ὁ περιδοξος Διλλιέρος σὲ φωτιάς δὲν εἶδε σάλο
 Σὰν κ' ἐσέ τὴν δεξιὰ του ἀχρηστη νὰ πεταχθῇ;
 Πλὴν δὲν ἔπεσ' ἡ καρδιά του, μὲ τὸ χέρι του τὸ ἄλλο
 Τοῦ στρατάρχου τῆς Γαλλίας ἐστολίσθη τὸ σπαθί!

"Οχι, ὄχι· μὰ τὸν πόνο, ποῦ γιὰ σένα ἔχω πάρει,
 Μὰ τὸ τίμιό σου χέρι, ποῦ σοῦ τῶκοψαν γιατροί,
 Πέντε δάχτυλα δὲν κάμνουν τὸ καλὸ τὸ παλληκάρι·
 Ἡ καρδιά του τὸν κάνει κ' ἡ ψυχὴ του ἡ φλογερή!

Ἄν ὁ μέγας Ναπολέον ἔχανε τὴν δεξιὰ του,
 Πῶς! θὰ ἔμενε τοῦ κόσμου ὁ κατακτητὴς ἀργός;
 Πάλι θ' ἄρπαζε τὸν κόσμον ἡ πλατεῖα διάνοιά του·
 Ἡ καρδιά εἶναι ὁ ἥρωας καὶ ὁ νοῦς ὁ ἀρχηγός!

Ναί! ὁπότεν τὴν πατρίδα ἐθνοφυλακὴ στολίσῃ,
 Κ' ἡ γερόντισσα σημαία τὰ παλῆά της θυμῆθῃ,
 Λαφαγέτ ἡ ἀνθισμένη νεολαία θὰ ζητήσῃ,
 Καὶ τὸν Λαφαγέτ θὰ εὕρῃ εἰς τοῦ Γρίβα τὸ σπαθί!

1860

ΘΟΥΡΙΟΣ

Στ' ἄρματα! στ' ἄρματα! Χτυπᾷ τῆς Λαύρας ἡ καμπάνα·

Ἄχ! ἡ γλυκεῖά της ἡ φωνή « Χριστὸς ἀνέστη! » ψάλλει.

Ἡ Ἀριζόνα ἐξύπνησεν, ἐξύπνησεν ἡ Μάνα·

Μαζῇ μὲ τὴν Ἐλευθερίαν θὰ ταξειδέψῃ πάλι!

Λουλούδια τὸ ταξειδί τους καὶ φῶς νὰ τὸ χρυσόνη·

Στ' ἄρματα! στ' ἄρματα, παιδιὰ τοῦ Λάμπρου τοῦ Κατσώνη!

Ποιὰ χεῖλη, ποιὰ νὰ εἶπανε κατακρυμμένα χεῖλη,

Πῶς πέθαναν τὰ Γιάνναϊνα κ' ἡ Κρήτη ἀπανεκρώθη;

Ποιὸς εἶπε πῶς ἡ Λάρισσα δὲν ἔχει καρποφύλλι,

Καὶ πῶς τοῦ Ἀλεξάνδρου μας ἡ σπάθη ἐμαρμακρώθη;

Ποιὸς εἶπε πῶς ὁ οὐρανὸς δὲν ἔχ' ἀστροπελέκι,

Ἡ Σιλαμίνια κύματα καὶ ἡ Ἑλλάς τουφέκι;...

Στ' ἄρματα! στ' ἄρματα κ' ἐμπρός! ὅλο ἐμπρός.... σὰν κύμα

Ὡκεανοῦ ἀκοίμητο· σὰν τὸν καιρὸ ποῦ τρέχει!

Ἐμπρός εὐρίσκει· ὁ Θεός, στὸ στάσιμον τὸ κοῖμα·

Ἡ δόξα πάντα εἶν' ἀρχή, τελειωμὸ δὲν ἔχει....

Τὸ πόδι δὲν κουράζεται ποῦ ἡ τιμὴ φτερόνει!

Στ' ἄρματα! πάλι στ' ἄρματα, παιδιὰ τοῦ Κατσαντώνη!

Αἶ! θὲ νὰ πολεμήσωμε κι' ἀπ' ἔξω κι' ἀπὸ μέσα·
 Ἡ φθίσις πέρασε· μπροστά, ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι!
 Θὰ ῥητορέψῃ ἡ Μάνα μας μὲ τὸ σπλῆϊ τοῦ Φλέσσα,
 Μὲ τοῦ Κανάρη τὴ φωτιά, τὸ μάτι τοῦ Μικούλη.
 Ἐμπρός! τ' Ἀνδρούτσου ὁ χορὸς ἀρχήνισεν, ἀρχίζει·
 Πιάστε, παιδιὰ μου, τὸ χορὸ κ' ἡ δάφνη λουλουδίξει...

Ἴσως εἶπῃς, Δέρβυ-πασσᾶ, ξαδέλφι τοῦ βαρβάρου,
 Πῶς τὸ μισὸ φεγγάρι σου χτυποῦμε τελευταῖοι·
 Μὰ τὴν ὑστερινὴ πληγὴ, μὰ τὴν πληγὴ τοῦ χάρου
 Δὲν δίνουν μ' ἄλλους, μοναχοὶ τὴν δίνουν οἱ γενναῖοι!
 Ἐμεῖς θὲ νὰ τὸ θάψωμεν, ἡ ἐδική μας γέννα·
 Μόνο τὸν ἐπιτάφιο θ' ἀρήσωμε σ' ἐσένα....

Στ' ἄρματα! στ' ἄρματα.... Καὶ πῶς! μόνο σ' ἐμᾶς ταιριάζει!
 Σ' ἐμᾶς ποῦ ἔπλασ' ὁ Θεὸς στὴν ἑμμορφὴ του ὥρα,
 Τὸ δαμνακὶ στὴ μέση μας τοῦ κάκου νὰ σκουριάξῃ;...
 Ἄχ, ἔχι! μὰ τὸ στράτευμα ποῦ ῥοβολάει τώρα,
 Μὰ τὰ παιδιὰ ποῦ ἄφησαν προχθὲς τὰ σύνορά μας,
 Μὰ τῆς Πατρίδος τὴν τιμὴ καὶ τὴν κρυφὴ χαρὰ μας!

Στ' ἄρματα! στ' ἄρματα! Ἐμεῖς σὲ κολοσσὸ κἀνένα
 Δὲν ἔχομε τὴν πλάτη μας σὰν ἄλλοι στηριγμένα.
 Συμμάχους, ἄρματα σ' ἐμάς κἀνένας δὲν θὰ δώσῃ·
 Μόνο γιὰ Σλαύους ἤμποροῦν νὰ πολεμοῦν οἱ Ῥῶσσοι.
 Τὸ αἷμά μας εὐγένεια βουλγαρική δὲν ἔχει·
 Εἶναι νερὸ κι' ἄς χύνεται, εἶναι νερὸ κι' ἄς τρέχῃ....

Ναί· μόνοι μέσ' ἀπ' τὴ φωτιά ποῦ μπήκαμε θὰ βγοῦμε·
 Εἶναι παληὰ συνήθεια καὶ δὲν τὴν παραιτοῦμε....
 Θὰ πολεμήσῃ σήμερα μονάχη της καὶ πάλη
 Ἡ Μάνα τοῦ Σκενδέρμπεη καὶ τοῦ Μαυρομυχάλη.
 Μὲ τὸ δικό της τὸ Θεό, μὲ τὰ παιδιὰ της μίνα,
 Μὲ τὰ μιτὰ της τ' ἄρματα ἀρχίζει τὸν ἀγῶνα!

Χαρήτε, νειοί, ποῦ ἔχετε τὰ εἰκοσί σας χρόνια,
 Παιδιὰ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Κίμωνος ἐγγόνια!
 Εὐτυχισμένα· γίνεται γιὰ σᾶς τὸ πανηγύρι....
 Ἄχ, στοὺς Πατέρες τρέξετε, σπὸ Ἅγιο κοιμητῆρι,
 Νὰ ἰδοῦν τὰ ὅπλα τους σ' ἐσᾶς, τὴ νειότη, τὸ κορμί τους,
 Κ' ἡ πικραμένη νὰ χαρῇ στὴν ὄψι σας ψυχὴ τους....

Τουφέκι μὴν ἀδειάσετε πριχού ν' ἀγισθοῦντε·

Σύρετ' ἐκεῖ, πρὶν στῆς φωτιάς τῇ φλόγα βαρυσθοῦντε....

Ἡ λόγχαις σας στοῦ τάφου τους ἄς σκύψουν τὸ τριφύλλι,

Νὰ πάρουν ὅλαις τους εὐχή ἀπὸ τὸ καρυοφύλλι.

Καὶ θεὰ ἰδῆτε τί μπορεῖ αὐτὴ νὰ κάνη μόνη!

Στ' ἄρματα! στ' ἄρματα, παιδιὰ τοῦ Χρήστου τοῦ Μηλιώνη!

Τὸ ξεύρω, μόνοι μείνουμε· τὸ ξεύρω, ἡ Ῥωσσία

Στὸν Τοῦρκο δίχως ἐντροπὴ τὸ χέρι τώρα δίδει·

Σὲ κάθε της ὁμόδοξο χαρίζει ἐλευθερία,

Καὶ μόνο δούλους Ἑλλήνας στὸ μκελεῖο ἀφίνει!

Τὸ ἄλκοράνι φαίνεται· πῶς ἡ Ἑλλάς πιστεύει,

Δὲν ἔχει αἶμα σλαβικό, ἄλλο θεὸ λατρεύει....

Αἶ, τὰ γνωρίζουμε αὐτὰ ἀπ' τὸν Ὀρλώφ ἀκόμα,

Μὰ δὲν πειράζει· τὸ σπαθὶ τὸ βγάλαμ' ἀπ' τῇ θήκῃ!

Θὰ χύσῃ αἷμα ἡ Ἑλλάς, μὰ δὲν θὰ γείνη πτώμα·

Δὲν θεὰ πολεμήσωμε, τὸ ξεύρουμε, γιὰ νίκη,

Μ' ἐλπίδα δὲν θὰ σφίγγωμε στὴ φούχτα τὰ μυχάρια,

Μὰ τάφο θὰ ζητήσωμε ψηλότερ' ἀπ' τὰστέρια!

Ἔλα, Εὐρώπη, χτύπα μας κ' ἐσὺ κ' ἐσὺ ἀκόμα,
 Μὲ τὸν Κιρκάτιο μαζῇ, εἰς τοῦ Χοδάρτ τὸ πλάι·
 Τοῦ κανονιοῦ του γέμισε καλλίτερα τὸ στόμα,
 Καὶ χτύπησ' ἓνα δυστυχεῖ λαό, ποῦ πόλεμάει
 Τῇ Μάνα ποῦ τὸν γέννησε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ·
 Μὲ δάκρυα καὶ μὲ σιδέρα τὴν τόλμη ἄς πλερώσῃ!

Στ' ἄρματτα! στ' ἄρματτα κ' ἐμπρὸς σὲ χάρο τιμημένο·
 Σὲ χάρο εἶπα;... Καὶ γιατί; ποῖος ξέρει, ποῖος τὸ ξέρει,
 Ἄν δρόμο δὲν ἀνοίξωμε μὲ δάκρυα σκεπασμένο;...
 Ἔχει μεγάλη δύναμι τ' ἀπελπισμένο χέρι!
 Δὲν ἀνastήθην' ἡ Ἑλλάς γιὰ νὰ τὴν φάγ' ἡ λήθη,
 Καὶ δὲν πεθάνει ὁ αἷτός ποτέ του σὰν ὀρνίθι!

1878

ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΕΡΩΣ

ὦ Πατρίς μου! ἰδοῦ, τὴν ἀφίνω·
"Ἄρες ἔτι ἐν δάκρυ νὰ χύσω.
Εἶναι παῖσμά στιγμὴν ἂν δακρύσω;
Χθὲς ἀκόμῃ μοῦ ἦτο Πατρίς.

Ὁ ἀγὼν τοῦ πολέμου τί εἶναι;
Τώρα μάρτυρος μάχομαι πάλιν....
Τὴν πιστὴν τῆς ἀφίνω ἀγκάλην,
Ἐνῷ πάλαι μοῦ ἦτο Πατρίς.

Οὐρανέ· ἡ Πατρίς καὶ ὁ Ἔρως,
Ἐὰν ἔχουν τὴν φύσιν ὁμοίαν,
Πῶς μὲ τόσῃν κτυπῶνται μανίαν!
Δὲν εἶν' Ἔρως, Θεέ, κ' ἡ Πατρίς;

Εἶναι νύξ καὶ τὰ πάντα κοιμῶνται,
 Γλυκὺς ὕπνος τὴν φύσιν εὐφραίνει,
 Πλὴν ὁ Ἔρως ἀκοίμητος μένει,
 Πλὴν ἀκοίμητος μέν' ἡ Πατρίς.

Φεύγω, φῶς μου.... Δὲν θέλω νὰ κλαύσῃς
 Ἄν τῆς μάχης μὲ πάρῃ τὸ κύμα·
 Στέψε μόνον τὸ κρῦον μου μνημα
 Μ' ἕνα κρίνον Ἐσὺ κ' ἡ Πατρίς!

1860

Ο ΕΞΟΡΙΣΤΟΣ ΚΡΗΣ *

Α'

Ναιὸς Κρητικὸς ἐκύτταζε μὲ μάτι θολωμένον
'Απὸ τῆς Θήρας τὸ νησί τὴν ἔρημην τὴν Κρήτην,
'Ὡς ἂν ἐκεῖνον ποῦ κυττᾷ μὲ χεῖλος διψασμένον
Νερὸ νὰ χύγῃ ποταμοῦ κρυσταλλωμένη κοίτη.
Μαυρίζαν σὰν τὸν κόρακα τὰ γένεια, τὰ μαλλιά του,
Τὰ δυὸ σμιγμένα φρύδια του καὶ ἡ μαύρη φορεσιά του.

—Γεῖά σου, τοῦ εἶπα, Κρητικέ, καὶ ἐκάθισ' ἀντικρὺ του·
Πάλι τῆς Κρήτης σου θρηνεῖς τὴν ἀδικίαν τὴ μοῖραν! —
'Εστράφη καὶ μὲ ἐκύτταξε· ἡμέρωσ' ἡ μορφή του,
Κ' εἶπε· — Καλῶς τὸν ποιητὴν, καλῶς τηγνε τὴ λύραν,
'Ὅπου τῆς Κρήτης στόλισε τὸ σάβανον μὲ κρίνα,
Μαζῇ μὲ τ' ἀδελφάκι του ποῦ εἶναι στὴν Ἀθήναν. —

— Ἦτανε μέρσις τῶν Παθῶν, νυχτιαῖς Ἐπιταφίου,
 Κι' ἀγαπημένη πέθαινε τοῦ ἔθνους θυγατέρα....
 Μὰ θάλλῃ πάλι, Κρητικέ, κ' ἡ νύχτα τοῦ Νυμφίου,
 Θὰ ψάλλωμε κι' Ἀνάστασι ἐκεῖ καμμιὰν ἡμέρα.
 Δὲ γέννησε ἡ θάλασσα γιὰ τὴ σκλαδιὰ τὴν Κρήτη,
 Μήτε γιὰ πόδι ἀγαρηνὸ τὸ γέρο Ψῆλοριτη! —

— Χώνεις τὴν πίκρα στὴν καρδιά γιὰ τὸν ἀπελπισμένο,
 Καὶ κηλαῖδεῖ παρηγορίᾳ τὸ σπλαχνικό σου στόμα.
 Μὰ ξέρω, εἶπε, πῶς ἐκεῖ ψηλὰ εἶναι γραμμένο,
 Νὰ μὴν ἀνθήσῃ ἐλευθερίᾳ στῆς Κρήτης μου τὸ χῶμα.
 Ἐμεῖς δὲν ἔχομε θεὸ στὸν οὐρανὸ κἀνέναν·
 Κι' αὐτὸς ἀλλαξοπίστησε, τὸν ἔχουν τουρκεμμένα!

Γνωρίζω, ξέρω τί θὰ πῆς· μὰ σώπασε, τὰ ἴδια
 Μοῦλεγε χθὲς κ' ἓνας παπᾶς.... Μάχῳ στὸ νοῦ μου ζάλη,
 Σκοτάδι μπρὸς στὰ μάτια μου καὶ στὴν καρδιά μου φεῖδι.
 Θεὸς δὲν εἶναι καὶ γιὰ μᾶς, τὸ ξαναλέγω πάλι!
 Ὅποιος πιστεύει στὸ Στχυρὸ σταχυρὸς τονὲ προσμένει,
 Καὶ ὅποιος στὴν Ἐλευθεριά, στὰ σίδερα πεθαίνει!...

Ἐλευθερία, φάντασμα, ψεύτρα θεᾶ, ἀγέρχ,
 Ὅπου οἱ σκιάδ' οἱ δύστυχοι μὲ δάκρυ' ἀναζητοῦνε·
 Ὅχιὰ μὲ ἀηδονιοῦ φωνή, τοῦ Χάρου θυγατέρα,
 Πήγαυνε, γέλα τοὺς τραλλοὺς ὅπου σὲ προσκυνοῦνε!
 Σύρε, μωροὶ δὲν εἴμαστε νὰ μᾶς γελάσῃς πάλι,
 Καὶ νάχῃς τὸ ἀνάθεμα τοῦ κόσμου προσκεφάλι!

Ἀχ, ναί· τοῦ δούλου τὴν καρδιά ζητεῖ νὰ τὴν ἀνάψῃ,
 Μονάχῃ ὅταν ἡ παλὴν γλαυμάδα τῆς ξεθάσῃ,
 Καὶ θέλει αἶμα, κόκκινη σὰν πρῶτα νὰ τὴ βάψῃ....
 Χιλιάδες ἂν ἀνοίξουνε δὲν τὴν πειράζει τάφοι·
 Τὴ θάβει νῆνι μ' ἔμμορφη γλαυμάδα στολισμένη,
 Κι' ἃς χύνετ' αἶμα δι' αὐτὸ κι' ὁ κόσμος ἃς πεθαίνει!

Γιὰ, πές μου, πές μου, ποιητὴ· ποῖος τόπος καὶ ποῖα χώρα
 Περισσότερο τῆς Κρήτης μου τὴν ἔχει λατρευμένα;
 Ποιὸ χρόνον φάνηκε σ' ἐμᾶς, ποῖα μέρα καὶ ποῖα ὥρα,
 Καὶ δὲν τὴν ἀπαντήσαμε μὲ μάτια δακρυσμένα;...
 Ἡ μιά γενιὰ τὸν πόλεμο στὴν ἄλλη τὸν ἀφίνει,
 Πέφτομα, σηκονόμαστε, μὰ ἡ φωτιὰ δὲ σβύνει!

Ἀχ! ἂν τὰ κόκκαλα βλῇτο τὸ ἐν' ἀπάνω στ' ἄλλο
 Τῶν Κρητικῶν, ποῦ λευθεριᾶς ἐφούχτωςαν μαχαίρια,
 Τί πυραμίδα, τί βουνὸ θὰ κάνανε μεγάλο!
 Τὸν Ψηλορίτη θάφθαναν, θὰ ἔγγιζανε τ' ἀστέρια
 Κι' ἀπάνω τῆς Ἐλευθεριᾶς θὰ ἔστηναν τὸ θρόνο·
 Τέτοιο θρονὶ τῆς ἀσπλαχνικῆς Θεᾶς τῆς πρέπει μόνο!

Σ' ἐμᾶς δὲ βρίσκεται δεντρί, μιὰ πήχη γῆς, χορτάρι
 Ποῦ μ' αἶμα δὲν τὸ ράναμε· ὅπου κι' ἂν σκάψῃς τώρα,
 Τῆς Κρήτης ἓνα θεὸν βρῆς θαυμένο παλληκάρι·
 Ἀχ, κοιμητῆρι γένηκε ἀτέλειωτ' ὅλ' ἡ χώρα!
 Ἀπ' τοῦ Ῥωμάνου τὸν καιρὸ ὡς τῇ στιγμῇ ἐτούτῃ
 Στὴν Κρήτη παίζει τὸ σπαθί κι' ἀνάφτει τὸ μπαρούτι!

Κάνεις ἀπ' τὰ λουλούδια τῆς ποτὲ τοῦ μὴ μυρίση,
 Μὴδ' ἀπ' τὰ δένδρα τῆς καρπὸ γευθῇ κάνένα στόμα·
 Στὸ γῶμα, στὸ χορτάρι τῆς ποδάρι μὴ πκτῆση....
 Ἐκεῖ χορτάρια, καὶ καρποί, καὶ λουλούδια, καὶ γῶμα
 Εἶν' ἀπὸ σάρκα Κρητικὰ....κι' ὅσοι καρδιὰ γροικοῦνε,
 Μ' αἶμα καὶ σὰρκ' ἀνθρώπινη δὲν κάνει νὰ δειπνοῦνε!

Β'

Πές μου, νά ζήσ' ἡ λύρα σου στὸ μνημῆμά σου ἀπάνω·

Ποιὰ γῆ ὁ Φράγκος ἔσχατη ἐπῆρ' Ἑλληνοπούλα;

Ποιὰ σέ κατάρτι Ἀρμωστή ἐκρέμασε Ῥωμάνο,

Κ' αἰῶνες ποιὰ ἐπάλευε ξερμάτωτη καὶ δοῦλα

Ἐδῶθε μὲ τὸ ἄγριο τῆς Βενετιάς λειοντάρι,

Κ' ἐκεῖθε μὲ τὸ σκοτεινὸ τοῦ Ὀσμηνλῆ φεγγάρι;...

Ἐμεῖς, αἰώνια ἐμεῖς· ἀπόστανε τὸ χέρι,

Κ' ἐπολεμοῦσε ἡ ψυχὴ· ἀπόστανε κ' ἐκείνη,

Καὶ εἰς τὰ δόντια σφίγγαμε τὸ μαῦρό μας μαχαῖρι.

Ψωμί δὲ φάγαμε κ' ἐμεῖς ποτέ μας μὲ εἰρήνη·

Δὲ γύραμε σὲ ἥσυχο μιὰ νύκτα προσκεφάλι,

Κι' ἀνάστασι δὲν εἶδαμε στήν Ἑκκλησιὰ σὺν ἄλλοι!

Πόλεμος, πάντα πόλεμος· δὲ χάιδεψε μητέρα

Τὴν ὀρφανὴν μας κεφαλὴ· παιδὶ στὰ γόνατά μας

Δὲν ἐκαθίσταμε ποτέ κ' ἐμεῖς κάμμιαν ἡμέρα,

Καὶ σὰ θεριὰ γυρίζαμε στὰ ἔρημα βουνά μας.

Νύκτα καὶ μέρα τρέχαμε γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι,

Χωρὶς φωτιά, χωρὶς ψωμί, μ' ἀλήθει· ἀρμυτωμένοι!

Καί' ὅλ' αὐτὰ γιὰ τ' ὄνομα τῆς Λευθεριάς, γιὰ σένα,
 Μητριά τῆς Κρήτης, κ' ὕστερα γιὰ πλερωμὴ μᾶς δίνεις
 Σίδερα, πάντα σίδερα, καὶ χρόνια σκληρωμένα....
 Τ' ἀδύνατό σου τὸ σπαθί πῶς κάτω δὲν τ' ἀφίνει;
 Τί τὸ κρατεῖς; Δὲν εἶν' αὐτὸ γιὰ τ' ἀπαλό σου χέρι;
 Σκληριὰ καὶ Ψέμμα μοναχὰ νὰ τὸ κρατήσῃ ξέρει!

Εἰς τὸ Βαρέ, ποῦ χάθηκαν οἱ σύντροφοί μου ὅλοι,
 Δὲν ἄφησα στὴ κρύα γῆ τὸ μαῦρό μου κουφάρι!
 Γιὰ μένα ἐλυπήθηκε ὁ χάρος ἓνα βόλι....
 Κ' ἐγὼ τοῦ Κόρακα παιδί.... ξαδέλφι τοῦ Κριάρη,
 Σὲ στρώμα τὸ θλιμμένο μου θὲ νὰ σφαλίσω μάτι.
 Καί' ὅμως λίγοι Κρητικοὶ πεθαίνουν στὸ κρεβάτι!

Νὰ ἦμαι μέσ' στὰ νειάτα μου, εἰκοσιπέντε χρόνοι
 Νὰ μοῦ φτερόνουν τὴν καρδιά, τὸ αἷμά μου νὰ καίνε
 Σπαθί καλοῦ παλληκαριοῦ τὴ μέση μου νὰ ζώνῃ,
 Καὶ νὰ σαπίζω ἄπραχτος, καὶ Σκλάβο νὰ μὲ λένε!
 Νὰ μὴ μπορῶ σὲ ἄνθρωπο τὰ μάτια νὰ στηλώσω....
 Τ' ὄνομ' αὐτὸ στὰ σπλάχνα μου θενὰ τὸ μυχχιρώσω!

Σκλάβος!... Κατάρτα θείκη, ζευγάριωμα θλιμμένο

Ζώου κι' ανθρώπου, τῆς ντροπῆς αἰώνιο σημάδι·

Σκλάβος!... Φορεῖο νεκρικό μὲ σίδερα κλεισμένο,

Ποῦ ἡ ἀθάνατη ψυχὴ σπίζει στοὶ σκοτάδι....

Κατάρταμένο βάφτισμα, ποῦ ἄνθρωπος ἀλλάζει

Τ' ἀνθρώπου τ' ἅγιο ὄνομα καὶ δοῦλο τονὲ κράζει! —

Γ'

... Ἀπελπισμένος κάθισε σὲ μίαν βράχου ἄκρη,

Καὶ πότε κάτω ἔβλεπε καὶ πότε τὸ νησί του·

Τὸ χάιδεψε μὲ τὴ ματιά του ἀπὸ τὸ δάκρυ,

Καὶ πρὸς τῆς Κρήτης τὸ βουνὸ ταξείδευ' ἡ ψυχὴ του....

Πότε τοῦ χαμογέλαε καὶ πότε τοῦ μιλοῦσε,

Καὶ μὲ τὸ νοῦ του στὰ γλωρὰ κλαδιά του περπατοῦσε.

— Κύτταξε, εἶπε μὲ φωνὴ στὰ δάκρυα πνιγμένη,

Κάτω ἐκεῖ τὴν Κρήτη μου τί ἐμμορφιά τὴν ἔχει!

Τοῦ Ψηλορίτη τὴν κορφή γιὰ δὲς τὴ χιονισμένη,

Κ' ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ σύννεφο ἀπάνω της πῶς τρέχει....

Δὲς τὸν ἄρρὸ τῆς θάλασσας, τὸ γαλανὸ αἰθέρα·

Θαρρεῖς πῶς ἡ σημαία μας ξαπλόνει ἐκεῖ πέρα!

Γιὰ κύττα πόσο πέλκχος, τί θάλασσα ποῦ πιάνει·

Τὸ μάτι ὅλο δὲν μπορεῖ τὸ μάκρος της νὰ φθάσῃ.

Ἐνὰ βασίλειο μπορεῖ μονάχη της νὰ κάνῃ!

Ὅλα τὰ ἔχει! ποταμούς, βουνά, λουλούδια, δάση·

Μὲ τὴ δροσιά του οὐρανὸς ὀλέγχχος τὴ βρέχει,

Καὶ μοναχὰ Ἐλευθεριά, Ἐλευθερίαν δὲν ἔχει! —

...Σὰ θρήνος τοῦ Ἑσπερινοῦ ἀκούσθῃ· ἡ καρπάνη,

Κ' ἐκεῖ στὴν ἄμμο ἔξαρχα γονάτισε ἀπάνω·

— Μάνη μου, εἶπε μὲ λυγμούς, δυστυχισμένη μάνη!

Ἡλθα στῆς Θήρας τὸ νησί κοντὰ σου νὰ πεθάνω.

Ἄν τὴν πνοή μου δὲν μπορῶ στὸν κόλπο σου ν' ἀφήσω,

Κἂν ἄς σὲ βλέπω τὴ στιγμὴ ὅπου θὰ ξεψυχήσω... —

Ἐνόχτωσε, στὴν ἀμμουδιά ἐστέναξε τ' ἀγέρι,

Καὶ μέσ' στῆς νύχτας τὰ φτερά ἡ Κρήτη ὅλη ἐχάθη·

Τὸν σήκωσα, καὶ σὰν παιδί τὸν πῆρ' ἀπὸ τὸ χέρι.

Δὲ μ' ἀντιστάθῃ· μιὰ στιγμὴ μονάχα ἐκοντοστάθῃ,

Κ' ἔρριξε ὕστερη ματιά στὴ γῆ τὴν ποθητὴ του.

— Ἐγὼ ἐπῆρα τὸ κορμί, κ' ἡ Κρήτη τὴν ψυχὴ του! —

Ἐγραψεν ἐν Θήρᾳ τῷ 1873

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΚΑΛΛΕΡΓΗΝ

Α'

Πολὺν καιρὸν ἐσίγησα, πολὺν καιρὸν, μὴ θέλων
Τῆς τουρκομάχου γενεᾶς νὰ τρίβεται τὸ στέμμα·
Ἀλλὰ ἡ Κρήτη πολεμεῖ, προδίδεται τὸ μέλλον,
Κ' ἐχύθη τῆς καρδίας μας εἰς τὸ Βαφὲ τὸ αἶμα....
Ἄ, ὅχι· κατὰ τῆς φυλῆς ποτὲ τῶν ἡμιθέων,
Καὶ τῶν ὀλίγων μαχητῶν τῆς Λαύρας τῆς ἀγίας
Δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ ποτὲ ἡ χεὶρ τῶν νέων·
Εἶναι τὸ κτύπημα πικρὸν καὶ πληρὲς ἀσεβείας.
Ἀλλ' ἡ Πατρίς τὸ ἀπατεῖ, ἐκείνη τὸ προστάζει,
Κ' ἡ μουσα στῆθος ἔνοχον νὰ πλήξῃ δὲν διστάζει!

Β'

Καλλέργη! ἦτον ἐποχή, ὅποτε τῶνομά σου
Ἦκτινοβόλει ὡς ἀστήρ ἐλληνικοῦ αἰθέρος,
Ὅτε ὡς μύρον ἔτρεχε παντοῦ ἡ εὐκλειά σου,
Καὶ ἦσαν ἄσπρα τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ψυχῶν ὁ ἔρωσ!

Παιδίον ἐσυλλάβιζα τὸ ἔνομά σου· οἶμοι,
 Ὁ πρῶτος τότε στίχος μου, ἡ πρώτη μουσική μου,
 Τὸ πρῶτον ἦτον ᾄσμα μου ἡ ἐδική σου φήμη,
 Καὶ μὲ θεοὺς σ' ἐσύγχυζεν ἡ παιδικὴ ψυχὴ μου....
 Σὺ ἀγνοεῖς· ὅμως ἐγώ, ἀνήλικος ἀκέραια,
 Ἐπροσευχήθην χάριν σοῦ ἐμπρὸς σεπτῆς Εἰκόνος,
 Καὶ πάλλων σὲ ἠτένιζα μ' ἐκθαμβωμένον ἔμμα....
 Φεῦ· πόσον τὴν καρδίαν σου μετέβαλεν ὁ χρόνος!
 Καὶ νῦν ὁ παῖς, κατὰσταθεὶς ἀκμαῖος νεανίας,
 Ὡδὴν δὲν ψάλλει διὰ σέ· πικρὸν ἀφίνει μέλος,
 Καὶ στρέφων πρὸς τὸ εἶδωλον τῆς πλάνου ἡλικίας,
 Ἐν δάκρυ χύνει καὶ πικρὸν συνάμα ρίπτει βέλος!

I'

Καλλέριγγι! Ἐζήσεις πολὺ· ὦ, διὰ τί νὰ ζήσης;...
 Φεῦ, ἦτο προτιμότερον νὰ εἶχες ἀποθάνει,
 Πρὶν ἀποθάνης ἔτι ζῶν, πρὶν ζῶν νὰ τελευτήσης,
 Καὶ τὴν ἀνθεῦσαν δάφνην σου ὁ χρόνος νὰ μαράνη!
 Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ νεαρὸς τῆς Λαύρας στρατιώτης
 Ὑπὸ τὸ νεῦμα ἔκυψε δεσπότη ἀπαισίου,
 Κ' ἐχρίσθη ὁ πολέμαρχος κορυψοπρεπῆς ἱππότης,
 Ἀπέθανεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς τρίτης Σεπτεμβρίου...
 Φεῦ· ἐν ᾧ πάλιν ὕψωσε τὴν μάχιαρχον ἡ Κρήτη,
 Καὶ ἄνευ ἄρτου μάχεται καὶ ἄοπλος παλαίει!

Ἐνῶ κυπαῖ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν πλήττει,
 Κ' εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἡ Ἑλλάς ὁλόκληρος συρρέει·
 Σὺ, ὡς νὰ γίνεται μακρὰν ἢ πάλ', εἰς τὴν Ἰνδίαν,
 Γυναῖκες ὡς νὰ σφάζονται καὶ βρέφη Ὀττεντότων,
 Οὐδὲ στιγμὴν παρήτησες τὴν ἡμερον οἰκίαν,
 Καὶ τὸν Καλλέργην λησμονεῖς, τὸν ἄλλοτε, τὸν πρῶτο
 Καὶ κατεστάθ' ἡ σπάθη σου Χανούμη, κ' εἰς τὴν θήκη
 Ὡς εἰς χαρὲμι τὴν κρατεῖς, καὶ δὲν προκύπτει πλε
 Εἰς αἶμα τούρκων νὰ βαρῇ καὶ νὰ στεφθῇ μὲ νίκην·
 Φρικτὸς εὐνοῦχος τὴν φρουρεῖ, ὁ νόθος Ναπολέον!

Δ'

« Στῆθι! σὲ εἶπεν ὁ σκληρὸς θυνάστης τῆς Γαλλίας,
 « Συμφέρει νὰ μὴ κινηθῇς κ' ἡ Κρήτη ν' ἀποθάνῃ! »
 Καὶ ἤκουσες τὸν συριγμὸν τῆς πλάνου ἐμιλίας,
 Καὶ ὑπετάχθης ταπεινῶς φιλήσας τὸ Φερμάνι....
 Καὶ εἶσαι Κρής, καὶ λέγεις Καλλέργης, κ' εἰς σὲ μόν
 Στρατάρχου ξίφος ἔδωκε τῆς Κρήτης ὁ βραχίον,
 Καὶ Σὺ θὰ εἶχες τὴν τιμὴν τῶν εὐγενῶν ἀγώνων!
 Ὡ, πόσον εἶσαι δυστυχὴς καὶ ἄξιος δακρύων....
 Δὲν εἶναι εἷς, δὲν εἶναι εἷς ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων,
 Τόσον ἀπείρως δυστυχὴς ὡς σὺ αὐτὴν τὴν ὥραν·
 Σὺ, ὁ θρασύς πολεμιστὴς, τὸ τέκνον τῶν κινδύνων,
 Σὺ μόνος δὲν ἐπάτησες τὴν πατρίόν σου χώραν,

Καὶ ἄλλους βλέπεις τρέχοντας διὰ τὴν ἔγερσίν της,
 Καὶ ἄλλους θνήσκοντας φαιδρῶς εἰς τὴν φωνὴν ἐκείνης·
 Καὶ σύ, εἰς ὃν ἀνέθηκε τὴν ὑπεράσπισίν της,
 Εἰς ἀπραξίαν τήκεσαι, εἰς ἀδοξίαν φθίνεις!
 ὦ, πόσον τοῦ Παλίδου μας θὰ ἔστεργες τὴν μοῖραν,
 Τὶ δὲν θὰ ἔδιδες ἀσπίς της Κρήτης σου νὰ ἦσαι,
 Νὰ τελευτήσης πολέμων, νὰ ζήσης εἰς τὴν λύραν,
 Καὶ ὑπὸ χῶμα μητρικὸν θαλπόμενος νὰ καίῃσαι!
 Ἀλλὰ εἰς δαίμων σὲ κρατεῖ, ἐκεῖνος δὲν τὸ θέλει·
 Δὲν θέλ' εἰς τὴν ἐστίαν του τὸ φῶς νὰ πλημμυρήσῃ,
 Καὶ τὴν γενναίαν σου ψυχὴν ὑπούλως καταστέλλει·
 Πλὴν θὰ τὸν κάμωμεν ἡμεῖς καὶ ἄκων νὰ θελήσῃ!
 ὦ, ναί· μὰ τὴν μαρτυρικὴν πυρὰν τοῦ Ἀρκαδίου,
 Ἦτις τὴν γῆν ἐφώτισε καὶ τοὺς λαοὺς ἐκπλήττει,
 Μὰ τοὺς φλεγομέντας εἰς αὐτὴν ἐπλήττες τοῦ Κυρίου,
 Ἐλλάξ, ὦ Κόρσε, θὰ γενῇ ἡ τουρκοκτόνος Κρήτη....

Ε'

Ἀλλοσίμονον· μόνον εἰς σέ, εἰς σέ, Καλλιέργη, μόνον
 Δὲν θὰ ὀφείλουν τίποτε τὰ πάτρια ἐδάφη·
 Δ' ἄλλους θάλλει σήμερον ἡ δάφνη τῶν ἀγώνων,
 Δ' ἄλλους θέλουν ἐγερθῇ εὐγνωμοσύνης τάφος!
 Εἰς τὴν χαρὰν τὴν γενικὴν περίλυπος θὰ ἦσαι·
 Δὲν θὰ τολμᾷς μαιδιάμα νὰ ἔχῃς εἰς τὸ στόμα,

Θά κρύπτης καὶ τὸ δάκρυ σου αὐτό, καὶ θά φοβῇσαι
 Τῆς γενετῆς σου ν' ἀσπασθῇς ἐλεύθερον τὸ χῶμα!...
 Καὶ ὅταν λησμονούμενος κατόπιν ἀποθάνης,
 Καὶ κάτω, τὸ στρατόπεδον τῆς Λαύρας συναντήσης,
 Ὁ Γρίδας τί θὰ σὲ εἰπῇ καὶ τί ὁ Μακρυγιάννης,
 Καὶ πῶς τὴν ἀπαστράπτουσιν μορφὴν των ὁ ἀντικρύσης;
 Τί θὰ εἰπῇς εἰς τοὺς τρῆχες ἐκείνους τουρκοκτόνους,
 Ὅταν διὰ τῆς Κρήτης σου τὴν μοῖραν σ' ἐρωτήσουν,
 Καὶ πῶς θὰ ἔδῃς τοὺς σαπτοὺς τοῦ οἴκου σου προγόνους,
 Ὅταν πενθίμως σὲ ἰδοῦν καὶ λόγον σὲ ζητήσουν;...
 Καὶ ὅλα ταῦτα διὰ τί;... Διότι δὲν τὸ θέλει
 Ὁ γῦψ - οὐχί ὁ ἀετὸς - τῶν Γάλλων ὁ καρκίνος,
 Ὅστις ἀνάστασιν ἐθνῶν εἰς τοὺς λαοὺς ἀγγέλλει,
 Καὶ σκότος χύνει ἔπειτα κατόπιν τῆς ἀκτῆος!
 Ὁ δαίμονας! δὲν σέβεται τὸν λόγον αὐτοῦ πλέον,
 Οὐδὲ τὸ μέγα ἔθνος του, οὐδὲ τὸ ὄνομά του.
 Ἀπώλεσε τὸν λέοντα ἢ λέξις «Ναπολέον»
 Καὶ τὴν Εὐρώπην δὲν πτοεῖ ὡς πρὶν τὸ βρόχημά του.
 Πῶς τῶν Ἑλλήνων ὁ ἐχθρὸς, Κκαλλέργη, κυριεύει
 Τὴν ἀλαζόνα σου ψυχὴν, τὸ γαῦρον φρόνημά σου;
 Μὲ ποῖον δηλητήριον εὐνοίᾳς σὲ νοθεύει,
 Καὶ λησμονεῖς τὴν δόξαν σου, προδίδεις τὸ ὄνομά σου;...
 Καὶ εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ἡ εὐνοία ἐκείνη,
 Ὡστ' ἐμποδίζει ν' ἀκουσθῇ τοῦ ἔθνους σου ὁ θρήνος;
 Τοιαύτην ἔχει δύναμιν; τόσην μαγεῖν χύνει;
 Καὶ τῆς πατρίδος μαιδιᾷ γλυκύτερον ἐκείνος;...

ὦ, ἄφες, ἄφες, Στρατηγέ, εἷς λάτρις σου ἀρχαῖος,
 Εἷς λάτρις, ὅστις σ' ἀγαπᾷ ὡς κ' ἔνοχον ἀκόμα,
 Νὰ σ' ἐνθυμίῃ τολμηρῶς τὸ εὐγενές σου χρέος,
 Καὶ φῶς εἰς τὸ κλεισμένον σου νὰ ρίψῃ πάλιν ὄμμα!

.....

.....

ὦ, πόσον τοῦ Πραΐδου μας θὰ ἔστεργες τὴν μοῖραν,
 Τί δὲν θὰ ἔδιδες ἀσπίς τῆς Κρήτης σου νὰ ἦται,
 Νὰ τελευτήσῃς πολεμῶν, νὰ ζήσῃς εἰς τὴν λύραν,
 Καὶ ὑπὸ γῶμα μητρικὸν θαλπόμενος νὰ κεῖσται!

1887

ΤΟ ΑΣΜΑ *

Ὅχτ' ὡ παιδιὰ στῆς φυλακῆς τὸ χῶμα ξαπλωμένα,
Ἐλεύθερα σὰν τὸ βοριά, γλωμὰ σὰν τὸ φεγγάρι,
Ἐτραγουδοῦσανε πικρὸ τραγοῦδι τὰ καῦμμένα,
Κ' ἡ κεφαλὴ τους ἔκλινε σὰν κρίνος στὸ χορτάρι.
Ἔτσι κι' ὁ Ῥήγας μιὰ φορὰ θλιμμένος τραγουδοῦσε,
Ὅποτα μέσ' στὴ φυλακὴ τοῦ Φράγκου ἐξεψυχῶσε....

« Βαρειὰ π' ἀποκοιμήθηκες, καῦμμένη Ἐλευθερία!
« Μᾶς ξέχασες κι' ἄλλους λαοὺς πηγαίνεις νὰ ξυπνήσης.
« Ἀρνήθηκες τὰ τέκνα σου καὶ πᾶς στὴν Ἰταλία,
« Τοῦ Θρακοβούλου τὸ σπαθὶ σὲ Βροῦτο νὰ χαρίσης!
« Μᾶς ξενητεύθης, φράγκειψες, ποῦ Ἑλληνοπούλα ἦσουν,
« Καὶ Φράγκα μέσ' στὸν Τίβερη ζητοῦν νὰ σὲ βαπτίσουν.**

* Τὸ ἀσμάτιον τοῦτο ἐγράφη ἐν τῇ φυλακῇ κατὰ τὸ 1860, ὅτε, φεῦ, ἄπειροι νεανίσκοι ἐπαλαίωμεν κατὰ τοῦ καλοῦ ἐκείνου Βασιλέως Ὁθωνος.

** Δινίττομαι τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ἰταλία, βοηθουμένη παρὰ τῆς Γαλλίας, ἡγείρετο.

« Συχνὰ τὸ δάκρυ ἀκολουθεῖ τ' ἀδούλωτο τραγοῦδι,
 « Ἡ λύπη κ' ἡ ἐλευθερία κοιμοῦνται πλάϊ, πλάϊ·
 « Φουντόνει μέσ' στὰ αἵματα τῆς δάφνης τὸ λουλουδί·
 « Γί' αὐτὸ εἶναι κατακόκκινο καὶ γρήγορα περνάει....
 « Ἄχ, τὸ λουλουδί δὲν μπορεῖ πολὺν καιρὸ νὰ ζήσῃ,
 « Πεθαίνει τὸ τριαντάφυλλο καὶ ζῇ τὸ κυπαρίσσι! »

— Καὶ τὸ τραγοῦδι τὸ πικρὸ ἀκολουθοῦς' ἀκόμα. —
 « Ἀστέρια, μάτια ἀγγελικὰ στὴ μαύρη γῆ στραμμένα·
 « Ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ ἐλάμψατε στὸ γαλάνό σας δῶμα,
 « Πότε μᾶς εἶδετ' εὐτυχεῖς, ἀστέρι' ἀγαπημένα;
 « Κρίμα στὸ φῶς σας τὸ γλυκύ, στὴν ἐμμορφιά σας κρίμα·
 « Δούλους κυττάτε καὶ νεκροὺς φωτίζετε στὸ μνημα!

« Ἄχ, μαύρη μοῖρα ἐμμάτιασε τὴ χώρα μας, κ' ἀπάνου
 « Στὴ Χαιρωνία γένηκε γεφύρι μὲν ἡμέρα,
 « Καὶ ἄτι Μακεδονικὸ κ' αἰτὸς κακοῦ Ῥωμανοῦ,
 « Τῆς Σαλαμίνας ἔπνιξαν μὲ μιᾶς τὴ θυγάτρα!
 « Καὶ ἀπὸ τότε μετὰ μᾶς ὅποιος κ' ἂν θέλῃ παίζει,
 « Βάνδαλοι, Τούρκοι, Βενετοί, καὶ τῶρα... Μπαχαρέζοι!

- « Πάντα ἐφάνης ἄστατη σ' ἐμᾶς, Ἐλευθερία!
- « Ὡσὶν κομήτης ἔρχεσαι καὶ σὰν κομήτης σδύνεις.
- « Στιγμαῖς μᾶς ἔδωκες ἐσύ, αἰῶνας ἢ δουλεία,
- « Καὶ μοιάζει νεκρολούλουδο ἡ δάφνη ποῦ μᾶς δίνεις.
- « Ἀχάριστη· στή γῇ αὐτῇ ποῦ σήμερ' ἀπαρνήθης,
- « Σ' αὐτῇ πρωτογενᾶντεψες, σ' αὐτῇ πρωτογεννήθης!

- « Δὲν εἶς' ἐσύ, ποῦ μιὰ φορὰ κλεφτόπουλο γυρνοῦσες
- « Μὲ καρσοφύλλι ὁλόμυρο, μὲ φουστανέλλα χιόνι,
- « Ποῦ μὲ τοῦ Ῥήγα τῇ φωνῇ τοὺς Τούρκους χαιρετοῦσες,
- « Καὶ κλέφτης ἐλημέριαζες κοντὰ στὸν Κατσαντώνη;...
- « Ἄφσε τὰ ξένα, γύρισε στὰ πρῶτά σου λημέρια,
- « Καὶ πλύνε στὸν Εὐρώτα μας τὰ ματωμένα χέρια!...»

- Τὸ θλιβερὸ τὰ κοίμισε τραγοῦδι ἓνα, ἓνα,
- Καὶ μοναχὰ τ' ἀγεῖλ'ί τους ἀκόμα ψιθυρίζει....
- Καὶ κλαῖνε τ' ἄμοιρα παιδιὰ μὲ μάτια σφαλισμένα,
- Γιατὶ ὁ δοῦλος καὶ σ' αὐτὸ τὸν ὕπνο του δακρύζει!
- Ἄφῃτε τα τὸν πόνο τους στὸν ὕπνο νὰ ξεχνοῦνε·
- Ἴσως κἀνένα ὄνειρο Ἐλευθεριᾶς ἰδοῦνε!

1860

1868 ΚΑΙ 1878

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΩ ΕΥΓΕΝΕΙ ΛΟΡΔΩ ΒΗΣΚΟΝΦΗΛΛ

1868

Α'

Χλωμός, Κριάρη, ἄφωνος κι' ἐλόμυχρα ντυμένος,
'Απ' τῇ θλιμμένη Κρήτη σου γυρίζεις δακρυσμένος·
'Ὡσάν σημαία γύρισες μὲ μέτωπο σκυμμένο,
Ποῦ τὸ σταυρό της ἔχασε σὲ δρόμο αἱματωμένο!
Πρῶτος ἐπῆγες κ' ἔρχεσαι ὁ ὕστερος... κομμάτια
Τὴν ἄλυσσίδα ἔσπασες ποῦ σοῦδεναν τὰ χέρια,
Καὶ ἤλθες, ἀφοῦ κλείσθηκαν τῆς μάνας σου τὰ μάτια,
Μέσ' ἀπ' ἀράπικα σπαθιά καὶ τούρκικα μαχαίρια....
"Α, καλῶς ἤλθες· δόσε μας τ' ἀνδρειωμένο χέρι,
Καὶ πέσε μέσ' στὸν κόλπο μας τὴν πίκρα σου νὰ θάψης.
"Ἄφσε τὸ δάκρυ σου νὰ βγῇ, Λακκιώτικο ξεφτέρι·
Δὲν εἶν' ντροπὴ γιὰ τὴν γλυκεῖα πατρίδα σου νὰ κλάψης.
Αὐτὰ τὰ δάκρυα τῆς σκλαθιδῆς τῆς ἄλυσσίδος σπᾶνε,
Στῆς γῆς τὰ σπλάχνα μπαίνουνε καὶ γίνανται γεννᾶνε!

Β'

Τὸ ξέρω· τὴν ἐχάσαμε τὴν Κρήτη μας καὶ πάλι·

Τὸ ξέρω· πάλι βρέθηκες στὴν ἔσχατη στιγμή της.
Τὰ λαδωμένα στήθια σου τῆς εἶχες προσκεφάλι,

Κ' ἐδέχθηκες τὴν ὕστερη ματιὰ καὶ τὴν εὐχή της....
Φῶς ἡ θλιμμένη της ματιὰ στὸ μνημῆμά σου θὰ γείνη·

Σὰν ἥλιος θὰ φεγγεβολῇ στοῦ τάφου σου τὸ χῶμα·
Θὰ σοῦ ζεσταίνει ἡ εὐχὴ αἰώνια ἐκείνη,

Ὡσὰν μανούλας ἀγκαλιά, καὶ κόκκιλα καὶ σῶμα!

Γ'

Ξέρω τί λές· στὸν τάφο σου δὲν θέλεις φῶς κἀνένα·

— Ποτέ του δὲν ἐδοῦλειψε τὸ χέρι σου γιὰ σένα. —

Τὴν Κρήτη θέλεις μοναχὰ ἐλεύθερη, μεγάλη,

Καὶ τάφο σ' ἀσημένιο της κἀνένα περιγιάλι!

Δύξ' ἄλλη δὲν ἀναζητᾷ, δὲν θέλει τὸ σπαθί σου,

Παρὰ σὲ Κρήτη ἐλεύθερη νὰ γύρη τὸ κορμί σου.

Αἶ, δὲν θὰ γύρη! Εἴμαστε γενιὰ καταραμένη,

Κατηραμένοι εἴμαστε, κ' ἔχομε πάντα ἐχθρό μας

Κάθε φυλή, κάθε καιρό, τὴ γῆ τὴν οἰκουμένη,

Τὸν οὐρανό, τὴ θάλασσα, τὸν ἴδιο ἐαυτό μας!

Καταραμένη κ' ἡ στιγμή ἀκόμ' ἡ δοξασμένη,
 Ὅπου ἀκούσθη τ' ὄνομα « Ἑλλάς » καταραμένη
 Ἡ δόξα της, ποῦ ἔρημοι τὴν ἐχερσόνουν λάκκοι,
 Τὸ γάλα της τ' ἀθάνατο, τ' ἀθάνατο φαρμάκι!
 Κατάρα στ' ἀκρογιάλια της, στὸ φῶς, στὸν οὐρανὸ της,
 Κι' ἀπ' ὅλα περισσότερα, κατάρα στὸ Θεό της!
 Μιὰ μέρα δὲ χαρήκαμε ὀλάνκερ· μιὰ ὥρα
 Δὲν χαμογέλασε αὐτὴ τῆς συμφορᾶς ἡ χώρα·
 Κι' ὅσαις φοραῖς εἰς τ' οὐρῶν βρεθήκαμε τὰ ὕψη,
 Εἴχαμε σκάλαι τὸ σταυρὸ καὶ φτέρυγα τῇ θλίψει.

.....

1878

Ἄχ, νᾶμαστε κ' ἐμεῖς φυλὴ ἀπὸ ἐκείναις, ὅπου
 Σὲ σκαλοπάτι στέκουνε ἀρκούδας καὶ ἀνθρώπου·
 Ἐν σῇσι μάνη νᾶχαμε καὶ τῇ νυχτὶ πατέρ·
 Νὰ μὴ μᾶς γέναιε τὸ φῶς κ' ἀνοίξεως ἡμέρα·
 Νὰ ἤμαστε δίχως παλμό, δίχως ἀνθρώπου χάρι·
 Ἀθίγγανοι! — χειρότερα, χειρότερα — Βουλγάροι,
 Βουλγάροι, ποῦ μὲ τὸ σταυρὸ τοῦ σποῦν τὴν ἀλυσίδα,
 * Ἡλιο θὰ βλέπαμε κ' ἐμεῖς κ' ἐλευθερὴ πατρίδα!
 Τότε μονάχα, σκοτεινὴ φωλιά τοῦ καρχαρία,
 Χανούμισσα καὶ Μιλεδὴ, τζαμί καὶ ἐκκλησίαι,
 Τότε θεὰ μᾶς ἀνοιγες τὴν ἄφωνη καρδιά σου·
 Εἶπα καρδιά· — λησμονήσα.... μερίδα στὰ χαρτιά σου!

Ὅπισω τὰ ἐπίβουλα, Θεέ μου, πάρε δῶρα.

Ἀσχήμισε, σκοτείνιασε τὴ φωτεινὴ σου χώρα·

Τὸ μέτωπό μας στένεψε καὶ σδύσε τὴ ματιά μας·

Ῥίξε μας πάγο στὴ ψυχὴ, σκοτάδι στὴν καρδιά μας,

Ἴσως μ' αὐτὴ τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴ σδυσμένη ὄψι.

Εὐρωμεν χάρι, κ' ἡ Φραγκιὰ τὴν ἄλυσσί μας κόψη!

— Ἄ, ναι, Κριάρη· ἄτυχὸ τῆς Κρήτης μας ξεφτέρ!

Μᾶς ἔχει πλάττει ὁ Θεὸς μὲ τὸ δεξιὸ του χέρι.

Στ' ἀριστερὸ ἔχει εὐχαίς, κατάραις στὸ δεξιὸ του!

Γι' αὐτὸ ἀπάνω στὸ σταυρὸ ἐγάθη τὸ παιδί του....

Σίδερα πρέπουνε σ' ἐμᾶς· δὲν ἔχομε τὴ χάρι.

Καὶ τὴν ἀτίμητη τιμὴ νὰ ἤμαστε Βουλγάροι!

Αὐτὸ τὸ βάρβαρο ἐγώ, αὐτὸ τὸ κρῦο ψέμμα,

Ποῦ ἔχει σκύλινη καρδιά κι' ἀγγελικὸ τὸ βλέμμα·

Αὐτὸ ποῦ λέν πολιτισμὸ καὶ σὼς κ' ἐλευθερία,

Χωρὶς νὰ κοκκινίζουνε, χωρὶς ντροπὴ κάμνιμα,

Αὐτὸ δὲν ἔχει αἴσθησι, ἀνθρωπισμὸ δὲν ἔχει·

Πηγαίνει πίσω κι' ὄχι μπρὸς καὶ στὸ σκοτάδι τρέχει!

.....

Δ'

Τ' ἀδικημένο σου σπαθὶ κομμάτιασε, Κριάρη,

Καὶ μὲ κατάραις ρίξε το στῆς θάλασσας τὰ βάθη.

Βγάλ' τὸ σταυρό του, στόλισ' το μὲ τὸ μισὸ φεγγάρι·

Θεὸ δὲν εἴχαμε ποτέ· Θεὸς γιὰ μᾶς ἐγάθη....

Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια μόνο ζοῦν οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ λύκοι·

Στὰ δόντια εἶναι τὸ δίκαιο καὶ στ' ἄδικο ἡ νίκη!

— Σῶπα, θλιμμένη μου καρδιά καὶ λύρα πικραμένη·

Ὅποιος πεθαίνει στὸ σταυρὸ ποτὲ τοῦ δὲν πεθαίνει.

Ποτὲ δὲν χάνετ' ἡ Ἑλλάς, δὲν σβύνετ' ἡ ψυχὴ της·

Τὰ σάδανά της ἔμαθε νὰ σχίξῃ τὸ σπαθί της!

Τὸ γόρδιο, ποῦ ἔδεσε σφιχτότερα ἢ Δύσι.

Κι' ὅπου τὸν καταμπέρεψε ἀντὶ νὰ τονὲ λύσῃ,

Κοιμάται θὰ τὸν κάνωμε στὸ δυνατὸ μας χέρι·

Ἐκεῖνο ποῦ δὲν λύνεταί τὸ κόβει τὸ μαχαίρι....

Αἶ, ξέρεи, ξέρ' ἡ μάνα μας νὰ πέσῃ ἀρματομένη

Σ' ἀπτίδ' ἀπάνω ἀθάνατη μὲ δάφναις σκεπασμένη!

Δὲν θενὰ μείνῃ ἕνας μας· θενὰ χαθεῖμε ὅλοι.

Ἀπὸ μαχαίρι καὶ σπαθί, ἀπὸ φωτιά καὶ βόλι.

Κάνενας στὸ κρεβάτι τοῦ τὰ μάτια δὲν θὰ κλείσῃ,

Γιὰ νὰ γιορτάσῃς Βηκονσφήλδ, γιὰ νὰ γιορτάσῃς, Δύσι!

Θὰ γείνῃ πέτρα, σκύλινο τὸ χέρι κ' ἡ καρδιά μας·

Θὰ σφάζωμε ταῖς μάνας μας, τοὺς γέροντες, τὰ παιδιὰ μας,

Θὰ σχίσωμε τ' ἀθάνατα τῶν πάππων μας βιδλία,

Θὰ ρίξωμε στὴ θάλασσα βιβλία τὴν ἱστορίαν·

Τοῦ Σύλλα θενὰ βάλωμε φωτιά στὸν Παρθενῶνα,

Δὲν θενὰ μείνῃ ἐκκλησιὰ καὶ πέτρα καὶ κολώνα,

Καὶ δίχως ἕνα στεναγμὸ καὶ δίχως ἕνα δάκρυ,

Ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρῃ μας ἔως τὴν ἄλλη ἄκρῃ

Μιὰ στάχτη θενὰ γείνωμε «κ' Εὐρώπη, θενὰ ποῦμε,

« Στὴ εὐσπλαχνία σου μ' αὐτὴ τὴ στάχτη ἀπνικοῦμε!»

Κι' ὅταν ῥωτήσῃ τοὺς κειροὺς ὁ κόσμος κάμμιὰ μέρα,
 Ποῦν' ἡ Νεράϊδα τοῦ γαλοῦ, τοῦ Μάρτ' ἡ θυγατέρα,
 Τῆς Ἱστορίας ἡ θεά, αὐτὴ ᾧς ἀπαντήσῃ,
 Καὶ τ' ἀνοιχτὸ βιβλίον τῆς μὲ στεναγμὸ ᾧς κλείσῃ.—
 "Αχ, θέλω τὴν Ἑλλάδα μου μεγάλη σὰν καὶ πρῶτα·
 Ν' ἀστράφτουν σὲ γυμνὸ σπαθί τὰ παλαιὰ τῆς φῶτα.
 Τὴν θέλω μιὰ, ὀλάκερη τὴν θέλω πέρα πέρα,
 Τῆς Σαλαμίνας θάλασσα, τῆς Κλείσοδος ἀγέρα!
 Γιὰ πάντ' ᾧς λείψῃ, ᾧς ταφῇ στὴν ἱστορία μέσα,
 "Αν τ' ἄρματα ἦναι βарея στὸ χέρι τῆς τοῦ Φλέσσα.
 "Ας σδύσῃ, καθὼς σδύνονται ἄστρα καὶ κόσμοι τόσοι·
 Θὰ ἔλθ' ἡμέρα καὶ αὐτὸς ὁ ἥλιος νὰ παγώσῃ!
 Θέλω νὰ τὴνέ σέδωνται· νὰ μὴν τὴνέ πατοῦνε
 "Οσοι Χριστὸ καὶ Μωϋσῇ ἀντάμα προσκυνοῦνε....
 "Α, ὅχι, ὅχι· τὸ Χριστὸ δὲν προσκυνεῖτε· ψέμμα
 Πῶς παίρνετε μετὰδοσι τὴ Σάρκα καὶ τὸ Αἷμα·
 Ψέμμα πῶς εἶσθε χριστιανοὶ καὶ πῶς σταυρὸ φιλεῖτε·
 Τέρατα εἶσθε, τέρατα—πλὴν μήτε τοῦτο, μήτε!

Ε'

Ὅρθος Κριάρη! τ' ἄρματα στὰ χέρια τῆς ἡ Κρήτη
 Ἀκόμη, ἀκόμη τὰ βαστᾷ· φωτιά, Χατζῆ Μιχάλη,
 Πῶχαις τὴν ὄψι τοῦ σπαθιοῦ, κορμὶ τὸν Ψῆλορίτη!
 Ἐμπρός, Κροκίδα, δεύτερη πληγὴ νὰ πάρῃς πάλι.

Θυμήσου, Γέρο-Κόρακι, θυμήσου τὰ παλιὰ σου,

Καί σάν τὴν πρώτη σου αὐγὴ ἄς γαίνη κ' ἡ νυχτιά σου!

Ποτὲ ἡ Κρήτη τὸ σπαθί, ποτὲ δὲν θὰ τ' ἀφήση.

Σταλαχμματαί, σταλαχμματαί τὸ αἶμά της θὰ χύσῃ·

Στεριαίς, πελάγη καὶ βουνά μ' ἐκείνο θεὰ ῥάνη,

Καί στὸ Συνέδριον θὰ εἶπῃ τῶν Φράγκων· «Νὰ μελάνι!»

Μὲ τοῦτο, τοῦτο, Βηκονσφήλδ, θὰ γράψῃς τραγωδία,

Ποῦ δὲν ἐγράφη καὶ ποτὲ δὲν θὰ γραφθῇ κάμμία.

Στὴ χώρα σου τὴ σκοτεινὴ καὶ τὴν ἀρχιαισμένη

Τέτοια ζητοῦνε ποιήσι, κατὰρα φορτωμένη!

Ζητοῦν νεκρὸ ἕνα λὸ γιὰ νὰ συγκινηθοῦνε·

Δὲν ἡμποροῦν ἀνίσθητοι σὰ μάριμαρ νὰ ζοῦνε.

Αἶμα ζητοῦνε στὰ βουνά, στὴ θάλασσα, στὸ χῶμα....

Εἶναι στολὴ τους, βλέπετε, τὸ κόκκινο τὸ χρῶμα!

Ὁραῖο εἶναι θέαμα κ' εὐχαριστεῖ τὸ μάτι,

Τούρκων τὴν Ἅγια Τράπεζα νὰ βλέπουνε κρεβδάτι·

Εὐχαριστεῖ μπρὸς στὰ παιδιὰ μητέρας ν' ἀτιμάζουν.

Αὐτὰ κομμάτι συγκινοῦν, αὐτὰ δισκαδεάζουν!

Στὰ σιδερένια νεῦρά τους ὁ Σακκισπὴρ δὲ φθάνει·

Τέτοια μωρολογήματα σ' ἐκείνους δὲν περνοῦνε.

Αἶμα ζητοῦνε στὴ σκηνή, στὸ δράμα γιαταγάνι,

Καὶ ἥρωα Κιρκάσιο.... αὐτὰ χειροκροτοῦνε....

Αὐτὰ γυρεύουν καὶ διψοῦν πολιτισμένα χεῖλη·

Στὴν πέτρα γράφουν μὲ καρδί, δὲν γράφουν μὲ κοντύλι. —

Ἐμπρός, Κιρκάσιοι! ἔμπρός, Βασιβεζουῦκοι, πάλι·

Δόστε τραπέζι στὴ Φραγκιά· τ' ἀρνία θεὰ τὰ βάλη.

Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Μακεδονία,
 Καὶ θὰ σὰς δώσῃ κόκκινο κρασί ἡ Θεσσαλία....
 Μὲ τέτοιο μοναχὰ κρασί εὐχαριστοῦν τῇ Δύσι,
 Καὶ μ' αἶμα κάνει πρόποσι ὁ Ἀγγλος σὰ μεθύσῃ!

.....

 Ὅχι, Γαμβέττα· ἐκκλησιὰ ἀπὸ θεοῦ γεμάτη,
 Θάλασσ' ἀτέλειωτη, βουνὸ μὲ δίχως μονοπάτι·
 Ὅχι, βοριᾶ Ἐλευθεριᾶς, ψυχὴ μ' ἀφρὸ καὶ κῦμα,
 Ποτὲ δὲν μπαίνομε, ποτὲ σ' ἀχαριστίας κρῖμα!
 Τὸ ἔκοβα τὸ χέρι μου, ναί, τῶκοβα τὸ χέρι,
 Ἀνίσως γιὰ τὴ μάχη σου, τὴν ἱερὴ Γαλλία,
 Μὴ λέξι· ἔγραφα πικρὴ.... Ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει,
 Πῶς τὸνομά της ἔχομε τραγοῦδι κι' ἀρμονία....
 Τοῦ Βαδισκτῶνος, τοῦ Οὐγγῶ ἡ ζηλεμένη μάνα
 Εἶναι βωμὸς κάθε λαοῦ κ' Ἐλευθεριᾶς καμπάνα.
 Ὅταν χτυπᾷ, βγαίνει τὸ φῶς, βροντᾷ ἀστροπελέκι,
 Καὶ στοὺς λαοὺς ἀντίδωρο μοιράζει καὶ τουφέκι!—

ΣΤ'

Τὰ ντροπικισμένα χέρια τοὺς οἱ τύραννοι ἄς δίνουν,
 Ἄς βοηθοῦνται κ' αἶματα ὡσὰν νερὸ ἄς πίνουν.
 Δὲ βλάφτει· μένουν καὶ σ' ἐμᾶς ὀλίγ' ἀκόμη χέρια·
 Δὲ θὰ βρεθοῦμε στῆς τιμῆς μονάρχου τὰ λημέρια.

Τὰ τιμημένα χέρι' αὐτά, Ἑλλάς, χαιρέτησέ τ᾽

Σφίγγει ὁ γυῖος τοῦ Βίκτωρος τὸ χέρι τοῦ Γαμβέττα,
Τῇ βλοῦζά του τὴν κόκκινη ὁ Γαριβάλδης βάζει,

Καὶ πάλι θᾶχουμε φωτιά καὶ πάλι συννεφιάζει....

Μπρὸς ἡ Γαλλία, στὸ πλευρὸ ἡ Ἰταλία στέκει·

Ἐπάνω ἔλοι.... καὶ μπροστὰ τοῦ Μάρτη τὸ τουφέκι!

1878

Η ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ

Στους κήπους ὅλοι σήμερα πετοῦν σὰν περιστέρια,
Μὲ φράγκικα λαλούμενα, μὲ φράγκικα τραγούδια·
Στοῦ Μάη πᾶν τὰ πράσινα νὰ δροσισθοῦν λημέρια,
Καὶ κόδουν γιὰ ταῖς λυγεραῖς ταῖς ἔμμορφαις λουλούδια.
Μὰ ὁ γέρο-Νάσος μὲ νεκροὺς πρωτομαχιά θὰ κἀνή·
Ἔχει κ' ἐκεῖνος λυγεραῖς θαμμένα παλληκάρια...
Τοὺς ξεχασμένους τάφους τοὺς μὲ δάφναις θενὰ ῥάνη,
Καὶ δίπλα τοὺς θὰ ξαπλωθῇ μὲς' σ' ἄγρια χορτάρια.
Ἄν ὅλοι ἐξεχάσανε, ὁ Νάσος δὲν ξεχνάει·
Νεκροί μου Σύντροφοι, μὲ σᾶς καὶ φέτο κἀνω Μάη!
Καὶ φέτο! Ἐθαρέθηκα τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν πλάνο·
Κουράσθηκα στὴ μοναξιά ... κἀνείς δὲ μὲ γνωρίζει...
Ἔμεινα μόνος, Σύντροφοι, καὶ θέλω νὰ πεθάνω.
Ἡ φουστανέλλα πέθανε, παντοῦ Φραγκιά μυρίζει!
Μᾶς λησμονήσαν τὰ παιδιὰ, καὶ στὴ γωνιά ἐτούτη,
Ποῦ ἀπ' τὰ δόντι' ἀρπάξανε τοῦ λύκου τὰ σπαθιά σας,
Ποῦ ἐζύμωσε τὸ αἷμά σας κ' ἐκάπνισε μπαρουτι,
Ἔνα δὲ φύτεψαν γιὰ σᾶς λουλουῖδι τὰ παιδιὰ σας!
Δὲν μοῦ κουράσαν τὸ κερμὶ ὀγδῶντα τόσοι χρόνοι,
Μὰ τῆς ἀχαριστίας τοὺς τὸ κρῖμα μὲ σκοτόνει!

Δόστε σταῖς ἑμμόρφκις, παιδιά, λουλούδια μυρωμένα·

Τὸ θέλ' ἢ νειότ' ἢ δροσερή.... κί' ὁ Νάστος εἶχε δώσει.

Μὰ δόστε καὶ στὰ μνήματα τὰ παραπονεμένα,

Τὸν ὕπνὸ τῶν παλληκαριῶν λουλούδι νὰ μυρώσῃ!

Ἄπ' τὰ δικά τους σᾶς ζητοῦν.... Αὐτοὶ τᾶχουν ποτίσει·

Μὲ τὸ σπαθὶ τους τᾶχουν, οἱ ἴδιοι φυτεμμένα.

Τὰ ρόδ' αὐτά, τὸ αἶμά τους τὰ ἔχει κοκκινίσει,

Καὶ τοὺς τ' ἀρνεῖσθε σήμερα, παιδιὰ δυστυχισμένα!

Δόστε λουλούδια, μὴ σᾶς βρῇ τοῦ πόνου τους τὸ κρῖμα,

Γιὰτὶ ἀκούει ὁ Θεὸς ὅταν βογγᾷ τὸ μνήμα!

Ἄχ, κεῖνοι τώρα πέθαναν κ' ἐδιάδηκε μαζῇ τους

Ἡ ἄνοιξι, ποῦ τῆς σιλαβιδᾶς ἐσκόρπισε τὰ χιόνια,

Ποῦ πότε' ὁ ἥλιος ἔλαμπε καὶ πότε τὸ σπαθὶ τους,

Πότε τ' ἀηδόνια ἀκούουνταν, καὶ πότε τὰ μεηλιόνια....

Τότε δὲν τραγουδοῦσαμε τραγούδια φραγκεμμένα·

Ἀγτιλαλοῦσαν τὰ βουνά, ἡ λαγκαδιαῖς, οἱ βράχοι

Τραγούδια μέσ' ἀπ' τῇ καρδιᾷ τοῦ Ῥήγγα μας βγαλμένα,

Καὶ κάθε μέρα εἶχαμε πρωτομαγιά καὶ μάχη!

Τώρα οἱ χρόνοι ταπεινοὶ κυλοῦν καὶ ντροπισμένοι·

Οἱ ἐδικοὶ μας πέρασαν, πεθάναν οἱ καυμένοι!

Λεβέντης σὰν τὸ Λιακπᾶ καὶ Διάκω δὲν ἐξάνη·

Μ' αὐτοὶ δὲν ἔκοβαν ἀνθούς, δὲν ἄκουαν ἀηδόνια.

Τὰ χέρια τους τὰ δυνατὰ κρατοῦσαν γιαταγάνι,

Κ' ἐξερριζόναν τὸ δεντρό, ποῦ τετρακόσια χρόνια

Στὴ χώρα μας ἐρρίζονε καὶ δάκρυα ρουφοῦσε....

Καὶ σεῖς τί κἀμντε παιδιὰ; Ἐχθρὸς τὸ τουρπελέκι

Μέσα στῆς Σύρας τὰ νερά Φράγκου πασσᾶ χτυποῦσε,

Κι' οὔτ' ἔνα δὲν τοῦ ρίξατε στὰ γένεια του τουφέκι!

Δὲ βρέθη ἓν' ἀπ' τὰ παληὰ τῆς θάλασσας λειοντάρι·

Αἶ, καὶ νὰ ζοῦσε, Τσαμχδέ, καὶ νᾶσουν νειός, Κανάρη. —

Ἀνίσως κήπους θέλετε, ἀκολουθᾷτ' ἐμένα

Σὲ περιβόλι μυστικό, ἀτέλειωτο, μεγάλο,

Πῶχει γιὰ κρίνα του σταυρούς στὰ χῶματα σπαρμένα.

Ἄχ, περιβόλι σὰν κι' αὐτὸ στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλο!

Ἐκεῖ θὰ ἰδῆτε τοῦ βουνοῦ θεώρητα πλατάνια,

Θὰ βρῆτε λεύκα φουντωτὰ καὶ στοίχειωμένα πεῦκα,

Ποὺ οἱ καιροὶ χαλάσανε καὶ Τούρκων γιγατάνια·

Κάθε πλατάνι κ' ἥρωας, λειοντάρι κάθε λεύκα!

Ὅλα τῆς Λαύρας τὰ παιδιὰ, δεντρὰ ξεριζωμένα,

Στὸ περιβόλι τὸ κρυφὸ τοῦ Χάρου φυτεμμένα....

Ἀλλοῖμονο, μονάχος μου θρηνῶ στὸ κοιμητήρι·

Ὡσὰν τρελλὸς παρακαλῶ, κἀνεῖς δέ μ' ἀφῆγκράται.

Δὲν εἶναι τῆς πρωτομαχιᾶς ἐδῶ τὸ πανηγύρι....

Ὁ γέρο-Νάσος μονάχος τὰ μνήματ' αὐτῶν!

— Καλὴ σας μέρα, Σύντροφοι, ποῦ κοίπεσθε στὸ χῶμα;

Φίλος παληὸς σᾶς χαιρετᾷ καὶ στὸ σταυρὸ σας γέρνει.

Ὅλιγο τόπο κάμετε καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμα·

Ὁ Νάσος τῆς πρωτομαχιᾶς τριαντάφυλλα σᾶς φέρνει....

Ἀφῆστε με νὰ κοιμηθῶ κοντὰ σας πλάι, πλάι·

Μαζῆ σας τὸν παντοτεινὸ ἦλθα νὰ κάνω Μάη!

1869

ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΣΟΥΣΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ

Ἴδού, πετῶ τὸν θώρακα, ὅστις δειλοὺς καλύπτει,
Καὶ γίνωμαι αὐθόρμητος τοῦ ἔθνους στρατιώτης.
Ἡ χεὶρ μου δὲν ἀπέμαθε τὰ βέλη της νὰ ῥίπτῃ·
Κτυπᾷτέ τον καὶ σᾶς κτυπᾷ ὁ νεαρὸς τοξότης. —
Εἶναι φρικώδης ὁ ἀγὼν· ἀγὼν ἄνευ ἐλέους,
Καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ τὴν πάλην τὴν ἀγίαν,
Ἐνόςω πνέει μόνον εἰς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς νέους,
Ἐνόςω ἔτι ἔχομεν στήθος, τιμὴν, καρδίαν.
Μᾶς προκαλεῖτε.... Αἴ, καλὰ, τοῦ ἔθνους δολοφόνοι!
Ἴδού ἡμεῖς ἀπέναντι, λυγίσατε τὸ γόνυ!

Ἴδού ἡμεῖς· ἀνοίξατε τὰς τάξεις σας καὶ πάλιν!
Κάμετε τόπον· ἡ Πατρίς τοῦ λόχου μας ἡγεῖται....
Μὴ ἔρχεσθε μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν φάλαγγα εἰς πάλην.
Πῶς εἴμεθα οἱ κύριοι, μικρόνοες, πεισθῆτε!
Ὅχι, δὲν εἴσθε, δειλαιοι, Ἀλέξανδροι, δὲν εἴσθε,
Καὶ δάφνης δὲν ἐδρέψατε ἡματωμένης φύλλα·
Δὲν εἴσθε Ναπολέοντες, Μωάμεθ δὲν καλεῖσθε,
Οὐδ' ἔχετε τὴν βάρβαρον ἀνδρίαν τοῦ Ἀττίλα.

Βουκόλακες μιᾶς νυκτός! τὴν νύκτα σας χρῆστε,
 Πρὶν ἔλθ᾽ ἡ ἑρυθρὰ αὐγή κ' εἰς μνημνα βυθισθῇτε!

Ναί· πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ μόνου,

Ἄγιον ὠρολόγιον, μυστηριώδες μένει

ὑπὸ τὸ θεῖον ἔμμη-του, κυρίαρχον τοῦ χρόνου,

Κ' ἐγγὺς αὐτοῦ ἡ Νέμεσις κ' ἡ Μοῖρα περιμένει....

Ὅταν ὁ Πλάστης πρὸς αὐτὸ τὸ βλέμμα προσηλόνῃ,

Κτυπᾷ τὴν ὥραν τῶν ἐθνῶν ἡ Θέμις μὲ τὴν Μοῖραν,

Καὶ ὁ νυμφίος ἔρχεται καὶ καταπίπτουν θρόνοι,

Καὶ ὁ λαὸς αἰματηρὰν ἐνδύεται πορφύραν.

Ἡ ὥρα ἡγείρεν αὐτὴ τῶν Ἰταλῶν τὰς χώρας,

Κ' ἰδοὺ, σημαίνει κ' εἰς ἡμᾶς ἐλευθερίας ὥρας!

Τὴν ἀκοήν σας τείνατε, κωφοί, ἀπεγνωσμένοι!

Ἀκούσατέ το· φοβερὰν μυσταγωγίαν ψάλλει·

Ὡς κώδων ἐπικήδειος τὴν πτώσιν σας σημαίνει,

Καὶ ἔρχεται παγκόσμιος ἡ μακαρία πάλη!

Πυρὸς ἡ Αἴτην σύνθημα εἰς πάντα δοῦλον δίδει,

Καὶ λάβαν εἰς τὰ στέμματα ὀργίλην ἐκτινάσσει·

Παντοῦ τὴν ἐπανάστασιν τὸ πῦρ της διαδίδει,

Καὶ φλέγει πόλεις καὶ βουνά, καὶ φλέγει μαῦρα δάση.

Τίς οἶδε πόσ' ἀνάκτορα δὲν ἔχει νὰ φλογίσῃ,

Κ' εἰς ποῖαν χώραν, ποῖαν γῆν τὸ πῦρ θὰ σταματήσῃ!

148

Πλὴν ποῖα χεῖρ ἐπάρκτος, τίς δαίμων ἐμποδίζει

Τὸ πῦρ αὐτό, καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν ἔφθασεν εἰσέτι;

Τίς φαρμακεὺς ὑπνωτικὸν μορφίνης μᾶς ποτίζει,

Καὶ μὲν' εἰς νάρκην ἢ Ἑλλάς, καὶ δὲν ἐφλέχθη ἔτι; —

Ὑπνος νεκρῶν ὁ ὕπνος μας ὁ ἄτιμος νὰ γείνη,

Τοῦ Βύρωνος μας ἢ σκιά τὸ μνημῆμά της ν' ἀφῆσῃ,

Ἀπὸ τὸν Παρθενῶνά μας εἰς λίθος νὰ μὴ μείνῃ,

Κ' εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ρωνὴ νὰ ψάλλῃ τοῦ δερβίση,

Ἀν μὲ τὴν ἐξοδέσσην μας δὲν κίψωμεν Αὐστρίαν

Τὴν βδελυρὰν συγγένην, τὴν ἄτιμον φιλίαν!

Εἶναι καιρὸς Ἀνατολὴ καὶ Δύσις συννεφουῦται·

Τοῦ Γαριβάλδη πανταχοῦ τὸ πῦρ ἀντανάκλαται,

Ὁ Βούλγαρος ταρασσεται, ὁ Σέρβος ἀνυσοῦται,

Κ' ἡ-τουρκολέτειρα πατρίς τοῦ Βάσου δὲν κοιμᾶται·

Οὐδεὶς λαὸς ἀνάλγητος καθὼς ἡμεῖς δὲν μένει!

Ὡς καὶ οἱ Βλάχοι δρέπουσιν ἐλευθερίας κρίνα,

Καὶ τοῦ Ἰουδα ἡ φυλὴ Μεσσίαν ἀναμένει,

Καὶ μόνον, μένον ἢ Ἑλλάς κοιμᾶται καὶ ἡ Κίνα!

Τὴν νανουρίζουν, φαίνεται, οἱ κρότοι τοῦ πολέμου...

Οἴμοι, τί κάμνουν οἱ καίροί, τί φέρουσι, Θεέ μου!

Ἐγείρου ἢ περίβλεπτος πατρίς τοῦ Ἀρμοδίου,

Ἀνάστα ἢ γοργή θεὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων,

Καὶ μὲ φλογίνην μάχαιρην, ἀρχάγγελος Κυρίου,

Τοὺς ἀναξίους διώξον ἐκ τῆς Ἑδέμ. σου πλέον!

Καὶ ἄλλοτε σ' ἐνόμισαν διὰ παντὸς ταφεῖσαν,

Κ' ἐγέλων οἱ ἀπάνθρωποι κ' ἐγέλων οἱ προδόται·

Πλὴν τὸν αὐθάδη γέλωτα μετέβαλες εἰς λύσσαν,

Κ' οἱ σκῶπται γόνυ ἔκλιναν, ἐκπεπληγμένοι τότε.

ὦ, μὰ ἐκείνους τοὺς καιροὺς, Πατρίς μου, τοὺς ὠραίους,

Δὸς ἄρτον δόξης κ' εἰς ἡμᾶς τοὺς φθισιῶντας νέους!

Τί! μὴ δὲν ἔχωμεν κ' ἡμεῖς τὴν Κλεισσοδαν μητέρα;

Μήπως δὲν ἐκοιμήθημεν ὑπὸ σκιὰν τροπαίων;

Δὲν βλέπεις εἰς τὸ σῶμά μας τοῦ Διάκου τὸν ἄερα,

Καὶ δὲν σοῦ ἐνθυμίζομεν τὸν εὐγενῆ Φεραῖον;

Ὅχι· δὲν εἴμεθα ἡμεῖς τοῦ αἵματός σας νόθοι!

Μὰ τὴν κρυφίαν λύπην σοῦ, βαρύνουμε Κανάρη,

Κοιλάζουν κ' εἰς τὰ στήθη μας οἱ ἐδικοί σου πόθοι.

Μὴ μᾶς καταρασθῇ καὶ Σὺ... περιμένε καὶ θάρρει...

Τὸν οὐρανὸν μας ἂν ποτὲ δουλείας σκέπουν νέφη,
Γενῶνται εἰς Θρασύβουλος κ' ἡ λάμψις ἐπιστρέφει.

Ἐμπρός, Νεότης ἄλκιμος, πυρίτιδος Νεότης!

Τοῦ Ῥήγγα ψάλλε ἄσματα, τοῦ Ῥήγγα διθυράμβους·
Τὸν κάλαμόν σου σύντρυψε καὶ γίνου στρατιώτης.
Ἐχθροὶ ἅς γράψουν ἀντὶ σοῦ τοὺς μέλλοντας θριάμβους!
Καὶ πῶς! κἀνεῖς τὴν γηραιὰν σημαίαν δὲν ὑψώνει;
Κἀνεῖς δὲν στήναι κλίμακκα τοὺς εἰκοσὶ του χρόνους;
Πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς ἡμᾶς οἱ χαῦνοι Λαζαρόνοι,
Νὰ μᾶς διδάξουν τὴν τιμὴν καὶ τῶν μαχίων τοὺς πόνους;
Ὡ, καὶ αὐτὴ ἂν πέπρωται ἀκόμ' ἡ καττισχόνη,
Νομάδων κτήσις κάλλιον ὁ Ὑμηττὸς νὰ γείνη.—

Ἐμπρός! παντοῦ ὁ κίνδυνος αὐξάνει καὶ μᾶς ζώνει·

Πᾶσα βραδύτης θάνατος, πᾶσα στιγμή ἀδάμας!
Ταχύνετε τὸν τολμηρὸν ἢ νίκη στεφανώνει.
Ἡ τῶρα, ἥ οὐδέποτε θὰ πέσουν τὰ δεσμά μας!
Ἰδέτε· ἔχομεν ἐδῶ τὴν ἄρκτον τῆς Ῥωσσίας,
Ἦτις μᾶς πνίγει, ἐν Χριστῷ θωπεύουσα τὰ πλήθη·
Τὸν γύπα τὸν ἀπαίσιον ἐκεῖθεν τῆς Αὐστρίας,
Τὸν Σλαβισμόν ἀπέναντι, τὸν ὅσον εἰς τὰ στήθη....

Τίς τὴν ἀγκάλην ὡς ποτὲ ὁ Ἡρακλῆς θ' ἀνοίξῃ,
Τὸν ὄφιν νὰ περιπτυχθῇ, τὴν ἐχιδναὶ νὰ πνίξῃ;

Ὅποῖαν δόξαν ἡ φυλὴ μᾶς ἔκλεψε τοῦ Βρούτου!
Οἴμοι· τοῦ Γαριβάλδη των, Πατρίς μου, ἡ ἀνδρεία
Μὲ τὴν αἵχμην τοῦ ξίφους του ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου
Σβύνει τὸ ἔνδομα Ἑλλάς καὶ γράφει Ἰταλία!
Ἀγάπης πλέον δι' ἡμᾶς μολπὴν δὲν διαχύνει
Ὡς καὶ τῶν φιλελλήνων μας τὸ μυροδόλον στόμα·
Ἄλλοι· τουρκεύουν ἐξ αὐτῶν καθὼς οἱ Λαμαρτίνιοι,
Καὶ ἄλλοι, συμπαθέστεροι, σπογγίζουσι τὸ ὄμμα....
Φεῦ· ἐὼν πλέον, ὦ Λαε, δὲν σέβασαι τοὺς ζῶντας,
Ἐντράπου κἄν, σεβάσθητι τοὺς ὑπὲρ σοῦ θανόντας!

Οὐδέν, οὐδὲν τὰ στήθη σου τ' ἀνάλγητα θερμαίνει!
Καθεὶς τὴν κεφαλὴν κινῶν ἐργάζεται καὶ κλαίει,
Τὴν τελευταίαν του στιγμὴν ὡς σκώληξ ἀναμένει,
Καὶ γραῖα ἡ νεότης του καὶ ἄγονος ἐκπνέει!
Ὡ σεῖς, οἱ ἀπολαύοντες πόν ὑπὸ τῶν θανόντων,
Ἀποθαρμμένοι μάρτυρες, σεῖς πάλιν ἐγερθῆτε·
Ἄς ἀναλάβουν οἱ νεκροὶ τὸν πόλεμον τῶν ζώντων·
Ἐλᾶτε κἄν τοὺς τάφους σας νὰ ὑπερασπισθῆτε....

Ἐγείρου πάλιν, Ὀδυσσεύ καὶ Φλέσσα καὶ Τομπάζη·
Ἕνα πρὸς ἓνα ἢ Πατρίς ἐκ νέου σᾶς φωνάζει!

Ἄλλ' ἔχῃ, ἔχῃ, ἄγριοι τῆς Λαύρας τουρκοκτόνοι·
Μὴ τῶν ἐρήμων τάρων σὰς ἀφίνετε τὸ χῶμα.
Ἀναπαυθῆτε· θέλομεν τοὺς πολεμήσει μόναι.
Τὴν δόξαν δὲν μοιράζομεν οὐδὲ μὲ σᾶς ἀκόμα! —
Μὲ ζώνην ζώσου ἀστραπῶν ἐκ νέου, Ταυγάτα,
Καὶ σκίρτα, γέρον Ὀλυμπε, μονὴ Ἐλευθερίας!
Τοὺς νέους σου προσκυνητὰς εὐλόγει καὶ χαιρέτα·
Νὰ δώσουν ἔρχονται πυρὸς καὶ μάχης λειτουργίας.
Ματαίως εἰς τὴν γῆν αὐτὴν ἢ δάρνη δὲν ἀνθίζει·
Ἡρώων στέφει μέτωπα ἢ μνήμητα στολίζει.

1860

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΙΤΑΛΟΥΣ *

Κάτω τὸ ξέρος, Ἰταλοί! τὸ ξέρος σᾶς βαρύνει.

Τὴν ἐλαφρόν σας λάβετε κιθάραν τῶν ἐρώτων
Ἀφήσατε τὰ θυρία εἰς ἄνδρες, τοῦ Βαλλίνου.

Καὶ πάλιν μελωδήσατε τοὺς ἤχους καθὼς πρώτον.
Θὰ τραχυνθῇ εἰς ἀγρίον παιᾶνα ἡ φωνή σας.

Κάτω τὴν σπάθην, Ἰταλοί! — δὲν εἶναι ἰδική σας!

ὦ Βροῦτοι καὶ Σκηπίωνες θεατρικῶν δραμάτων,

Εἰς τῆς σκηνῆς τ' ἀνθοστεφῇ ὀρμήσατε πεδία.

Ἀφήσατε τὸ ἐρυθρὸν πεδὶον τῶν αἰμάτων.

Ἐκεῖ, ὅς παῖζῃ τὸ σπαθί! ἡ σύμμοχος Πρωτοσία....

Τὸ πῦρ ἐκείνη, τὸν καρπὸν τῆς νίκης οἱ στρατοὶ σας.

Κάτω τὴν λόγχην, Ἰταλοί! — δὲν εἶναι ἰδική σας!

* Ἐνθους ἐπανηγύριζεν ἡ Ἑλλὰς τὴν « Ἀναγέννησιν » τῆς ἀδελφῆς Ἰταλίας, ὅτε ὁδυνηρὰ διεδόθη φήμη περὶ τῶν καθ' ἡμῶν δῆθεν προθέσεων τῆς. Ἐν στιγμῇ τοιαύτης ἀγανακτήσεως ἐγράφη τὸ προκείμενον ποίημα, καὶ ἤθελον εἶσθαι εὐτυχῆς ἂν ἡδυνάμην νὰ τὸ ἐξοβελίσω! Ἀλλ' ὅ,τι ἐδημοσιεύθη ἐφάπαξ, ἀνήκει εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἱστορίαν, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰς τὸν λαόν, οὐ πινος ἐρμηνεύει τὰς ἐντυπώσεις... Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἶπω, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι, ἔργον συναρπαγῆς στιγμιαίας, εἶναι κραυγὴ καρδίας πληγείσης, ἀλλὰ καὶ παραγνώρισις λαοῦ γενναίου καὶ προσφιλοῦς, ὅστις δὴ

Ἐμπρός, παρθένος στρατιά· κοσμήσου μέ ταινίας,
 Τὰς ἀνθοθέσμας τείναιτε ὡς λόγχας καὶ ὀρμάτε·
 Ἐπ' ὤμου τὰς κιθάρας σας! καὶ πρὸ τῆς Βενετίας
 Ψάλλετε κῶμόν.... Δι' αὐτοῦ σεῖς πάντοτε νικάτε.
 Μὴ ἔπλα, μὴ· ἐν θούριον καὶ φεύγουν οἱ ἐχθροὶ σας.
 Κάτω τὴν δάφνην, Ἰταλοὶ!—δὲν εἶναι ἰδική σας!

Καὶ ποῦ, καὶ ποῦ εὐρήκατε τὴν δάφνην καὶ τὸ ξίφος;
 Εἰς τὴν Κοστώξαν; ἔμπροσθεν τῆς Λίστης, τῆς Φερράρας;...
 Δὲν σᾶς ἀρμόζει, ἄφρατε τοῦ μαχητοῦ τὸ ὄφρος·
 Ἄλλο τὸ πικτεῖν τὸ σπαθί καὶ ἄλλο τὰς κιθάρας.
 Μ' ἐν ῥόδον τὸ ἀνὰμάχκτον στολίσατε σπαθί σας·
 Κάτω τὴν σπάθην, Ἰταλοὶ!—δὲν εἶναι ἰδική σας!

Τὸ ἐθνικόν σας λάβετε στιλέττον, ὅπερ μόνον
 Ἡ νύξ τὸ βλέπει, καὶ ποτὲ ἡ λάμπουσα ἡμέρα.
 Τὸ πυροδόλον ρίψατε μακρὰν τὸ ἀνδροφόνον·
 Εἶν' εἰς τὰ ὧτά σας πολὺ κηκόρωνος ἡ σφαῖρα....
 Τ' ἰθὺι μεταξὺ ἀνδρῶν ἀκρόμη κ' ἡ φυλή σας;
 Κάτω τὴν λόγχην, Ἰταλοὶ!—δὲν εἶναι ἰδική σας!

αἰῶνας ἤδη χύνει τὸ εὐγενές αὐτοῦ αἷμα ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν του δι-
 καίων! Ἑλλὰς καὶ Ἰταλία εἶναι τὸ διφυές δένδρον τὸ ποτισθὲν αἰεί-
 ποτε μὲ δάκρυα καὶ μὲ αἷμα, εἶναι ἡ δίτομος ἱστορία ἡ περικλείουσα
 πᾶν ὅ,τι ἔσχον ἐν τῷ μάρτυρίῳ, καὶ ἡ ἀδελφὴ Ἰταλία—δὲν λη-
 σμονοῦμεν—εἶναι τοῦ Σάντα-Ρόζα μας ἡ πατρίς, μήτηρ τοῦ πανε-
 θνοῦς Γαριβάλδη καὶ ἱερὰ γεννέταιρα τοῦ Θωμαζαίου μας καὶ Ματσίνη.

Τὴν λόγχην τὴν αἶμοχαρῆ, γενναῖοι, παραιτεῖτε·

Μὴ διὰ ξένα χείρεσθε καὶ διὰ νῆας ἄλλων.

Τὸ μέτωπόν σας κύψατε, τῆς δόξης ψωμοζῆται,

Καὶ τὰ ἐλέη λάβετε τῶν Πρώτων καὶ τῶν Γάλλων!

Εἶναι κλοπὴ καὶ ἡ δόξα σας, κλοπὴ καὶ οἱ στέφανοί σας....

Κάτω τὴν δάφνην, Ἴταλοί! — δὲν εἶναι ἰδική σας!

ὦ τῆς Κοστόξης ἥρωες, Θεμιστοκλεῖς τῆς Λίσσης,

Οἱ ἀξιοῦντες μέλλουσιν τὰς χώρας μας Ἰνδῖαν!

Ἐλᾶτε, σᾶς καλοῦν ἐδῶ μνημάτων κατακτήσεις·

Ἐχομεν ἓνα Τοχετώφ εἰς πᾶσαν παραλίαν.

Ἐλᾶτε· ἔχομεν πολλὰ καὶ λύσωμεν μαζὶ σας....

Κάτω τὴν σπάθην, Ἴταλοί! — δὲν εἶναι ἰδική σας!

Εὐθύθηκα ὑπὲρ ὑμῶν θὰ εἶχον, ὅχι σκῶμμα,

Ἄν ἡ ἀχαριστία σας δὲν μ' εἶχε παροξύνει.

Ἀκόμα δὲν σᾶς ἔδωκαν τὰς χώρας σας, ἀκόμα,

ὦ ἡττημένοι νικηταί, ἀγνώμονες Λατῖνοι,

Καὶ καθ' ἡμῶν ἐστράφησαν οἱ πρῶτοι κομπασμοί σας·

Κάτω τὴν λόγχην, Ἴταλοί! — δὲν εἶναι ἰδική σας!

Καὶ τί ἐπράξατε λοιπόν, ὦ πλήθη ἐπηρμένα;...

Ἐψήθητε καθὼς ἡμεῖς εἰς κάμινον ἀγώνων

Μὲ τὴν ὀργὴν τῆς Δύσεως, μὲ σύμμαχον οὐδένα,

Καὶ στόλους τρεῖς ἐκαύσατε μ' ὀλίγας λέμβους μόνον;

Ὁ Βύρων ἔζησε μὲ σᾶς; ἀπέθανε μαζὶ σας;

Κάτω τὴν δάρνην, Ἰταλοί! — δὲν εἶναι ἰδική σας!

Δι' ὅλους «Μέγας Κύριος» ὁ τοῦρκος ἦτον ἔτι,

Ὅτε ἠγέρθημεν ἡμεῖς μίαν καλὴν πρωΐαν,

Καὶ μόνοι ἐκτυπήσαμεν, ὀκτὼ μεγάλα ἔτη,

Τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἀφρικὴν καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν!

Τοιαῦτα ὠνειρεύθησαν νὰ πράξουν οἱ λαοὶ σας;...

Ζήτω ἡ τύχη, Ἰταλοί! — Αὐτὴ εἶν' ἐδική σας!

1866

— ∞ —

7

240

1

ΑΣΜΑΤΙΟΝ

ΨΑΛΕΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΥΨΙΦΩΝΟΥ

ΚΡΗΤΙΚΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ ΕΝ ΦΑΛΗΡΩ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ψάλε, ψυχή μου Ἑλληνική, σὲ τοῦτο τ' ἀκρογιάλι
Στὴ γλῶσσα τῆς μανούλας σου καὶ τῆς παλληκαριᾶς,
Ἴσως ἀκούσαι τὸ σκοπὸ στοῦ ὕπνου του τῇ ζάλῃ
Μὲ τοὺς νεκροὺς συντρόφους του κι' ὁ γυιὸς τῆς Καλογρη

Ἄχ, γαί' ἂν δὲν ἐχύνανε μερόνυχτα Ἐκεῖνοι
Τὸ αἶμά τους τ' ἀτίμητο ἐδῶ σταλιά, σταλιά,
Δροσάτη δὲ θὰ φούντονε στὸ Φάληρο μυρσίνη,
Καὶ Χότζας θὲ ν' ἀκούγετο κι' ἀράπικη λαλιά.

Σ' αὐτὸ ἀκόρη θάβωσκαν τὸ μυρωμένο χῶμα
Ντελίδων ἄτια, καὶ σ' αὐτὰ τ' ἀθάνατα νερά
Κορμιὰ θὲ νὰ δροσίζοντο τουρκαλβανῶν ἀκόμα,
Ἄν τὰ λειοντάρια ἐλείπνε ποῦ κοίτονται νεκρά!...

Ἄχ, ὅταν περπατῇτ' ἐδῶ κι' ἀνοίγῃ τὴν καρδιά σας
Γλυκὸ τραγοῦδι καὶ δροσιὰ καὶ αὔρα φτερωτή,
Ἀγάπης ἓνα δάκρυο ὥς λάμπη στὴ ματιά σας
Γιὰ κείνους ποῦ σᾶς τᾶδωνκαν καὶ τᾶχασαν αὐτοί!

Φέρετε δάφνης καὶ μυρτιάς νειοθέριστα κλωνάρια,
Φέρτε στὸ μνημὲα τ' Ἀρχηγοῦ λουλοῦδι δροσερό,
Καὶ δόσετε εἰς τ' ἄταφα ἐκεῖνα παλληγκάρια,
Ποῦ κοιτώνται στὸ πλάγι του, λιβάκι καὶ σταυρό!

1878

ΠΟΙΗΜΑ

Ἀπαγγελθὲν εἰς τὸν φιλολογικὸν Σύλλογον « ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ »
ὡς πρόλογος τοῦ ἀναγνωσθέντος ἀνεκδότου δράματός μου

« Ο ΛΕΩΝ ΚΑΛΑΕΡΓΗΣ »

Τοῦ παρελθόντος τὴν πυκνὴν σκοτίαν δισχίζω
Κ' εἰς ἀδυσσῶδες φέρομαι· βαθὺ νεκροταφεῖον.
Φρίσσων εἰς τρίζοντα ὅστ' αὖ τὸν πόδα μου βυθίζω,
Κ' εἰς τεθλιμμένον φέρομαι· λαδύρινθον μνημείων.
Τὸν δρόμον μου μὲ τοῦ Λαοῦ τὰ ἄσπετα φωτίζω,
Καὶ μὲ τῶν παρὰδόσεων τὸν λύχνον βηματίζω....

Πατέρων κοιμητήριον διέρχομαι ἐπισήμων·
Λειψάνων βλέπω σάβανα βαμμένα εἰς τὸ αἶμα.
Εἶναι τὸ κενोटάριον ἡρώων ἀνωνύμων,
Ἡρώων δίχως θρίαμβον, μαρτύρων δίχως στέμματα.
Ἄ, πῶς λατρεύει μάρτυρας τοιούτους ἡ ψυχὴ μου·
Αὐτοὶ εἶναι ἡ Μοῦσά μου, αὐτοὶ καὶ ἡ ὥδή μου!

Τὸ ν' ἀποθάνῃ τις ζητῶν τὴν δάφνην τοῦ ἀγῶνος,
 Ὅπισω του ἀφίνων φῶς καὶ μνήμης εὐωδία·
 Τὸ ν' ἀποθάνῃ ἔνθους τις ἐπὶ τοῦ προμαχῶνος,
 Ἐλπίζων νίκην εὐγενῆ εἰς μάχης τρικυμίας,
 Δὲν λέγω, εἶναι ἱερὸν· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἥρωας
 Λαμβάνει γέρας ἀφθιτον τὴν δόξαν τοῦ Σωτῆρος.

Ἄλλ' εἶναι ἄλλο, ἄλλο τι τὸ μάχεσθ' αἰωνίως
 Ὑπὸ τὸ σκότος, ἔρημος, νεκρὸς κ' εἰς τὴν ἐλπίδα·
 Νὰ ᾔν' ἡ δάφνη ἄσμος, μαρτύριον ὁ βίος,
 Καὶ ν' ἀπεθνήσκῃς ἀγνώστος δι' ἀγνώστον πατρίδα....
 Ἄ, εἰς τοιαύτην ὑπαρξὴν κουράζονται τὰ στήθη;
 Εἶναι πολὺ ἀχάριστος καὶ ἀσεβὴς ἡ λήθη!

.... Ὀλίγα ἄνθη δότε μοι εὐώδη, Πατριῶται,
 Τὸν ὕπνον τῶν ἀγνώστων μου ἡρώων νὰ τιμῆσω·
 Ὀλίγην δρόσον δι' αὐτοὺς τὰ δάκρυά σας δότε,
 Τῆς ξηραμένης δάφνης των τὰ φύλλα νὰ ῥαντίσω.—
 Ἡ τεθλιμμένη Μοῦσά μου ἰδίως ἓνα στέργει,
 Τὸν προσφιλεῖ της Λέοντα, τὴν μνήμην τοῦ Καλλέργη!

Γοργὸς ὡς ῥεῦμα ποταμοῦ, γλυκὺς ὡς ὀπτασία,
Εἰς δούλους χρόνους ἔσεισε τὴν χαίτην ἀποστάτης,
Καὶ πρὶν τὸν πλήρη ὀπίσθεν ἡ νύμφη τοῦ Ἀδρία,
Ἐκπεπληγμέν' εἰς τὰ θολὰ ἐστράφη τέλματά της.
Ἄν ἡ ψυχὴ του ὡς ἀκτὶς ἐμπρὸς μας καταβαίνει,
Ἐπευφημῶν δὲν ζητεῖ, ἐν δάκρυον προσμένει!

1867

ΣΤΟΝΟΣ

Α'

Ἰτιάς κλωνάρι δόσπε μου· ἡ ῥοδοδάφνη τώρα

Στῇ γῇ μας δὲ φουντόνει πιά, σὲ ἄλλη βγαίνει χώρα.

Φέρτε κυπαρισσιοῦ κλαδί τῇ λύρα νὰ στολίσω,

Καὶ θλιβερό, νεκρώσιμο τραγοῦδι ν' ἀρχηνίσω....

Ἄχ, σὲ ἡμέραις σὰν αὐταῖς, π' ἀνάστασι μυρίζει·

Καὶ τὸ φεγγάρι ὁ σταυρὸς τῆς λευθεριάς γκρεμίζει,

Σὲ μέραις ποῦ θὰ ψάλουνε « Χριστὸς ἀνέστη! » ἄλλοι,

Ἡ λύρα ἡ ἐλληνικὴ μοιρολοῖ, δὲν ψάλλει!

Φέρτε κυπαρισσιοῦ κλαδί, αὐτὸ σ' ἐμαῖς ταιριάζει·

Ἡ δάφνη θέλει μέτωπα ψηλὰ καὶ δὲ μᾶς μοιάζει!

Β'

Ἄλλοῦ, ἄλλοῦ, σὲ ἄλλη γῇ, σὲ ἄλλαις χώραις βγαίνει·

Δὲν τῇ δροσίζει τὸ νερὸ μονάχο, τῇ μακραίνει.

Τὰ παينةμένα της κλαδιά· στὸ αἶμα ξεφυτρώνουν....

Δὲ βγαίνουν τὰ λουλούδια της ἐκεῖ ποῦ ξεφαντόνουν,

Στὰ θέατρα καὶ στοὺς χοροὺς καὶ στ' ἄσπερνα τραγοῦδια·

Στοὺς κάμπους τῆς τιμῆς ἀνθοῦν τ' ἀθάνατα λουλούδια!

Φύλλο, κλαρί δὲ βρίσκεται σ' ἐμαῖς, μὴ τὸ ζητῇτε·

Στὸ κοιμητήρι μοναχὰ δαφνῶνα θενὰ βρῆτε.

Ἐκεῖ, ποῦ ἡ Μαρτιάτικαὶς νυχτώθηκαν ἡμέραι,

Τῆς Ἀγία-Λαύρας τὰ παιδιὰ, τῶν νόθων οἱ πατέρες...

Τῶν νόθων, ναί· δὲ μοιάζομεν ἐμεῖς παιδιὰ δικὰ τους,

Καὶ δὲν ἐλάβαμε ζωὴ ἀπ' τὴν πλατεῖα καρδιά τους!

Καίνο τὸ αἷμα στέρεψε, ποῦ κοινωνιὰ ἐγίνη

Στοῦ Καρχίσκου τὴν καρδιά, στῆς Κιάρας τὸ λειοντάρι

Καὶ σπύθα μιὰ δὲν ἔμεινε ἀπ' τὴ φωτιὰ ἐκείνη,

Ποῦ νύχτα μέρα ἔκαιγε στὴ βάρκα τοῦ Κανάρη!

Γ'

Σῶπα, θλιμμένη Μοῦσά μου· παρλίτα τὸ φαράκι,

Καὶ τὸν Ἀνδροῦτσο ξέχασε καὶ τὸν Καρχισκάκη.

Γίνου καθρέφτης τοῦ καιροῦ ποῦ ξῆς, δυστυχισμένη·

Οἱ ζωντανοὶ ἐπέθαναν καὶ ζοῦν οἱ πεθαμμένοι...

Μὴ σοῦ ἀνάβῃ τὴν καρδιά τῆς Λαύρας τὸ μπαροῦτι!

Μήπως θαρρῆς πῶς ἡ Ἑλλάς τοῦ Διάκου εἶναι τούτη;..

Ἐκείνη πίστευε Θεό, καὶ τούτη δὲν πιστεύει·

Χυδαῖος μόνο σήμερα μπορεῖ νὰ τὸν λατρεύῃ.

Ἐκείνη τὴν ὠνόμαζαν Βαλτέτσι, Κακοσοῦλι,

Στεριά τοῦ Μάρκου Μπότταρη καὶ κύμα τοῦ Μιαούλη

Καὶ τούτη, πῶς τὴν κράζουμε; πῶς τὴν καλοῦν οἱ ξένοι;

Δὲν ἔχει πλέον ὄνομα... καὶ τὸνομα πεθαίνει!

Ἄχ, ἡ Ἑλλάς ἐπέθανε κ' οἱ Ἑλληνέες τῆς ἔλοι,

Καὶ τὸ μεγάλο χέρσωσαν τὰ χρόνια περιδόλι!

Δ'

'Απὸ τῇ μίαν ἄκρῃ τῆς ἕως τὴν ἄλλῃ τῶρα
 'Ανάστει τῆς 'Ανατολῆς καὶ καίεται ἡ χώρα.
 'Ο κόσμος ὅλος στ' ἄρματα τὰ χέρια του ξαμόνει,
 Λαοὶ μὲ δίχως ὄνομα στολίζονται μὲ κρίνα,
 Καὶ μόνο, μόνο· ἡ 'Ελλάς τὰ χέρια τῆς σταυρόνει!
 Τῆς φθάν' ἡ Πελοπόννησος, τῆς φθάνει κ' ἡ 'Αθῆνα....
 Τί εἶναι τῆς 'Ανατολῆς τὸ ζήτημα γιὰ καίνη,
 Καὶ τί, ἂν τόσα τῆς παιδιὰ στὰ σίδερα στενάζουν;
 'Αν τὴ Μακεδονία τῆς ὁ Σλάβος καταπίνει,
 Καὶ τὴν κληρονομία μας ὁμόδοξοι μπιτρίζουν;...
 Φέρτε κυπαρισσιοῦ κλαδί, αὐτὸ σ' ἐμᾶς ταιριάζει,
 'Η δάφνη θέλει μέτωπα ψηλὰ καὶ δὲ μᾶς μοιάζει!

1877

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΟΝ ΤΟΥ ΜΕΝΔΡΕΣΣΕ

ὦ Πλάτανε! τοῦ Μενδρεσέ στοιχειῶ καταρχμένο,
Τῆς τυραννίας τρόπαιο στή φυλακὴ ὑψωμένο·
Συμμάζωξε τὰ φύλλα σου τὰ θαρρυρραντισμένα,
Νὰ ἰδῶ κομμάτι οὐρανὸ καὶ τ' ἄστρα τὰ καυμμένα....
Ἄν ἦσαι δένδρο σπλαχνικὸ, ἀνθρώπους μὴν μιμῆσαι,
Μὴ δεσμοφύλακας κ' ἐσὺ ὥσ' ἐκείνους ἦσαι!

Ναί· ἄφησε καμμιὰ φορὰ νὰ βλέπ' ἀπ' ἐδῶ πέρα
Τὸν ἀτημένιο οὐρανὸ, τὴν ἄσπερη τὴν ἡμέρα·
Κάνένα σύννεφο μικρὸ ποῦ φεύγει ν' ἀντικρύσω,
Κάνένα ταξιδιάρικο πουλάκι νὰ ῥωτήσω.
Νὰ στεῖλω χειρετίσματα στή μάνα ποῦ μὲ κλαίγει,
Κ' ἐκείνης ὅπου μ' ἀγαπᾷ χωρὶς νὰ μῶς τὸ λέγῃ!

ὦ Πλάτανε! πόσαις φοραῖς στοὺς κλώνους σ' ἀποκάτω
Τῆς ἀρετῆς τὸ φέρεμα ἐσύρθη τὸ χιονάτο!
Πόσαις ἀθώαις κεφαλαῖς ἐγύρανε σ' ἐσένα,
Καὶ πόσα μάτια ἀγγελικὰ ἐκλείσαν θαρυσμένα....
Πόσαις φοραῖς σ' ἀδελφαῖς στή ρίζα σου τὴν κρύα
Ἐχάθησαν ἡ ἀρετὴ κ' ἡ σκοτεινὴ κακία!

"Όλο τὸ ἔθνος σκέπασαν τὰ ἔρημα κλαδιά σου,
 Καὶ στὸν ἀγῶνα σάβανο ἐξάπλωσ' ἡ σκιά σου!
 Ἐδῶ ὁ Γρίδας ἔτρωγε τὰ σίδηρα δεμένους,
 Κ' ἔδῶ γλυκομαραίνονταν ὁ Σοῦτσος ὁ καῦμμένος.
 Ἐδῶ καὶ ὁ Τουρκοφάγος μας ἀνταρμιόη εὗρθηκε,
 Κι' ὁ Μακρυγιάννης, ἄρρωστος, μὲ κοντακιάς ἐμπήκε!

Πόσα, ἄχ, πόσα μάντρωσες λειοντόρια πληγωμένα,
 Ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τῇ φωτιά βγαλμένα·
 Πόσους ἀίτους τῆς Ἀμπλιανῆς, πόσα παιδιὰ τοῦ Φλέσσα,
 Ὡσάν μανοῦλα τὰδαλεις στήν ἀγκαλιά σου μέσα!
 Μὴ σοῦ τοὺς φάγη ἐννοιάζουσιν τὸ κρύο καὶ ἡ πεῖνα,
 Γιαὶ νὰ τοὺς στείλῃς ζωντανούς στὴ μαύρη γκιλοτίνια.—

Πάρε, δεντρί, τὰ νειάτα μας καὶ τὰνθη μας στολίσου,
 Νὰ γείν' ἡ ῥίζα σου βουνὸ καὶ σύννεφο ἡ κορφή σου·
 Πάρε, δεντρί, τὰ νειάτα μας καὶ τὴν παλληγκαριά μας,
 Καὶ βύξαξε τὸ αἷμά μας καὶ πιεὶ τὰ δάκρυά μας,
 Νὰ γείνης δράκος, γίγαντας, τὸν κόσμον νὰ σκεπάσῃς.
 Φάγε, δεντρί, τὰ νειάτα μας, φάγε τὰ νὰ χορτάσῃς!

"Οχι, δὲν εἶναι, Πλάτανε, ἑλληνικὴ ἡ σπορά σου·

Ἐπὶ λαγχιδῶ σκοτεινὸν κατὰγες ἡ γενιά σου.

Ἐπὶ τῇ γῇ τοῦ Μπακαροῦ ἐδῶ φυτεύθης πάλι·

Κόρακας μαῦρος σ' ἔφερε, καίρου ἀνεμοζάλη,

Κ' ἐρουντῶτες στὰ χώματα τὰ μοσχομυρισμένα,

Κ' ἔχεις ἀπὸ τὸν ἥλιο μας τὰ φύλλα χρυσωμένα!

Ἐνα καὶρὸν—ὥσ' αὐτὸν ποῦ ἔχομε καὶ τώρα—

Ἐφύτεις ὁ Ἀλῆ-πατσᾶς στὴν ἔρημὴ τοῦ χώρου

Τὸν Πλάτανο, ποῦ θέριεψε κ' ἐσκέπαζε τ' ἀστέρι,

Γιατὶ τὸν πότιζ' ὁ Ἀλῆς μὲ τὰ δικά του χέρια,

Καὶ μ' αἶμα τὸν ἐρράντιζε τοῦ Ζιῆρου καὶ τοῦ Γιώτη.

— Ἀχ, ἀντρέξασαι κ' ἐσὺ μὲ τὴ δική μας νειότη!

Θὰ ἔλθῃ ὦρα, Πλάτανε, ἀλλόθρησκη Βασιλίλη,

Ποῦ ξυλοκόπους ἡ ὀργὴ τοῦ ἔθνους θὰ σοῦ στείλῃ,

Καὶ πέλεκυς στὴ ρίζα σου ἐλευθερὸς θ' ἀστράψῃ.

Δὲν θὰ σὲ εἶν γεράματα· φωτιά θενὰ σὲ κάψῃ,

Καὶ γύρω θὰ χορέψωμε στὴ σκόνῃ σου τὴν κρύα,

Ὅταν ἀνοίξῃ τὸ χορὸ Πατρίς κ' Ἐλευθερία....

Ἐγγραφοὶ ἐκ τῶν φυλακῶν τοῦ Μενδρίσι, 1861

Ο ΔΙΣΚΟΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ *

Δίσκο τὸ Εἰκοσιένα εἰς τὰ χέρια του κρατεῖ,

Καί μὲ μέτωπο σκυμμένο τρέχει καὶ φωμαζήταϊ.

Γέρασε καὶ αὐτό, καὶ μοιάζει τὸν αὐτὸ ποῦ μιὰ φορὰ

Μέσ' στὰ σύννεφα πετοῦσε καὶ τοῦ πέσαν τὰ φτερά....

Δὲν μπορεῖ νὰ λημεριάσῃ στὴ φωτιά τῆς ἀστραπῆς,

Καὶ γυρίζει μέσ' στοὺς δρόμους μὲ τὸ δίσκο τῆς ντροπῆς!

Ἄν στὸ χέρι του ὁ δίσκος δὲν μπορῇ νὰ κρατηθῇ,

Συχωρᾷτέ το, δὲ ξέρει.... χθὲς κρατοῦσε τὸ σπαθί,

Τὸ σπαθί ποῦ νὰ τὸ σπάσῃ δὲν εὑρέθηκε πασσοῦ.

Ἄν ντροπὴ γιὰ καίνο ἦναι, εἶναι πῶς ντροπὴ γιὰ σᾶς!

Ῥίξτε στὸ Εἰκοσιένα! ἔνα ψίχουλο ξητῶ!

Σὲ λιγάνι κλεῖ τὰ μάτια καὶ γλυτόνετ' ἀπ' αὐτό....

Λίγα μείναμε ἀκόμη ἀπ' τῆς Λαύρας τὰ παιδιὰ!

Λίγα σώθηκαν πλατάνια στὴ μεγάλη λαγναδιά.

Ἄλλα πέσανε στῆς μάχης τῇ βοῇ καὶ τῇ φωτιά,

Ἄλλα κούφωσαν τὰ χρόνια καὶ τὰ κρύα γερατειά.

Καὶ τὰ λίγα ποῦ ὡς τοῦτον βασταχθῆκαν τὸν καιρό;

Πέφτουνε γιὰτὶ μιὰ στάλα δὲν τοὺς ρίχνετε νερό!

* Κατ' αἴτησιν πτωχοῦ Ἀγωνιστοῦ τοῦ 1821.

Μὴ μὲ βλέπετε στῆς θύρας μαζωμένο τῇ γωνιά·
 'Απ' τῆς Λαύρας κ' ἐγὼ εἶμαι τὴν εὐγενικὴ γενιά.
 'Απ' τοῦ Γερμανοῦ τὸ χέρι πῆρ' ἀντίδωρο, ἐκεῖ,
 Πῶσπασε ἡ ἀλυσίδα κι' ἀνοιξε ἡ φυλακὴ,
 Καὶ Χριστὸ κ' Ἐλευθερία σὲ μιὰ πῆρα κουταλιά,
 Σὰν ἀνοίχθηκ' ἡ σημαία εἰς τῆς αὔρας τὰ φιλιά!

"Αχ! ὁ γέρος ποῦ προσμένει στὸ κατώφλι σας, αὐτὸς
 Σὰν ξεφτέρι ροβολοῦσε μιὰ φορὰ καὶ σὰν αἶπός,
 Καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Γριβαίους ἔτρεχε σὰν τὸ βοριά,
 Καὶ τὸ Δράμαλιν σφαλοῦσε μὲ τὸ Γέρο τοῦ Μοριά!
 Στὴν πρωτομαγιά τοῦ Γένους δὲν τὸν εἶδαν νὰ σταθῇ,
 Γιατ' ἐθέριξε λουλούδια κόκκινα μὲ τὸ σπαθί.

Χάθηκαν τὰ χρόνια κεῖνα, οἱ καλοὶ μας οἱ κειροί,
 Κ' ἡ μεγάλῃ φωτιά σβύνει σὰν τοῦ τάφου τὸ κερί.
 Σὰ σβυστὸ ἀστροπελέκι τῶρα κοιτάμαι νεκρός·
 Χαλασμένο ἐρημοκλήσι ποῦ γχαρεμίζει ὁ καιρός.
 Τὸ κιντῆλί μου στερεύει· λίγο λάδι πρὶν σβυστῇ....
 Κἄν τὸ γέρο λυπηθῇτε, ὅχι τὸν Ἀγωνιστή!

1821—1879

Α'

Θαρρεῖτ' ἐδῶ πῶς ἔρχομαι γλυκὰ νὰ τραγουδήσω
Μὲ τὴν καρδιὰ τοῦ ἐξέσταινε ἡ δόξα κ' ἡ ἐλπίδα ;
Θαρρεῖτ' ἐδῶ πῶς ἔρχομαι λουλούδια νὰ σκορπίσω
Στῆς Ἁγία-Λαύρας τὸ σταυρό, στοῦ Μάρτη τῇ λεπίδα ;
Γελάσθηκεν ὁ Παρνασσὸς καὶ μ' ἔκραξ' ἐδῶ πέρα·
Τραγοῦδι δὲν ἀπόμεινε γιὰ τὴ μεγάλη μέρα.
'Εστέρεψαν σὰν ποταμοῦ νερὰ καὶ τὰ τραγοῦδια·
Τ' ἀγκάθι' ἀπὸ τ' ἀθάνατα μᾶς ἔμειναν λουλούδια....
Καντῆλι τάφου ἔγεινε τὸ φῶς μέσ' στὴ ψυχὴ μου,
Κ' ἐδράχνισε στὴν ἔρημιά, ἐδράχνισ' ἡ φωνή μου !

Β'

Δὲν ἦλθα, ὅχι, τὸ παλὸν τραγοῦδι μου ν' ἀρχίσω·
Ἦλθα φαρμάκι καὶ χολὴ καὶ δάκρυα νὰ χύσω,
Καὶ σὲ καθρέφτη ἄσπλαχνο νὰ δείξω τὴ γενιά μας
Καὶ τὴ Μαρτιάτικη γενιά — Θεοσίτη κι' Ἀχιλλέα·
Λεῦκα, πλατάνια τοῦ βουνοῦ μὲ τὰ χαμόκλαδά μας,
Δαφνόωναις καὶ καμέλαιαις, σημαῖα καὶ σημαῖα....

Μάρτη μὲ Μάρτη ἄπονα ἡ μουσα θὰ μετρήσῃ·

Μπροστὰ στὸν ἕνα θὰ ντραπῇ, στὸν ἄλλο θ' ἀναζήσῃ. —
'Ελᾶτε· πίσω στρέψετε πενήντα τόσα χρόνια,

Καὶ θενὰ πᾶτε πὶο μπροστὰ γυρίζοντας ὀπίσω·
Στὸ Μάρτη πᾶμε πῶφεραν βουνίσια χειλιδόνια,

Τῇ μαρμαρένῃ δάρνῃ του καὶ πάλι νὰ φιλήσω!
Πᾶμε νὰ ζωντανέψουμε καὶ νὰ λησμονηθοῦμε,

Καὶ τῆς μεγάλης μάνης μας τὰ νειάτα νὰ χαροῦμε!
Μὴ βαρεθῇτε· μιὰ στιγμὴ ξοδέψετε γενναίᾳ·

Ὁ νοῦς σας μόνο τ' ὀχληρὸ ταξεῖδι θενὰ κάνῃ.
Ὡ, θὰ διασκεδάσετε καθὼς στὸ Φαληρέα,

Καὶ θενὰ βρῆτε θέατρο σχεδὸν σὰν τοῦ Ἑρνάνη.
Τί μόνο, τί ;... πῶς παγωτὰ ἐκεῖ θὰ στερηθῇτε·

Μὰ δὲν πειράζει· στὴ καρδιά κι' αὐτὰ θενὰ τὰ βρῆτε.
.....

ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

(ΚΕ' ΜΑΡΤΙΟΥ 1821)

Α'

"Ανοιξὶς εἶναι" σμίγουνε τριαντάφυλλα κι' ἀστέρια

Στὸ φίλημα ὅπου στὴ γῇ ὁ οὐρανὸς χαρίζει,

Κι' ὁ ἥλιος ἀπὸ τὰ ψηλὰ γαλάζια του λημέρια

Χρυσάφι σπέρνει καὶ τῆς γῆς ὁ κόλπος λουλουδίζει.

Μὰ ἡ ἀχτίνες του τῇ γῇ μονάχα δὲν φωτίζουν.

Λαμποκοποῦν σ' ἀρματωσιαὶς καὶ σ' ἀργυρᾷ τσαπράζια·

Ἄστράρτουν σὲ δλόγυμνα σπαθιά, καὶ φωσφορίζουν

Πότε σὲ μάτια δλόμυρα καὶ πότε σὲ γαλάζια. —

Ἀκολουθατε· ἦλθαμε στὸ ἅγιο μοναστήρι,

Ὅπου στεριά καὶ πέλαγο στὴ λειτουργιά του σύρει.

Γύρω, τριγύρω τραγουδοῦν περίγχα τ' ἀηδόνια,

Μὰ κηλαΐδοῦν κηλίτερα τὰ κλέφτικα μηλιόνια,

Γιὰτ' ἔχουν στὸ τραγοῦδι τους φωτιά καὶ φλόγα μέσα,

Κι' ἀπὸ τὸ Διάκιο τὸ σκοπὸ ἐμάθαν καὶ τὸ Φλέσσι!

Τέτοια ἐμεῖς δὲν ψάλλουμε τραγοῦδια στὴ ζωὴ μας·

Εἶναι βουνίσια· τῇ λεπτῇ ξεσχίζουν ἀκοή μας....

— Σ' αὐτὴ τὴν ὥρα τὴν κρυφὴ, στὴν ἴδια τούτῃ μέρα,

Σφιχταγκυαλιάζεται γλυκὰ ἡ γῇ μὲ τὸν αἰθέρα.

Ἄλλη ὁ κόσμος κ' ἡ Ἑλλάς λαβαίνουν, ἄλλη αὔρα·

Βράσι κινούρια ἡ ζωὴ πρὶν νὰ παγώσῃ παίρνει.

Σμίγει τοῦ κόσμου ἡ χαρὰ μὲ τὴ χαρὰ σου, Λαύρα!

Ὁ Γαβριήλ κι' ὁ Γερμανὸς ἕνα λουλοῦδι φέρνει....

Ὁ Γερμανὸς! κυττάχτε τον· μαῦρη κολώνια· στέκει

Στὸ ἱερό, καὶ τὸ στανυρὸ ὑψώνει σὲ τουφέκι.

Κυττάξετε τί ξαπτεριά τὸ πρόσωπό του ἔχει!

Τόσον καιρὸ ἐκράτησε τὸ δάκρυ του, καὶ τρέχει

Σταλαμματαί, σταλαμματαί στὴ μυστικὴ χαρὰ του,

Καὶ πίνει ἀθάνατο νερὸ ἀπὸ τὰ βλέφαρά του....

Σαλεύουνε τὰ χεῖλη του· τὰ μάτια του τὰ μαῦρα

Λαμποκοποῦν περίγχα κ' ἡ ἐκκλησίᾳ ἀστράφτει!

Ὅχι, δὲν εἶν' ὁ Γερμανός· εἶν' ἡ ἀγρία Λαύρα·

Φωτιά, στή φοδερή στιγμή ποῦ τὸ μπαροῦτι ἀνάφτει·

Εἶναι ἡ νεκρανάστασις, ἀθανασίας κύμα,

Καὶ τὸ « Ἀνάστα » τοῦ Χριστοῦ σ' ἀγαπημένο μνημειο!

Β'

Τουφέκια πέφτουνε· χτυπᾷ χαρούμενη καμπάνα·

Ποιοὶ νᾶναι τοῦτοι ποῦ ξυπνοῦν τὴν πεθαμμένη Μάνα,

Ποῦ ἔρχονται μὲ ρόπαλα καὶ μὲ σφενδόλαις μόνο

Νὰ ρίξουν κάτω τοῦ Ὀμάρ τὸν στοιχειωμένο θρόνο;

Ὅλα τοὺς λείπουν· ἄρματα, σπαθί, μπαροῦτι, βόλι.

Μπαροῦτι ἔχουν καὶ φωτιά μέσ' στή ψυχὴ τους ὅλοι!

Τοῦ Θρασυδούλου τ' ὄνειρο τὸ ξαναβλέπει ὁ Ρήγας·

Ἀπὸ λιθάρι ἐνὸς βοσκτοῦ γκρεμίζεται ὁ γίγας,

Κ' ἐκεῖνον ὅπου ἡ Φραγκιά ὡς σήμερα τρομάζει,

Χτυπᾷ ξαρμάτωτος λαὸς καὶ κάτω τὸν σωριάζει!

Σπαθί τὸ χέρι ἔγεινε, αἰτὸς ἡ περιστέρη·

Πολλαὶς φορὰς ἐκάμαμε τὴ νύχτα μας ἡμέρα.—

Τουφέκια πέφτουνε· χτυπᾷ χαρούμενη καμπάνα·

Τοῦ Ρήγα τ' ὄνειρο ξυπνᾷ τὴν πεθαμμένη Μάνα!

Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός, τὸ πέλαγο σαλεύει

Στὴ φοδερὴ κι' ἀγέννητη αὐτὴ μονομαχία·

Χέρια μὲ χέρια ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία παλεύει,

Καὶ πέφτουν καὶ σηκώνονται σὲ μάχη αἰωνία!

Γῆς πιθαμὴ δὲν μένει μιά, πελάου ἓνα κύμα,

Χωρὶς νὰ κοκκινίσουνε, χωρὶς νὰ γείνουν μνημῆ·
Καὶ στὴν ἀπέραντη νυχτιά, στ' ἀτέλειωτά της βάθη,
Δὲν ξέρουν, δὲ γνωρίζουν,

Ἀνίσως ἔμειν' ἡ Ἑλλάς, ἂν ἡ Τουρκία ἐχάθη!

Μετέωρα καμμιὰ φορὰ τὸ μαῦρο σκότος σγίζουν,
Πότε Μισούλης λέγονται καὶ πότε Καραϊσκιος,

Πότε Κανάρη ἀστραπή καὶ πότε ἥλιος δίσκος!...

Μέσ' στὸ σκοτάδι πέρχσαν ἐκεῖνο χρόνοι τόσοι,

Καὶ μόνο ἐξημέρωσε χωρὶς νὰ ξημερώση,
Καὶ δίχως ἥλιο ἔλαμψαν γῆ, οὐρανὸς καὶ λέγγοι,

Ὅταν τῇ νύχτα ἔκανε ἡμέρα, Μισολόγη!
Βουβοὶ ἐμέναν οἱ λαοὶ καὶ τὴν πνιχὴ κρατοῦσαν·

Στὸ θαῦμα ὅπου ἔγινε μπροστά τους ἀπιστοῦσαν,
Καὶ ὅταν εἶδανε, χλωμὴ καὶ μπαρουτοκαυμένη,

Ἀπὸ τῇ μέσῃ τῆς φωτιᾶς νὰ βγῇ πληγαίς γεμάτη,
Κ' εἶδαν τῇ σκλάβᾳ μὲ στολὴ βασιλικὴ νὰ βγαίνει,

Ἀδάκρυτο ἀπὸ χαρὰ δὲν ἔμειν' ἓνα μάτι·
Χέρι ποῦ δὲ σηκώθηκε νὰ τὴν χειροκροτήσῃ,

Ψυχὴ ποῦ δὲν ἐχάρηκε, καρδιὰ νὰ μὴ χτυπήσῃ!
Ἡ δόξα της ἀπὸ τῇ γῇ ἀνέβηκε τ' ἀστέρι·

Στίχους ἐγράφανε γι' αὐτὴν καὶ βασιλέων χέρι,
Βασιλισσας τὸ δρόμο της ἐρραίναν μὲ λουλούδια,

Κι' ὁ Μπάϋρων μὲ τὸν Οὐγγὼ τῆς ἔγραφαν τραγούδια.
Καὶ ἦταν, λέγουν, ἡ χαρὰ καὶ τὰ χρόνια τόση,

Ποῦ δάκρυσαν Αὐστριακοὶ, ἐχάρηκαν καὶ Ρῶσοι!

Σ' αὐτὴ τῇ λειτουργίᾳ, σ' αὐτῇ, ἀνάψανε λαμπάδα
 'Εκεῖνοι ποῦ ἐσήκωσαν στοὺς ὤμους τὴν 'Ελλάδα·
 Τοῦ Τούρκου οἱ γκριαοὺ ριθες, τοῦ Φράγκου οἱ Γραϊκούλο
 Ποῦ κοίτονται χωρὶς σταυρό, περνοῦν χωρὶς καντήλι. —
 Τώρα τὴν Λαύρ' ἀφήσετε ὀπίσω τὴν ἀγία,
 Κ' ἐλᾶτε σ' ἄλλη ἐκκλησιὰ καὶ σ' ἄλλη λειτουργία!

ΑΘΗΝΑΙ

(ΚΕ' ΜΑΡΤΙΟΥ 1879)

Α'

"Ανοιξε εἶναι· στὴν καρδιὰ κρυφὴ χερὰ βλασταίνει,
 Καὶ κλίνει ὀλόχρυσ' ἡ κιτριὰ στὴν πράσινη μυρσίνη.
 Στοῦ Μάρτη τὸ τριαντάφυλλο ἡ χρυσαλίδι μπάνει,
 Κ' εἰς χεῖλη κατκκόκκινα δροσιὰ καὶ μύρο πίνει.
 Πάλι λουλούδια στοὺς ἀγροὺς χιλίων λογιῶν ἀνθίζουν,
 Καὶ τὰ κοπάδια τὰ βουνὰ τὰ πράσινα χιονίζουν!
 Σὰ σήμερα ἐμύρωσε ὁ Κρίνος τὴν Παρθένα,
 Καὶ ἡ 'Ελλάς σηκώθηκε σὲ χρόνια περατμένα....
 "Αχ, ὅν αὐτὸ τὸ σήμερα ἐγινώριζε ἀκόμα,
 Δὲ θ' ἄφινε τὸν τάφο της, δὲ θ' ἄφινε τὸ χῶμα!

B'

Ἀηδόνια πάλι ψάλλουνε, μὰ ψαριανὰ τριμπόνια

Δὲν τοὺς ἐμάθον τὸ σκοπὸ αὐτὸν ποῦ τραγουδοῦνε.

Δὲν εἶναι ἀπολίτευτα τοῦ κήπου μας τ' ἀηδόνια,

Ἐξευγενίσθηκα κι' αὐτά· Τραβιάτα κηλαϊδοῦνε.—

Γλυκὰ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀντιλαλεῖ ἡ καρπάνια,

Καὶ τὰ παιδιὰ της προσλαλεῖ σὰ μιὰ φορὰ ἡ Μάνα.

Ἄ, ἡ φωνή της ἡ γλυκειά, ὁ ἥχος ποῦ βοῖζει,

Πόσα δὲν λέγει στὴν καρδιά καὶ πόσα δὲ θυμίζει!

Δάκρυα χαρῆς καὶ φλόμπουρα καὶ κάστρα γκρεμισμένα,

Ἄιτους μέσα στὰ σύννεφα καὶ λάμψεις καὶ σκοτάδια,

Καράβια, νίκαις φτερωταὶς καὶ μνήματ' ἀγιασμένα,

Φωταῖς μέσα στὰ κύματα, φωταῖς μέσ' στὰ λαγκάδια!

Χτυπᾷ, χτυπᾷ.... δὲν ἔρχονται, δὲ βλέπει τὰ παιδιὰ της,

Π' ἀνάθρεψε μὲ τῇ φωνῇ αὐτῇ τὴν ἀγιασμένη·

Ἄδυνατίζ' ὁ ἥχος της σὲ κάθε χτύπημά της,

Καὶ πάλι δυναμώνεται κι' ὀλόχαρη σημαίνει....

Τοῦ κόκου· δὲν ἀκούεται!... Πάψε, καρπάνια, πάψε·

Δὲν εἶν' τῆς Λαύρας ἐκκλησιὰ ἐδῶ, δυστυχισμένη.

Ἀλλάξε, μάνα, τῇ φωνῇ καὶ τὰ παιδιὰ σου κλάψε,

Καὶ μὴ κ' ἐσὺ καταρασθῇς γενιὰ καταραμένη!

Τὸ Γερμανό σου μὴ ζητᾷς στὴν ἐκκλησίᾳ τούτῃ·

Τὸ ῥάσο ἐκεῖνο ἤθελε μέσ' στὸ βωμὸ μπροστί.

Λειοντάρια ἤθελε κ' αἰτοῦς στή φουστανέλλα μέσα,
 Καί νὰ σταυρόνεν' ἡ ματιὰ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ Φλέσσα.
 Ἦθελε νάχη στὸ πλευρὸ τῆς Καλογρηᾶς τῇ γέννα,
 Τὸν Ὀδυσσεά ἀντίκρου του, δεξιὰ του τὸ Μικρούλη·
 Λεύκας κορμιὰ, στήθια πλατυὰ καὶ μάτια στερωμένα,
 Μισολογγίτικη φωτιὰ κι' ἀντάρ' ἀπὸ τὸ Σοῦλι!
 —Μὴ τὰ παιδιὰ σου προσκλήξῃς, πεντάρφανη καμπάνια·
 Τὰ χέρια μας ἐθάψανε κ' ἐκεῖνα καὶ τὴ μάνα....
 Τὰ χρόνι' αὐτὰ τὰ δίσεχτα δὲν εἶναι τὰ δικά σου·
 Τοῦ Κουμουνοδούρου ἡ Ἑλλάς δὲν εἶναι ἡ Ἑλλάς σου!

Γ'

Ἐρμῆ μὲν' ἡ ἐκκλησιὰ, καὶ στήν Ὠραία Πύλη
 Λουλούδια δὲ μοσχοβολοῦν, δὲν καίει τὸ καντήλι.
 Διαβάτεις μόνον ἀπ' ἐκεῖ κάμμιὰ φορὰ περνοῦνε,
 Μὰ δὲν ταιριάζει, ντρέπονται νὰμποῦν νὰ προσκυνήσουν
 Ἐκεῖνην, ποῦ κ' οἱ ἄγγελοι γονατιστοὶ ὕμνοῦνε,
 Καὶ πᾶνε Φράγκας μάχισσας τὸ χέρι νὰ φιλήσουν....
 Δὲν μπάνει ἓνας τὰ νεκρὰ λειοντάρια μας νὰ κλάψῃ,
 Καὶ γιὰ τοῦ Μάρτη τὰ παιδιὰ ἓνα κερί ν' ἀνάψῃ!
 Αὐτὰ τὰ ἔκην' ὁ λαὸς καὶ οἱ χωριάταις πρῶτα·
 Πᾶνε σ' ἐμᾶς ποῦ ἔχομε ὡς τὸ λαϊμὸ τὰ φῶτα;...
 Ἄχ, οἱ πλατύκαρδοι αἱτοὶ ἐγέννησαν τρυγόνια!
 Δὲς τοὺς ἀνθοὺς τῆς Κλείσοβας, τῆς Λαύρας τὰ ἐγγόνια,

Δὲς τὰ βλαστάρια τῆς Γραβιάς, τὴ γέννα τοῦ Σουλίου,
 Τῆς Γράνας τὰ τριαντάφυλλα, τὰ κύματα τῆς Χίου,
 Καὶ πὲς ἂν ἔν' ἀπὸ αὐτὰ ἔγῃ φωτιά στὸ μάτι,
 Κρυφὴ φτεροῦγα στὸ κορμί, καρδιά ζωὴ γεμάτη!
 Ποιὸς ἔχει, Γρίθα, τὸ κορμί, καὶ ποιὸς τὴ λαβεντιά σου;
 Σαχτούρη, ποιὸς τὴ φλόγα σου, Μικαύλη, τὴ ματιά σου;
 Τὴ λύρα ποιὸ τοῦ Σολωμοῦ νὰ πιάτῃ τώρα χέρι,
 Κι' ὅσα ὁ Γέρο-Κοραῆς ἐγνώριζε, ποιὸς ξέρει;...
 Ὡς κ' εἰς τὰ φῶτα, κ' εἰς αὐτὰ μᾶς ἐκλείσαν τὸ δρόμο·
 Στὸν τύπο, στήν πολιτική, στὸν ἀμῶνα ἐπάνω!
 Σὰν τὸ μεγάλο ποιὸς μιλεῖ καὶ τώρα Οἰκονόμο;
 Ποιὸς παίζει καὶ Ἀρδακνιὰ καὶ Δύσι καὶ Σουλτάνο
 Σὰν τὸν Κωλέττη μιὰ φορά; καὶ ποιὸς σὰν καρυσούλι
 Ἐνὸς Λεβίδου σήμερα φτερόνει τὸ κονδύλι;
 Ὅλα μᾶς ἀρνηθήκανε· θρηγεῖ ὠρφανεμμένη
 Καὶ κοκκινίζ' ἡ σάτυρα τοῦ Σούτσου ἡ μυρωμένη!
 Εἶδε κανεῖς βαλκανιδιῶν ἀτέλειωτο λαγκάδι,
 Π' ἀστροπελέκια ἔκαψαν κ' ἐσάρωσαν οἱ χρόνοι;
 Περνᾷς, καὶ μιὰ βαλκανιδιά δὲ βλέπεις γιὰ σημάδι·
 Τὰ δένδρα ἔρριξ' ἡ φωτιά κ' ἡ στάχτη μένει μόνη!

.....

 Ἴσως εἰπῇτε·—Ποιητοῦ ὀνειράτα καὶ πλάνη!

Μὴ θέλῃς νὰ φουχτώσωμε κ' ἐμεῖς τὸ γιγατᾶνι
 Καὶ τὴ λερὴ νὰ ζώσωμε στὴ μέση φουστανέλλα;
 Ἐμεῖς δὲν ἔχομε κορμὶ κοντὸ σὰν τοῦ Τζαβέλλα....

Θέλεις νὰ λημεριάζωμε στοὺς βράχους σὰν καὶ πρῶτα,

Καὶ γιὰ ν' ἀνάψωμε κεριὰ νὰ σδύσωμε τὰ φῶτα ;

Ἀνίσως εἰς τὴν ποίησιν αὐτὰ εὐρίσκουν χάρι,

Ὅλα δικά της· ἀπὸ μᾶς κἀνεῖς δὲν θὰ τὰ πάρῃ!

—Τὰ δῶρα ποῦ χαρίζετε, τὰ ἔχουνε παρμένα

Ἡ ποίησις καὶ ὁ καιρὸς καὶ τρέχουν δρόμο ἓνα.

Ἐγκόλπει μὲς' στὰ στήθια τους, χρυσὸ σταυρὸ τὰ ἔχουν,

Καὶ θὰ μυρόνωνται μ' αὐτὰ ὅσο τὰ χρόνια τρέχουν....

Ἄς ζοῦν στῆς λύρας τῇ χορδῇ, στὸ μητρικὸ τους μνημα·

Ἄς εὕρῃ τ' ἄστρο οὐρανὸ καὶ θάλασσαν τὸ κύμα!

.....

Σπᾶστε τῆς Ὑδρας τὸ κουπί, τοῦ Μάρτη τὸ μηλιόνι·

Τῇ φουστανέλλῃ σχίσετε ὅπου σᾶς χαμηλώνει·

Τοῦ Γερμανοῦ τὸ φλάμπουρο, τῆς Λαύρας τὴν εἰκόνα·

Μὲ τὰ κορμιὰ σας μέινετε, μὲ τὰ κορμιὰ σας μόνα!

Τὸ αἷμά σας, τὸ βάρτισμα, τὸ μύρο ἀρνηθῆτε·

Μὴν ὁμιλῆτ' ἐλληνικά, φραντσέζικα μιλεῖτε,

Γιατ' εἶν' ἡ γλῶσσά σας φτωγὴ, βουνίσια, καὶ δὲν τρέχει

Σὰν τὸ κοντύλι τοῦ Ζολᾶ· πολὺ τσαροῦχι ἔχει....

Τὰ ξένα βγάλτε ἄρματα τ' Ἀνδρούτσου καὶ τοῦ Γιώτα,

Σδύστε τοῦ πάσχῃ τὰ κεριὰ κι' ἀνάψτε τάφου φῶτα!

Τοῦ Μάρτη τὰ τριαντάφυλλα ὁ Μάρτης ἄς τὰ πάρῃ·

Μὲ τ' ἄρματά του θάφτουνε στὴ γῇ τὸ παλληκάρι!

.....

.....

Δ'

Κανόνια πέφτουνε· ἄργά, ἄργά καὶ μετρημένα·

Θαρρεῖς δὲν εἶναι γιὰ γιορτὴ καὶ πέφτουν πικραμένα
Σὰ σὲ μεγάλο λείψανο.... Μὰ τώρα δὲ γνωρίζουν

Γιὰ ποιὰ τὸ σήμαντρο λαλεῖ καὶ ποιὰ πανηγυρίζουν

Ἡμέρα τὰ κανόνια,

Καὶ γιὰ νὰ μάθουν τρέχουνε τῆς Λαύρας τὰ ἐγγόνια!
Τύχη καλῇ κ' ἔνα μικρὸ περνοῦσε γρασιδάκι

Ἀπ' τὴν πλατεία πέρα,

Κ' εἶπε στοῦ Διάκου τὰ παιδιὰ καὶ τοῦ Καραϊσκάκη·

« Εἶναι τῆς Λαύρας ἡ γιορτὴ· ἐξηρημέν' ἡμέρα!... »

Ε'

Εἰς ταῖς πλατείαις μουσικὴ τοῦ Βέρδη παιανίζει,

Καὶ τὴ γενιὰ ποῦ ἔψαλλε « ὡς πότε παλληχάκια, »

Τοῦ Ῥιγολέτου ὁ σεμνὸς σκοπὸς πάνηγυρίζει....

Τὶ θούριος κατὰλληλος γιὰ τὰ νεκρὰ λειοντάρια!

Κόσμος συνάζεται πολὺς, γεμίζει τὴν πλατεία,

Ὅμως κἀνεῖς γιὰ τὴ γιορτὴ δὲν ἤλθε τὴν ἀγία.

Ἀνοησίαις!... πέρασαν οἱ σκουριασμένοι χρόνοι·

Τώρα τὸ φίλημ' ἀντηχεῖ, δὲν ἀντηχεῖ μελιδόνι....

Ἦλθαν ν' ἀκούσουν μουσική καὶ νὰ κατηγορήσουν
 Ἐκείνους ὅπου χαιρετοῦν τὰς ἑμμορφαίς νὰ ἰδοῦνε,
 Ν' ἀλλάξουν φλογεραῖς ματιαῖς, σὲ λίγο νὰ δειπνήσουν,
 Καὶ ὕστερα στὸ θέατρο ξυπνὰ νὰ κοιμηθοῦνε....
 Μήπως γι' αὐτὸ χρόνους ἑπτὰ καὶ νύχταις καὶ ἡμέραις
 Δὲν ἔχουναι τὸ αἷμά τους τῆς Λαύρας οἱ πατέρες; —
 Ὅμως γιατί σὲ μιὰ μεριὰ ματιαῖς πολλαῖς τυροῦνε;
 Τί βλέπουν τόσο εὐθυμοὶ καὶ ποῖον περιγελοῦνε;
 Σὰ φάντασμα γέρος αὐτός, ἄλλων καιρῶν λειοντάρι,
 Διαθαίνει· ἔχει τὸ κορμὶ λαθωματιαῖς γεμάτο·
 Τοῦ Καραϊσκού ψυχογυῖος, τοῦ Μάρτη ἀπομεινάρι....
 Φωλιαῖς φωτιῶν τὰ μάτια του, στὰ φρύδια του ἀπὸ κάτω
 Ἀκόμη σπινθηρίζουνε.... ἄσπρα μαλλιά σκεπάζουν
 Τὰ σιδερένια στήθια του καὶ τὴν πλατειὰ καρδιά του·
 Ὡτὰν τὴν αἶτη μοιάζουν,
 Ποῦ ἔχει χιόνι στὴν κορφή καὶ φλόγαις ἀπὸ κάτω!
 Ἀπὸ τὸν ὄρθρο π' ἀκουσε καμπάνα νὰ σημαίνει,
 Στολίσθηκε σὰ νειόφυη νὰ πάη στὴ γιορτὴ του,
 Καὶ φουστανέλλα ἔβαλε κοντὴ καὶ χιονισμένη,
 Τῆς κλεφτουριᾶς τὰ χαίμαλιά, τὸ δαμασκί σπαθί του
 Καὶ τοῦ Ἀγῶνος τὸ Σταυρό, τῆς Λαύρας τοῦ τ' ἀστέρ
 Ποῦ δὲν τὸν δίνει βασιλιάς κ' ἐχθροῦ τὸν δίνει χέρι!
 Στὴν ἐκκλησίᾳ ἔτρεξε νὰ κἀνῃ τὸ σταυρό του,
 Νὰ ἰδῇ λουλούδια καὶ ἀνθοὺς μπροστὰ εἰς τὴν Παρθένον
 Καὶ μὲ κἀνένα νὰ τὰ εἰπῇ ἀκόμη σύντροφό του....
 Μὰ βουρκωμένος ἔφυγε, δὲν ἤρ' ἐκεῖ κἀνένα!

Κι' ὅταν κανόνι' ἀκούσθησαν καὶ μπαρουτιοῦ εὐωδία,
 Πῆρε τὸ δρόμ' ὁ γέροντας κ' ἐφάν' εἰς τὴν πλατεία.
 —Αὐτὸν τόσαις περίεργαῖς ματιαῖς παρατηροῦνε·
 Αὐτὸν κυττάζουν εὐθυμοί, αὐτὸν περιγελοῦνε!
 Τοῦ γέρου τὸ ἀνάδλεμμα φλογίζεται, καὶ στέκει
 Σὰν ὅταν ἐξεσπάθονε ἡ φούχτονε τουφέκι....
 Δύω-τρεῖς φοραῖς πικρογελαῖ· ἡ κεφαλὴ του γέρνει,
 Καὶ πικραμένος καὶ χλωμὸς τὸ δρόμο πάλι παίρνει!

 Τὴν εἶδα, —δὲν τὴν ἄκουσα—τὴν εἶδα τὴν κατάρρα,
 Ὅπου στὸ στέμα τὸ χλωμὸ ἀμίλητη ἐφάνη,
 Κι' ἄκουσα μέσα στὴ βοή καὶ μέσα στὴν ἀντάρα·
 « Τοῦ Καρχίσκου τὸν αἰτὸ περιγελοῦν οἱ νάνοι! »
 Κάνεις μὴ κρᾶζ' ὑπερβολὴ αὐτὸ ποῦ ψάλλω τώρα·
 Τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ἐδῶ, σ' αὐτὴ τὴ χώρα!

ΣΤ'

Ξαπλώθ' ἡ νύχτα, σκέπασε σκοτάδι τὴν Ἀθήνα·
 Μὰ ἔχι, ἔχι· καντηλιῶν ἐδῶ κ' ἐκεῖ μιὰ ἀκτίνα
 Ὅλιγο φῶς ἀφίνει,
 Καὶ πότε φέγγει μιὰ στιγμὴ καὶ πότε πάλι σβύνει!
 Σὲ λίγα μόνο φαίνεται δημόσια γραφεῖα
 Ἡ μετρημένη καὶ στωχὴ αὐτὴ φωτοχυσία.

Τὸ πρόγραμμα τῆς τελετῆς τὸ γράφει· τί νὰ γένη....

Μᾶς ἐξοδεύουν κἄποτε τοῦ Μάρτ' οἱ πεθαμμένοι.

Ὡσὰν νὰ βλέπουν, θέλουν φῶς στοῦ τάφου τὸ σκοτάδι,

Καὶ τόσο χάνεται καρὶ, καὶ τόσο καίει λάδι!

Αἰ, ἂν κἀνένας πρίγκηπας, κι' Ἀδυσσινὸς ἀκόμη,

Εἰς τὴν Ἀθήνα ἤρχονταν, θὰ γιώρταζ' ἡ Ἀθήνα·

Θ' ἀστράφταν ἡ πλατείας μας, θὰ ἔλαμπαν οἱ δρόμοι,

Καὶ θὰ πατοῦσε σὲ μυρτιάς τὸ πόδι του καὶ κρίνα!

Ἀχάριστα καλλίτερα παιδιὰ νὰ μᾶς καλοῦνε,

Παρ' ἀφιλόξενο λαὸ οἱ ξένοι νὰ μᾶς ποῦνε!

.....

.....

!

Z'

ὦ, σβῦστε τὴ φιλόργυρη αὐτὴ φωτοχυσία,

Καὶ τὴ βρισιὰ μὴ σμίγετε μὲ τὴν ἀχαριστία!

Σπᾶστε αὐτὰ τὰ δύστυχα καντήλια· εἶναι κρῖμα

Τὸ λάδι σας νὰ καίγετε γιὰ πεθαμμένων μνήμα....

Γιὰ τὰ δικὰ σας μνήματα τὰ σκοτεινὰ καὶ κρύα

Τέτοια καντήλια μοιάζουνε καὶ τέτοια φωταψία!

Δὲν θέλουν τῶν πατέρων μας οἱ τάφοι ἐλεημοσύνη·

Ἔχουνε φῶς αἰώνιο στὴν πέτρα τους ἐκεῖνοι.

Ἔχουν καντήλι' ἀθάνατα τὴ φωτεινὴ τους σκόνη,

Τὸ Μισολόγγι, τὴ Γραβιά, τὴ Χίο, τὴ Μεθώνη,

Καὶ λάμπει ἀπὸ πάνω τους ἀκείμητη λαμπάδα,
 Ἡ ἱστορία κι' ὁ καιρὸς μάζη μὲ τὴν Ἑλλάδα....
 Ἀρῆστε τὴ φιλόργουρη αὐτὴ φωτοχυσία,
 Καὶ τὴ βρισιὰ μὴ σμύγετε μὲ τὴν ἀχαριστία!

II'

Στὰ Σολωνεῖα κάθονται νέοι πολλοί· μιλοῦνε....
 —Γιὰ τὴν πατρίδα; — Ὅχι, δά! αὐτοὶ καταφρονοῦνε
 Τέτοιαις στεναίς ιδέαις.
 Συρμὰς δὲν εἶναι ἡ πατρίς· μιλοῦν γιὰ ταῖς ὥραις.
 Κοσμοπολεῖται ἄνθρωποι σ' αὐτὰ δὲν χάνουν ὥρα·
 Ὅπου ὑπάρχει φίλημα εἶναι δική τους γῶρα....
 Ἀπὸ μακρὰ μωρίζουνε Λονδῖνο καὶ Παρίσι·
 Ποιὸς Ἑλλήνας νὰ τοὺς εἰπῇ τολμᾷ; ...Θὰ τοὺς ὑδρίσῃ!
 — Ἀχ, λέγει ἓνας· πληκτικὴ θὰ ᾔναι ἡ βραδυὰ μας·
 Ἀπόψε εἶναι καὶ τὰ δυὸ κλεισμένα θέατρά μας.
 Στὰ Σολωνεῖα πάντοτε.... Ἄν κλείσουνε κ' ἐκεῖνα; ...
 Ἐν' ἀνυπόφορο νὰ ζῇ κανεὶς μέσ' στὴν Ἀθήνα!
 Πτωχὸ Παρίσι!... καὶ πικρὰ ὁ δυστυχὴς στενάζει. —
 Ἄλλ' ἓνας ἄλλος ἀπαντᾷ· — Νομίζω πῶς γιορτάζει
 Ὁ Σύλλογος τοῦ Παργασσοῦ μιὰ ἐθνικὴ ἡμέρα·
 Τὴν πληξί· ὅς ἀλλάξωμε' πηγαίνωμ' ἐκεῖ πέρα....
 — ὦ, δὲ βραδέσαι! ἀγαπᾷς νὰ τρέχῃς στοὺς συλλόγους;
 Ὅ,τι ἀκούς ἐδῶ κ' ἐκεῖ θ' ἀκούσῃς· λόγους, λόγους!

— Ποιὸς θὰ μιλήσῃ; — Κάποιος, θαρρῶ, Βαλαωρίτης.

— Δὲν τὸν γνωρίζω· ζῇ αὐτὸς ἢ εἶναι μακαρίτης;

— Ἀφοῦ σὲ λέγω τῇ βραδυᾷ πῶς τούτῃ θὰ μιλήσῃ....

Τοῦ γάκου, βλέπω, φίλε μου, ἐπῆγες στὸ Παρίσι!

— Καθόλου, μὴ βιάζεσαι· τῶν ποιητῶν ἡ γλῶσσα,

Ἀνάθεμά την, φλυαρεῖ κι' ἀπὸ τὸν τάφο τόσα....

Ἔνας ποῦ ἔμενε βουδὸς ἐπῆρε κατὰ τύχῃ

Τοῦ Παρνασσοῦ τὸ πρόγραμμα· διαβάζει, ξεροδήχει

Καὶ λέγει· — Πόση πάλι

Θᾶχῃ χερὰ καὶ Ὀλυμπος καὶ Κίσσαβος μεγάλη!

Θὰ τοὺς φορτώσῃ ὁ ποιητὴς μὲ Λαύρας καὶ μηλιόνια,

Μὲ κλέφτικας κι' ἀστραπόβροντα.... Ἄς πᾶν κατὰ διαβόλου

Σιχαίνομαι τοὺς ποιητάς, σιχαίνομαι τ' ἀηθόνια! —

Ὁ δυστυχὴς· ἦτον κουφός! δὲν ἄκουε καθόλου....

— Ἀλλὰ τί θέλουν, τί ζητοῦν, δυὼ τρεῖς ἐκεῖ φωνάζουν,

Αὐτοὶ ποῦ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ἄνθρωποι δὲ μοιάζουν;

— Τί θέλουν;... τῇ μονότονῃ τῆς Λαύρας των καρπάνᾳ,

Καὶ τίποτε γιὰ τὸ Ζολᾶ καὶ τὴν ἀγνή μου Νάνα!

Θ'

Σπᾶστε τῇ λύρᾳ, ποιηταί· ναί, σπάσετε τῇ λύρᾳ,

Ποῦ τέτοια χρόνια ἐπίβουλα σᾶς χάρισε ἡ μοῖρα!

Καὶ ὅταν ἐνθουσιασμοῦ κυματισμὸς σᾶς παίρνῃ,

Ὅταν ἀκοῦτε θάλασσα κι' ὁ νοῦς ἀγγελοφέρνῃ,

Μὴ τραγουδᾶτε· σπάσσετε καὶ λύρα καὶ δοξάρι,
 Καὶ σὰν κατάρας ρίξτε τὰ εἰς τὸ λαὸ λιθάρι!
 Κι' ὅταν ὁ ἴδιος Θεὸς μέσ' στήν καρδιά σας μπαίνει,
 Κ' ἡ ἔμπνευσις τὰ στήθη σας ἀνάσθη καὶ θερμαίνει,
 Μὴ τὸν ἀκοῦτε τὸ Θεό· σφαλήσετε τὰ χεῖλη,
 Τῇ φλόγα καταπίνετε καὶ σπᾶστε τὸ κονδύλι!
 Τ' ἀηδόνι θέλει ἀνοιξί, λαὸ ἡ λύρα θέλει,
 Κι' ὁ ἥλιος τὰ μεσάνυχτα ποτὲ τοῦ φῶς δὲ στέλλει....
 Εἶναι καιροὶ ποῦ ντρέπεται κανεὶς νὰ τραγουδήσῃ,
 Ντρέπεται λύρα νὰ κρατῇ καὶ φῶς ψυχῆς ν' ἀρήσῃ!
 Ντρέπεται τὸν πατέρα τοῦ νὰ σεβασθῇ ἀκόμα,
 Νὰ προσκυνήσῃ τὸ Θεό, τῇ μάνα νὰ φιλήσῃ,
 Νὰ ψάλλῃ τῆς πατρίδος τοῦ τ' ἀγαπημένο χῶμα,
 Κ' εἰς μνήματα ἡρώϊκὰ λουλούδια νὰ σκορπίσῃ.—
 "Ὅταν πεθαιν' ἡ ἀρετὴ κ' ἡ Μοῦσα κλεῖ τὰ μάτια·
 Σπᾶστε τῇ λύρα ποιηταὶ καὶ ρίχτε τὰ κομμάτια!

I

....Θάψτω κ' ἐγὼ τῇ λύρα μου στὸ κοιμητήρι μέσα,
 Ὅπου κοιμούνται οἱ αἰτοὶ τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Φλέσσα!
 Ἄς κοιμηθῇ στὸ πλάγι τους καὶ νύχτα καὶ ἡμέρα,
 Καθὼς κοιμᾶται σ' ἀγκαλιὰ ἡ κόρη τοῦ πατέρα.
 Εἶναι ἀπὸ τὰ κόκκαλα ἐκείνων γεννημένη·
 Μ' ἐκείνους πάντα ἔζησε, μ' ἐκείνους καὶ πεθαίνει....

Κ' ἔχετε γειά· τὸ ὕστερο τραγοῦδί μου σὰς ψάλλω·

Δὲν ἔχω πλέον ἄλλο!

Θαρρῶ πῶς εἶναι τάφος μου αὐτὸ ἐδῶ τὸ βῆμα,

Πῶς φίλους ἀποχαιρετῶ πρὶν κοιμηθῶ στὸ μνημα....

Καὶ φεύγω.... σὰν τὰ κύματα π' ἀφίνουν τ' ἀκρογιαλί,

Κ' εἰς ξένα κι' ἄγρια νερὰ τὰ σέρνει ἀνεμοζάλη!

ΙΤΕΑΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΗΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΘΩΝΑ Α΄

Ἄν πάντες ἐσιώπησαν οἱ ἄνδρες σου φίλοι,
Οὕς ἀπὸ σκότος ἔφερες βαθὺ εἰς τὴν ἡμέραν·
Ἐὰν δὲν ἤνοιξε κἀνείς καὶ διὰ σὲ τὰ χεῖλη,
Κ' εἰς λήθην σ' ἐγκατέλειψαν θανάτου βαρυτέραν,
Ἐγώ, ὁ πρὶν πολέμιος, ἐν δάκρυον θὰ χύσω.
Δὲν λησμονῶ, καθὼς αὐτοί, πῶς βασιλεὺς μου ἦτο!

Οἱ δυστυχεῖς!... Ἐξέπνευσεν ὁ ἄλλοτε θεὸς των,
Ὁ βασιλεὺς, ὁ φίλος των, ἐξέριστος καὶ μόνος,
Καὶ δὲν ὑγράνθη—Ὑψιστε Θεέ!—ὁ ὀρθαλμὸς των,
Κ' εἷς δὲν ἤκούσθη δι' αὐτὸν εὐγνωμοσύνης στόνος!
« Ὁ βασιλεὺς ἀπέθανεν, ὁ βασιλεὺς πλὴν ζήτω! »
Ἴδού ὁ ἐπιτάφιος τῶν φίλων του τίς ἦτο....

Συγγνώμην, φίλοι μου νεκροὶ τῆς Κύθου, τῆς Ναυπλίας,

Ἐάν ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ πικρὰν ᾠδὴν τονίσω·

Ἦξεύρω ποίας εἶχατε ἀγγελικὰς καρδίας....

Σεῖς, ἄκλαυστον δὲν θέλετε τὸν Ὅθωνα ν' ἀφήσω!

Ἄ, ὄχι, ὄχι· δι' αὐτὸν τὰς χεῖράς σας κινεῖτε,

Καὶ τὰς πληγὰς σας κρύπτοντες, νὰ ψάλλω μὲ καλεῖτε...

ὦ, ναί· μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ ἢ ἔχθρα καὶ τὰ μίση·

Τὸν τάφον δὲν ὑπερπηδᾷ παθῶν γητίνων κῆμα.

Ὁ ψάλλτης θρόνους δύναται· Καيسάρων νὰ κτυπήσῃ,

Πλὴν εὐλαβεῖται τοὺς νεκρούς, πλὴν συμπονεῖ τὸ μνημαῖον...

Φεῦ, εἶναι τόσον ἱερὸν τὸ ἄφωνον μνημεῖον,

Καὶ ἔτι ἱερώτερον τὸ πίπτον μεγαλεῖον!

Ἄ, ὄχι· δὲν παλινωδῶ, εἴμ' ἄνθρωπος καὶ κλαίω!

Ὅλους τοὺς κλαίω, καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἀκόμα..

Μὲ πᾶν ὅ,τι ὑπέφερε τὴν μοῖράν μου συνδέω,

Καὶ εἶναι ὄμμα προσφιλὲς τὸ θαυρυσμένον ὄμμα!

Μισῶ, μισῶ τὰ στέμματα τὰ γαύρως ὑψωμένα,

Ἄλλ' ἀγαπῶ πλειότερον πολὺ τὰ συντριμμένα....

"Αν κατ' Ἐκείνου ἄλλοτε παράφορος ἀφέθην,
 Φερόμενος ὑπὸ πνοῇν ὀρμητικῶν λαιλάπων·
 "Αν τὸν ἐτόξευσα κ' ἐγὼ εἰς τῶν παθῶν τὴν μέθην,
 Τὸν ἡγεμόνα πολεμῶν τὸν "Οθωνα ἡγάπων!
 Καὶ ὅταν, ὅταν ἔδωκε τῆς εἰμαρμένης δίκην,
 Ἐστέφθην μὲ κυπάρισσον εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην.—

Ὁ ἀτυχής!... Κανὼς αὐτὸς ποτέ, ποτέ δὲν ἦτο·
 Ἦτο παράδοξος ψυχὴ, ἀλλ' ἐκλεκτὴ καρδία.
 Ἐπλάσθη διὰ τὸ καλὸν κ' εἰς ἄλλα ἐκινεῖτο·
 Τὸν ἔρριψεν ἡ πεισμονή, ἀλλ' ὅχ' ἡ δυστροπία.
 Δὲν μᾶς ἐμίσει, καὶ τὴν γῆν τοῦ ὕψους του ἐπόνει. ●
 — Κατηραμέν' οἱ φίλοι του κ' ἡ πεισμονὴ του μόνη!

Ἡμεῖς δὲν τὸν ἐρρίψαμεν τοῦ θρόνου του ἐκεῖνον·
 Τὸν ἔρριψε τῶν φίλων του τὸ ψεῦδος κ' ἡ κακία.
 Ἐκεῖνοι ἐφαρμάκωσαν τὸ πρὶν εὐῶδες κρίνον,
 Καὶ μαχαμένον, λαίλαπος τὸ ἔσυρε μανία....
 Ἡ μνήμη ἐπονείδιστος τῶν φίλων του νὰ μείνῃ!
 Δὲν τὸν ἐρρίψαμεν ἡμεῖς, τὸν ἔρριψαν ἐκεῖνοι.

Ἡμεῖς τὸν ἡγαπήσαμεν, τὸν εἵχομεν κυκλώσει
 Ὡς τέκνα του, ὡς ἐθνικῆς ὑπάρξεως ἀστέρα!
 Φεῦ! εἰς τοὺς ὄφεις διατί ἀκρόασιν νὰ δώσῃ;
 Δὲν ἤθελε νὰ τὸν καλοῦν οἱ Ἕλληνες πατέρα;...
 Ὡ, πῶς μᾶς παρεγνώρισεν ὦ, πόσον μετεδλήθη!
 Καὶ ὅμως ἔφερε πατρὸς καρδίαν εἰς τὰ στήθη. —

Πολλάκις, ὁ ἀπόμυχος λιμώττων τοῦ ἀγῶνος,
 Ἐπέτα εἰς τ' ἀνάκτορα, τοὺς ὑπουργοὺς ἀφίνων,
 Κ' ἐκ τοῦ καλοῦ ἡμείβετο ἐκείνου Ἡγεμόνος.
 Εἰς τὴν αὐλὴν του ἔδλεπες τοὺς πρώτους τῶν Ἑλλήνων,
 Τὸν Γρίβαν καὶ τὸν Νοταρᾶν, Μικρούλην καὶ Γενναῖον,
 Καὶ ὄχι, ὄχι συρφετὸν ἀγνώριστον, τυχαῖον!...

Ἐκεῖνος τὴν Ἑλλάδα μας ἐπρόφθασεν ὠραῖαν,
 — Μόλις ἐξῆλθε τοῦ λαμπροῦ ἑπταετοῦς ἀγῶνος —
 Φοροῦσαν τῶν Θερμοπυλῶν τὴν περικεφαλαίαν,
 Καὶ λόγχην εἰς τὰς χεῖράς της κρατοῦσαν Ἀμαζόνας!
 Τὴν εἶδεν ὅλην λάμπουσαν καὶ χειροκροτουμένην,
 Καὶ μὲ ἀγκάλην εἰς αὐτὴν ἐρρίσθη ἀνοιγμένην....

ὦ Χρόνε, μοχθηρὲ θεέ! τὸ πᾶν μεταμορφόνεις·

Οὐδὲν λυπεῖσαι, καὶ οὐδὲν σέ εἶπε ποτὲ «στάσου!»

Βαίνεις, καὶ ὅλα γίνονται πρὸ τῶν ποδῶν σου κόνις.

Ποτὲ δὲν ἐφοβήθην τί παρὰ τὸ βᾶδισμά σου!

Ἐμπρός, αἰείποτε ἔμπρός· ἀμείλικτος κινεῖσαι,

Καὶ προχωρεῖς.... ὦ, βᾶδιζε κ' ἐπάρκτος γὰ ἦται!

Εἰπέ, εἰπέ τί ἔγεινε, τί ἔγεινεν, ὦ γέρον,

Ἐκεῖνος, ὃν μᾶς ἔφερες ὥραϊον νεανίαν,

Ἀγνὸν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ ὃν ἠσπᾶσθη χεῖρον

Τὸ Ἔθνος;... Φεῦ, τὸν ἔπεμψες μακρὰν εἰς ἐξορίαν,

Ἀμαρτωλόν, μεσήλικα, μὲ δάκρυ μετανοίας,

Ἐκπνέοντα πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ τῆς νοσταλγίας!

Τί ἄρα, τί ἐσκέπτετο ἐξόριστος; ὁποῖας

Κολάσεις θὰ ὑπέφερε σιγῶν;... Θὰ ἐνθυμεῖτο

Τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἔφηβος ἱππεὺς πρὸ τῆς Ναυπλίας

Ἀπὸ ἐν ἔθνος εὐγενὲς θερμῶς ἐπευσημεῖτο·

Τὴν τότε μέθην, τὰς λαμπρὰς ἐλπίδας, καὶ ἀκόμα

Πῶς ἐπανεῖδεν ὕστερον τὸ πάτριόν του δῶμα!...

— Εὐλογημέν' ἡ μνήμη σου· ἀμέριμνος κοιμήσου!
 Σὲ ἀμνηστεύει, ὦ νεκρέ, τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων.
 Δὲν ἔπταισ' ἡ καρδία σου, ἂν ἔσφαλ' ἡ ζωὴ σου·
 Ὑπῆρξες μόνον ἀτυχῆς κ' εἰς ἐποχὰς κινδύνων.
 Εἰρήν' εἰς τοῦ μνημείου σου, Μονάρχα, τὴν σκοτίαν!
 Καρδίαν εἶχες Ἑλληνας, ἂν ὄχι καὶ πορείαν....

Ναί, ἦτον Ἑλληὺ βασιλεὺς κ' ἱππότου εἶχεν αἶμα.
 Τὸν ἐνθυμεῖσθε, Ἑλληνας, τὸν ἐνθυμεῖσθε ἔτι,
 Μὲ τοῦ ἀγῶνος τὴν στολὴν καὶ μὲ τὸ σῶφρον βλέμμα;...
 Οἴμοι· τί κάμνουν οἱ κχιροί, τί φέρουσι τὰ ἔτη!
 Τὸν ἐνθυμεῖσθε μὲ λευκὴν χωροῦντα φουστανέλλαν
 Ὅμοῦ μὲ τὸν Νικηταρᾶν, ὁμοῦ μὲ τὸν Τζαδέλλαν;—

Μὲ εἶπον ὅτι μὲ αὐτὴν ἐτέθ' ὑπὸ τὸ μνημα·
 Τὴν ἤθελε καὶ σάβανον τὴν παλαιάν του φίλιν....
 Ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς τὸ ὕστατόν του ῥῆμα,
 Καὶ ὅτ' ὑψώθ' εἰς τ' οὐρανοῦ τὴν χρυσωμένην πύλιν
 Τὸ ὄνομά της εὐλογῶν καὶ στρέφων πρὸς ἐκείνην
 Μὲ θολωμένον ὀφθαλμόν, μ' ἀνέκφραστον ὁδύνην!

Κοιμοῦ, ψυχὴ περίλυπος! κ' εἰς τὸ ψυχρὸν σου δῶμα

Συγχώρει, ὡς σὲ συγχωρεῖ, τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων.

ὦ, εἶναι πλεόν ἐλαφρὸν τοῦ στέμματος, τὸ χῶμα,

Καὶ ὑπ' αὐτὸ τὴν κεφαλὴν τὴν κουρασμένην κλίνειν....

Κοιμοῦ, Μονάρχα δυστυχῇ· Μονάρχα μου, κοιμήσου·

Εἶχε καίρὸν νὰ κοιμηθῇ ἡ ἄγρυπνος ψυχὴ σου!

ὦ! ἄνθη, ἄνθη εὖσυχμα τοῦ Ὑμηττοῦ του δότε,

Τοῦ ἔρους του τοῦ προσφιλοῦς, τὴν μνήμην του νὰ ῥάνω·

Ὀλίγον χῶμα δότε με τῆς γῆς μας, πατριῶται,

Νὰ ῥίψω εἰς τὸ σκυθρωπὸν μνημεῖόν του ἐπάνω!

Τὸ χῶμα τῆς πατρίδος του ὡς ξένον τὸν βαρύνει,

Καὶ χῶμα θέλει ἄττικὸν ἢ ζοφερά του κλίνει. —

Ναί! φέρετε τὸ λείψανον τὸ παρκαπονεμένον

Εἰς τὴν ὠραίαν Ἀττικὴν, δι' ἣν ἐπόνει τόσον·

Μνημεῖον σκάψεν' εὐσεβὲς εἰς χῶρον ἀνθισπόμενον,

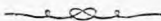
Τοῦ κυανοῦ μας οὐρανοῦ νὰ δέχεται τὴν δρόσον!

Τρεῖς πήχεις δότε κ' εἰς αὐτὸν εἰς τὰ βετίλειά του,

Νὰ μὴ πλανᾷτ' ἐξόριστος ἀκόμη κ' ἡ σκιά του....

Ύψωσάτε τον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μαυσωλεῖον
Ἐν μέσῳ τοῦ Νικηταρχῆ, τοῦ Γρίθα, τοῦ Γκρηζιώτη·
Πλησίον τοῦ Πετρόμπεη, τοῦ Βότσαρη πλησίον,
Ὁ βασιλεὺς μὲ τὸν νεκρὸν στρατὸν του νὰ ὑπνώττη.
Καὶ θέσατέ τον μεταξὺ τῶν πρώτων τοῦ ἀγῶνος·
Αὐτὸς ἄς μὴ τοῦ ἀρπαγῆ τοῦλάχιστον ὁ θρόνος!...

1868

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΟΙΔΙΜΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ

ΒΙΚΤΟΡΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἀπαγγελλέν ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ Πειραιῶς ἐντολῇ τοῦ

ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Α'

Συννεφωμένος, ἀπελπισ, ἀνέρχου· τὸ βῆμα·

Ὁχρὸς, καθὼς αἱ ἀμυδραὶ ἀκτῖνες τῆς πλειάδος,

Ἀπὸ φιλτάτης ἔρχου· μητρὸς θανούσης μνημα,

Ἀπὸ μνημεῖον ἄγιον καὶ μέγα — τῆς Ἑλλάδος!

Συγγνώμην, ἂν μὲ δάκρυα πληροῦντ' οἱ ὀφθαλμοί μου,

Δύω μνημόσυνα θρηνεῖ συγχρόνως ἡ ψυχὴ μου.

Τὸ ἐν μητρὸς, καὶ τί μητρὸς — τοῦ Βίκτορος τὸ ἄλλο·

Μονάρχου ἀδελφοῦ λαοῦ εἰς αἶμα καὶ εἰς κλέος.

Πορφύρας δύω ἀδελφὰς εἰς ἓνα τάφον ψάλλω,

Καὶ χλαίω τὴν Βασίλισσαν μετὰ τοῦ Βασιλέως....

ὦ, ἃς ὑπνώττωσιν ὁμοῦ ὥς συγγενεῖς ἡρέμα

Τὸ στέμμα τὸ ἀκάνθινον καὶ τῶν ἀνθῶν τὸ στέμμα!

Συγγνώμην, Μητέρα μου πτωχή, πατρίς μου τεθνηκυῖα,
 Ἄν τὸν βωμὸν τοῦ τάφου σου ἐπὶ στιγμὴν ἤρνηθην.
 Τὸ μέγα πένθος πολιερεῖ μὲ πένθος ἢ καρδιά....
 Φεῦ, ἄλλον κλαίων παρὰ Σέ, ἐπιζητῶ τὴν λήθην!
 Τὴν λήθην! Ὁ αὐθάδης ποῦ ὑπάρχει μῦθος οὗτος,
 Αὐτὸ τὸ ψεῦδος καὶ αὐτὸς ὁ πειναλέος πλοῦτος;

B'

Τὸ ἄλγος μὲ καθήλωσεν εἰς τῆς Μητρὸς τὸ μνημα.
 Καὶ ὅτε, ὅτε προσπαθῶ στιγμὴν νὰ λησμονήσω,
 Τὰ πάντα τότε τῆς νεκρᾶς λαμβάνουσι τὸ σχῆμα....
 Δὲν θέλω, οὔτε δύναιμι τὸ χῶμά της ν' ἀφήσω!
 Ἀλλοίμονον, δὲν παραιτῶ τὸ ἅγιόν μου κτῆμα.
 Δὲν φεύγει τις τὴν στέγην του καὶ ὅταν ᾔναι μνημα.

Ἐκεῖ ὅπου ἀνέπνευσα, ἐκεῖ νὰ τελευτήσω.

Πλησίον τῆς πατρίδος μου θαλπόμενος νὰ κεῖμαι,
 Ὡς χλόη εἰς τὸ χῶμά της μικρὰ νὰ πρασινίσω,
 Κ' ἐν τοῦ ἐπιταφίου της νεκράνθεμον νὰ ᾔμαι!
 Εἰς τοῦ Ἰωσαφάτ κ' ἐγὼ νὰ πέσω τὴν κοιλάδα,
 Προσμένων τὴν ἀνάστασιν, πλὴν φεῦ! χωρὶς Ἑλλάδα....

Συγγνώμην, παραφέρομαι· συγγνώμην, κλαίω πάλιν.

Τὸ αἷμα τῆς καρδίας μου εἰς δάκρυον ἄς ρεύσῃ·

* Ἀς φύγῃ τέλος ἡ ψυχὴ ὡς φλὸξ ἀπὸ αἰθάλην,

Καὶ αὖραν ἄλλην— ὅχι γῆς— ἄλλου ἄς ἀναπνεύσῃ.

Νὰ εὕρω τὴν Ἑλλάδα μου, ἢ κάτω ἢ ἐπάνω,

Κ' εἰς τῆς ἀγίας μου μητρὸς τοὺς κόλπους ν' ἀποθάνω!

Φεῦ· καὶ τίς Ἑλλήνι σήμερον ἀνέχεται νὰ ζήσῃ;

Τίς θέλει πλέον, τίς στιγμὴν νὰ πνεύσῃ μίαν μόνον;

Ποῦς βάναστος, βουλγαρικός, νὰ τὸν καταπατήσῃ,

Καὶ τρώγλιν ἄρκτων νὰ ἰδῇ τὴν ἔδραν τῶν Πλατῶνων;

* Ἄν ἦναι τίς, νὰ τὸν ἰδῶ ἐδῶ καὶ νὰ μὲ ἰδῇ·

* Ἄν ἦναι τίς, τὸν ὕβρισα ἐσχάτην ὕβριν ἤδη. —

Γ'

Ψυχὴ τοῦ Βίκτορος, ψυχὴ ἀπέραντος, ἀγία·

Σὺ δὲν μ' ἐλέγγχεις, ἐννοεῖς τὸν μύχιόν μας στόνον.

* Ἡσθάνθη κ' ἡ γενναία σου ἓνα καιρὸν καρδία

Αὐτόν, αὐτὸν τὸν ἴδιον καρδιοφθόρον πόνον....

Δὲν σὲ ταράττω, ἱερὲ νεκρέ, δὲν σὲ ταράττω,

* Ἄν κλαίω τὴν πατρίδα μου τοῦ μνήματός σου κάτω!

Οἷμοι· αὐτὰ τὰ δάκρυα τὰ ἔχυσες ἐπίσης!

Μ' αὐτὰ πολλάκις, ἀπελπισ, ὠχρὸς ἀπεκοιμᾶσο,
Μὲ ἤμισυ διάδημα, σκηπτοῦχος μὲ ἀλύσεις....

Πολλάκις, κλαίων ὡς ἡμεῖς, τὴν νύκτα ἐπλανᾶσο,
Καὶ τότε, λέγουν, ἤκουεν ἡ πέριξ ἐρημία,
Νὰ ψιθυρίζης· «εἷς Θεὸς καὶ μία Ἰταλία»!

ὦ, δὲν ἤξεύρω διατί τὴν ὥραν ταύτην, μόνον

Ποθῶ πρὸ τοῦ φερέτρου σου νὰ κλαύσω τὴν πατρίδα·
Πῶς, βλέπων τὴν εἰκόνα σου ὑπὸ σκιὰν δαφνίωνων,
Λαμβάνω ἄκων μυστικὴν, ἀόριστον ἐλπίδα!
Νομίζω ὅτι σ' ἔχουσι καὶ οἱ Ἕλληνες πατέρες,
Καὶ ἀπὸ ξένον καὶ νεκρὸν ζητῶ νεκρὰν μητέρα!

Σὺ ξένος, Βίκτωρ, δι' ἡμᾶς! Σὺ ξένος!... Τῆς Ἑλλάδος

Περίλημμένη ἀδελφὴ δὲν εἶν' ἡ Ἰταλία;
Ἄ, μία ρίζα εἴμεθα, ἓν ἄνθος καὶ εἷς κλάδος,
Κ' ἡ δόξα ἦτον μήτηρ μας κοινὴ καὶ ἡ δυστυχία....
Ἔχομεν τόσα δάκρυα καὶ αἶμα ἠγωμένα·
Οὐχί· δὲν εἶναι διὰ Σὲ τὰ δάκρυά μας ξένα!

ὦ, καὶ νεκρὸς τὴν ἄλλην σου πατρίδα ἐνθυμήσου

Κ' ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἀθάνατον τὸ ὄμμα σου ὡς κλαύση·

Κλίνε τὸ γόν' ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν δεήσου,

Καὶ μὴ ἐπάνω ἐγερθῇς πρὶν τὰ δεσμά μας θραύσῃ!

Λαοῦ πατέρα ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν ἀποκρούει·

Πατρὸς δεήσεις ὁ Πατὴρ ὁ Μέγας εἰσακούει.

ὦ Βίκτορ, μᾶς δολοφονοῦν· ὦ Βίκτορ, ἐν καὶ μόνον

Ἔτι μᾶς ἔμενεν ὡς φῶς εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸ μνημα·

Τὸ μέλλον· ἄστρον ἅγιον τὴν νύκτα μας χρυσόνον....

Πλὴν ὀμιχλῶδες φάντασμα, ἔλθον μὲ ἄρκτου σχῆμα,

Τὸ ἅγιόν μας θέλει φῶς διὰ παντὸς νὰ σβύσῃ,

Καὶ τὴν προβαίνουσιν αὐγὴν ὀπίσω νὰ γυρίσῃ!

Σταυρὸν εἰς τοὺς ὁδόντας του κρατεῖ καθημαγμένον·

Τὸν δάκνει, τὸν ἀσπάζεται μετὰ στοργῆς ὑπούλου,

Καὶ προχωροῦν ἀόμιματον, μ' ἀλύσεις δεσμευμένον,

Χαρίζει ἐρεβῶδες φῶς κ' ἐλευθερίαν δούλου.

Ὅπου περᾶ φεύγει τὸ φῶς καὶ δὲν ἐξημερώνει·

Ἢ αὖρα ὅζει τῆς αὐγῆς, ὁ ἥλιος παγώνει!

.....
.....

Δ'

Φύγωμεν, Μοῦσα, φύγωμεν ἐκ τῆς ὁμίχλης πλέον·
 Φέρετε θέρος ἐκ δαφνῶν καὶ θέρος ἐξ ἀνθέων,
 Ἐν ῥόδον τοῦ Τιθέρεως, ἐν τοῦ Εὐρώτα κρίνον,
 Τῆς Σπάρτης ξίφος, ἀετὸν Ῥωμαίας λεγεῶνος·
 Κοσμήσατε τὸ φέρετρον, τὸ ἔμπλεον ἀκτίνων,
 Μὲ δάφνην Καπιτώλιον, μὲ ἄνθη Παρθενῶνος!

Τὸ φέρετρον τοῦ Βίκτορος εἶναι βωμὸς λατρείας,
 Κ' ἡ νεχρική αὐτοῦ λαμπάς, ἀστήρ ἐλευθερίας.
 Κλίνωμεν γόνυ πρὸ Αὐτοῦ ὡς ἔμπροσθεν ἁγίου!
 Αἶ, ὅσον εἶναι σπάνιον, τοσοῦτον εἶν' ὠραῖον
 Νὰ στέφονται τὰ μάρμαρα βασιλικοῦ μνημείου.
 — Σπανίως κλαίουں οἱ λαοὶ εἰς τάφους βασιλέων....

Ἄλλ' ὅμως ἔχι· βασιλεὺς δὲν εἶναι μόνον, ὅστις
 Τοῦ ἔθνους γίνεταί ἀπὸς καὶ τοῦ λαοῦ του σώστης.
 Ἐκεῖνος ἥρως λέγεται, ἡμίθεος, θεότης·
 Κόδρος ἐδῶ, Βίκτωρ ἄλλοῦ, Ἑρρῆκος εἰς Γαλλίαν,
 Λαὸς σκηπτουχος, τοῦ λαοῦ ὁ πρῶτος στρατιώτης,
 Καὶ ἀναγράφεται πατὴρ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν!

Φεῦ ! εὐαρίθμους διατί ἠθέλησεν ἡ μοῖρα
 Τοὺς Βίκτορας ; καὶ διατί μὲ χεῖρα βραδυτάτην
 Κάτω ἐδῶ, ὑφαίνεται ἡ πατρικὴ πορφύρα ; ...
 Μὴ ἐρωτᾶτε πρόνοιαν ἄνευ προνοίας μάτην !
 Τίς οἶδεν ἔσως τ' οὐρανοῦ τυχαῖον εἶναι δῶρον
 Τοῦ Κόδρου τὸ διάδημα, τὸ στέμμα τῶν Βικτόρων !

Ἄν εἶχον ὅλ' οἱ βασιλεῖς τοῦ Βίκτορος τὰ στήθη,
 Δημοκρατία, ἄγνωστος θὰ ἦτο εἰς τὰ πλήθη !
 Δὲν θὰ ὑπῆρχον Καίσαρες, ἀλλ' οὔτε Βροῦτοι πλέον,
 Καὶ ξίφος δὲν θὰ ἤσπραπτεν εἰς δολοφόνον χεῖρα·
 Θὰ ἦσαν τέκνα οἱ λαοὶ πατέρων βασιλέων,
 Ἄνθος τὸ σκήπτρον καὶ λευκὴ ἡ ἐρυθρὰ πορφύρα.

Ε'

Πόσον ὠραία σήμερον, ὦ Ἰταλία, εἶσαι·
 Ἄνευ συνέφων, ὅλη φῶς καὶ θάρρος ἀνατέλλεις.
 Ὡς ἄλλοτε, κατακτητὰς βαρβάρους δὲν φοβεῖσαι·
 Μὲ τῶν ἀρχαίων χρόνων σου τὸ ξίφος τοὺς συστέλλεις !
 Ἄ, μόνον ἀνακύπτοντες εἶν' οἱ λαοὶ ὠραῖοι·
 Ὅπου δουλεῖς, καὶ αὐτὴ ἡ καλλονὴ ἐκπνέει !

Ναί· ἔστρεψεν ὁ ἀέθρς μετὰ μακροῦς αἰῶνας
 Εἰς τὸ μητρῶν δόρυ του, τοὺς πατρικοὺς θαφνῶνας
 Ἐπέστρεψαν οἱ ἀλκιμοὶ Ῥωμαῖκοί σου χρόνοι,
 Κ' ἐνῶ τῆς καλλιτέχνης σὲ στέφ' ἡ εὐφυΐα,
 Ἡ σπάθη τοῦ Ῥωμύλου σου ἡ σιδηρᾶ σὲ ζώνει,
 Καὶ εἶσαι ἤδη καὶ Μουσῶν καὶ Ἀρεῶς ἐστία!

Ἄλλ' οἴμοι· πόσα δάκρυα, πόσων ἡρώων αἶμα,
 ὦ Ἰταλία, σ' ἔσπεψαν μὲ νέον δόξης στέμμα!
 Πόσων αἰώνων στεναγμοὶ καὶ γενεαὶ μαρτύρων
 Πνοήν σοὶ ἔδωκαν ζωῆς καὶ αὖραν ἐλευθέραν·
 Καὶ πόσ' εἰς σκότος ἔπεσαν, δεχθέντες τάρου κληῖρον,
 Χωρὶς ἐλπίδα νὰ ἰδοῦν τὴν μακρυνὴν ἡμέραν....

Εἰρήν' εἰς τοὺς προμάχους σου ἐκείνους, Ἰταλία,
 Καὶ δόξα εἰς τοῦ Βίκτορος τὴν σπάθην αἰωνία!
 Δούλην σ' εὗρηκεν εἰς μοιχοῦ ἐκπνέουσιν ἀγκάλην,
 Πλὴν ἔθραυσε τὴν θήκην τῆς ὡς τὰς ἀλύσεις λέων
 Μὲ τ' ὄνομά του ἔλαμψεν εἰς τρισαγίαν πάλην,
 Καὶ τῶν Καيسάρων ἡ πατρίς δεσμὰ δὲν εἶχε πλέον

ΣΤ'

Οἱ Βίκτορες τὴν γῶραν τῶν μὲ ἄλλους δὲν μοιράζου·

Δὲν στέργου· εἰς ἡμιμερῇ συντετριμμένον θρόνον....

Τὸ ἀρπαχθὲν διάδημα ὀπίσω τὸ ἀρπάζου·

Ἦ πίπτουσι βασιλικῶς εἰς θύελλαν ἀγώνων.

— Δὲν ζώνεις ξίφος, βασιλεῦ Γεώργιε, δὲν ζώνεις;

Πῶς ἔτι, πῶς εἰς τὴν λαβὴν τὴν χεῖρα δὲν ἀπλώνεις!

Τὸ στέμμα διακύβευσε διὰ νὰ ἔχῃς στέμμα,

Καὶ κόσμησέ το μὲ σειρὰν μαχῶν καὶ τούρκων αἵμα.

Αὐτὰ εἶν' οἱ ἀδάμκντες τῶν εὐγενῶν στερμμάτων·

Δὲν ἄρχει ὁ διαδεχθεὶς βασιλικὸν πατέρα,

Ἄλλ' ὅστις τὸ διάδημα διὰ τοῦ ξίφους πλάττων,

Τὸ φέρ' εἰς μέτωπον εὐρὺ ὡς ἄστρον εἰς αἰθέρα!

Γύμνωσε, Ἄναξ, γύμνωσε τὸ ξίφος σου τὸ νέον,

Καὶ δόσε του ἓν ὄνομα καὶ βάπτισέ το πλέον!

Ἦ κολυμβήθρα τὸ ζητεῖ τῆς δόξης, βάπτισέ το·

Ἀνάδοχός του ἔσο Σύ, κ' ἡ ἱστορία μάρτυς·

Ἐπτάλοφον καὶ Ὀλυμπον καὶ Κρήτην κάλεσέ το,

Μακεδονίαν κράξε το — ἐμπρός σου εἶν' ὁ χάρτης!...

Τί εἶπον ἔτι πρὸ μικροῦ εἰς πένθους καταιγίδα;

Φεῦ, ἐδολαστήμην, νεκρὸν καλέσας τὴν πατρίδα!

Μὴ τὸ πιστεύῃς, βασιλεῦ· ποτὲ δὲν θ' ἀπεθάνῃ·

Κοιμᾶται, ὅπως ἐγερθῇ ὠραιότερ' ἀκόμα.

Εἶναι οἱ θάνατοι αὐτῆς νεκροφανείας πλάνη·

Ὡς σπόρος δάφνης θάπτεται πλὴν ζῆ καὶ ὑπὸ τὸ γῶμα.

Ἔχει σελίδας ἡ Ἑλλάς καὶ εἰς τὰ ζοφώδη ἔτη,

Ἄς δὲν ὠνειροπόλησαν πολλοὶ λαοὶ εἰσέτι....

Ὡ βασιλεῦ μου, ἔπνευσε τὸ κῦμα, τὰς θυέλλας,

Κ' ἐμπρός, ἐμπρός· ὅπου περᾶς θ' ἀναπηδῶσι πλήθη·

Στρατοὶ θὰ βοδολήσωσι καὶ λόχοι φουστανέλλας,

Ἄνδρες θὰ γαίνουν καὶ αὐτὰ τὰ δένδρα μας καὶ οἱ λίθοι.

Ὡ, θὰ ἰδῇς.... Μὴ σὲ πτόσῃ τῆς Ἀρκτου ἡ σκοτία·

Ὁ Βίκτωρ ἂν ἀπέθανεν, ὁ Βύρων ἂν ὑπνώττη,

Ζῆ ὁ Οὐμβέρτος· τὴν ὀφρὺν συστέλλ' ἡ Βρεττανία,

Καὶ λόχοι Γαριβαλδίνου ἀκούονται οἱ κρότοι.

Ὁ Σάντα-Ρόζας καὶ νεκρὸς ὑπὸ τὴν γῆν σαλεύει,

Καὶ ἡ Γαλλία τοῦ Οὐγγῶ μὲ τὸν Γαμβέτταν νεύει!

.....

.....

Ζ'

Ἀνοίξατε τὸ Πάνθεον, ἀνοίξατέ το πλέον,

Καὶ θέσατε τὸν ἄριστον ἐκεῖ τῶν βασιλέων!

Ἀνοίγ' εἰς μόνον Βίκτορας ἡ δύσκολός του θύρα·

Ἡ Ἰταλία κλίνουσα μὲ δακρυσμένον βλέμμα,

Ἄς γράψ' εἰς τὸ μνημεῖόν του μ' εὐγνωμοσύνης χεῖρα·

« Ἐδῶ ὑπνώττει ὁ Λαὸς μὲ βασιλεύωσ στέμμα. »

1878

ΤΟ ΛΕΙΨΑΝΟΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄

Ποίημα ἐκφωνηθὲν ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Μητροπόλεως.

Α΄

Σιγή, σιγή· ἐνώπιον εὐρίσχεσθε ἀγίου!

Τὴν κεφαλὴν γυμνώσατε, λυγίσατε τὸ γόνυ.

Βλέπετ' ἐκεῖ;... Ἄνω αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ φορεῖο

Μυστηριῶδες χερουβεὶμ τὰς πτέρυγας ἀπλώνει.

Καὶ κάτω, εὐλαβῆς ποιρὴν ὕπνον βαθὺν ὑπνώττει,

Καὶ τοῦ θλιμμένου Γένους του τὰς τύχας ὀνειρώττει!

Τὴν κεφαλὴν γυμνώσατε, σφαλήσατε τὸ ὄμμα·

Θαμβοῦται, ὅστις τ' οὐρανοῦ κατοίκους ἀτενίζει....

Ὁ λόγος φεύγει ἔντρομος τὸ κάτωχρόν μου στόμα,

Καὶ τῆς ἰδίας μου φωνῆς ὁ ἦχος μὲ φοβίζει.

Ποῖα οὐράνιος πομπὴ κ' ἐπίγειος συγχρόνως!

Τοιαύτην εἶδε τελετὴν ποτὲ ὁ ρέων χρόνος;

Σιγή, σιγή· τὸ ἅγιον ἀνοίγεται φορεῖον!
 Τὰ φῶτα τρέμουν· νεκρική σαλεύεται σινδὼν,
 Καὶ ὡς μὲ πένθιμον τρυγμὸν νὰ σύρεται σχοινίον,
 Προκύπτει μίτρα, τήβεννος, μαρτυρική ἀγχόνη....
 Εκείνος εἶναι! — "Ἐσχισεν ὠκεανὸν καὶ μνήμα,
 Καὶ νὰ κρατήσῃ ἔρχεται ἐδῶ τὸ πλάνον βῆμα.

Ιδέτε!... Φέρει παρειὰν ἀκόμη βαπτισμένην·
 Ἀγχόνῃς σῆμα τὸν λαίμῳ τοῦ μάρτυρος βαθύνει.
 Ἐχει τὴν ὄψιν ἀσθενῆ, τὴν κόμην ἡμαχμένην,
 Κ' Ἐδραζίου εἶναι ἡ πληγὴ ἡ χαίνουσα ἐκείνη....
 Χεῖρα πρὸς τ' ἄνω τρέμουσαν ὡς ὁ Χριστὸς σαλεύει,
 Κ' ὑπὲρ τῶν δολοφόνων τοῦ τὸν Πλάστην ἱκατεύει!

— Καλῶς μᾶς ἤλθες, τοῦ Χριστοῦ καλλίνικε ὀπλῆτα·
 Καλῶς μᾶς ἤλθες, ἅγιον καὶ τιμημένον σῶμα,
 Μὲ τὴν μορφήν τὴν ἔνθεον, μὲ τὴν μακρὰν ἐσθῆτα,
 Καὶ μὲ τὸ ἔνδακρυ αὐτὸ καὶ πατρικόν σου ὄμμα!
 Ποῦ τόσον ἔλειπας καιρόν, καὶ πῶς μᾶς ἐλησμόνεις;...
 Καλῶς μᾶς ἤλθες, ἱερά, πεφιλημένη κόνις!

Πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς εἰς φίλην γῆν πλήν ξένην,
 Δὲν ἐκοιμᾶσθ' νοσταλγῶν εἰς παγετῶδες μνήμα,
 Τρεῖς πῆγεις γῆς ἐρρέμβαζες εἰς χώραν ἀνθισμένην,
 Ὑπὸ αἰθέρα ῥόδινον, εἰς μυροβόλον κλίμα!
 Τοῦ τάφου ἡ ἀνάπαυσις δὲν δίδεται εἰς ξένον,
 Κ' εἰς τὸ μνημεῖον ἔχειτο περίλυπος προσμένων.

Οὕτω ποτὲ ὁ Ἰωσήφ, εἰς χώραν ἀλλοτρίαν,
 Δὲν ὑπνωττεν εἰς τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου τοῦ ἀρχαίῃ,
 Ἄλλ' ἀδελφῶν ἀνέμενε νὰ ἴδῃ συνοδίαν
 Τὰ τεθλιμμένα του ὅσῃ εἰς γῆν νὰ φέρουν ἄλλην.
 Κ' ἐπρόσμενε κ' ἐπρόσμενεν ἕως νὰ ἔλθῃ ἡμέρα,
 Νὰ ἴδῃ—ἔστω καὶ νεκρὸς—τὸν πάτριον αἰθέρα!

—Νῦν, ὡς ἐπόθεις, μητρικὸν θὰ σὲ καλύψῃ χῶμα·
 Πλήν τρεῖς ἐγράψῃ νὰ ταφῇς... παρέρχονται οἱ χρόνοι..
 Καὶ τρίτος τάφος θὰ δεχθῇ τὸ ἅγιόν σου σῶμα.
 Γνωρίζομεν ποῦ ὁ σταυρὸς ὑψώθη κ' ἡ ἀγγέλη·
 Ἐκεῖ, ὅπου εἰς ἀσεβὲς σ' ἀνύψωσαν σχοινίον,
 Σὲ περιμένει διαρκὲς μαρμάρου μυστωλεῖον!

Πλὴν δικτὶ τὸ βλέμμα σου περίλυπον πλανᾶται;...

Ποιμένεος ἤρωας ζητεῖς τῆς Λαύρας τῆς ἀγίας;
Φεῦ! μᾶς ἀρῆκαν.... Ὁ καλὸς Βρεσθένης μας κοιμᾶται,

Εἶναι ἀπὼν ὁ Γερμανός, ἀπὼν ὁ Ἡσυχίας!
Ἐπεσ' ὁ Διάκος· εἰς ὅστις ὁ Φλέσσας ἐχθρῶν κεῖται.

— Εἴμεθα μόνοι· ἔφυγον τῆς Λαύρας οἱ ὀπλιῖται!

Ἐκ τῶν ποτὲ γνωρίμων σου εἷς διεσώθη μόνον·

Ἐἷς ἱεράρχης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐλευθερίας.
— Τόπον εἰς τὸν Θεόφιλον! — προσέρχεται μὲ πόνον

Τὰς πατρικὰς του νὰ δεχθῇ καὶ πάλιν εὐλογίας.
Πρεσβύτες, μὲ τοὺς ἐγγονοὺς προβαίνει τοῦ ἀγῶνος,
Καὶ κλίνουν γόνυ μετ' αὐτοῦ τρεῖς γενεαὶ συγχρόνως!

Κῦψε, λαέ, τὴν κεφαλὴν καὶ κράτει τὸν πηλὸν σου·

Ὁ ἐν φερέτρῳ σ' εὐλογεῖ Ἐθνάρχης.... Τίς ἠξέουρει
Ἐὰν ἡ εὐλογία του δὲν κάμψῃ τὸν Θεόν σου,

Καὶ τέλος τὸ αἰώνιον μαρτύριόν σου εὖρη;
Κῦψε, λαέ πολυπαθῇ· ποῖος γνωρίζει, ποῖος,
Ἐὰν μετὰ τὸν Πρόδρομον δὲν ἔλθῃ ὁ Νυμφίος;...

Πολλὰ ὑπέστη, ὦ, πολλά, Θεέ μου, ὁ λαός σου·

Τὴν γῆν μὲ τῆς καρδίας του ἐπότισε τὸ αἶμα,
Καὶ γέμει ἀπὸ μάρτυρας αὐτοῦ ὁ οὐρανός σου!

Στρέψε ἀκόμη κ' ἐπ' αὐτὸν τὸ εὖσπλαγχνόν σου βλέμμα.
Φεῦ, ὁ σταυρὸς εἶναι βαρὺς, ἐπώδυνοι οἱ ἥλοι·

Ἰλεως, Πλάστα! δι' ἡμᾶς αὐγὴ δὲν θ' ἀναιεῖται;...

ὦ, τὸν υἱόν σου ἤγειρε τοῦ τάφου ἡ φωνή σου·

Σῶσε καὶ τὴν Ἑλλάδα σου πρὶν, Πλάστα, ὑποκύψῃ.
Εἶν' ἀδελφὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ κόρη ἐδική σου,

Κ' ἐφάνη πρὸ τοῦ τέκνου σου εἰς τοῦ σταυροῦ τὰ ὕψη!
Ἐχεις καὶ μίαν εἰς τὴν γῆν, Θεέ μου, θυγατέρα,
ὦς ἔχεις ἓνα δίκαιον υἱὸν εἰς τὸν αἰθέρα.

Σὲ ὑπερέτησε, Θεέ, καὶ τῇ ὀφείλεις.... Πόνον

Πατὴρ δὲν ἔχεις; Οἰκτιρμοῦ κ' εἰς ταύτην στρέψε βλέμμα.
Αὕτη δὲν θέλει ἀμοιβάς.... Σὲ ἱκετεύει μόνον

Νὰ παύσῃ τῆς καρδίας της χυνόμενον τὸ αἶμα.
Φεῦ, καὶ οἱ μάρτυρες αὐτοὶ κουράζονται ἀκόμα·

— Καὶ τοῦ Χριστοῦ παράπονον ἐξέπεμψε τὸ στόμα! —

Ἐλλάς μου! μὲ παρέσυρεν ὁ πόνος σου καὶ πάλιν·

Μὴ μ' ἐπιπλήττης ἂν κραυγὴν ἀφῆκεν ἡ καρδιά.

Ἐλλάς μου· σὺ δὲν ἀπαυδᾷς εἰς τὴν γενναίαν πάλην,

Κ' ὑπὲρ τοῦ κόσμου θέλουσα προσφέρεισαι θυσίαι!

Φοῖνιξ αἰώνιος, ποτέ, ποτέ δὲν ἀποθνήσκεις·

Νέαν ζωὴν εἰς τὴν πυρὰν καὶ δύναμιν εὐρίσκεις.

Μάτην ὁ φθόνος κατὰ σοῦ συρίζει καὶ κραυγάζει·

Μάτην κτηνώδης πίεσις σὲ θλίβει τόσα ἔτη.

Τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, Ἐλλάς, εὐωδιάζει,

Κ' ἰσχυροτέρα φαίνεσαι εἰς τὸν σταυρόν σου ἔτι!

Εἰς ἄλλους εὐκλεία ψευδῆς καὶ δύναμις ἐδόθη,

Ἄλλ' ὁ Χριστὸς λατρεύεται διότι ἐσταυρώθη.

Καὶ ὅμως βλέμμα ἔνδακρυ ὑψῶ πρὸς τοὺς αἰθέρας,

Ὅταν σ' ἀκούω στένουσαν ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ σου,

Καὶ βλέπω τὸ καυκάσιον νὰ σὲ σπαράττη τέρας!

ὦ, ρίψε τὸ ἀκάνθινον μακρὰν διάδημά σου,

Παραίτει τοῦ Σωκράτους σου τὸ κώνειον, παραίτει·

Δι' ἀχαρίστους, τάλαινα, τὸ πίνεις τόσα ἔτη!—

Νὰ κλαύσω θέλω, ἄφετε εἰς δάκρυα νὰ σβύσω·
 Ἐφήσατε τὴν στένουσαν νὰ ἐκχυθῇ καρδίαν,
 Μίαν σελίδα αἵματος εἰς ἄσμα νὰ τονίσω,
 Κ' εἰς ἀδελφούς ν' ἀφηγηθῶ θαυρύων ἱστορίαν.
 Δὲν μ' ἐμποδίζει φρόνησις διπλωματίας στεῖρα·
 Εἶν' ὡς τὸ ξίφος ἰσχυρὰ τοῦ ποιητοῦ ἡ λύρα!

B'

Ἐπὶ ἀγχόνῃς πολιὰ πρεσβύτου κυματίζει,
 Καὶ εἰς σχοινίον ἀσεβὲς αὖρα δειλὴ συρίζει.
 Πτώμα ὁ ἄνεμος κινεῖ Ἐθνάρχου εἰς τὰ σκότῃ·
 Νῦν εἶναι, δὲν ἀκούεται φωνή, τὸ πᾶν ὑπνώνεται.
 Πλὴν βῆμ' ἀκούεται βωδόν, ὠχρὰ μορφή ἐφάνη,
 Κ' ὑπὸ δερβίσου ἔνδυμα πρὸ τῆς ἀγχόνῃς φθάνει!
 Πῶς στρέφει οὕτω καὶ λοξῶς τὸ λείψανον προσβλέπει;
 Εἶν' ὁ Μυχμσύτης... ἡ πυκνὴ σκοτία δὲν τὸν σκέπει!
 Ἄ, πῶς προσβλέπει ὁ νεκρὸς τὸν ζῶντα ἐπιμόνως,
 Καὶ πῶς ἐκεῖνος θεωρεῖ τὸ λείψανον συγχρόνως!
 Κλείει τὸ ὄμμα ἔντρομος, πλὴν ἄκων τὸ ἀνοίγει,
 Καὶ τὸ σχοινίον τοῦ νεκροῦ νομίζει πῶς τὸν πνίγει.
 Θέλει νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἐκεῖ καθηλωμένος μένει....
 Ποία παράδοξος ὁμοῦ ἐνώνει εἰμαρμένην
 Ἀγάπην καὶ ἔχθραν, ἀρετῆς συνείδησιν καὶ κρῖμα,
 Σταυρὸν μὲ ἡμισέληνον καὶ δῆμιον μὲ θυμα;

Ὁ εἷς, τοῦ κόσμου σύμπαντος τὸ ἥμισυ κατέχει,
 Ὁ ἄλλος εἶν' ἀπλοῦς ποιμήν καὶ τίποτε δὲν ἔχει.
 Ὁ ζῶν ἔχει διὰ δῆμα καὶ σκήπτρου μεγαλεῖον,
 Ὁ ἄλλος κόμην ἀργυρᾶν καὶ εἰς τὸν λαχὸν σχοινίον.
 Ὁ εἷς εἶν' ἔμπλεως ζωῆς, νεκροῦ ὁ ἄλλος σῶμα,
 Καὶ ὅμως θεωρεῖ ὁ ζῶν φοβούμενος τὸ πτώμα!

Γ'

Ἀλκλαγμοὶ ἀπαίσιτοι ἀκούονται βαρβάρων
 Ἐδραίων ὄγλοι φαίνονται καὶ στίξη γενιτσάρων,
 Κ' ἐν μέσῳ συριγμῶν, φωνῶν καὶ ἐκχύσεων ἀγρίων
 Σύρεται πτώμα γέροντος δεμένον μὲ σχοινίον!
 Ὁρχεῖται περίξ δερβισῶν παράφορος χορεία,
 Καὶ τρέμει τὸ Βυζάντιον καὶ τρέμ' ἡ παρχλία·
 Τὰ ὦτα σχίζουσιν αὐλοὶ καὶ θόρυβος τυμπάνων,
 Καὶ λυσσαλέα ὕλακὴ ἀχρείων ἀθιγγάνων....
 Ἄ, εἶν' εἰς ἔκστασιν χαρᾶς, ἀγάλλεται ἡ Τουρκία·
 Ἀπαγορεύει εἰς αὐτὴν τὸν οἶνον ἡ θρησκεία,
 Καὶ οἶνον πίνει αἷματος φυλάττουσα τὸν νόμον!
 Κλείουσι τὰ παρὰ θύρα τῶν οἰκιῶν μὲ τρόμον,
 Κ' εἰς τὰς ὁδοὺς κυλίνεται τὸ τεθλιμμένον πτώμα....
 Οὕτω, Τουρκία, θὰ συρθῇ, καὶ σύ, καὶ σὺ ἀκόμα!
 Κητρέει, εἶδεν ὁ Θεός· παρέρχονται οἱ χρόνοι,
 Καὶ θέλει μία εὐρεθῇ καὶ διὰ σὲ ἀρχόνῃ. —

Δ'

Πρὸ ἀνακτόρων σύρουσι τὸ θῦμα ἡμαχμένον.

Δικτυωτὸν ἀνοίγεται πρὸ χρόνων κεκλεισμένον,
Καὶ ὁ Μαχμούτης εὐχαρις καὶ μειδιῶν προκύπτει.

Τὸ βλέμμα του μετὰ στοργῆς πρὸς τοὺς δημίους ῥίπτει,
Καὶ βλέπουσα φαιδρύνεται ἡ ζοφερὰ μορφή του·

Ἄνοίγει τὴν καρδίαν του τὸ πτώμα τοῦ πρεσβύτου!

Ἄλλὰ ἐργὺς του βλέπουσι τὸν μάρτυρα καὶ ἄλλοι·

Τευτόνων παῖδες, Βρεττανιοί, Αὐστριακοὶ καὶ Γάλλοι.

Ἡ ὄψις των οὔτε χαρὰν ἐκφράζει οὔτε πόνον·

Ὀλίγην περιέργειαν δεικνύει.... τοῦτο μόνον!

.....
Ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ κραυγῶν τὸ θῦμα,

Καὶ τρεῖς μ' ἀγάπην ἤνοιξε καὶ σεβασμὸν τὸ κύμα.

Ὁ χιονώδης του ἄρκος τὸ σῶμά του δροσίζει,

Τὴν πολιάν του μὲ μηρὸς στοργὴν ἀρωματίζει·

Τῷ ψιθυρίζει ἄσματα παρῆγορα καὶ κλαίει,

Καὶ μετ' ἐκείνου φέρεται, καὶ μετ' ἐκείνου πλέει.

.....
Παρήλθον χρόνοι· ὁ σεπτὸς νεκρὸς τοῦ Γρηγορίου

Εἰς γῆν κοιμᾶται ἱερὰν τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου.

Πλὴν πάλιν τὸν ἀναζητεῖ τὸ φίλον αὐτοῦ κύμα,

Καὶ πλέει ἀγαλλόμενον πρὸς τὸ λευκὸν του μνήμα!

Ε'

Βλέπω σημαίαν κυανήν καὶ κύκνειον ἱστίον,

Καὶ σήματα ἑλληνικά εἰς ποντοπόρον πλοῖον.

Πῶς μειδιᾷ ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα, καὶ ποίαν

Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀκούω μελωδίαν!

Φέρετρον λάμπον θεωρῶ, ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ πλοίου·

Ἐγκλείει κόνιν ἱερὰν καὶ λείψανον ἁγίου.

Εἶναι τοῦ Πατριάρχου μας τὸ ἐπιστρέφον σῶμα·

Ἡ ναῦς ὡς σύννεφον πετᾷ εἰς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα,

Φθάνει γοργῶς εἰς Βόσπορον κ' εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην,

Εἰς ἣν ποτε τὸν ἔρριψαν μὲ τόσῃν κατασχύνῃν.

Πρὸ ἀνακτόρου φαίνεται τὸ λείψανόν του πλέον,

Ἀλλὰ δικτυωτὸν κἀνὲν χεῖρ δὲν ἀνοίγει πλέον.

—Μαχμουτή· ἄφες τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου σου ἀγκάλην,

Κ' ἐλθὲ νὰ ἴδῃς εὐχαρὶς τὸ θυμά σου καὶ πάλιν!

ΣΤ'

Βλέπω στρατόπεδον νεκρόν, ἀπέραντον ὡς πόντον.

Μὴ πάντες ἐκενώθησαν οἱ τάφοι τῶν θανόντων;

Μὴ βλέπω, Ὑψιστε Θεέ, τὴν τελευταίαν κρίσιν;

Ἐκ μεσημβρίας ἔρχονται, ἀπὸ βορρᾶν καὶ δύσιν,

Σιωπηλοί, ἀόρατοι, τῆς Λαύρας οἱ ἐπλῖται·

Ὁ Πατριάρχης πρὸ ἡμῶν τὴν ὥραν ταύτην κεῖται!

Ἦ φουστανέλλα δι' αὐτὸν ἡγέρθῃ ἡ τεθνηκυῖα,

Ἦν σήμερον ἀπαξιοῖ ἡ νίκης ἡλικία....

Ποία οὐράνιος πομπή κ' ἐπίγειος συγχρόνως!

Τοιαύτην εἶδε τελετὴν ποτὲ ὁ γέρον χρόνος;

Σιγή, σιγή! τὸ νεκρικὸν στρατόπεδον κινεῖται·

Πλὴν ποῖος ὅλων τῶν νεκρῶν τῶν ἄλλων προηγεῖται;

Χλαμύδα φέρει Καίσαρος καὶ ἡμαχμένον στέμμα,

Καὶ μὲ ὑγρὸν τὸ φέρετρον ἐνατενίζει βλέμμα.—

Ἐγγύς Σου φθάνει, νεαρὲ μονάρχα τῶν Ἑλλήνων·

Σὲ δίδει στέμμα ἔμπλεον μαρτυρικῶν ἀκτίνων....

Ἄ, σὲ γνωρίζω· Βασιλεῦ, σὺ εἶσαι, Κωνσταντῖνε,

Καὶ στέμμα τῆς Ἀνατολῆς αὐτὸ τὸ στέμμα εἶναι!

Z'

Σιγή, σιγή! ἄλλων νεκρῶν, ἰδοῦ, προδίνει σῶμα,

Κ' εἰς τὸ βαρὺ των βάδισμα βυθίζεται τὸ χῶμα!

Οἱ Κλέπται, οἱ Ἀρματωλοὶ κ' οἱ Δράκοι τοῦ Μαρτίου

Τὸ φέρετρον σιωπηλῶς κυκλοῦν τοῦ Γρηγορίου.

ὦ, πῶς ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ βλέμμα των θολώνει!

Τοιοῦτον βῆμα πτερωτὸν σὺ εἶχες, Κατσαντώνη·

Οὕτω, Ἀνδρουτσε, ἄλλοτε τὸ σῶμά σου ἐξεῖχε,

Καὶ στήθος οὕτω λάσιον ὁ Νικοτσάρας εἶχε!

Λάμπει τοῦ Ζιῶρου τὸ σπαθί καὶ τῶμα τοῦ Μιαούλη·

Φῶτε Τζαβέλλα, ἔρχεται ὀπίσω σου τὸ Σοῦλι.

Μὲ τὸν Μορρέαν ὁ νεκρὸς Κόλοκοτρώνης φθάνει,

Καὶ μὲ τὸν Καρχίσκον τῆς ἡ Ροῦμεῖλη ἐφάνη!

Ἴδου τοῦ Ῥήγα ἡ σεπτὴ καὶ τουρκομάχος λύρα·

Προβαίνει μὲ τὴν μίαν του ὁ Ὑψηλάντης χεῖρα,

Κ' ἡ Μάνη τοῦ Πετρόμπεη ἀκολουθεῖ τὸ βῆμα.

Δὲν εἶναι τοῦ Ζαΐμη μας τὸ σύννουν αὐτὸ σχῆμα;

Τοῦ Γρίβα δὲν εἶν' ἡ λευκὴ ἐκείνη φουστανέλλα;...

Καλῶς μᾶς ἤλθατε, νεκροί, ἡμίθεοι! Τζαβέλλα,

Δράκε, Σαχτούρη, Τσαμαδέ, Νικήτα, Μακρυγιάννη!

ὦ, καὶ ὁ Βάσος ἔρχεται καὶ ὁ Γκρηζιώτης φθάνει....

Καὶ σὺ προβαίνεις, Ὀδυσσεῦ, μὲ τὴν λευκὴν σινδόνην·

— Ἐκ τῆς ἀγγρόνης ἔρχεται καὶ βλέπεις τὴν ἀγγρόνην!

II'

Ποῦ, φαντασίᾳ γόησσα, μ' ἐπλάνησες καὶ πάλιν;

Τῆς γῆς ἀφίνουν οἱ νεκροὶ τὴν ζοφεράν ἀγκάλην;

Μόνον τοῦ Πατριάρχου μας τὸ κρῦον βλέπω σῶμα·

Μόνον αὐτὸς εἶναι νεκρὸς κ' ἴσως κ' ἡμεῖς ἀκόμα....

— Κύριε τῶν Δυνάμεων, Μονάρχα βασιλέων,

Στρέψε τὸ βλέμμα κ' εἰς ἡμᾶς μετ' εὐμενεῖας πλέον!

Φεῦ, ὁ σταυρὸς εἶναι βαρὺς κ' ἐπώδυνοι οἱ ἥλοι·

Ἰλεως, Πλάστα! κ' εἰς ἡμᾶς αὐγὴ δὲν θ' ἀνατελεῖ;

1874

Ο ΚΑΝΑΡΗΣ *

Α'

Καράβι ἐπαράδερνε μέσ' στὰ βαθυὰ πελάγη·
 'Αστροπελέκι τῶκχιγε, βοριᾶς τὸ κυνηγοῦσε·
Χιλιάδες τάφους ἄνοιγε τὸ κύμα νὰ τὸ φάγη,
 Κάθε στιγμή κινδύνευε κ' ἡ νύχτα τὸ βοφοῦσε.
'Επέφταν ξάρτια καὶ πηνιά, καὶ στὸ τιμόνι ἀπάνω
 Κάνεις δὲν ἦτανε, κάνεις· — δὲν εἶχε καπετάνο!

"Αχ! γιὰ πρωτὲ' ἀνάξια τῇ μαύρῃ ἐκείνῃ ὥρᾳ
 Φιλονεικοῦσαν· μιὰ στιγμή, κ' ἐπνίγουνταν, μιὰ μόνη·
Μὰ ἔξαφνα ἐσείσθηκε κατάστρωμα καὶ πρῶρα,
 Καὶ σιδερένια δάχτυλα φουχτῶσαν τὸ τιμόνι.
Τὰ κύματ' ἀναστέναξαν, ἐννοιῶσαν καθαλλάρη,
 Κ' ἡ τρικυμία σκόρπησε στὰ χέρια τοῦ Κανάρη!

.....

λει βροιάς καὶ σύννεφα· τὸ ἴδιο τὸ καρδί.
 Τὸ δρόμο του σὲ καταχνιά καὶ τρικυμία χάνει·
 ἀστραπή τὴν ἔρημη σημαία του ἀνάθει,
 Τὸ ἓνα κύμα τὸ χτυπᾷ καὶ τ' ἄλλο τὸ θαγγάνει,
 ἢ θὰ πνιγῇ.... Στὸ ἀρσενὸ τιμόνι του ἀπάνω
 Πάλι δὲ βρίσκεται κἀνείς.... — Δὲν ἔχει καπετάνο!

οὐοι ζητοῦνε, ὅλοι τοὺς καπετανάτα, ὅλοι!
 Στὸ στῆθος τὰ δυὼ χέρια τοὺς κρατοῦνε σταυρωμένα,
 ἔχουν τὸ θάνατο χαρά, τὴν ἔρημιά μας σκόλη,
 Καὶ χέρι δὲν ἀπλώνεται πρὸς τὸ τιμόνι ἓνα....
 ἢ τὸ καρδί ᾧς πνιγῇ, ᾧς βυθισθοῦν κ' ἐκεῖνοι,
 Φθάνει κἀνείς μικρότερος τοῦ ἄλλου νὰ μὴ γείνη!

ὁ Κανάρης πέθανε· ἐβγήκε ἀπὸ τὴ μέση
 Τῆς θάλασσης ὁ μονογυῖς, τ' ἀφράχτο λαιοντάρι!
 δρόμος πάλι ἀνοιξε.... Τὸ ἔλατο σὰν πέση,
 Τὴν ταπεινὴ του κορυφή σηκώνει τὸ θυμάρι.
 ν τόπο του τὸν ἀκριδὸ ξερὸ χορτάρι πιάνει·
 Κληρονομία παρὰ ξένη ὅπου ὁ Χάρος κἀνεί!

Καὶ πῶς!... Σ' αὐτὴ τὴν ἔμμορφη, δυστυχισμένη χώρα,
 Σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα μας, ἐλεύθερη καὶ δούλη,
 Δὲν εἶναι, δὲν εὐρίσκεται κανένα χέρι τώρα,
 Σὰν τοῦ Κανάρη ὁλόφωτο, βαρὺ σὰν τοῦ Μιαούλη;
 Τὴν ὥρ' αὐτὴ τὴ θλιθερὴ κανέναν δὲν ἀπλόνει
 Νὰ παλαμίσῃ τὸ κουπί, νὰ στρήψῃ τὸ τιμόνι;...

Φωνὴ δὲν ἀποκρίνεται· ψυχὴ μπροστὰ δὲ βγαίνει·
 Ἀπὸ πελάου καὶ στεριά κανεῖς δὲν ἀπαντάει!
 Πέθαν' ἡ Ὑδρα, Ψαριανὸς κανεῖς δὲν ἀπομένει,
 Κι' ἀγέρως τὸ κхраβὶ μας τυφλὸς τὸ κυβερνάει....
 Ζευγαρωμένα ἐθάψαμε Τιμόνι καὶ Μηλιόνι·
 — Ἡ Μάνα ποῦ τὰ γέννησε δὲν ἔπιασεν ἐγγόνι!

Πέρασ' ὁ Μάρτης, πέρασεν ἡ Λαύρα ἡ ἀγία·
 Ἀνδρία, δόξα καὶ αὐτὰ τὰ ὄνειρα ἀκόμα!
 Ὅλα χαθῆκαν· κρίτονται στὰ μνήματα τὰ κρύα,
 Καὶ μόνο τὴν Διχόνοια δὲν ἔφαγε τὸ χῶμα!
 Πᾶν τὰ λειοντάρια κ' οἱ αἵτοί· κάθε δελοφῖνι πάει·
 Μόνο τὸ φεῖδι ἀπόμεινε, αὐτὸ ποῦ θὰ μᾶς φάῃ....

B'

'Απ' τὴν ἀθάνατη φυλή, ἀπ' τὴ μεγάλη γέννα,
 'Οποῦ ἐρριζοδόλησε στῆς Λαύρας μας τὸ χῶμα,
 Μὲ ῥόδα κατὰκόκκινα, μὲ φύλλ' ἀργυρωμένα
 Μιὰ ῥοδοδάφνη ἔμενε, μιὰ μοναχὴ ἀκόμα·
 'Ἡ ὑστερνὴ!... Τὴν εἶχαμε σὰ φυλαχτὸ κομμᾶτι·
 'Αν ἐφουσοῦσε, τρέμαμε· τὴν κρύσταμε μὲ πόνο,
 'Ο ἥλιος νὰ μὴ τὴν ἰδῇ, μὴ τὴν βασιάνῃ μάτι,
 Κι' ἀγάπης τὴν ἐδρόσιζε νερὸ κ' ἐλπίδος μόνο....
 Σημαία μας τὴν εἶχαμε κάθ' ἑορτὴ μεγάλη,
 Πότε τὴ λέγαμε « Φωτιὰ » πότε « Κανάρη » πάλι!

'Αχ! ἡ Ἑλλὰς παράστημε τὴ δόξα του ἐντύθη·
 Κάθ' ἑ Λαμπρὴ τὴν ἔδαξε καὶ Μάρτη ἀνθισμένο,
 Καθὼς φορεῖ ὁ οὐρανὸς στὰ γαλανὰ του στῆθη
 Τὸ γαλαξία του μὲ φῶς κ' ἀστέρια κεντημένο....
 Κ' εἶχαμε, εἶχαμε φωνή, ἀνάστημα, ἀέρα,
 'Όσο κρατοῦσε ἀνοιχτὸ τὸ μάτι τ' ἀναμμένο·
 Καὶ ὅταν ἤρχουνταν κἀνεῖς ἀκόμα κ' ἐδῶ πέρα,
 Τὸν Παρθενῶνα δεῖχναμε κ' Ἐκεῖνον εἰς τὸν ξένο!
 Καὶ τώρα, τί νὰ δείξωμε; τὸ κρῦο κοιμητῆρι·
 Χύθη τ' ἀθάνατο νερὸ ἀπ' τ' ἅγιο ποτῆρι!

"Αχ, ἔχε γειά, ἄχ, ἔχε γειά, Εἰκοσιένα· τῶρα
 'Επέθανες ἀληθινά! 'Απ' τ' ἅγιο κορμί σου
 Λεῖψανο δὲν μᾶς ἔμεινε κ' ἀνέν' αὐτὴ τὴν ὥρα·
 Μὲ τοῦ Κανάρη τὴ ψυχὴ φτερούγισ' ἡ ψυχὴ σου!
 Γκρεμίσετε τὴ Λαύρα μας· ὀρθὴ τοῦ κ' αὐτοῦ στέκει·
 Τοῦ Μάρτη λησμονήσατε τὴν πρώτη περιφάνεια·
 Σπᾶστε τὸ φτερωτὸ κουπί, τ' ἀθάνατο τουφέκι,
 Κ' ἐλάτε τὴ μεγάλη μας νὰ κλάψουμε ὀρφάνια.
 "Εχετε γειά, ἔχετε γειά, τῆς φουστανέλλας χρόνια,
 Λαγκάδια, κλέφτικα σπαθιά, τσαπράζια καὶ μηλιόνια.

'Εβγάτε δάκρυα πύρινα ἀπ' τῆς καρδιάς τὴ μέση
 Κ' ἓνα ποτάμι κάμετε· ἔχετε γειά, λημέρια,
 Βουνά τοῦ Γέρου τοῦ Μοριᾶ, πελάγη τοῦ Λεμπέση,
 Τοῦ Τσαρχδοῦ ναυτοπούλα, τοῦ Λιανατᾶ ξεφτέρια!
 "Εχετε γειά, τοῦ Μπότσαρη βαλκανιδικῆς κ' ἐλάτια·
 Καράδια ποῦ ταξεῖδευεν ὁ Λάμπρος ὁ Κατσώνης·
 "Ολυμπε, Κιάφα, Κίτσαδε, τῆς κλεφτουριάς παλάτια,
 Κ' ἐρημοκλήσια π' ἀνάθε κερὶ ὁ Κατσαντώνης....
 "Εχετε γειά, ἔχετε γειά, τῆς φουστανέλλας χρόνια,
 'Αστροπελέκια Ψαριανά, 'Υδραῖα τρομπόνια!

Τὸν ὕστερό μας "Ελλήνα, τὴν ὕστερή μας χάρι
 Τοῦ Μάρτη πῆρε ἡ Στοά· εἰκόνα δὲν εἶν' ἄλλη!
 'Εγέμισε τὸ Πάνθεο· τὸ χέρι τοῦ Κανάρη
 'Εσφάλησε τὴν 'Εκκλησίαν τῆς Λαύρας τὴ μεγάλη.

Καὶ σήμερα, ξαρμάτωτη, σὰ νεκροκέρι λυόνει
 Μὲ τὰ θαρμμένα της παιδιὰ στὸ κοιμητήρι ἡ Μάνα.
 Εἰς τοῦ Κανάρη τὸ σταυρὸ τὰ χέρι της ἀπλόνει,
 Κι' ἀκούει τὴν ὑστερινὴ τοῦ Μάρτη της καρμπάνα....
 Τὴν ὀρφανὴ της κεφαλὴ χέρι παιδιοῦ δὲν πιάνει,
 Καὶ μόνη, καταμόναχῃ στοὺς τάφους θὰ πεθάνῃ!

Ἄς ἀποθάνῃ, ὅς σβυσθῇ· κι' αὐτὸ τὸ ὄνομά της
 Ἄς εἰς τὴν γῆν λήθῃ, καθὼς ζῆ ἔν γράφθηκε νὰ ζήσῃ!
 Ἄς κοιμηθῇ αἰώνια μὲ τὰ νεκρὰ παιδιὰ της,
 Ἄν πασσαλῇ· σλαβικὸ μιὰ μέρα κατντήσῃ.—
 Δὲν θέλω τὴν Ἑλλάδα μας ὡς τὸ Μοριᾶ ν' ἀπλόνῃ·
 Δὲν θέλω τὴν ἀτέλειωτη τοῦ Ἀλεξάνδρου Μάνα
 Σὲ στήθῃ νάνου ἄσφαρτη καρδιὰ νὰ φυλακόνῃ,
 Καὶ νὰ τὴν κράζῃ μάνια της ἀλλόφυλῃ ζητιάνῃ....
 Τὴν θέλω γῆ τοῦ Περικλῆ καὶ κύμα τοῦ Κανάρη,
 Ἐλῆς σὲ κράνος Ἀθηνᾶς καὶ δάφνῃ σὲ κοντάρι!

Γ'

Νῆα τοῦ Βίκτορος Οὐγγῶ τὴ ζηλεμμένη χάρι,
 Κι' ἀπ' τὰ πολλὰ λουλούδια τοῦ ἔνα κ' ἐγὼ λουλούδι,
 Τί ἁρμονίαις θᾶκουε τὸ μνημα τοῦ Κανάρη,
 Κι' ὁ κόσμος πῶς θὲ ν' ἄρπαζε τ' ἀθάνατο τραγοῦδι!

— Στή λύρα, Βίκτορ! — Στήν καρδιά τὸ χέρι βάλε πάλι·
 Τὰ δάχτυλά σου φλόγισε ν' ανάψῃ τὸ δοξάρι,
 Καὶ ἔσως μέσ' στοῦ ὕπνου του τὴ μυστικὴ ἀγκάλη
 Χαμογελάσουν μιὰ στιγμὴ τὰ χεῖλη τοῦ Κανάρη....
 Ἐσὺ ποῦ τὸν τραγούδησες εἰς τὴν ἀνατολὴ του,
 Τραγούδα καὶ τὴ νύχτα του καθὼς καὶ τὴν αὐγὴ του!

Ἄχ, Λύρα συνομήλικη τῆς φλόγας τοῦ Κανάρη·
 Μαζῇ ἐπρωτοβγήκατε σ' ἀθανασίας κύμα,
 Μαζῇ τὸ πρῶτο ἐσπάσατε κουπί καὶ τὸ δοξάρι,
 Κ' ἐταξειδέψατε μαζῇ στὴ δόξα βῆμα, βῆμα....
 Ἐκεῖνος στόλους ἔκκιγε κ' ἐσὺ καρδιαῖς κοντά του·
 Καθὼς ἐκεῖνος ἔκκιγε, ἐσὺ ἐτραγουδοῦσες.
 Τοῦ τραγουδιοῦ σου τὸ σκοπὸ τὸν ἄρχιζ' ἡ φωτιά του,
 Καὶ τὸν ἀποτελεῖνε ἡ λύρα ποῦ κρατοῦσες.
 Τραγούδα, Βίκτορ! ὁ αἶτός ἃς κλάψῃ τὸ λειοντάρι·
 Τὸ κύκνειό σου ἄξιζε νὰ ῥῖναι τοῦ Κανάρη!

...Ναί· ἦταν κι' ἄλλοι σὰν αὐτὸν μεγάλοι στὸν ἀγῶνα·
 Σὰν Ἡρακλῆς τὸν οὐρανό, δὲν σήκωσε στὸν ὦμο
 Τῆς Λαύρας ὀλομόναχος, τοῦ Μάρτη τὸν θαφῶνα·
 Μαζῇ μὲ ἄλλους περπατᾷ τὸ φωτεινὸ του δρόμο.

"Ισιο στή φλόγα, καὶ μπροστὰ εἰς τὸ θαυλό του στέκει

Σὰ βράχος τοῦ Μικούλη μαζ τ' ἀκίνητο κανόνι·

Τοῦ Καραϊσκού τὸ σπαθί, τ' Ἀνδρούτσου τὸ τουφέκι,

Καὶ τοῦ Μοριᾶ ὁ Γέροντας μὲ φουστανέλλα χιόνι.

Τὸν Παρθενῶνα μόνο μιὰ κολῶνα δὲν στηρίζει,

Μὰ τὴν ἀπάτητη κορρὴ στὰ σύννεφα χερίζει. —

Μακάρι νᾶχε ἡ Ἑλλάς καλλιτέρους, μακάρι!

Μὰ δὲν μπορεῖ ὁ οὐρανὸς ψηλότερα νὰ θάσῃ.

Κεῖνος ποῦ ἴσιος ἤμπορεῖ νὰ ᾄδει τοῦ Κανάρη,

Εἶν' ὁ Κανάρης μοναχός, καὶ ποῖός ὄχ τὸν σκεπάσῃ;...

Κι' ἀνίσως βρίσκει ἔμμορσο ἡ Μοῦσα τ' ὄνομά του,

Καὶ τὰ τραγούδια της συγχὰ μ' ἐκεῖνο τὰ στολίζει,

Τ' ὄνομ' αὐτὸ ἡ ποίησις τὸ πῆρ' ἀπ' τὴ φωτιά του·

Ἄστροπελέκι καὶ φωτιά ἀρμάδας τὸ φωτίζει....

Δὲν εἶναι, ὄχι, εὖφωνο τὸ ὄνομά του μόνο·

Κάθε μεγάλο του ψηρὶ σκεπάζει ἓνα θρόνο!

Δ'

Κανάρης! τί ὠκεανός, τί ποίησις μεγάλη!

Λὲς τ' ὄνομά του, κι' ἀστραπαὶς γεμίζουν τὸν αἰθέρα·

Κατάρτια ρίχν' ἡ θάλασσα κυρμένα στ' ἀκρογιαλὶ,

Ἡ μέρα νύχτα γίνεται καὶ τὸ σκοτάδι μέρα.

Τ' ὄνομ' αὐτὸ ὅποιος τὸ εἶπῃ, ψηλόνει, ἀναιδάνει!

Θάλασσα παίρνει στὴ ψυχὴ καὶ στὴν καρδιά πλαταίνει!

Κανάρης! πέλαγος πλατύ, ἀτέλειωτο, καὶ κύμα
 Βοριᾶ σπικρμένο καὶ φωτιά· τῆς ἀστραπῆς λημέρι,
 Ἀθανασίας λειτουργιά, τῆς φλόγας Ἅγιο Βῆμα,
 Καὶ Χάρου δισκοπότηρο στοῦ κεραυνοῦ τὸ χέρι!
 Γάλα σὲ στήθος γυναικὸς δὲν ἦπι' Ἐκεῖνος στάλα·
 Ἄρρὸ σὲ κύμα ἐβύζαξε καὶ φλόγα, ὄχι γάλα.

Μιά νύχτα, πῶτρεμεν ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος ἐχαλοῦσε,
 Τ' Ἄστρο τοῦ Ἄρη, ὁλόφωτο καὶ χωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα,
 Χαμήλωνε, χαμήλωνε, τῇ θάλασσᾳ ζητοῦσε,
 Κ' ἐκείνη ἀνέβαινε ψηλά, στὰ σύννεφα καβάλλα...
 Καὶ τῇ στιγμῇ ποῦ φέλησε τὰ κύματα ὁ Ἄρης,
 Μ' ἓνα τῆς θάλασσας σπασμὸ γεννήθη· ὁ Κανάρης!

Κ' ἰδοῦ, ἀστράττει καὶ βροντᾷ τῆς Χίου τὸ λιμάνι·
 Στὴ Σάμο καὶ στὴν Τένεδο τὸ κύμα φωσφορίζει·
 Στὴν Ἀλεξάνδρᾳ φαίνεται, μέσ' στὴν καρδιά της φθάνει,
 Καὶ τοῦ Κανάρη ὁ θαυλὸς σπιθοβολεῖ, καπνίζει....
 Τί ἀμαρτία νὰ σβυσθῇ κεῖν' ἡ μεγάλη ἐλπίδα,
 Ποῦ θάκανε σὰν πέλαγος μεγάλη τὴν πατρίδα!

Ἄ! τὴν ἀποτυχία του ποιά δόξα τὴν ἐφθάνει;
 Τί δάφνη τοῦ ἐχάρισε καὶ τοῦ κλεψεν ἡ τύχη!
 Τόσο Κανάρης, κ' εἰς αὐτὴν τὴν Χίο δὲν ἐφάνη.
 Ποιὸς τὴν ἀποτυχία του μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη;
 Χρόνους ἐπὶ ἐξώριζε τὴν νύχτ' ἀπ' τὸν αἰθέρα·
 Τὸ βράδυ ἔδγαγεν Αὐτὸς κ' ὁ Ἥλιος τὴν ἡμέρα!

Κι' ὅταν στεφάνι πύρινο ὁ οὐρανὸς φορεῖσε,
 Κι' ὁ κεραυνὸς στὰ σύννεφα ἐπέτα καθαλλάρης,
 Ὅταν σεισμὸς ἀκούγετο κ' ἡ θάλασσα βογγεῖσε,
 Στὸ πέλαγος ἐστρέφανε κ' ἐκράζαν· «ὁ Κανάρης!»
 Ἄχ, τὸ Εἰκοσιένα μας τοῦ κόσμου ἦταν νειάτα,
 Κ' ἡ τελευταία ποίησις Μηλιόνι καὶ Φλοκάτα!

Τώρα, γεράματα παντοῦ· σ' ἀνατελὴ καὶ δύσι,
 Σὲ μεσημέρια καὶ βοριᾶ.... Ἐχάλασεν ἡ πλάσι!
 Στὴ νεκρωμένη μας καρδίᾳ ποιὸς αἶμα θεὸν γύσῃ,
 Νὰ πάρῃ νεῦρα ἡ ζωὴ κ' ὁ κόσμος ἄλλη βράσι;
 Ἄχ! ποιὸς λαὸς στὸ Γέροντα θὰ δώσῃ νειάτα πάλι,
 Καὶ σ' ἀδειασμένα τ' ἄρματα φωτιὰ θὰ ξαναβάλῃ;

Γέρασ' ὁ κόσμος, γέρασε! Τώρα, ψευτιά καὶ λόγια·
 Τώρα μὲ πήχαις περπατοῦν καὶ μ' ἀριθμοὺς μιλοῦνε·
 Κοιμοῦνται καὶ σηκώνονται μὲ τάξι σὰ ρολόγια,
 Καὶ εἰς τὸν τόπο τῆς καρδιᾶς βελάντιο κρεμοῦνε!
 Δὲν ἔχει πλέον ἡ ψυχὴ, δὲν ἔχει Ἅγιο Βῆμα·
 Σαπίζει μέσα στὸ κορμὶ ὡστὴν νεκρὸς στὸ μνημα.

Ποιὸ στόμα « Σήκω! » θὰ εἰπῇ στὸν κόσμο πρὶν πεθάνῃ,
 Καὶ ποιὸς λαὸς στὰ γόνατα θὰ τὸν ἀνασηκώσῃ;
 Τὸ πηγωμένο του κορμὶ ποιά γέννα θὰ ζεστάνῃ,
 Καὶ ποιά φυλὴ τ' ἀθάνατο νερὸ θεοῦ τοῦ δώσῃ;
 Ἄ, καὶ νὰ ἔδιν' ὁ Θεός, Ἑλλάς μου, σὺ νὰ ἦσουν,
 Κι' ἀπὸ τὰ σπλάγχχνα σου καιροὶ καινούργιοι νὰ βλαστήσουν!

Σώπασε, Μοῦσα θλιθερὴ· μὲ ἀνοιγμένα μάτια
 Ὅνειρα βλέπεις κι' ἄφαντο ἀκόμη πανηγύρι.
 Παῦσε νὰ χτίζῃς, δύστυχη, στὰ σύννεφα παλάτια·
 Τὰ ὄνειρά σου κοιτώνται νεκρὰ στὸ κοιμητήρι.
 Στὸ Μισολόγγι, στῆς Γραβιᾶς τὸ Χάνι, στ' Ἀγινόρι.
 Πήγαينه, Μοῦσα· πήγαينه, δυστυχισμένη κόρη!

.....

.....

Πάρτε τῆς Λαύρας τὴν εὐχὴ καὶ πάλι, μὴν ἀργῆτε,
Καὶ ξέρετε σὲ ποιά βουνὰ καὶ κάμπους θὰ μᾶς βρῆτε.
Τὴν Ἐκκλησιά, ποῦ ἅγιο φῶς μέρα καὶ νύχτ' ἀνάθει
Καὶ χθὲς ἀκόμῃ σφάλησε ὁ τάφος τοῦ Κανάρη,
'Ανοίγει πάλιν ἡ Ἑλλάς.... — Παχραμερῖστε Σλάβοι!
'Αἰτὸς μ' αἰτὸ θὰ μετρηθῇ, λειοντάρι μὲ λειοντάρι!

1877

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩ ΜΝΗΜΟΣΥΝΩ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΓΡΙΒΑ

Ἐν ᾧ ἀκόμῃ ἀντηχεῖ τοῦ ῥήτορος τὸ ῥῆμα,
Καὶ φέρ' εἰς τὴν καρδίαν μας παράπονον καὶ σάλον,
Δὲν ἔπρεπε τὸ ἀτολμον ἐδῶ νὰ φέρῃ βῆμα,
Ὅστις ποτὲ δὲν ἔκλαυσεν ἐνώπιον τῶν ἄλλων.
Πλὴν μόνῃ κλαί' ἡ ἀηδὼν ;... Καθὼς αὐτὴ ἀκόμα
Καὶ τὸ στρουθίον δὲν θρηνεῖ χειμῶν ὁπότεν πνέῃ ;
Πρέπει νὰ ἦναι θελκτικὸν τοῦ κλαίοντος τὸ ὄμμα ;
Ὅποτεν κλαίῃ δυστυχῆς, τίς ἐρωτᾷ τίς κλαίει ; —
ὦ, καὶ τοῦ νέου ἄφετε νὰ πλημμυρήσ' ἡ λύπη·
Ἴσως τοῦ λείπ' ἡ λαλιά, πλὴν πόνος δὲν τοῦ λείπει !

Ναί, ἄφετε τοῦ ἥρωος τὴν μνήμην νὰ θρηνήσω·
Ἀφῆτέ με, μὲ τῆς ψυχῆς τὸ ἀνιχνεῦον ὄμμα,
Εἰς τὸ εὐρὺ μνημεῖόν του νὰ τὸν ἀναζητήσω,
Νὰ τὸν ἰδῶ μίαν φορὰν, μίαν φορὰν ἀκόμα !

Θέλω νὰ ἴδω ὁ καίριος, ὁ θάνατος, ἡ μοῖρα,

Εἰς τί, εἰς τί μετέβαλον τοῦ ἥρωος τὸ σῶμα·

Ἄν εἰς τὸ ξίφος καὶ νεκρὸς ἐπικρεμᾷ τὴν χεῖρα,

Καὶ ἂν ὁ Γρίβας ἔγαινε καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι χῶμα....

ὦ, πόσον παρὰφέρουσι τὸν νοῦν μας αἱ ὀδύναι·

Ναί· εἰς τὸν τάφον, καὶ αὐτὸς ὁ Γρίβας χῶμα εἶναι!

Ἐν ᾧ τὸν ἐπροσμέναμεν καὶ ἐλέγαμεν «ὅα ἔλθῃ,»

Καὶ ἄνθη ἔδρεπεν ὁ εἷς, ὁ ἄλλος μύρτων στίβας·

Ἐν ᾧ ἐσκήρτα σύσσωμος ἡ πόλις — ἀντηγγέλθη

Φαρμακευμένη εἰδήσις· «Ἀπέθανεν ὁ Γρίβας!»

Καὶ δὲν τὸν εἶδομεν, καὶ δὲν ἐφάνη, δὲν ἐφάνη·

Ἐκ τῶν χειρῶν μας ὀρφανὰ κατέπεσαν τὰ ἄνθη·

Τὸ πάσχῃ μας ἦτο πικρόν, ἡ προσδοκία πλάνη,

Καὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ φοῖνιξ ἐμαράνθη....

Καὶ ἤκουες εἰς δώματ᾽ λαμπρὰ καὶ εἰς καλύβας,

— Ὁ Ταξιάρχης ἔπεσεν, ἀπέθανεν ὁ Γρίβας! —

Τὸ Παλαμῆδι θλιβερὰν στολὴν εἶχε φορέσει·

Ἐσίγα εἰς τὸ Ἅγιον Ἡλίαν τὸ κανόνι·

Ἡ Ἄρεϊα εἶχε χαθῇ, ὁ Δουβουνιώτης πέσει,

Καὶ χῶμα, χῶμα ἔτρωγε τὸ ξίφος τοῦ Παγώνη!

Τὸ πᾶν ἐχάνετο, τὸ πᾶν· τὸ ἔθνος ἡγωνία,
 Ἄλλὰ τὸ δράμα ἔπνιγε τῆς Κύθου κάθε πόθον,
 Ὅποτε « Γρίδας! » ἤχησε μακρὰν ὡς τρικυρία,
 Καὶ « Γρίδας! » ἔκραξ' ἡ Ἑλλάς κ' ἐξέλιπεν ὁ Ὅθλος.
 ὦ δόξα· μόνον τ' ὄνομα, μὲ τὸν ὄνομά του μόνον
 Ἐνὸς δυνάστου ἔρριψε τὸ σκῆπτρον καὶ τὸν θρόνον. —

Ναί· ἔπρεπε τὸ γηραιὸν Εἰκοσιένα πάλιν,
 Μὲ τὴν λευκὴν φλοκάταν του, μὲ τὰ γηράματά του,
 Μὲ τοῦ Μαρτίου τὴν αἵχμην ν' ἀναδεχθῇ τὴν πάλιν,
 Καὶ νὰ συντρίψῃ δι' αὐτοῦ τὸ ἔθνος τὰ δεσμά του!
 Ἐπέπρωτο τὸ παρελθὸν τὴν χεῖρά του ν' ἀπλώσῃ·
 Ὁ γέρον νὰ διαδεχθῇ τὸν πόλεμον τῶν νέων,
 Νὰ διαγράψῃ τὸ παρὸν καὶ μέλλον νὰ μᾶς δώσῃ....
 Ναί· ἔπρεπεν ὁ γηραιὸς τῶν Ἀκαρνάνων λέων
 Τὰ πρῶτα νὰ ἐνθυμηθῇ, τὴν χαίτην του νὰ σείσῃ,
 Καὶ ὁδηγῶν τοὺς σκύμνους του ἐν στέμμα νὰ κρημνίσῃ.

Ὅποιον ἐστερήθημεν Στρατάρχην, ποῖον κλέος!
 — Τὸν ἐνθυμεῖσθε, Ἑλληγες; τὸν ἐνθυμεῖσθε, φίλοι.
 Ἐπέρα καὶ ἔλεγες· « περᾶ τὸ πνεῦμα τοῦ βορέως, »
 Ἐλάλει κ' ἔλεγες· « ἰδοὺ, ἀνοίγει καρυοφύλλι. »

Ναί, εἶδα τὸν Νικηταρᾶν, ναί, εἶδα τὸν Τζαβέλλαν·

Ὡς εἰς ἐκεῖνον κ' εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκλεία ὠμίλει,

Ἄλλ' ὥς αὐτὸς δὲν ἔφερεν οὐδεὶς τὴν φουστανέλλαν!

— Τὸν ἐνθυμεῖσθε, Ἑλληγες; τὸν ἐνθυμεῖσθε, φίλοι; —

Ἐνώπιόν μας ἤρχετο μὲ πανοπλίαν πλήρη,

Κ' ἐνόμιζες τὴν Ῥούμελην ἐπίσω του πῶς φέρει!

Νὰ σκάψουν μνημεῖα ἔπρεπεν εὐρύ, βαθύ, μέγαλον,

Κ' ἐκεῖ νὰ θέσουν εὐλαβῶς τὸ τίμιόν του σῶμα·

Αἱ χεῖρές του νὰ μὴ δεθοῦν ὡς τῶν νεκρῶν τῶν ἄλλων,

Κ' ἐπάνω του πυρίτιδα νὰ ῥίψουν, ἔχ'· χῶμα....

Ἐπρεπεν εἰς τὰ σύνορα τὸ μνημεῖόν του νὰ γείνη·

Πολέμου μίαν εἰς αὐτὸ ν' ἀνοίξῃσι θυρίδα,

Τὴν νύκτα νὰ ἐγείρεται, τὸν ὕπνον του ν' ἀρίνη,

Καὶ νὰ φυλάττῃ καὶ νεκρὸς ἀκέμῃ τὴν πατρίδα.

Καὶ ὅταν ψάλλουν τ' οὐρανοῦ ἀνάστασιν οἱ θόλοι,

Νὰ ῥίψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτὸς τὸ πρῶτον βόλι!

Δαυλοὶ λαοί! ὁ πόνος σας δὲν ἐξαρκεῖ, δὲν φθάνει!

Μακεδονία, Ἑπείρος, τὸ δάκρυ σας ἄς ῥέῃ·

Χαρῆτε εἰς τὸ πένθος μας, χαρῆτε, Μουσουλμάνοι,

Καὶ μόνον ὁ Ὀκτώβριος καὶ Μάρτιος ἄς κλαίῃ·

Ἀπέθανεν ὁ Ἀχιλλεὺς τῶν Ἀκαρνάνων πλέον,
 Καὶ μάτην τὸν ῥεμβάζομεν καὶ τὸν θρηνοῦμεν ὄλοι.
 Ἐξέλιπε διὰ παντὸς ὁ πρῶτος τῶν Γριβαίων,
 Ὁ πρῶτος ὅστις ἔρριπτε τὸ τουρκομάχον βόλι!
 Φεῦ· ἂν ἡ μοῖρα τὴν ζωὴν ἐκείνου δὲν ἐφθόνηι,
 Γοργότεροι θὰ ἔρρεον τοῦ Ἑλλήνος οἱ χρόνοι.

Καὶ τώρα, ὅταν ἔρχονται νὰ μᾶς ἰδοῦν οἱ ξένοι,
 Καὶ μᾶς ζητοῦν ἀρματωλὸν καὶ φουστανέλλα· — ποῖον,
 Ποῖον θὰ δείξῃς ἀντ' αὐτοῦ, Πατρὶς ὠρφανευμένη;
 Ὅλοι ἐσδέσθησαν· οὐδεὶς δὲν μένει τῶν ἀνδρείων!
 Ἄλλ' ἔχι, ἔχι· βλασφημοῦν τὰ τεθλιμμένα χεῖλη.
 Μικρὸν ἂν στρέψω, ἥρωα δὲν ἀπαντῶ τοιοῦτον;
 Ὁ Γρίβας δὲν ἀπέθανεν, ἐμπρὸς μας εἶναι φίλοι·
 Νὰ τὸν ἰδῇτε θέλετε; — Ἰδέτε τον, ἰδοῦ τον!
 Ναί· ὅταν, ὅταν ἡ Ἑλλὰς χορὸν ἀνοῖξῃ πάλιν,
 Μονόχειρ θέλει καταβῇ ὁ Γρίβας εἰς τὴν πάλιν.

1863

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ
ΓΕΝΝΑΙΟΝ Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΝ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΩ ΠΡΟΣΦΙΛΕΙ ΑΥΤΟΥ ΑΔΕΛΦΩ

ΠΑΝΦ. Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Α'

Σταθῆτε· μὴν ἐκτείνετε τὸ τεθλιμμένον βῆμα,
Μὴ τοῦ Ἀνδρούτσου ἀσεβῶς πατήσητε τὸ μνημ.·
Εἶναι τὸ Πάνθεον ἐδῶ τῶν πρώτων τῶν Ἑλλήνων!
Ἴδέτε μὴ προσκόψητε εἰς τὸν σταυρὸν ἐκεῖνον·
Εἶναι τοῦ Γρίθα· ὁ ἐκεῖ ἀνῆλ' εἰς τὸν Τζαβέλλαν.
Προσέχετε!... Κάθε σταυρὸς καλύπτει φουστανέλλαν!

Φεῦ, τύμβους δὲν ἡγείραμεν ὑπὲρ τῶν ἡμιθέων·
Ἐξέλιπον τὰ μάρμαρα ἐκ τῆς Πεντέλης πλέον!
Ἄν μαυσωλεῖα πέριξ σας πομπῶδη θεωρῆτε,
Κάτωθεν τούτων ὁ Θεὸς γνωρίζει ποῖος κεῖται....
Ὁ Βάσος, ὁ Πετρόμπεης καὶ τοῦ Μοριᾶ ὁ Γέρος
Δὲν ἔχουν τάφους.... Ἀφανεῖς ὑπνώττουν κατὰ μέρος!

Ἴσως ἐκεῖνα τὰ ὅστ' ἔκθετα καὶ κρύα
 Εἶναι τοῦ Δράκου.... τὰ χτυπᾷ βροχὴ καὶ τριχυμία.
 Ἴσως ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς Καλλέργης μου ὑπνῶττει,
 Κ' ἐκεῖ ὁ Κώστα-Βότσαρης τὸ Σοῦλι ὀνειρώττει!
 Τὴν γραῖαν φέρουν σπάθην των καὶ κάτω τῶν μνημείων
 Δὲν ἀφαιρεῖ ὁ θάνατος τὸ ξίφος τῶν ἀνδρείων.

— Τὴν κεφαλὴν γυμνώσατε!... Εἰς ταῦτα τὰ ἐδάφη
 Τῆς τουρκομάχου γενεᾶς πολλοὶ ὑπάρχουν τάφοι.
 Μυροβολουσι τ' ἄγια ὅστ' ἔκ των' — Ἐγερθῆτε,
 Σεπτοὶ ὁπλῖται τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὕπνον σας ἀφῆτε....
 Συνθεριστὴν καὶ σύντροφον σᾶς φέρομεν ἀρχαῖον
 Τὸν προσφιλεῖ σας ἔλθετε νὰ ἴδῃτε Γενναῖον!

Β'

Ἀκούω βῆμα γίγαντος.... καὶ περικεφαλαίας,
 Θαρρῶ, κυμαίνει λοφιά, ἐκεῖ, πρὸς τὰς ἱτέας....
 Σὺ εἶσαι! Σὺ, ὁ πρῶτιστος τῶν Κολοκοτρωναίων
 Εἶχες πεθῆσει, κ' ἔρχεσαι νὰ ἴδῃς τὸν Γενναῖον!
 Κάμετε τόπον· εἰν' αὐτός.... ἀνοίξατε ἀκόμα....
 Νὰ περιλάβῃ ἔρχεται τοῦ τέκνου του τὸ σῶμα!

Ἐγγὺς αὐτοῦ ὁ Πάνος του καὶ ὁ Κολλῆνος μένει·

ὦ, πῶς ἡ θεὰ τοῦ νεκροῦ τὴν ὄψιν των εὐφραίνει!

Καὶ ἄλλοι φθάνουν.... ἄπειρα σκαλεύονται μνημεῖα·

Παντοῦ φλοκάτα φαίνεται καὶ λάμπει πανοπλία.

Ὁ Καραΐσκος προχωρεῖ μετὰ τοῦ Μακρυγιάννη,

Ὁ Χατζῆ Χρήστος ἔρχεται, ὁ Γαρδικιώτης φθάνει!

Καλῶς μᾶς ἦλθατε, νεκροί· ἐγγύτερον ἔλᾳτε!

Ἴδετε πόσον κατηφής ὁ φίλος σας κοιμᾶται.

ὦ, νὰ συζήση μὲ ἡμᾶς ἀδύνατον τοῦ ἦτο·

Ἄλλην Ἑλλάδα ἔδλεπε καὶ ἄλλην ἐνθυμεῖτο,

Καὶ θλίψις τὸν ἐφόνευσε καὶ νοσταλγίας πόνος.

Οἴμοι, ἐπέζησε πολὺ.... εὐρέθη σχεδὸν μόνος....

Καὶ φθίσιν τῷ ἐπέφερεν ἡ φθίσις τῆς Πατρίδος!

Νὰ πέσῃ ὠνειρεύετο ἐπάνω τῆς ἀσπίδος·

Μὲ νέας νὰ στεφθῇ πληγὰς, καὶ πέραν τῶν συνόρων

Νὰ ρίψῃ ὡς χειρόκτιον ῥομφαίαν σταυροφόρον,

Καὶ φθάνων ἔπου τοῦ Ὁσμὰν τὸ κράτος καταπαύει,

Μὲ μίαν φοῦκταν μαχητῶν ὀπίσω νὰ τὴν λάβῃ!

Πλὴν ἀνεζήτει τοὺς ποτὲ συντρόφους τοῦ ματαίως·
 Ματαίως ὠνειρεύετο θριάμβους ὁ Γενναῖος!
 Τὸ πᾶν ἐσίγα, κ' ἡ φωνὴ ἀκόμῃ τῶν ἐλπίδων·
 Μόνον κακόφωνοι κραυγαὶ ἤκούοντο ἐρίδων....
 Μικρότης πρὸς μικρότητα λυσσώδης ἀμιλλᾶτο,
 Κ' ἡ κεφαλή του ἔκλινεν ἀπηυδημένη κάτω!

Ἐκτοτε κύκλον πέριξ τοῦ διέγραψε, καὶ μόνος
 Μὲ τὴν ὠχρὰν ἐνθύμησιν διῆγε τοῦ ἀγῶνος.
 Πολλάκις, εἰς αὐτὰ ἐδῶ τὰ μνήματα βρεμβάζων,
 Εἰς τοῦ Πατρὸς τοῦ τὸν σταυρὸν ἤκούετο στεναζῶν·
 Πολλάκις ἤνοιγεν ἐδῶ τὰ κεκλεισμένα χεῖλη,
 Καὶ μὲ τῆς Λαύρας τὸ νεκρὸν στρατόπεδον ὠμίλει....

Γ'

Δὲν εἶχε χρόνους εἴκοσι· μείραξ καὶ παῖς ἀκόμῃ,
 Τὴν δόξαν ἐνητένισε μὲ φωσφορίζον ὄμμα
 Ὡς ἀτενίζει ἀετὸς τὴν λάμπην τοῦ ἡλίου·
 Καὶ σφίγγων εἰς τὴν δεξιάν τὸ ξίφος τοῦ Μαρτίου,
 Ἐχύθη ἐμμανῶς βοῶν ὡς στρόβιλος ἀνέμου,
 Κ' ἔλαβε βάπτισμα πυρὸς καὶ βάπτισμα πολέμου.

Καὶ δὲν ἐστάθη ἔκτοτε ἡ ἔφηβός του σπάθη.

Ἄραψ ἔχθρὸς προέκυψεν ἀπὸ ταγματῶν βάλθη

Καὶ αὐθιχῶς εἰς πόλεμον τοὺς Ἑλληνας ἐκάλει·

Ὅς ἐρρίφθη κατ' αὐτοῦ πρὶν ἐφορμήσουν ἄλλοι,

Κ' αἰχμηχλῶτόν του ἔσυρε τὸν ὑβριστὴν βικίως.

— Ὁ Ἰωάννης ἔκτοτε ἐκράζετο Γενναῖος! —

Τυδεΐδης τὸ ἀνάστημα, Τυδεΐδης τὴν καρδίαν,

Τὸ μένος ἦτον Ἀχιλλεύς, Δαυὶδ τὴν ἡλικίαν.

Πολλάκις ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὰς χεῖράς του σταυρόνων,

Κ' εἰς τὸν γενναῖόν του υἱὸν τὸ βλέμμα προσηλόνων,

Τὸν πρώϊμον πολεμιστὴν ἠτένιζεν ἡρέμα,

Καὶ ὅλον τὸν ἐθώπευε τὸ πατρικὸν του βλέμμα!

Μὲ τὸν Ἠλίαν, δεύτερον τῆς Σπάρτης Λεωνίδα,

Ποσάκις τῆς Τριπόλεως τὰ τεῖχη δὲν τὸν εἶδαν!

Ποσάκις, εὐζωνος, γοργός, ὡς νέφος τρικυμίας

Τοὺς Τούρκους δὲν κατέβαλε κυτωπῶν τῆς Ἀχαΐας·

Ποσάκις εἰς τοῦ Δράμαλη ριπτόμενος τὰ σμήνη,

Τοῦ Φλέσσα καὶ Νικηταῶ τὸ θάμβος δὲν ἐκίνει!

Ἐδὼ κτυπᾷ τὰ Τρίκορφα, κ' εἰς κύματα Λαλαίων
 Ἐρπίπτει, μὲ τὸν Μεταξᾶν παράπλευρος παλαίων·
 Ἐκεῖ πορθεῖ τὴν Κόρινθον, ἀλλὰ τὸ Παλαμῆδι
 Δὲν προσκυνεῖ, ἀνένδοτον τὰς κλεῖς δὲν παραδίδει.
 Πλὴν δίδουν χεῖρα Στάϊκος συγχρόνως καὶ Γενναῖος,
 Καὶ τὰς ἐπάλλξεις κτῆμά των ἐρίζουν ἀμοιβαίως!

Ἀλλ' ἔχι, ἡ Πελοπόννησος ἐκαῖνον δὲν ἐχώρει·
 Εἶδε κ' ἡ γρχία Ῥούμελη τῆς Γόρτυνος τὸ δόρυ!
 Ἦσαν ζῶη καὶ τέρψις τοῦ τοῦ Ἄρεος οἱ κρότοι·
 Ἡ Πλάκκα τὸν ἐγνώρισε, τὸν εἶδε τὸ Κομπότι,
 Καὶ ὡς ἐφάν' εἰς τὸ πλευρὸν Στρατάρχου πολυπείρου,
 Τὴν εὐκλειάν του ἤχησε τὸ κύμα τοῦ Φαλήρου.

Τώρα, σβυσμένος κεραυνός, συντετριμμένη σπάθη,
 Ἀπηύδησε, κ' εἰς τῆς νυκτὸς βυθίζεται τὰ βάθη....
 Ὡχρὰ ἡ Πελοπόννησος εἰς τὴν θανὴν τοῦ μένει,
 Κ' ἡ κόνις τῶν συντρόφων τοῦ τὴν κόνιν τοῦ προσμένει.
 — Μαρτίου πνεῦμα ὀρφανόν, νὰ τὸν κηδεύσης ἔλα·
 Ἡ τελευταία τοῦ Μοριᾶ ἐκλείπει φουστανέλλα!

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΑΝΑΣΤ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Α'

Χαίρετε πάλιν, ἅγια καὶ ἱερὰ ἐδάφη·

Γῆ, ζηλοτύπως κρύπτουσα σποδὸν ἀθανασίας!

Χαίρετε πάλιν, προσφιλεῖς, λησμονημένοι τάφοι,

Ἀκάτια σιωπηλὰ τῆς ξένης παραλίας....

Ἀπὸ τὸν κόσμον ἔρχομαι πλησίον σας καὶ πάλιν,

Ὡς φύλλον φθινοπωρινὸν ἀπὸ ἀνέμου ζάλην.

Ἄφετε, ἄφετε τὴν γῆν αὐτὴν νὰ χαιρετίσω,

Εἷς ἦν τοσάκις ἤχησε τὸ πένθιμόν μου ῥῆμα·

Ἄφετε τέφραν εὐγενῶν ἡρώων νὰ φιλήσω.

Λαλῶ εἰς τὰ ἐδάφη μου.... τοὺς τάφους ἔχω βῆμα....

Ἄν ἐκεῖ κάτω ἄγνωστος διέρχεται ἡ ζωὴ μου,

Ἐὰν οἱ ζῶντες μ' ἀγνοοῦν, μ' ἡξεύρουσιν οἱ νεκροί μου!

"Ω, τὰς ἀγίας σας ψυχάς, νεκροί, ἐπικαλοῦμαι·

"Ελθετε, πέριξ ἔλθετε τοῦ ποιητοῦ σας πάλιν.

Τῆς φιλικῆς σας ὄψεως τόσον καὶρὸν στεροῦμαι....

Τὸν ζῶντα σεῖς στηρίζατε εἰς τὴν νεκρὰν ἀγκάλην.

Ἀποθαμμέν' ἡμίθεοι, τοὺς τάφους σας ἀφῆτε,

Τὸν ἀσθενῆ κρατύνατε καὶ Μοῦσά του γενῆτε. —

Β'

Ἀκούω ἤχον γνώριμον· σαλεύεται τὸ χῶμα....

Τάφοι δὲν ἤνοιξαν ἐκεῖ ἢ μὴ χιμαίρας πλάττω;

"Ω, ἔρχονται.... Πόσον ἡ γῆ τοὺς ἤλλαξε τὸ χρῶμα!

Δὲν εἶναι ὁ Πετρόμπεης τῆς Μάνης ἐκεῖ κάτω;

Δὲν εἶναι ὁ Νικηταρᾶς ἐκεῖ καὶ ὁ Τζαβέλλας;

— Καλῶς μᾶς ἔρχεσθε, υἱοὶ τῆς χήρας φουστανέλλας!

Ναί· εἶσαι σύ, ὦ Ὀδυσσεῦ· σὺ εἶσαι, Μακρυγιάννη·

Τοῦ Γαρδικιώτη τὴν μορφήν καὶ Βάσσου διακρίνω....

Τοῦ Κίττου βλέπω Βότσαρη τὸ λάμπον γιατχάκι,

Κ' εἶναι τοῦ Γέρου τοῦ Μοριᾶ τὸ βᾶδισμα ἐκεῖνο.

Καὶ ὁ λευκέθριξ Περραιβὸς ἐδῶ προβαίνει ἔτι·

Τοιοῦτον ξίφος ἔφερον τὰ ἐκκτόν του ἔτη!

Πλὴν διατὶ βυθίζετε μὲ τεθλιμμένον βῆμα,

Κ' εἶναι τοῦ Χατζῆ-Πέτρου μας ὑπόδαχρον τὸ ἔμμη·

Πετροπουλάκη, διατὶ παρήτησας τὸ μνήμη;

Ἀκόμη νὰ οἰκειωθῇς δὲν δύνασαι τὸ γῶμα;...

ὦ, λέγετε· τοῦ μνήματος τὸ γῶμα σᾶς βαρύνει,

Ἡ μὴ στερεῖται καὶ σταυροῦ ἢ ζοφερά σας κλόνει;

Σιωπηλοὶ προσέρχονται καὶ ἄλλοι.... τοῦ Κωλέττη

Τὸ σύννον βλέπω βάδισμα ἐκεῖ· δὲν εἶναι πλάνη.

Μαυροκορδάτε, εἶσαι σὺ μετὰ τσαῦτα ἔτη·

Ὅλον τῆς Λαύρας τὸ νεκρὸν στρατόπεδον ἐφάνη!

Μὲ τὸν Ζαίμην προχωρεῖ ὁ Μεταξᾶς ἀκόμη.

Συστρατιώτου ἔρχονται νεκροῦ νὰ ἴδουν σῶμα.

— Τόπον εἰς τὸν Πετρόμπεην, τὸν ἡγεμόνα, δότε,

Τὸν νέον τοῦτον Πρίγκμον περιφανοῦς οἰκίας,

Ὅστις τοσοῦτους ἥρωας μᾶς ἔδωκεν, ὅποτε

Ἀντήχ' εἰς πόντον καὶ ξηρὰν κλαγγὴ ἐλευθερίας!

Εἰς τῆς Ἑλλάδος σπιθαμὴ δὲν εἶναι τὰ ἐδάφη,

Ἡτις μὲ αἶμα τέκνου του γενναίου δὲν ἐδάφη.

Βαρὺς ὡς ὁ Ταύγετος, λευκόθριξ ὡς ἐκεῖνος,
 Ὁ Σπαρτιάτης προχωρεῖ λευκὴν σινδόνην φέρων,
 Κ' ὑπὸ ἀγίας στέφεται ἡ κόμη του ἀκτῖνος·
 Σιωπηλῶς τὸ τέκνον του ἀσπάζεται ὁ γέρων.
 Καὶ ἄλλοι ζώνουσι νεκροὶ βραχδέως τὸ φορεῖον....
 Κλίνατε γόνυ· ἔμπροσθεν εὐρίσκεσθε ἀγίων!

Γ'

Ποῦ, φαντασίᾳ, μὲ πλανᾷς; Φεῦ, τὸ ψυχρὸν των χῶμα
 Δὲν τὸ ἀφίνουν οἱ νεκροί· — εἶναι βαθὺ τὸ μνημα —
 Καὶ ζῶντας μόνον θεωρεῖ τὸ σκυθρωπὸν μου ὄμμα
 Πρὸ τοῦ φερέτρου κύπτοντας μὲ τεθλιμμένον σχῆμα.
 Ἀκόμῃ ἐν ἀνοίγομεν περίλυποι μνημεῖον,
 Ἐνὰ εἰσέτι θάπτομεν ἐκ τῶν τριακοσίων!

Δὲν εἶναι ἄλλοι.... Ἐφυγον εἷς, εἷς· δὲν βλέπεις πλέον
 Καμπύλα ξίφη μ' αἶματ' βαρμμένα Μουσουλμάνων·
 Δὲν βλέπεις βῆμα πτερωτὸν καὶ μέλαν ὄμμα καίον,
 Οὐδὲ λεόντων προτομὰς καὶ σώματ' πλατάνων!
 Ἐφυγον· δὲν ἠθέλησεν οὐδεὶς αὐτῶν νὰ μείνῃ.
 Καὶ τί ἠδύναντο μ' ἡμᾶς νὰ πράξωσιν ἐκεῖνοι;...

Ναί· τῶν μαχῶν ὁ στρόβιλος, ὁ Χάρων καὶ οἱ χρόνοι

Ἐθέρισαν τὴν γενεάν τῶν νέων Μαρχθώνων·

Τὴν φουστανέλλαν σήμερον ἡ λήθη σαθώνονει,

Ἡ τὴν φοροῦν θεράποντες ὀπίσω δίστρων μόνον....

Ἐκ τῆς μεγάλης στρατιᾶς τῆς Λαύρας τῆς ἀγίας

Ὅλιγ' ἀκόμῃ ἔμειναν ἐραίπια εὐκλείας!

Φεῦ· ὅσοι διεφύγατε τοῦ Χάρωνος τὸ ὄμμα,

Μὴ ἔτι μᾶς ἀρίνετε, ἡμίθεοι πολέμου.

Μένε, Κανάρη, μὲ ἡμᾶς, περίμενε ἀκόμα·

Μὴ ἀποθνήσκῃς, Βέρη μου· μὴ φεύγῃς, Βαλτινέ μου!

Μὴ, Γιάννη-Κώστα, τοὺς νεκροὺς συντρόφους σου ποθήσῃς,

Καὶ μένε, Μήττα, μὲ ἡμᾶς· Δαγκλιῇ, μὴ μᾶς ἀφήσῃς!

Ἀπερημώθ' ἡ Ἀμαζών.... Βαδίζουσιν μὲ κόπον

Καὶ μελανεῖμων ἔρχεται ὠχρὰ καὶ κουρασμένη.

— Τόπον κ' εἰς τὴν Ἑλλάδα μας, κ' εἰς τὴν μητέρα τόπον!

Φεῦ, ἡ Νιόβη τῶν ἐθνῶν περίλυπος προβαίνει....

Ἀκόμῃ ἕνα ἔρχεται υἱὸν τῆς νὰ θρηνήσῃ,

Ἐνα Μαυρομιχάλην τῆς νεκρὸν νὰ εὐλογήσῃ.

Μαυρομιχάλην!... Διατί μυροβολοῦν τὰ χεῖλη
 Τ' ὄνομ' αὐτὸ προφέροντα; καὶ μία λέξις μόνον
 Πῶς νὰ ἐγκλείη δύναται τοσοῦτον ὕψος, φίλοι;
 Μαυρομιχάλης! Σύνθημα ὁμηρικῶν ἀγώνων·
 Παιὼν πολέμου, ὄνομα ὅπερ τὴν νίκην φέρει.
 Ὁ δοῦλος θραύει τὰ δεσμὰ ἂν μόνον τὸ προσέρῃ!

Δ'

Φέρετε δάφνης, φέρετε, τὴν κλίνην του νὰ στρώσω·
 Τὴν δάφνην ἔχουν οἱ νεκροὶ τῆς γενεᾶς του στρῶμα....
 Δότε μοι ἄνθη τοῦ νεκροῦ τὸν ὕπνον νὰ μυρώσω,
 Καὶ μὴ τὸν τάφον κλείετε, προσμείνατε ἀκόμα!
 Ἀφῆτέ τον καὶ μ' ὄμματα κλεισμένα ν' ἀτενίσῃ
 Τὴν χήρην καὶ τὰ τέκνα του τὸ μνηῆμα πρὶν τὸν κλείσῃ

ὦ Χρόνε βέβηλε! τὸ πᾶν παραμορφοῖς ἀπόνως·
 Ἄφωνον ἤδη θεωρεῖς καὶ γηραλέον πτώμα
 Τὸν νεκρὸν πολεμιστὴν ἐκεῖνον τοῦ ἀγῶνος,
 Ὅν ἄλλοτε ἠτένιζες μ' ἐκθαμβημένον ὄμμα.
 Φεῦ! ἄλλον εἰς ἀρήτιον τὸν εἶχες ἴδει σάλον,
 Καὶ νῦν τὸν βλέπεις γέροντα, καὶ νῦν τὸν βλέπεις ἄλλον!

Δὲν εἶν' ἐκεῖνος, ὃν ποτε ἐγνώρισες παιδίον,
 Μὲ σῶμα λεύκης νεαρχῆς, μὲ μέτωπον πρωΐας,
 Ὅποτε εἰς τὸν Βόσπορον ἐντὸς στενῶν φρουρίων
 Τὸν ἐκλείεν ὡς ὄμηρον ἢ τίγρις τῆς Τουρκίας·
 Ὅποτε σπάθην ἐρυθράν ἐμπρός του ἐθεῖτο,
 Κ' ὑπὸ τοῦ ξίφους τὴν σκιάν ἠσύχως ἐκοιμᾶτο!

Δὲν εἶν' αὐτός, ὃν ἄλλοτε γενναῖον νεανίαν
 Εἶχες ἰδῆ κ' εἰς Τρίπολιν νὰ ὀμηρεύῃ πάλιν,
 Πεινῶντα, γυμνητεύοντα εἰς φυλακῆς σκοτίαν,
 Διὰ ν' ἀνοίξῃ χεῖρ Θεοῦ τὴν μακαρίαν πάλιν.
 Ὡ, τότε φλόγα ἔχυνε τὸ ἔσσηβόν του βλέμμα,
 Κ' αἶγλη τὸν περιέβαλλεν ἀόρατος ὡς στέμμα!

Τὸν ἐνθυμεῖσθε σπεύδοντα γενναίως ν' ἀπωθήσῃ
 Τοῦ Νείλου τὸν κροκόδειλον, τὸν Ἰεράκιμην, ὅτε
 Πᾶσαν τοῦ Πέλοπος τὴν γῆν ἐζήτει νὰ βροθήσῃ;
 Ὡ, ἦτον ἄλλος ὁ νεκρὸς ὁ γέρων οὗτος τότε!
 Μὲ τὸν Ἥλιον ἔτρεχε, τὸν τύπον τοῦ Βρασιῖδα,
 Καί μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἐμάχετο ἀσπίδα.—

Ὅπισω πάλιν στρέψατε, ἀποθαμμένοι χρόνοι,
 Καὶ τὴν Ἑλλάδα φέρετε τῆς Κλείσοδος ὀπίσω.
 Ἀναστηθῆτε.... τὸ παρὸν αὐτὸ μᾶς θνατόνει!
 Θέλω τὸν Γρίβαν νὰ ἰδῶ, τὸν Μάρκον νὰ γνωρίσω.
 Ὅπισω πάλιν στρέψατε, ἐνιαυτοὶ προδόται·
 Τὸν Κυριακούλην φέρετε, τὸν Ἰωάννην δότε....

Οἱμοι· τοιοῦτον ἐνεστώς συντρίβει τὴν καρδίαν·
 Τὴν δόξαν τῶν πατέρων μας ἀγνώμων θάπτει λήθη.
 Χειμῶνα ἔχει ἡ Ἑλλάς καὶ νύκτα ἐνταφίαν....
 Εὐδαίμων, ὅστις τῶν νεκρῶν τὸν ὕπνον ἐκοιμήθη!
 Σιγᾷ τοῦ Πέλοπος ἡ γῆ, ὑπνώττει τὸ Αἰγαῖον,
 Ἀπέθανεν ἡ Ρούμελη καὶ δὲν ἀστράπτει πλέον....

ὦ Σπάρτη, Σπάρτη· σιδηρὲ ὅπλῃτα τῶν Ἑλλήνων!
 Κραυγὴν ὀδύνης ἄφησε καὶ συννεφώσου πάλιν.
 Χῦνε, Εὐρώτα γηραιέ, τὸ ρεῦμά σου μὲ θρήνον·
 Ἐνα εἰσέτι θάπτομεν ἐδῶ Μαυρομιχάλην!
 Ἦδη τὸν ἤρπασεν ἡ νύξ τοῦ τάφου ἡ βαθεῖα.
 Εὐλογητὸς ὁ ὕπνος του κ' ἡ ἔγερσις γλυκεῖα!

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΜΑΚΡΥΓΓΙΑΝΝΗ

Ἐπεσεν, ἔπεσεν ἡ δρῦς ἐκπληκτικῶς ἡχοῦσα,

Ὡς ἐκεῖ κάτω ἄλλοτε ἡ Ὀλυμπία στῆλη·

Ἐπεσεν, ἔπεσεν ἡ δρῦς καὶ ἐδοῦπησε πεσοῦσα,

Κ' ὑπὸ τοῦ βάρους τὴν ὀρμὴν ἡ γῆ κατέστη κοίλη.

Μάτην ὁ Χάρων ἔπασχεν ἐπτὰ δεκάδας χρόνων

Μὲ δόλον ἢ μὲ πέλεκυν νὰ τὴν σωρεῖσθαι κάτω.

Μάτην ἐπτάκις ἔπληξε τὸ δένδρον τῶν τυφόνων·

Ἡ δρῦς δὲν ἔπιπτε χαμαί, ἡ δρῦς δὲν ἐνικάτο.

Καὶ ἀνυψοῦτο ἕως χοῆς εἰς πείσμα τῶν κλυδώνων,

Ἐμπαίζουσα τὸν κεραυνόν, ἐμπαίζουσα τὸν χρόνον!

Καὶ ποῖος, ποῖος δύναται ἐδῶ νὰ ἐρωτήσῃ,

Τίς εἶν' ἡ δρῦς; — Ἴδου αὐτή, ἐνώπιόν μας κεῖται·

Ἴδου, Ἴδου καὶ ἡ αἶσχος, ἥτις θὰ τὴν ῥοφήσῃ,

Τὸ μνημῆμα, ὅπερ ἐν σιγῇ καὶ πόνῳ θεωρεῖτε....

Μὴ τὸ νομίζετε στενόν· τὸ χάϊνον αὐτοῦ στόμα

Ἐπ' ἄπειρον εὐρύνεται, τὸ πᾶν περιλαμβάνει,

Καὶ δὲν θὰ στενοχωρηθῇ τοῦ ἥρωος τὸ σῶμα....

Μὴ τὸ νομίζετε στενόν· χωρεῖ τὸν Μακρυγιάννη!

Πολλοὺς ἐχώρησεν αὐτό, πολλοὺς χωρεῖ ἀκόμα·

Εἶν' ἀνοιγμένος οὐρανὸς τοῦ μνήματος τὸ στόμα. —

Ἀφήσατε τὴν κρύαν γῆν, τὴν μαύρην γῆν ἀφήτε,

Κολοκοτρώνη, Βότσαρη καὶ Γρίβα καὶ Τζαβέλλα·

Ὅσοι ἐδῶ ὑπνώττετε, ἀνδρεῖοι, ἐγερθεῖτε·

Πλησίον σας προσέρχεται καὶ ἄλλη φουστανέλλα!

Φεῦ, δὲν θ' ἀναγνώρισατε τὸν Μακρυγιάννην πλέον·

Πενία, πόνος καὶ δεσμός, πικρῶν βασάνων πλήθος,

Ἡ τύχη τῆς πατρίδος του, τὸ μέλλον τῆς ἐκπνέον,

Παρήλλαξαν τοῦ φλογεροῦ συντρόφου σας τὸ ἦθος!

Σὺ κἄν, ψυχὴ τοῦ τέκνου του, σὺ ἀναγνώρισέ τον,

Δὸς εἰς αὐτὸν ἐν φίλημα καὶ παρηγόρησέ τον.

ὦ, ἐὰν ἔπιπτε κρατῶν τὴν σπάθην εἰς τὴν χεῖρα,

Ὅτε ἀνέτρεπεν ὁρμῶν τὰς τάξεις τῶν τυράννων·

Ἄν θάνατον προσέφερε καὶ εἰς αὐτὸν ἡ μοῖρα

Μ' ἐν γιαταγάνι Ἀλβανοῦ, μ' ἐν βόλῃ Τουρκομάνων·

Ἐάν προσήρχετο εἰς σᾶς θερμὸς ἐν τοῦ ἀγῶνος,
 Θὰ τὸν ἀνεγνώριζατε, γενναῖοι σύντροφοί του!
 Ἀλλὰ ἐπέζησε πολὺ· τὸν ἥλλαξεν ὁ πόνος,
 Καὶ κατεστάθη ἀγνωστος ἡ ἀνδρική μορφή του.
 Ὅταν ὁ λέων στερηθῇ τὴν χαίτην αὐτοῦ πλέον,
 Μόλις ἀναγνωρίζεται πῶς ἦτο ποτὲ λέων.

Ἄλλ' ὄχι, ὄχι· ὁ Θεὸς τὸν ἤξευρεν ἐκεῖνον·
 Ἐγνώριζε τὴν χεῖρά του· τῷ ἦτον ἀναγκάσιος.
 Οἱ Βαυαροὶ ἐξύβριζον τὴν χώραν τῶν Ἑλλήνων,
 Καὶ νέαν δόξαν εἰς αὐτὸν ἐφύλαττε καὶ κλέος....
 Συσπῶν ὀργίλως τὰς ὀφρῦς τὸ τέκνον τοῦ Μαρτίου,
 Ἐν βλέμμα πρὸς τ' ἀνάκτορα ἠκόντισε λαθραῖον,
 Καὶ κλίνας, ὠνειρεύετο τὴν τρίτην Σεπτεμβρίου·
 Ὅτε ἠγέρθη, ἡ Ἑλλὰς δεσμὰ δὲν εἶχε πλέον.
 ὦ, δόξα· μία του στιγμή, ἐν ὄνειρόν του μόνον
 Ἐξύπνισε τὸν Ἑλληνα κ' ἠλάττωσε τὸν θρόνον!

Πλὴν τίς σκηπτοῦχος λησμονεῖ τὸ κτύπημα;... Ὁ Ὅθων
 Εἶχ' ἐρυθρὰν τὴν παρειὰν ἀπὸ τὸ ῥάπισμά του,
 Κ' ἐπρόσμενε μ' ἐνδόμυχον καὶ λυσσαλέον πόθον.
 Πότε νὰ δώσῃ καὶ αὐτὸς ἐν κτύπημα θανάτου. —

ὦ, ἡ καρδία θρύεται, σπαράσσει' ἡ καρδία,
 — Μὰ τὰ ἐπτά του τρυμάτα τὰ χαίνοντα ἀκόμα —
 Ὅτε ἀναλογίζεται, ὅτ' ἐνθυμεῖται ποῖα
 Ὑπέφερε μαρτύρια τὸ γηραιόν του σῶμα!
 Πλὴν μάτην τὸν ἐπίζον οἱ ἀνάνδροι ἐχθροὶ του·
 Ἐθράυετο τὸ σῶμά του καὶ ἠῤῥεν' ἡ ψυχὴ του.

Ναί, μάτην τὸν κατέθλιβον μετὰ βαρβάρου λύσσης!
 Ποτὲ δὲν κατεβάλλετο ὁ μέγας πατριώτης·
 Πότε ρομφαίαν ἔφερε, πότε σκληρὰς ἀλύσεις,
 Ἐπαναστάτης σήμερον καὶ αὔριον δεσμώτης. —
 Πόλεμος ἡ μαρτύριον ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ του.
 Δὲν ἤξευρε τί θὰ εἶπῃ ἐκεῖνος ἡσυχία·
 Ἐξήτει μάρτυρος σταυρὸν ἡ νίκην ἡ ψυχὴ του,
 Καὶ δύσπνοίαν τὸν ἔφερε καὶ βάρος ἡ δουλεία.
 Συνωμοσίας ἦτο νύξ μὲ λάμπεις ἀνταρσίας,
 Κ' ἐπαναστάτης κεραυνὸς κατὰ τῆς τυραννίας!

— Ἡμιθνής, κατάκοιτος εἰς ἓν νοσοκομεῖον,
 Μὴ ἔχων ἄρτον πάντοτε, μὲ χεῖρας δεσμευμένας,
 Ἐξέπινε τῶν τέκνων του μακρὰν καὶ τῶν οἰκείων,
 Μὲ σκότος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, μὲ σκότος εἰς τὰς φρένας....

Κλίνετε γόνυ, ἀδελφοί, ἔμπρὸς τοῦ μαρτυρίου!

Πολλάκις τὸν ἐχλεύαζον εἰς τὸ ψυχρὸν τοῦ δῶμα,

Καὶ μία χεὶρ κατάρατος, καὶ μία χεὶρ ἀχρείου,

Ἐξύβρισε τοῦ ἥρωος τὸ πρόσωπον ἀκόμα....

Νὰ ξηρανθῇ ἡ χεὶρ αὐτοῦ, τὸ κρῖμα νὰ κηρύξῃ,

Καὶ ὅφιν πᾶς τῆς δάκτυλος νὰ γείνη νὰ τὸν πνίξῃ!

“Ὅτ’ ἡ ψυχὴ τοῦ ἄφινε τὸ κάτωχρὸν τοῦ στόμα,

Ἐσείετο ὁ Παρθενῶν ὁ γέρον τεθλιμμένος,

Νομίζων μίαν στήλην τοῦ πῶς ἔχανεν ἀκόμα,

Κ’ ἐστέναζεν ἡ Ρούμελη, ἡ ἄλκιμος παρθένος!

Καὶ ὅτε εἰς τὸ ἔλεος ἀφέθη τοῦ Κυρίου,

Καὶ ἄπνουν πτώμα ἔπεσεν ὁ μάρτυς εἰς τὴν κλίνην,

Ὁ τουρκομάχος Μάρτιος κ’ ἡ τρίτη Σεπτεμβρίου,

Ἐλθόντες ἀπὸ τ’ οὐρανοῦ τὴν ἱερὰν γαλήνην,

Προσέκλιναν κ’ ἐφίλησαν τὸ παγωμένον σῶμα,

Καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἔφερον εἰς τ’ οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

1864

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΠΙ Τῷ ΜΝΗΜΟΣΥΝῳ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Α'

Πάλι νεκρώσιμος σκοπὸς ; Τραγοῦδι χάρου πάλι ;

Ἄχ, δὲν ἀκούεται φωνὴ στῆ γῆ μας πλέον ἄλλη !

Πᾶν τὰ τραγοῦδια, πέρασαν τὰ νειάτα μας τὰ πρῶτα·

Τοῦ γαλχανοῦ μας οὐρανοῦ ἐσθύσανε τὰ φῶτα.

Μαζῇ μὲ τὴν Ἑλλάδα τῆς κ' ἡ Μοῦσα ξεψυχάει,

Ἢ μιὰ χωρὶς ἓνα παιδί κ' ἡ ἄλλη χωρὶς Μάϊ.

Κατάρχ' ἔχει σήμερα κί' ἀπὸ Θεοῦ καὶ μοῖρα,

Ὅποιος στὰ χέρια του κρατεῖ σ' αὐτὰ τὰ χρόνια λύρα !

Χαρὰ σ' ἐκείνους ποῦψαλλαν στῆς Κλεισσοῦς τῇ χάρι,

Καὶ τὸ σκοπὸ μὲ τὸ κουπί ταιριάζαν τοῦ Κανάρη....

Τὸ χάρο, Μοῦσα, σήμερα στῆ γῆ αὐτὴ δουλεύεις·

Στῇ ξενητεῖα δίνεις ζωὴ, στὰ ξένα ζωντανεύεις.

Ἐδῶ, μονάχα τῆς ἱτιᾶς σ' ἀρέσει τὸ στεφάνι,

Τὸ κοιμητήρι τ' ἄγιο, τοῦ χάρου τὸ λιθάρι.

Γι' αὐτὸ σὲ τάφους μὲ πλανᾷς τῇ νύχτ' ἀγαπημένους,

Καὶ περαιοῦ τοὺς ζωντανούς καὶ ζῶ μ' ἀποθαμμένους.

Β'

"Αχ, ἤλθαν χρόνια δίσεχτα καὶ μῆνες ὀργισμένοι·

"Εχει χειμῶνα ἡ 'Ελλάς καὶ μέσ' στήν ἀνοιξί της.

'Ακόμα καὶ ὁ 'Απρίλης της συννεφιασμένος μπαίνει

'Απ' τὸν καιρὸ ποῦ ἐσκούριασε στή θήκη τὸ σπαθί της...

Γυρίστ' ἐκεῖ ποῦ καίγεται ἀκούμητο κανδῆλι,

Νὰ ἴδουμε τὴν 'Ελλάδα μας—ὅχι αὐτὴ—τὴν ἄλλη,

Σὲ νύκτῃ φτερωτὸ κουπί, σὲ κλέφτῃ καρυσόβλλι·

Πᾶμε νὰ ξαποστάσουμε στῆς μάνιας τὴν ἀγκάλη.

'Αλλοίμονο· τώρα γι' αὐτὴν κἀνέναν δὲ ῥωτάει,

Καὶ μὲ τοῦ Μάρτη τοὺς νεκροὺς κοιμᾶται πλάι πλάι.

Τὴν κεφαλή στοῦ τάρου τοὺς στηρίζει τὸ λιθάρι,

Καὶ ζῇ στὸ μάτι τ' ἀσθεστο ἀκόμα τοῦ Κανάρη.

"Όταν κ' ἐκεῖνο σφαλισθῇ, ὅταν σθυσθῇ κ' ἐκεῖνο,

Νεκρὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ θὰ κυλισθῇ τὸ κρίνο!

Γ'

'Ελᾶτε πάλι νεκρικὸ ν' ἀρχίσουμε τραγοῦδι,

'Ελᾶτε.... γέροι καὶ παιδιὰ μὲ πικραμένο βῆμα,

Φέρτε μου δάφνη, φέρτε μου τ' ἀθάνατο λουλουδί,

Γέρου ἀντοῦ νὰ βάνουμε νεοσκαμμένο μνημα.

Κι' ἂν τώρα δάφνη καὶ ἀνθοὺς ἡ γῆ μας δὲν γεννάη,

Στὸ κοιμητῆρι σύρετε κ' ἐκεῖ θὰ βρῆτε Μάϊ.

Φέρτε λουλούδια, φέρετε κομμάτι κουρασθῆτε·
 Ἀκόμα λίγο, κι' ἀπ' αὐτὸν τὸν κόπο θενὰ βγῆτε!
 Ἐκεῖ, ποῦ θάψαμε προχθὲς τὸ γέρικο λειοντάρι,
 Σκορπίστε δάφναις, ρίξτε κυπαρισσιοῦ κλωνάρι·
 Ἀπὸ τὴν Πόλιν γιασεμὶ καὶ ρόδ' ἀπ' τὴν Ἀθήνα,
 Μυρτιάς ἀπὸ τὴν Κάρυστο, ἀπ' τὸ Χαϊδάρι κρίνα,
 Ἀπ' τὸ Λασιθί ἀμάραντο, κ' ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα,
 Ποῦ ὁ Κισυτάγιος ἔξωνε, ὀλόκληρο δαφνῶνα!

Δ'

Σὲ ἄλλαις μέραις καὶ καιροῦς καὶ σ' ἄλλα, σ' ἄλλα χρόνια,
 Χέρια μὲ χέρια ἢ Σκληριὰ καὶ ἢ Ἐλευθερία
 Νύχτα καὶ μέρα πάλαιθαν σὲ μαρμαρένι' ἀλώνια,
 Σὲ πέλαο καὶ σὲ στεριά, σὲ κάθε γῆς γωνία.
 Πότε αἰμάτωνα ὁ σταυρὸς καὶ πότε τὸ φεγγάρι,
 Κ' ἔτρεμ' ὁ κόσμος στῇ φρικτῇ αὐτῇ μονομαχίᾳ.
 Λεπίδα μιὰ δὲν ἔμεινε θαμμένη στὸ σπηκάρι·
 Ἄχ, τέτοιο πόλεμο κάμμιὰ δὲν εἶδε ἱστορία!
 Ἦταν ἀντάρα τὰ βουνά, ἢ θάλασσα καμίνι,
 Κ' ἔμοιαζ' ἡ μάχη τῇ νυχτιᾷ τῇ φοβερῇ ἐκείνῃ,
 Ποῦ βαρεθῆκαν κ' ἤλθανε ἀλύπητα στὰ χέρια
 Ὁ οὐρανὸς κ' ἡ κόλασι, τὸ σκότος καὶ τ' ἀστέρια!
 Πόσα γενῆκαν δράματα στὸ δρᾶμα τὸ μεγάλο,
 Πόσα γενῆκαν θαύματα τὸ ἐν' ἀπάνω στ' ἄλλο,

Πόσοι ἐδάγκασαν τὴ γῆ καὶ πόσο αἶμα ἐχύθη,
 Αὐτὸ γνωρίζει ὁ Θεός· ἀπ' ἄλλον δὲν μετρήθη!
 Μέσ' στὴν ἐφτάχρονη νυχτιά, τὴν ἄσωστη ἐκείνη,
 Κάνενας δὲν ἐγνώρισε ἀκόμα τί ἐγίνη....
 "Ἢλιον ἢ γῆ μας τὸν καιρὸ ἐκεῖνο δὲν ἐχάρη·
 Μαυρίζαν ὅλα· — οὐρανὸς καὶ θάλασσα καὶ λόγγοι,
 Κ' ἔδινε φῶς κάμμιὰ φορὰ τὸ χέρι τοῦ Κανάρη,
 Κ' ἐφώτιζε τῆς νύχτας μας κανένα Μισολόγγι!

Ε'

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ γενειά, καὶ ὄχι ἀπὸ τούτη,
 Εἶν' ὁ νεκρὸς μου, ποῦ προχθὲς ἐσκέπασε τὸ χῶμα·
 Τὸν βάφτισ' ἡ Ἐλευθεριά σὲ φλόγα καὶ μπαροῦτι.
 Καὶ τ' ὄνομά του ἔλαβε ἀπ' τῆς Θεᾶς τὸ στόμα.
 Ἀκόμα μύριζε σκολειό.... Μὲ τὸ πλατὺ φηγκάρι
 Ἔνας ἀτλῆς τὸν χτύπησε στὴν Πέλι μιὰ ἡμέρα,
 Κ' εὐθὺς τὸ λειονταρόπουλο ἐγαίνηκε λειοντάρι·
 Ὅπισω δὲν ἐγύρισε, δὲν κλαύθη στὸν πατέρα.
 Ἡῶρε καράδι, ρίχθηκε στὴν πρῶρα σὰ ξηφτέρι,
 Κ' ἐδρόσισε τὰ σπλάχνα του σ' ἐλεύθερο ἀγέρι!
 Πριχοῦ νὰ σβύσῃ τῆς ντροπῆς ἡ κοκκινιάδ' ἀκόμα,
 Σταυροῦ σημαία κι' ἄρματα στὸ Φάληρο ἐχαιρέτα·
 Στῆς Σαλαμίνας πάτησε τὸ μυρωμένο χῶμα,
 Κι' ἀπ' τοῦ Φαβιέρου δέχθηκε τὸ χέρι μπαγιονέττα.

Ἐκεῖνη ξέρει μοναχὰ καὶ τοῦ ἐχθροῦ τὰ στήθη,
 Ἄν τὸ φηκάρι τὸ πλατὺ τοῦ Τούρκου ξεδικήθῃ!
 Μὴ δὲν ἀκούσθῃ σάλπιγγα, οὔτ' ἓνα τουρπελέκι,
 Φαβιέρος δὲν γροικήθηκε, δὲν ἀνοιξε τουφέκι
 Χωρὶς ἡ μπαγιονέττα του ν' ἀστράψῃ, νὰ ματώσῃ·
 Σὰ ζωντανὴ ἐχτύπαε, ψυχὴ τῆς εἶχε δώσει.
 Μέσ' στὴ μαυρίλα τοῦ ἐχθροῦ ἡ λάμψι τῆς ἐπέτα,
 Ἐλεγεσ « Χρῆστο » κ' ἔλεγεσ μαζὴ καὶ μπαγιονέττα....
 Ἀδελφωμένος μὲ σπαθὶ καὶ κλέφτη καρουσύλλι,
 Κρατοῦσε στὸν κατακλυσμὸ τοῦ Μάρτη τὸ μεγάλο
 Τὴν μπαγιονέττα στὸ δεξί, στ' ἀριστερὸ κονδύλι,
 Κ' ἔγραφε ὅ,τι ἔκανε τὸ ἓνα χέρι τ' ἄλλο.—
 Τραγοῦδα, Μοῦσα, τὸ γλυκὸ καὶ θλιβερὸ τραγοῦδι,
 Δός μου γιὰ τὸ στεφάνι του καὶ δεῦτερο λουλοῦδι.

ΣΤ'

Ἀνάφτει, καίει ἡ Κάρυστο καὶ μιὰ φωτιά εἶν' ὅλη·
 Τὰ τόπια πέφτουν σὰ βροχή, σὰν χάλαξα τὸ βέλι.
 Ἄχ, τὸ φεγγάρι τ' ἄπιστο ματόνει τὸ σταυρὸ μας,
 Καὶ μοίρας ἄδικο σπαθὶ χαλινᾷ τὸ Ταχτικό μας!
 Ἀπάνω, κάτω, πίσω, μπρὸς, ὁ χάρος δρεπανίζει,
 Καὶ τοῦ Φαβιέρου τὰ παιδιὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκορπίζει.
 — Ποιὸς εἶν' ὁ νειὸς, ποῦ γίγαντα σηκώνει λαβωμένο,
 Τὸ καρκαδάκι τὸ μικρὸ κολώνη φορτωμένο;

Εἶν' ὁ νεκρὸς, ποῦ σήμερα τ' ἀνάδοιμε κανδήλι,

Λογίχας τότε τρυφερός, στῆς νειότης τὸν Ἀπρίλη.

Τὸ λοχαγὸ τοῦ ἔρριξε λαθωματιὰ στὴ σκόνῃ·

Δὲν τὸν ἀρίνει νὰ χυθῇ, σὰν πύργος μπρὸς τοῦ στέκει.

Τὸν Τοῦρκο ποῦ τὸν πλήγωσε μὲ κοντακιὰ ξαπλόνει,

Κι' ἀπάνω σ' ἄλλον, δεύτερο, ἀδειάζει τὸ τουφέκι,

Καὶ φεύγει μὲ τὸ λοχαγὸ στὸν ὦμο, σὰ λειοντάρι,

Ὅπου φωτιά στενοχωρεῖ, τουφέκι καὶ κοντάρι....

Φεύγει καὶ στέκει· τρεῖς φορὶς στὸ δρόμο γονατίζει,

Καὶ τρεῖς ἀτλίδες εἰς τῆς γῆς τὸν κορνιαχτὸ γκρεμίζει,

Καὶ τρεῖς τοῦ σκάθουν τὸ κορμὶ λαθωματιαῖς, μὰ πάλι

Κρατεῖ στὰ δόντια τὴ ψυχὴ, τὸ φίλο στὴν ἀγκάλη

Καὶ θόανει πέρα!... Δύσκολα ὁ χάρος ἐνικοῦσε

Τὰ χρόνια κεῖνα τὰ παιδιὰ τοῦ Μάρτη σὰ χτυποῦσε.

Κόκκιλο εἶχε στὴ ψυχὴ τὸ κάθε παλληκαρί,

Καὶ δὲν πεθαίναν σὰν κ' ἐμᾶς ὁ χάρος πρὶν μᾶς πάρῃ! —

Τραγοῦδα, Μοῦσα, τὸ γλυκὸ καὶ θλιβερὸ τραγοῦδι,

Καὶ μ' ἓνα τρίτο μύρωσε τὸν τάφον τοῦ λουλοῦδι.

Ζ'

Στῆς Ἀθηνᾶς ἐπάλκιβαν τὴ γῇ δυὼ παλληκαρία,

Δυὼ ἄγρια κι' ἀγέννητα στὴ δύναμι λειοντάρια·

Ἴσια στὰ δόντια, στῆς καρδιάς τὸ πλάτος καὶ στὸ νύχι,

Ἴσια στὴ δύναμι τοῦ νοῦ, μὰ ἔχι καὶ στὴν τύχη....

Κιουτάγια τῶνα κράζανε, Καρχίσκῃ τ' ἄλλο,
 Καί νύχτα μέρα μὲ θυμὸ μπτόνουνταν μεγάλο.
 — Παινοῦσε τότε ὁ Παρθενίων, τοῦ Περικλῆ ἡ γέννα,
 'Απὸ μπαροῦτι.... Μυρμηγκιά τουρκιάς τὸν ἐσφαλοῦσε
 Σὰν ὄφιν ἡ 'Αρβανιτιά τὸν εἶχε κυκλωμένα,
 Μ' αὐτὸς δὲν παραδίνονταν, μὲ πέτρας πολемоῦσε.
 Στὸν Καρχίσκο ἐπίστευε καὶ στὸν Θεὸ ἐθάρρει
 Καί μιὰ νυχτιά, μεσάνυχτα, μὲ τὸ χλωμὸ φεγγάρι,
 Βουδή, μὲ βῆμα φτερωτό, μπαροῦτι φορτωμένη,
 Μιὰ φοῦχτα μόνη Τυχτικοῦ, ὀλίγοι διαλεγμένοι,
 Μὲ τὸ Φαδιέρο μέτωπο, τὸ σάκκο τους στὸν ὦμο,
 'Ανοῖξαν μέσ' ἀπ' τὸν ἐχθρὸ τὸν κοιμισμένο δρόμο
 Κι' ἀνέβηκαν.... Φωτιά κάνουνε δὲν εἶχε στοῦ φέκι
 'Εβγάλανε τὴν ἀστραπή ἀπὸ τ' ἀστροπελέκι.
 Σὰν ἓνα μαῦρο σύννεφο ὁ λόχος ἐπερπάει
 Μέσ' ἀπὸ Τούρκους κι' 'Αλβανούς· κάνουνε δὲν ξυπνοῦσε
 "Ενας δὲν ἀνοιξεν ἐχθρὸς τὸ χυλωμένο μάτι,
 "Η κι' ἂν τὸ ἀνοιγε κάνουνε, γιὰ πάντα τὸ σφαλοῦσε....
 Καί δίχως μπαγιονέττα μιὰ νᾶ χάση ὁ Φαδιέρος,
 'Απὸ μπαροῦτι χόρτασε ὁ Παρθενίων ὁ γέρος!
 — Δὲν ἔλειπε στή φοβερὴ καὶ ἄγρια κείνη ὥρα,
 "Ησουν κ' ἐκεῖ, Βυζάντιε, ποῦ μνημονεύω τώρα.
 Αἶ, ὅσα σήκωσες σπυριά μπαροῦτι μέσ' στοῦ σάκκο,
 Τόσκις μυρτιχίς στὸν τάρο σου ν' ἀνθίζουν, Γέρο-δράκο!

II'

Ρίξτε ἀπ' τὰ λουλούδια του κι' ἄλλο λουλούδι, κι' ἄλλο

Στὴ γῆ π' ἀποκοιμήθῃ

Τὴν ὕστερη παλληγκριὰ τοῦ Χρήστου μου θὰ ψάλω. —

Χιλιάδες Τοῦρκοι πολεμοῦν στὸ ἔρημο Λασιθί.

Χάρος καὶ μοῖρα κι' ἀριθμός, οἱ τρεῖς ἀνταγωμένοι,

Βαροῦνε τὴν Ἐλευθεριὰ ν' ἡ Κρήτη μας πεθαίνει.

Σπαθὶ δουλεύει μοναχά, δὲν πέφτει πλιά τουφέκι·

Λαμποκοπάει ἀστραπὴ χωρὶς ἀστροπελέκι!

Ὁ ἓνας εἴκοσι χτυπᾷ καὶ εἴκοσι τὸν ἓνα·

Τὰ παλληγκρία μας κρατεῖ ὁ Χάρος μαντωμένα...

Ἄχ, ἓνα τῆς ἐλευθεριᾶς παιδί δὲν ὀ ἀπομείνῃ!

Ποῖος τῶπε;... Ἡ θολὴ ματιὰ τοῦ Βυζαντίου χύνει

Δάκρυ καὶ λάμψη στερωτή, καὶ κράζει θυμωμένα·

« Ἐδῶκα τοῦ Μάρτη τὸ σπαθί, μπροστὰ Εἰκοσιένα! »

Καὶ ξεσπαθώνει, ῥοβολᾷ· σὲ ῥεμματιὰ κρεμιέται·

Ὁ γυῖός του τὸν ἀκολουθεῖ καὶ λίγοι διχλεγμένοι·

Σὰ γλάρος μέσα στὸν ἐχθρό, σὰ θύελλα πετιέται,

Καὶ μιὰ στιγμὴ ὁ πόλεμος καὶ ἡ σφαγὴ σιωπᾷ.

Μὰ μιὰ στιγμὴ!... Τὸ χέρι του τὸν ἀναψε καὶ πάλι,

Καθὼς ἀνάφτει τὴ φωτιὰ βοριᾶς κι' ἀνεμοζάλη. —

Ἄ! ὅσους τότε γλύτωσε τῆς Λαύρας τὸ λειοντάρι

Ἄπ' τοῦ σπαθιοῦ τὸ στόμα,

“Οσαις μανούλαις ηὔρανε ἀπ’ τὸ σπαθί του χάρι,
 Τόσα ν’ ἀνθοῦν τριαντάφυλλα στοῦ τάφου του τὸ χῶμα!

.....

Σώπαξε, Μοῦσα, σώπαξε· τὸ μοιρολόγι πάψε·

‘Εμᾶς ποῦ κλέβομε τὸ φῶς καὶ νεκροζοῦμε κλάψε.

‘Εμᾶς, ἐμᾶς!... Γιὰ τὰ παιδιὰ μὴ θλίβεσαι τοῦ Μάρτη·

Γιὰ τοὺς τραχόσιους δάκρυο δὲ χύθηκε στὴ Σπάρτη....

Μὴν κλαῖς τὸ Χρῆστό μας νεκρό· στὸ κρύο τώρα μνημῆμα

Κοιμᾶται κι’ ὀνειρεύεται· κάνεις μὴ τὸν ξυπνάη.

Μὴν κόβης ὄνειρο νεκροῦ· εἶναι μεγάλο κρῖμα·

‘Ο Γέρο-Χρῆστος πέθανε, ὁ Γέρο-Χρῆστος πάει!

Πάει ψηλὰ στὸν οὐρανὸ κι’ αὐτὸς νὰ λημεριάσῃ

‘Εκεῖ ὅπου λημερίατε τοῦ Μάρτ’ ἡ φουστανέλλα·

Τὴν καττακουρασμένη του ψυχὴ νὰ ξεκουράσῃ

Στὸ πλάγι τοῦ Φαδιέρου του, στὴ σκέπη τοῦ Τζαβέλλα·

‘Απάνω ἐκεῖ, ποῦ ἡ ‘Ελλὰς ἀνέβη κ’ ἡ ψυχὴ της·

‘Εδῶ, βογγάει τὸ μνημὴ της καὶ λυώνει τὸ κορμί της.

— ‘Αφῆτέ τον νὰ κοιμηθῇ· κάνεις μὴ τὸν ξυπνάη·

‘Ο Γέρο-Χρῆστος πέθανε, ὁ Γέρο-Χρῆστος πάει!

1877

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΠΙ Τῷ ΜΝΗΜΟΣΥΝῳ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Α'

ὦ φίλοι, τοῦ πατρός μου χθὲς ἐκάλυψα τὸ ἔμμη,
Ἀκόμῃ χθὲς ἐφίλησα τοῦ τάφου του τὸ χῶμα
Κ' εἶν' αἱ ἰδέαι μου ὠχραὶ ὡς ἡ ὠχρὰ μορφὴ μου,
Καὶ μαύρη πᾶσα σκέψις μου καθὼς καὶ ἡ στολή μου.
Ἀπὸ τοὺς τάφους ἔρχομαι· ἔχω τραχεῖς τοὺς τρόπους,
Καὶ ἀτενίζω μ' ἐκπληξιν τὸ φῶς καὶ τοὺς ἀνθρώπους....
ὦ φίλοι· ἂν ὡς ἀηδῶν μολπὴν δὲν διαχύσω,
Ἡξεύρω ὅμως νὰ πονῶ, γνωρίζω νὰ θρηνήσω,
Κ' ἐν λύρᾳ εἶμαι συγγενὴς τοῦ Βάρδου τοῦ ἀγῶνος,
Ὡς εἶναι καὶ ἡ χελιδὼν μετὰ τῆς ἀηδέως.
Δός, δός, ὦ Μοῦσα, δύναμιν εἰς ἀσθενὴ καρδίαν·
Χήρα τοῦ Σούτσου, θέρμανε τὸν ψάλτην νεανίαν!

B'

Πολέμου ἦναπτε πυρὰν λησμονημένη κόρη,
 Ἀρματωλοὶ κατέβαινον γοργοὶ ἀπὸ τὰ ὄρη,
 Κ' ἐφύσων, καὶ πυρκαϊὰν ἐποίουν τὴν πυρὰν τῆς·
 Πυρῆτις ἦτον ἡ Ἑλλάς καὶ πῦρ ὁ Ὑψηλάντης!
 Ἦρχιζε δρᾶμα ὁ στυγρὸς καὶ τὸ σπαθὶ ὠραῖον·
 Ἡ Στερεὰ ἐσεῖετο, ἐβόα τὸ Αἰγαῖον,
 Τοὺς σκύμνους τοῦ ἀπέστελλεν ὁ Ταυγέτης ὅλους,
 Ὁ Πίνδος ἔδρευε θρασεῖς τοῦ ξίφους ἀποστόλους,
 Κ' ἡ Κιάφα δὲν ἀπέμενεν ὀπίσω ἡ τραχεῖα,
 Καὶ ἀνεφάν' εἰς τὴν σκηνὴν ἡ Λαύρα ἡ ἀγία!
 Παιᾶνας ἤκουες ἐδῶ καὶ κρότους ἐκεῖ κάτω,
 Τὸ ἔθνος ἀνεγείρετο, ἐκτύπα κ' ἐκτυπᾶτο,
 Καὶ Τούρκους κ' Ἑλληνας παντοῦ συνήγονεν ὁ Ἄρης....
 Στρατοὺς ὁ Φλέσσας ἔκαιε καὶ στόλους ὁ Κανάρης,
 Κ' ἐπρόσμενε μὲ θαυμασμοῦ σιγὴν ἡ Ἑσπερία·
 Ἦκούσθη τότε ἄγνωστος ἐξαίγνης μελωδία,
 Κ' ἐφάν' εἰς τὰ στρατόπεδα μ' ἐνθουσιῶδες ὕφος
 Ἐρηθὸς βάρδος, μὲ χρυσὴν κιθάραν καὶ μὲ ξίφος!
 Ἀπὸ τοῦ ἐνδομύχου τοῦ πυρὸς οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ
 Ἐξήστραπτον, κ' ἡ ἀνδρική ἀνέμελπε φωνή του
 Τὰς μάχας, τοὺς θριάμβους μας, τὰ ἔργα τ' ἀνδροφόνου,
 Καὶ ὅλον τὸν ἐπταετῆ ὠραῖόν μας ἀγῶνα.

Εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἡ Ἑλλάς τὸν Ῥήγαν ἐνθυμεῖτο,

Πυρῖτις καὶ κλαγγὴ μαχῶν στροφὴ τοῦ πάσα ἦτο.

Ἐνόμιζες ὅτι κτυπᾷ καὶ ἔχῃ ὅτι φάλλει.

Ἄ, τί ἀγία ἐποχή, τί ἐποχή μεγάλη....

Καὶ ἔψαλλε, καὶ ἐθέρμαινε τὰ στήθη μας ἡδέως.

Τίς ἦτον, τίς;... Ἑλλήν αὐτὸ δὲν ἐρωτᾷ βεβαίως!

Δὲν θέλω εἶπει τὸνομα τοῦ Σούτσου εἰς ἐκείνον.

Γνωστὸν εἰς ὅλας τὰς ψυχὰς ὑπάρχει τῶν Ἑλλήνων. —

Γ'

Κατόπιν, ὅτ' ἐθέσκαμεν τὴν σπάθην εἰς τὴν θήκην,

Καὶ τοῦ πολέμου λάφυρον ἡρπάσαμεν τὴν νίκην,

Κ' ἤλθεν ὁ Ὅθων καὶ ἡ Ἑλλάς ὑπέστη πάθη τόσα,

Ἐκείνου πάλιν ἤστραψε καὶ ἐθρόντησεν ἡ γλῶσσα!

Ὁ Σούτσος πρῶτος ἔρριψε τὸ ξενομάχον δόρυ,

Κ' ἐμονομάχει κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐστενωχώρει.

Ἐπιπτε καὶ ἡγείρετο, ἐκτύπα καὶ ἐκτυπᾷτο,

Ἐφευγεν, ἐπανήρχετο, ἀλλὰ δὲν ἐνίκητο!

Μ' ἀλύσεις τὸν ἐδέσμευσεν, ἐκτύπα μὲ ἀλύσεις.

Εἰς τὰς εἰρκτάς τὸν ἔρριπτεν ὁ ξένος μετὰ λύσσης,

Πλὴν τὰς εἰρκτάς τοῦ εὐγενῆ καθίστα προμαχῶνα,

Κ' ἐξηκολούθει πολεμῶν τὸν ἄνισον ἀγῶνα.

Κ' ἔγραφεν ἔπη φλογερὰ καὶ ἐπρότεινε τὰ στήθη,

Λιθοβολῶν τὸν Βαυαρὸν μὲ τοῦ λαοῦ τὰ πλήθη.

Δ'

ὦ νεολαία, ἕως χθὲς μὲ θάρνην ἐστεμμένη,

Πλὴν σήμερον ἀπόμυχρος καὶ δολοφονημένη·

ὦ νεολαία, ἀδελφὴ καὶ συνηλικιωτίς,

Ποσάκις μᾶς διήγειρεν ὁ εὐγενὴς δεσμώτης....

Πόσα, ὦ, πόσα εἰς αὐτὸν ὀφειλομεν οἱ νέοι!

Πῦρ ἦτο πᾶσα λέξις του καὶ πῦρ ἀκόμῃ πνέει.

Φεῦ, ἐνθυμεῖσθε ;... Ἐποχὴ ὠραία ἦτον ὅτε

Εἴμεθα ὅλοι ἀδελφοὶ καὶ ὅλοι συνωμόται....

Τὰ ἔπη του συνήρπαζον τὴν νέαν μας καρδίαν.

Τὸν Λεωτσάκον ἔφερον εἰς σύγνοιαν βαθεῖαν·

Ὁ Περικλῆς μας τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους τοῦ ἐκράτει,

Καὶ τοῦ Σκαρβέλ' ἡ πτερωτὴ νεότης ἐκυμάτει!

Ὅποιον ψάλτην ἡ πατρίς ἀπώλεσεν, ὅποιον,

Καὶ ποῖον τῷ ἐδώκαμεν τῶν ἄθλων του βραβεῖον!

Τοιαύτῃ εἶναι πάντοτε τῶν ποιητῶν ἡ μοῖρα·

Εἰς ὅλους δίδει, καὶ εἰς αὐτοὺς ἔχει κλειστήν τὴν χεῖρα.

Ἀφοῦ ἐσάλευσε δεινῶς τοῦ Ὁθωνος τὸν θρόνον,

Ἀπέθανε φερέοικος, ἀπέθανε παγόνων,

Κ' εἰς χώραν ξένην ἐπαιτῶν ἀγνώριστον μνημεῖον,

Εἶπε « Πατρίς! » καὶ ἐξέπνευσεν εἰς ἓν νοσοκομεῖον!

.....

.....

Ε'

Τώρα, ὑπὸ τὴν ζοφεράν καὶ κρύαν γῆν κοιμᾶται·

Κοιμᾶται ὁ ἀκρίμης, ὁ Πλάνης δὲν πλανᾶται....

ὦ, πῶς τὸ μαῦρον χῶμά του, ὦ, πῶς θὰ τὸν πιέξῃ!

Δὲν τὸν ἐχώρει ἅπασα ἡ γῆ ὁπόταν ἔζη,

Καὶ τώρα εἰς ἓν φέρετρον ἐξαπλωμένος κεῖται·

Ἀλλὰ τὴν φίλην του κ' ἐκεῖ Ἑλλάδα ἐνθυμεῖται.

Ἀνήσυχον σαλεύεται τοῦ τάφου του τὸ χῶμα·

Κρατεῖ ὁ πόθος ἀνοικτὸν τὸ ἄγρυπνόν του ὄμμα....

Καὶ τότε μόνον θὰ κλεισθῇ, ὁπόταν τὴν ἀγίαν

Ἀνοίξωμεν Σοφίαν.

— Πότε τὸ ὄμμα θὰ κλεισθῇ τοῦ ψάλτου σου, Θεέ μου,

Καὶ ὁ Ναός σου θ' ἀνοιχθῇ εἰς θύελλαν πολέμου;...

1863

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ

Π. ΣΟΥΤΣΟΝ

« Ὁ Ὀδοιπόρος πέρασε! »

Ἡ ἀηδὼν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἐκοιμήθη,
Καὶ σιωπὴ εἰς τῶν Μουσῶν τὴν χώραν διεχύθη.
Τὸ ἄσμα τὸ διακοπὴν τίς θ' ἀναλάβῃ τώρα;
Κάνεις! — Φεῦ, ἄλλου ἔαρος νὰ ἔλθῃ πρέπει ὦρα,
Ἄλλῃ Ἑλλάς, ἄλλοι καιροί... Εἰς σιωπὴν χειμῶνων
Τὸ ἄσμα δὲν ἀκούεται ποτὲ τῶν ἀηδόνων.

Στεῖρα κοιμᾶται ἡ Ἑλλάς ἐμπνεύσεων ἀγίων!
Εἰς δούλον ὁ Ἀλέξανδρος ἐσίγησε μνημεῖον,
Τοῦ Ζαλοκώστα ὀρφανὴ ἀπέμεινεν ἡ λύρα,
Κ' ἡ τελευταία, σιωπᾷ τοῦ Ὀδοιπόρου χήρα....
Τίς θὰ τὰς λάβῃ; τίς ποτὲ καθὼς αὐτοὶ θὰ ψάλλῃ;
Εἰς τὴν Ἑλλάδα ποιηταὶ μὴ δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι;

"Ισως ὑπάρχουν, πλὴν σιγοῦν.... Φεῦ, ὕλακαὶ κομμάτων
 Ἐγείρονται, καὶ πνίγουσι τὸ μέλος τῶν ἁσμάτων.
 Ἡ ἔμπνευσις τῶν δειλιᾶ τὰ χεῖλη τῶν ν' ἀφήσῃ·
 « Σιώπα! » λέγουν, ἂν κανεῖς τολμᾶ νὰ κελαδήσῃ.
 Καὶ σιωποῦν, καὶ θνήσκουσιν εἰς λήθην καὶ σκοτίαν.
 Ἄ, θέλει τῶν συγχρόνων του ὁ ψάλτης τὴν θωπεῖαν!

Εἰσέτι δὲν θὰ ἔκλειε τὸ ἔμπνευσμένον στόμα
 Ὁ τελευταῖος ἀοιδός.... εἶχε φωνὴν ἀκόμα,
 Καὶ κύκνεια ἠτοίμαζεν ἡ λύρα του νὰ ψάλῃ·
 Ἄλλ' ἡ ἀγνωμοσύνη μας τὸν εἶχε καταβάλει,
 Ἀλλὰ τὸν κατεσύντριψεν ἡ νόσος κ' ἡ ἐδύνη,
 Κ' ἡγνόει ποῦ τὴν κεφαλὴν τὴν ἔμμουσον νὰ κλίνῃ.

Δὲν πάσχει πλέον, δὲν πεινᾷ ὁ Ἕλλην Λαμαρτίνος.
 Ἀνάγκη ἔχει ὕδατος ὁ μαρμαμένος κρίνος;
 Φεῦ, εἶναι τώρα εὐτυχής· εἶν' εὐτυχής, διότι
 Δύνεται νῆστις ὁ νεκρὸς ἡσύχως νὰ ὑπνώττῃ.
 Κοιμᾶται ἤδη τὸ σεπτὸν τῆς εἰμαρμένης θύμα·
 Φιλανθρωπότερον ἡμῶν, τὸν ἔσωσε τὸ μνημα!

Κ' εἴμεθα "Εθνός, κ' ἔχομεν τοσαύτας ἀξιώσεις

Πολιτισμοῦ.... ὁ κομπασμὸς δὲν λείπει ἐκ τῆς γλώσσης!

'Ενώπιόν μας βάρβαρος κ' ἡ Δύσις εἶν' ἀκόμα·

'Αλλὰ οὐδεὶς ἐγνώριζε τὸ πενιχρόν του δῶμα,

Οὐδεὶς τῷ ἔδωκε ποτὲ μικρὰν παρηγορίαν·

Φέρονται οὕτω, φέρονται κ' εἰς τὴν 'Αβυσσινίαν;

Οὐαί, οὐαί εἰς τοὺς λαοὺς καὶ εἰς τοὺς ἡγεμόνας,

"Οταν τὰς Μούσας ἔρμαιον ἀφίνουν εἰς χειμῶνας!

"Οπου στενάζει ἄστεγος τοῦ ποιητοῦ ἡ λύρα,

Ταχεῖα φθάν' ἡ θλιθερὰ τῆς 'Ιουδαίας μοῖρα.

Κ' ἐκείνη τοὺς Προφήτας τῆς ἐδίωκεν ἐπίσης,

'Αλλ' ἤδη εἶν' ἐρείπιον καὶ ἀλλοφύλων κτήσις!

Οἴμοι, δὲν εἶναι ῥόδιος τῶν ἀοιδῶν ὁ βίος·

'Ο θεωρῶν τὸν οὐρανὸν προσκόπτει αἰωνίως,

Καὶ ὅστις ἄστρα ἀριθμεῖ, δὲν ἀριθμεῖ χρυσίον.

Φεῦ, τὴν ζωὴν ὁ ποιητὴς ζητεῖ τῶν ναυαγίων!

"Εν ἄστρον, μία θύελλα, ἐν ἄσμα, μία κόρη

Εἶν' ἡ ζωὴ του.... εἰς τὴν γῆν δὲν ζοῦν οἱ 'Οδοιπόροι. —

Κ' ἐκεῖνος ἔδιδε παντοῦ μὲ χεῖρα ἡγεμόνος,
 Ἑγεμονόπαις ἀληθής, τὰ πλούτη του ἀφθόνης.
 Καὶ δίδων, πένης ἔγινε χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ·
 Τοσαῦτα εἶχεν ἄσματα συγχρόνως κελαδήσει....
 Φεῦ· τὴν πενίαν, κελαδῶν, δὲν εἶδε προχωροῦσαν,
 Τὴν Μοῦσαν τὴν ἀντίζηλον, τὴν ῥακενδύτιν Μοῦσαν!

Καὶ μειδιῶν ἀπέθνησκε χωρὶς πικρίας στόνον.
 Πολλάκις δὲν ἐξήρχετο ἐν μέσῳ τῶν χειμῶνων,
 Τὸν ἄρτον τῆς ἡμέρας του εἰς φίλον νὰ ζητήσῃ,
 Καθὼς ὁ Ὅμηρος, καθὼς πᾶν ὅ,τι κελαδήσῃ;
 Καὶ πάλιν δὲν ἐπέστρεφε μὲ κουρασμένον σῶμα,
 Ὡχρότερος.... πλὴν μὲ γλυκὺ μειδίμα ἀκόμα;

Ποτάκις δὲν ἐπρόσφερε τὸν ὕστατον μανδύαν,
 Τὸν ὕστατον χιτῶνά του εἰς ἄλλην δυστυχίαν!
 Ἀπεκδυόμενος αὐτὸν ἐνέδυε τὸν ξένον,
 Κ' ἐθέρμαινε τὸ σῶμά του τοὺς πάσχοντας θερμαίνων.
 Κ' ἡγάλλετο τὸ ὀρφανὸν στηρίζων καὶ τὴν χήραν·
 Ἐχουν τὴν χεῖρα ἀνοικτὴν οἱ φέροντες τὴν λύραν!

Βιαίως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκράτει τὴν εὐώδη,
 Καὶ λησμονῶν τοὺς πόνους τοῦ ἀκόμῃ ἐμελώδει.
 Τὸν ἀνοιγμένον τάφον τοῦ ἐλάμβανεν ὡς βῆμα,
 Κ' ἡ γηραλέα Μοῦσά του μὲ λόγου γοργὸν κῦμα
 Ὑπὲρ τῆς Κρήτης ψάλλουσα τὰ στήθη ἐπυρπόλει,
 Τὸ τελευταῖον ῥίπτουσα κατὰ τῶν Τούρκων βόλι!

Πληρώσατε, ἀγνώμονες, τοῦλάχιστον μὲ θρήνον
 Καὶ μ' ἓνα στόνον ἱερὸν τὸν ψάλτην τῶν Ἑλλήνων!
 Εἰς τὴν τριάδα τὴν σεπτὴν τῶν Σούτων πᾶς ὀφείλει·
 Αἶμα μᾶς ἔδωκαν, χρυσὸν καὶ ἄσματτα, ὦ φίλοι.
 Ὁ εἷς αὐτῶν * ἐξέπνευσεν εἰς Μαραθῶνα νέον,
 Οἱ δύο ἄλλοι, Παρνασσὸν μᾶς ἔδωκαν γενναῖον.—

Ὁλίγοι τὸ περίλυπον συνώδευσαν φορεῖον·
 Φεῦ, ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν ὑπνώττουν εἰς μνημεῖον.
 Ἡ φουστανέλλα τῶν μυχῶν ἐνταφιάσθη πλέον,
 Κ' ἡμεῖς, ἡμεῖς, ἡ γενεὰ τῶν ἀχαρίστων νέων,
 Ἐν φίλημα ἡρνήθημεν εἰς τὸ νεκρὸν τοῦ στόμα,
 Κ' ἐν δάκρ' εἰς τοῦ μνημείου τοῦ νὰ χύσωμεν τὸ χῶμα!

* Ὁ πεσὼν ἐν Δραγατσάνῃ ἑκατόνταρχος Δημήτριος Σούτσος.

Καὶ ὅμως τεσσαράκοντα αὐτὸς ἐξύμνει χρόνους
 Τοῦ ἐγερθέντος Ἑλλήνος τὴν δόξαν καὶ τοὺς πόρους!
 Τουφέκι ἔρριψ' ἡ Ἑλλὰς χωρὶς νὰ τὸ ὑμνήσῃ;
 Ἐπεσεν ἥρωας τοῦ Χριστοῦ χωρὶς νὰ τὸν θρηγήσῃ;
 Καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἤκουεν εἰς τὰ στρατόπεδά της
 Τὸν Ὀδοιπόρον ψάλλοντα φαιδρῶς τὰ τρόπαιά της;

Εἶν' ἀδελφαὶ ἡ λύρα του καὶ ἡ σπάθη τοῦ Μαρτίου·
 Συνεπολέμουν, δίδυμοι ὀπλῖται τοῦ Κυρίου.
 Πότε τῆς σπάθης ἤκουες κλαγγήν, καὶ πότε πάλιν
 Τὴν τουρκομάχαν λύραν του εἰς τῶν μαχῶν τὴν ζάλην.
 Καὶ ἡ διπλῆ, ἀρήϊος ἐκείνη ἀρμονία,
 Ἀδελρωμέν' ἤκούετο καὶ ἐθάρρεις ἤτο μία!

Ἡ σπάθ' εἰς τῶν ἡρώων μας τοὺς τάφους κεῖται χήρα,
 Καὶ καταβαίνει πρὸς αὐτὴν ἡ κουρασθεῖσα λύρα.
 Πάλιν ὁμοῦ!... Τί ἄρά γε νὰ λέγουν εἰς τὸ μνήμα;
 Ὅα περιμένουν ν' ἀκουσθῇ ἀνδρειωμένον βῆμα,
 Ν' ἀνοίξῃ ἄλλη γενεὰ τοῦ μνήματος τὰ βάθη,
 Κ' εἰς νέαν πάλιν νὰ φανοῦν ἡ λύρα καὶ ἡ σπάθη.

Ναί, ἄλλη!... Τοῦτο εἰς ἡμᾶς βεβαίως δὲν ἐδόθη·

Καὶ τί δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ πράξωμεν οἱ νόθοι;

Ἐν μόνον, ἔν' — νὰ θάπτωμεν τὰς δάφνας τοῦ Μαρτίου!

Κἄν νεκροθάπται εἴμεθα σεπτοῦ κοιμητηρίου,

Καὶ θέλει εἶπαι εὐλαδῶς τῶν τέκνων μας τὸ στόμα·

« Εἰς τὸ μνημεῖον ἔρριψαν τῶν τουρκοκτόνων χῶμα! »

.....
.....
.....

Ὁ Ὀδοιπόρος ἔρριψε τῆς γῆς τὴν βακτηρίαν·

Διῆλθε.... τὸν πολύαστρον ἀνέβη γαλαξίαν!

Νὰ εὕρῃ τὴν Ἑλλάδα του εἰς τὴν Ἑδὲμ μετέδῃ·

Κάτω δὲν εἶναι, πρὸ πολλοῦ τὸν οὐρανὸν ἀνέβῃ.

Ἀνέβῃ μὲ τὸν Φλέσσαν τῆς, τὸν Διάκον, τὸν Ἥλιν,

Τὴν ἄργιλλὸν τῆς εἰς ἡμᾶς ἀφῆσασα τὴν κρύαν....

Μυρώσατε τοῦ Ποιητοῦ μὲ ἄνθη τὸ μνημεῖον,

Καὶ δάφνας εἰς τὸ χῶμά του σκορπίσατε τὸ κρύον.

Ἐν μέσῳ τῶν ἡρώων μας κηδεύσατέ τον, φίλοι,

Καὶ ᾗς ῥιφθῇ, ἂν ἔμεινε, κανένα κρυοφύλλι,

Ν' ἀκούσῃ ἤχον γινώριμον ὡς ἤχον τελευταῖον....

Ὁ Ὀδοιπόρος πέρασε.... δὲν ἐπιστρέφει πλέον!

1868

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΝ ΚΥΡΓΟΥΣΙΟΝ

“ Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθήτε. ”
(ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ).

Α΄

- Ἀνθρωπος ἔπесе! Ψυχρὸν ἀνοίγουν πάντες ὄμμα,
Καὶ βλέπουσιν ὡς θέαμα περιέργον ἐν πτώμα....
- Ὁ ἄρρων, δὲν ἐπρόσεξεν· ἀναβοᾷ τὸ πλῆθος·
Καὶ ἄλλοι· — Οὔτω πίπτουσιν οἱ τρέχοντες συνήθως.
- Κ' ἐν μέσῳ τώσων οὐδὲ εἷς τὸν δυστυχῆ λυπεῖται!
- Κλέπτης, κραυγάζουν, εἰς εἰρκτῆς σκοτίαν ὁδηγεῖται,
Καὶ πάντες μὲ ἀποστροφῆς τὸν ἀτενίζουν ὄμμα.
- Πλὴν ἂν μικρὸν ἐξέταζον, θὰ ἤξευρον ἀκόμα,
“Οτι ὁ κλέπτης, ἕως χθὲς ἀγνὸς ἐργάτης ἦτο,
- Μητέρα τρέφων γηραιάν.... ἀλλ' ἔργου ἑσπερεῖτο,
- Κ' ἐνδοὺς εἰς πείνης ὑλακὴν, ἐν ὥρᾳ ὀλεθρίᾳ
- Ἐκλεψεν ἄρτον! — Τίς τολμᾷ νὰ εἴπῃ ἀτιμία;...
- Ἐλεος, ἔλεος! κανεῖς ἄς μὴ καταδικάζῃ
- Μωρὸς τις ἠὲ τοκτόνησε, φωνή τις αἰφνης κράζει,

Καὶ ἄνθρωποι, χριστιανοί, πολιτισμένα ὄντα,
 Ἄνοιγουν χεῖλη ἀτεβῇ καὶ ὑβρίζουν τὸν θανόντα!
 Φρικώδης ἐπιτάφιος, λυσσώδης ψαλμωδία....
 ὦ, πόσον εἶναι θλιθερὰ αὐτόχειρος κηδεία!
 Τὸ ἡμαχγμένον λείψανον μετὰ σπουδῆς ἀρπάζουν,
 ὦς κύνα τὸν κηδεύουσι καὶ τὸν ἐνταχιάζουν,
 Καὶ εἰς τὸ τέκνον τοῦ σταυροῦ ἓνα σταυρὸν ἀρνοῦνται!
 Τὸν μητροκτόνον, καὶ αὐτὸν ἐνίστε λυποῦνται·
 Κηδεύει καὶ τὸν δῆμιον πᾶσα τῆς γῆς θρησκεία,
 Καὶ μόνον τοῦ αὐτόχειρος τὸ λείψανον, καμμία....

B'

Μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐσήμανεν ἡ πρώτη·
 Δειλῶς ὀλίγοι λάμπουσιν ἀστέρες εἰς τὰ σκότη
 Κ' ἡ νύξ καλύπτει ἅπασαν τὴν γῆν μὲ τὰ πτερὰ της·
 Τοιούτην ὥραν τίς ἐκεῖ πλανᾶται διαδάτης;
 Τίς τῶν νεκρῶν τὴν γέφυραν ἀνέρχεται ἡσύχως;
 Βηματισμὸς ἀκούεται καὶ πτερνιστήρων ἦχος·
 Εἶναι πενθίμως ἐμμελὲς καὶ τακτικὸν τὸ βῆμα,
 Καθὼς τὸ βῆμα βαίνοντος ἀνθρώπου πρὸς τὸ μνημα....
 Τὴν γέφυραν διέρχεται, τὰς κυπρίστους φθάνει
 Καὶ προχωρεῖ περίλυπος.... Τί θέλει; — ν' ἀποθάνῃ!
 Νὰ ρίψῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ναυτιώδους βίου,
 ὦς ρίπτουν τὸ περίσσευμα πρὸς τ' ἄνω ποτηρίου.

Ἄλλ' αἰφνιδίως σταματᾷ... Ἐκεῖ, πρὸς τὴν σκοτίαν,

Ἀκτὺς ὠχρὰ μὲ μυστικὴν τὸν βλέπει εὐσπλαγχνίαν,
Μελαγχχολίας ἔμπλεως ὡς φίλου δύον βλέμμα·

Νομίζει ὅτι τὸν καλεῖ πλησίον τῆς ἡρέμᾳ...

Μὲ ποῖαν τῷ ὑπόσχεται σιγῶσαν εὐγλωττίαν

Φιλοξενίαν ἤσυχον, ἀνάπαυσιν βαθεῖαν!

Εἶναι ὁ λύχνος τῶν νεκρῶν, φανὸς τυφλῆς πορείας,

Τοῦ σκότους ἔμμη καὶ τὸ φῶς τῆς ξένης παραλίας...

Πῶς! ὅτ' ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς πλανώμενοι χωροῦμεν,

Μὲ φῶς τοιοῦτον τὴν ὁδὸν τὴν ἄγνωστον ζητοῦμεν;

Εἶναι κρυφία ἡ ὁδὸς ἐκείνη· διαβάτης

Οὐδεὶς τὴν εἶδε, σκοτεινὰ κρατεῖ τὰ σύνορά τῆς.

Ἀδύσσοις ἔχει περίξ τῆς καὶ βάθη μυστηρίων,

Καὶ θέλει χεῖμαρρον φωτός, καὶ θέλει φῶς ἡλίων!

Ἄλλ' ὅμως ὁ νυκτερινὸς ὁδότης δὲν πτοεῖται·

Γνωρίζει ποῦ ἡ ἀτραπὸς ἡ πεπρωμένη κεῖται...

Ὁ λύχνος ἤδη τῶν νεκρῶν τὴν ὄψιν του δεικνύει·

— Οἴμοι! σὺ εἶσαι, Περικλῆ!... Ἡ ἄδυσσος σ' ἐλκύει.

Ἐπίστρεψε! φίλων ἐδῶ δὲν σὲ καλεῖ χορεία,

Οὐδ' ἄσμα, οὐδὲ πόλεμος, οὐδ' ἐορτὴ καμμία.

Ἀπεπλανήθης, τῆς ζωῆς υἱὲ καὶ τῆς θυέλλης....

Ἡ μὴ ἀπηύδῃς καὶ σὺ καὶ ἡσυχίαν θέλεις;

Λοιπὸν οὐδεὶς σὲ ἀγαπᾷ; δὲν ἀγαπᾷς οὐδένα;

Ὅλα τὰ στήθη διὰ σὲ ὑπάρχουν κεκλεισμένα;

Δὲν ἔχεις ἓνα ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν καμμίαν;

Οἱ ἔρημοι προσφεύγουσιν εἰς τὴν αὐτοχειρίαν!

"Αν ὑποφέρης, πάλαισε· πρὸς τί ἀνὴρ καλεῖσαι;
 "Αν ἔπταισες.... μὴ ἄνθρωπος ἔτι καὶ σὺ δὲν ἦσαι;
 Δὲν εἶναι ὅλος ἔλεος ὁ Κύριος; 'Ακόμη
 Ὑπάρχει εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν εὐσπλαγχνον συγγνώμη.
 "Ω Περικλῆ! ἐπὶ στιγμὴν σταμάτησε τὸ βῆμα.
 Τῶνόντι μᾶς ὑπόσχεται ἀνάπαυσιν τὸ μνημα·
 'Αλλ' ἂν τὸ δράμα τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς δὲν λήγῃ;
 "Αν νέον παρὰ πέτασμα ὁ οὐρανὸς ἀνοίγῃ;
 'Εὰν δικάζῃ ὁ Θεός, κ' ἐπάνω σ' ἐρωτήσῃ,
 «Τίς σ' ἔκραξε;» τί, δυστυχῇ, τί θέλεις ἀπαντήσῃ;...
 Καὶ ἂν ἀκόμη τὴν φρικτὴν στιγμὴν καθ' ἣν σὲ κρίνει,
 Κ' ἡ πλάστιγξ ἀνυψόνεται κ' ἡ πλάστιγξ κάτω κλίνει,
 "Αν τῆς μητρός σου προστεθῇ τὸ δάκρυ καὶ ὁ πόνος;...
 "Ω, πρόσεξε, ταλαίπωρε· μὴ γείνης αὐτοκτόνος!

Γ'

"Εξω, εἰς τὸν περίβολον τῶν τάφων ἔτι μένει·
 'Ο γῶρος εἶναι ἅγιος καὶ ἔνδον δὲν ἐμβαίνει.
 Νομίζει ὅτι εἰς αὐτὸν δικαίωμα δὲν ἔχει,
 Καὶ τ' ἀνδρικόν του πρόσωπον λαθραῖον δάκρυ βρέχει.
 Εἰς λίθον κάθηται ψυχρόν, καὶ πρὶν νὰ τελευτήσῃ
 Τὸν νοῦν του εἰς τὸ ἀχανὲς πασχίζει νὰ βυθίσῃ.
 'Ὡς ὄνειρον ἀναπολεῖ τὸν παιδικόν του βίον,
 "Οτ' ἔπαιζε μὲ τοὺς μικροὺς συντρόφους του παιδίον·

Τὰς ἐορτὰς τοῦ οἴκου του, τὴν πατρικὴν ἐστίαν,

Καὶ τῶν ἐφήδων χρόνων του τὴν πλάνον ἡλικίαν....

Τὰς συγκινήσεις τῆς αὐγῆς ἀναπολεῖ τῆς πρώτης,

Ὅτε τὸ ξίφος ἔζωσε καὶ ἐκλήθη στρατιώτης.

Ἡ μνήμη του εἰς ἀνθηρὰς τὸν φέρει παραλίας,

Καὶ τείνει χεῖρα πρὸς σκιὰν θανούσης εὐτυχίης!

Παράδοξον! ἐνῶ πατεῖ τὴν χώραν τοῦ ἀγνώστου,

Ὅπλον αὐτόχειρος κρατῶν ἐγγὺς τοῦ μνημάτος του,

Ἀνέκφραστον αἰσθάνεται χαρὰν πρὶν ἀποθάνει!

Ἄλλ' οἶμοι! ἡ ἀνηλεὲς πραγματικότης φθάνει,

Καὶ τὰς εἰκόνας τὰς παιδρὰς τῆς μνήμης ἐξορίζει.

Εἰκόνα ἄλλην ζοφερὰν ἐξαίσνης ἀντικρύζει·

Ἐμπρὸς του σύννουν, αὐστηρὸν καθὼς ἡ εἰμαρμένη,

Ὡχρόν τι φάσμα ἵσταται καὶ ἄζωνον προσμένει·

Εἰς αὐτοκτόνου μάχαιραν στηρίζεται ἡρέμα

Κ' ἐν σιωπῇ τὸν θεωρεῖ μὲ φωσφορίζον βλέμμα....

Εἰς τὴν ἀγρίαν θέαν του στόνον βαθὺν ἀφίνει·

«Καλὰ!» τῷ λέγει, καὶ ψυχρῶς τὴν κεφαλὴν του κλίνει

Καὶ σκέπτεται.... Τί σκέπτεται βοῶσα τρικυμία,

Κ' ἡ γῆ ὁπότεν σείεται ἐκ βάθρων ἡ βαθεΐα;

.....

.....

Ἡ νύξ προδαίνει· κατηφὴς ἐκεῖνος κλίνει γόνυ,

Καὶ πρὸς τὸν μέγαν οὐρανὸν τὸ βλέμμα προσηλώνει.

Ἀνοιγοκλεί' ἡ δέησις τὰ χεῖλη του ἀφώνως·

Προσεύχεται! μὲ τὸν Θεὸν λαλεῖ ὁ αὐτοκτόνος....

« Πάτερ μου, λέγει μέτωπον ταπεινωμένον κλίνων·
 « Ἡ χεὶρ σου τιμωρεῖ ποτὲ τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον,
 « Ὅστις βαδίζων μὲ βαρὺ φορτίον εἰς τὸν ὄμον,
 « Δὲν ἔχει πλέον δύναμιν καὶ πίπτει εἰς τὸν δρόμον·
 « Μάρτυς μου Σὺ, ὦ Κύριε· θὰ ἔμενον ἀκόμα,
 « Ἄν εἶχον καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸ εὐσπλαγγνὸν σου ὄμμα.
 « Ἀλλ' εἶν' ἀμείλικτοι αὐτοί, καὶ θέλουν νὰ μὴ ζήσω...
 « Ναί· τὸ φορτίον παραιτῶ, πλὴν πρὶν τὸ παραιτήσω,
 « Ἐνῷ καταποντίζομαι, θὰ κράξω τὸ νομά σου,
 « Καὶ θὰ δεχθῇς τὸ τέκνον σου τὸ δυστυχὲς σιμά σου! »
 Ἐπάνω ἀνεγείρεται καὶ τρεῖς σταυροκοπεῖται,
 Καὶ ἡ γαλήνη τούρανθ' εἰς τὴν ψυχὴν του κεῖται.
 Κατὰ τὴν πόλιν στρέφεται ὁ ὀφθαλμός του ἥδη·
 Ἐκεῖ εἶν' οἱ οἰκεῖοί του, οὓς πλέον δὲν θὰ ἴδῃ!
 Χαιρετισμὸν πικρὸν πρὸς ὅλους ἀποστέλλει,
 Κ' ἐνῷ τὸ ὄπλον του ὑψοῖ καὶ ν' ἀποθάνῃ μέλλει,
 Νομίζει ὅτι τὴν φωνὴν ἀκούει τῆς μητρὸς του·
 Στρέφει, τὴν βλέπει κλαίουσιν, λυσίκομον ἐμπρὸς του...
 Καὶ ἄλλας βλέπει ἀλγεινάς εἰκόνας ἡ ψυχὴ του·
 Ἐνώπιόν του κάτωχροι περοῦν οἱ ἀδελφοί του·
 Τῶν ἀδελφῶν του ἔρχεται ἡ προσφιλέα χορεία,
 Ἰκετικῶς τῷ νεύουσι καὶ ἐκλείπουν... ἀλλὰ μὲν,
 Ἡ νεωτέρα, ἣν θερμῶς ἠγάπα, πλησιάζει·
 « Εἶμαι ἡ Ὀλυμπία σου, τῷ λέγει, καὶ στενάζει...
 Κ' ἐνῷ εἰς τὰς ἀγκάλας του νὰ τὴν κρατήσῃ θέλει,
 Ἡ νέα κόρη χάνεται καὶ φεύγει ὡς νεφέλη!

Τί τότε δὲν ὑπέφερε!... Νὰ ζήσῃ; ν' ἀποθάνῃ;

Τὸ ὄπλον ρίπτει κατὰ γῆς καὶ πάλιν τὸ λαμβάνει....

ὦ, εἴαν τότε ἔσφαλεν, ἂν ἡ αὐτοκτονία

Ἦναι βαρὺ ἀμάρτημα, ἀρκεῖ ἡ τιμωρία,

Ἦν ἔλαβεν εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀμφιβάλλων·

Ἀδύσσου ἡ καρδιά του ἐντός της εἶχε σάλον....

Διότι, φεῦ, τῆς ἀληθοῦς ἀνδρείας ἔστειρεῖτο·

Νὰ τελευτήσῃ ἤξευρε, νὰ ζήσῃ ἐφοβεῖτο.

— Τὴν ἐπηρμένην κεφαλὴν αὐτὸς χαμαὶ νὰ κλίνη!

Τὸ ὄπλον του ἀνέλαβεν κ' ἡ νίκη τὸν ἀφίνει....

Δ'

Ἐνῷ ἐρρόδιζ' ἡ αὐγὴ εἰς τούρανου τὸν θόλον,

Εἰς τὴν σεπτὴν της σιωπὴν ἠκούσθη πυροβόλον,

Τοῦ Περικλέους πένθιμος καὶ τελευταῖος κρότος!

Πρὸς τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ποιμὴν τις ἦλθε πρῶτος.

Νεκρὸν τὸν εὔρε καίμενον εἰς αἵματώδῃ κλίνῃ,

Μὲ μυστικὸν μειδίᾳμα, μ' ἀνέκφραστον γαλήνην....

Ἦ αὖρα τὸν ἐθώπευε μετὰ φωνῆς ἡδέας,

Κ' ἦνοῦτο μὲ τὸ αἶμά του ἡ δρόσος τῆς πρωίας

Ὡς τοῦ Κυρίου ἔλαος, ὡς τούρανου συγγνώμη.

Ἐγγὺς του τὸ ρεβόλβερ του ἐκάπνιζεν ἀκόμῃ!—

Κοιμᾶται ἤδη εἰς τινὰ ἀπόκεντρον γωνίαν,

Μακρὰν παντὸς ἄλλου νεκροῦ.... ἀλλ' ἱερεὺς Κυρίου
Δὲν ἔψαλε καὶ δι' αὐτὸν συγγνώμης ψαλμωδίαν,

Οὐδὲ ἠγάπα' εὐλογῶν τὸ χῶμα τοῦ μνημείου....

Ἄν ἦτον ὁ καλὸς Χριστὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀκόμα,

Δὲν θὰ ἤρνεϊτο νὰ σταθῇ εἰς τὸ ψυχρὸν μνημεῖον,
Καὶ δι' αὐτὸν νὰ δεηθῇ τὸ εὐσπλαγχνόν του στόμα!

Καὶ σεῖς, κακοὶ ἀκόλουθοι τῶν νόμων τῶν ἀγίων,
Φιλάργυροι δεήσεων καὶ σπάταλοι συγχρόνως,
Λυπεῖσθε μία ν' ἀκουσθῇ συγγνώμη σας ἢ στόνος;

Εἶμαι κ' ἐγὼ χριστιανός.... καὶ πόσον, ἀγνοεῖτε!

Εἶναι ὁ ἅγιος Σταυρὸς ὁ ἔρως, ἡ ψυχὴ μου·

Ἐν μέσῳ τῆς καρδίας μου τὸ ὄνομά του καίται,

Πλὴν δι' αὐτὸ τοὺς πίπτοντας θρηνοῦν οἱ ὀφθαλμοί μου,
Καὶ δὲν ἐκλέγω.... ἄξιοι εἶν' ὅλοι εὐσπλαγχνίας!

Ἢ ἂν ἐκλέξω μεταξὺ δυστυχιῶν μυρίων,

Θὰ δεηθῶ πλειότερον ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας....

Ὅστις ἡμάρτησε πολὺ, εἶν' ἄξιος δακρύων!

Οὐδ' εἰς τὴν ἐπωμίδα του τιμὴ δὲν ἀπεδόθη·

Ἐντὸς τοῦ τάφου ὁ νεκρὸς ὀδύνης εἶχεν ὕψος·

Συστρατιώτης ἤθελε, τὸν λόχον του ἐπόθει....

Ἄν ἔπταισεν εἰς τὸν σταυρόν, τί ἔπταισ' εἰς τὸ ξίφος;...

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ

ΝΕΑΣ ΚΟΡΗΣ

Κόρη μ' ὀλόχρυστα μαλλιά στὸν τράχηλο χυμένα,
Χλωμή σὰ φύλλο κίτρινο τῇ νύχτ' αὐτὴ πεθαίνει·
Τὰ μάτια τῆς ἐδῶ κ' ἐκεῖ κυττάζουν δειλιασμένα,
Θαρρεῖς, μαζὶ μὲ τὴν πνοή καὶ ἡ ψυχὴ τῆς βγαίνει.
Γυρίζει πρὸς τὴ μάνα τῆς σὰ ῥόδο μαχαμένο,
Καὶ λέγει μὲ παράπονο· «Μανοῦλά μου, πεθαίνω!»
Στὸ δρόμο κάτω τύμπανα τῆς ἀποκηρᾶς χτυποῦνε,
Καὶ οἱ διαβάταις ἂν κανεῖς πεθαίνῃ δὲ ῥωτοῦνε....

"Αχ! ἀπ' τὸ δύστυχο κορμί, Ψυχὴ, ὁπότεν βγαίνῃς,
"Όταν ἀπὸ τὰ σπλάγχχνα μας σὲ ξεριζώνῃ ὁ χάρος,
Καὶ ὡς τὰ χεῖλη ἔρχεσαι καὶ πάλι καττιθαίνῃς,
Τὴν ὥρα κείνη μολυβιοῦ καὶ πέτρας ἔχεις βάρος·
Τρομάξεις τὸ ἀγνώριστο καὶ σκοτεινὸ ταξίδι....
"Όταν κανέναν τὴν ψυχὴ στὸ χάρο πᾶραδίδῃ,
Τύμπανα τότε ἀποκηρᾶς δὲν πρέπει νὰ χτυποῦνε,
Καὶ οἱ διαβάταις ἀπ' ἐκεῖ περνῶντας νὰ γελοῦνε.

Ἡ κόρη στὸ προσκέφαλο τὴν κεφαλὴ ἀφίνει·

Τὰ δυὼ της χέρια τ' ἀκουμβᾷ στ' ἄδυνατά της στήθια,
Καὶ σὰν πουλάκι ξεψυχᾷ καὶ σὰν πουλάκι σβύνει·

Νοιόνει τὸ χάρο καὶ ζητοῦν τὰ μάτια της βοήθεια.
Στὴν ἀγκυλιὰ ἡ μάνα της τὴν πρίνει τρομασμένη,

Μὰ καὶ σὲ μάνας ἀγκυλιὰ ὁ θάνατος πηγαίνει!
Κάτω στὸ δρόμο τύμπανα τῆς ἀποκρηᾶς χτυποῦνε,
Καὶ οἱ διαβάταις ἀπ' ἐκεῖ ἀμέριμνοι περνοῦνε.

Ἡ νηὶ σηκώθη ἔξαφνα γλωμὴ σὰν τὸ φεγγάρι·

« Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ μὲ κυττᾷ, φωνάζει τρομασμένα,
Ὁ ἄγριος πολεμιστῆς, τὸ ξένο παλληκάρι,

Πῶχει τὴν ἀστραπὴ σπαθί, τὰ φρύδια μαζωμένα;...
Γιὰ δέες, μου δείχνει τούρανοῦ ἀκίνητος τὴ χάρι·

Διῶξέ τον, μάνα, διῶξέ τον, γιὰτὶ θεὰ μὲ πάρη. »
Καὶ κάτω πάλι τύμπανα τῆς ἀποκρηᾶς χτυποῦνε,
Καὶ οἱ διαβάταις ἀπ' ἐκεῖ περνῶντας τραγουδοῦνε.

Ἀπ' τὸ παράθυρο φωτιᾶς ἀναλαμπὴ κυττάζει,

Τὰ τύμπαν' ἀφηγκράζεται κι' ἀκολουθᾷ μὲ πόνο·
« Γιὰτὶ τοῦ κόσμου ἡ χαρὰ τὸ στήθος μου σπαράζει;
Οἱ ἄλλοι ὅλοι χαίρονται κ' ἐγὼ πεθαίνω μόνο... »

Μέσ' στὰ δεκάξη χρόνια μου τὰ μάτια πῶς νὰ κλείσω;
 Βοήθησέ με, μάνα μου, βοήθησε νὰ ζήσω! »
 Καὶ σιωπᾷ· τὰ τύμπανα τῆς ἀποκρηᾶς χτυποῦνε,
 Καὶ οἱ διαβάταις ἀπ' ἐκεῖ περνώντας τραγουδοῦνε.

« Μάνα σὺν ἔλθ' ὁ φίλος μου, ἂν μὲ πονῇ ἡ ψυχὴ του,
 Πῆς μὲ λουλούδια τοῦ βουνοῦ νεκρὴ νὰ μὲ στολίσῃ,
 Γιατὶ τ' ἀγάπαγα πολὺ σὺν τᾶκορτα μαζὶ του....
 Κι' ἀνίσως ἡ ἀγάπη του ὀγλίγωρα δὲ σβύσῃ,
 Ἄς ἔρχεται καμμιὰ φορὰ στὸ κρῦο μου λιθάρι·
 Αὐτὴ μονάχα τοῦ ζητῶ τὴν τελευταίαν χάρι. »
 Λέγει, καὶ κάτω τύμπανα τῆς ἀποκρηᾶς χτυποῦνε,
 Καὶ οἱ διαβάταις ἂν κανεῖς πεθαινὴ δὲ ῥωτοῦνε.

Ἐξαφνα τᾶγριο χτυπᾷ καὶ μαῦρο μεσονύχτι·
 Γογγύζει στὸ παράθυρο ἀγριέρας λυπημένους,
 Βῆμα βουβὸ ἀκούστηκε καὶ μόν' ἡ θύρ' ἀνοίχτη·
 Ἦλθανε τὰ μεσάνυχτα καὶ φάνηκε ὁ Ἐένος!
 Γλυκὺς ἀκούσθη στεναγμὸς κ' ἐσμίχθη στὸν ἀγριέρα,
 Κ' ἡ μάνα μόνη ἔμεινε χωρὶς τὴ θυγατέρα....
 Τὰ τύμπανα τῆς ἀποκρηᾶς δὲν παύουν νὰ χτυποῦνε·
 — Ἔτσ' εἶν' ὁ κόσμος· κλαῖν ἐδῶ καὶ παρκεῖ γελοῦνε!

1872

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΜΙΚΡΟΥ ΕΞΑΔΕΛΦΟΥ ΜΟΥ

Ἄσπρο σὰ χιόνι, κρίνο δροσάτο,
Ἥλιο γεμάτο,
Σὲ περιβόλι
Μαζῇ μ' ἐν' ἄλλο ἐμυροδόλει.

Εἶχαν τὰ χεῖλη τὰ μυρισμένα
Πάντα σμιγμένα·
Μὰ ἓνα βράδυ
Χάθη τὸ ἓνα μέσ' στὸ σκοτάδι.

Κ' ἔμεινε τ' ἄλλο— ἄχ τὸ καῦμμένο,
Ὁρφανεμμένο·
Μὰ σὲ λιγάκι,
Ἐγυρε κάτω τὸ λουλουδάκι!

Τὸν κάλυκά του τὸ χιονισμένο,
Μισανοιγμένο
Τὸν εἶχε ἀκόμα ...
Θ' ἀνθήσῃ τώρα στὸ μαῦρο χῶμα;

Τὸ περιβόλι ἦταν ἐκεῖνο
Ποῦχε τὸ κρίνο,
Τοῦ Χάρου κτῆμα·
Κάθε λουλοῦδι τῶνε μνημα!

1870

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΝ

Α'

Ὁ νοῦς μου ὡς εἰς ὄνειρον φρικῶδες στροβυλίζει,
Καὶ τῆς ἰδίας μου φωνῆς ὁ ἦχος μὲ φοβίζει.
Τὰς φρένας μὴ ἀπώλεσα; μὴ εἰς μανίαν ῥέπω;
Ὡς ὑποκάτω κύματος θολὰ τὰ πάντα βλέπω....
Ὡχρὰ σκιαὶ παρίστανται καὶ ἐκλείπουσιν ἐμπρὸς μου,
Κ' ἡ ὄψις εἶναι ἅπασα ἐν φέρετρον τοῦ κόσμου!

ὦ, ἄφετε νὰ μακρυνθῶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ χῶμα·
Μακράν, εἰς ὄρη, εἰς κρημνοὺς νὰ κουρασθῇ τὸ σῶμα.
Ἴσως μὲ τάχος ἔκτακτον καὶ κόπωσιν μεγάλην
Συνέλθω, καὶ ἴδω ἡμέρον τῆς γῆς τὴν ὄψιν πάλιν.
Ἐδῶ φονεύομαι· ἐδῶ ἐκ πυρετοῦ κινοῦμαι,
Ἐδῶ μοῦ σδύνετ' ἡ πνοή... ὦ φίλοι μου, φοβοῦμαι!

Β'

Φεῦ· εἶμαι δένδρον συντριβὲν ἀπὸ βορρᾶς μανίαν,
 Ὑπεσκαμμένον, ἔτοιμον εἰς πτώσιν αἰωνίαν,
 Κ' ἵσταμαι μόλις ἄφυλλον.... Χθὲς ἔπεσεν ἀκόμα
 Τὸ μόνον, μόνον ἄνθος μου, ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸ χῶμα.
 Καὶ ποῖον ἄνθος, οὐρανέ! καὶ ποῖον ἄνθος.... Οἴμοι,
 Πάλιν μοῦ δάκνει τὴν ψυχὴν ἡ δολοφόνος μνήμη!

Ἐκεῖ, ἐκεῖ, ὅπου μικρὸν τὸ χῶμα ἐξογκοῦται,
 Κ' ἐπάνω του λευκὸς σταυρὸς ὡς κύκνος ἀνυψοῦται,
 Κάτω, βαθέως εἰς τὴν γῆν, εἰς σιωπὴν καὶ σκότην,
 Κοιμάται ὁ Αἰμίλιος, τὸ τέκνον μου ὑπνώττει....
 Εἶναι τὸ λίκνον του ἐκεῖ, ἀκίνητον καὶ κρύον,
 Ἄνευ θωπείας μητρικῆς, πλήν ὄχι καὶ δακρύων!

— Σίγῃ, καρδίᾳ ἔρημος, ψυχὴ ὠρρανευμένη·
 Δὲν ὁμιλοῦν δι' ἑαυτοὺς οἱ ἀληθῶς θλιμμένοι.
 Ἀπὸ τὸ λίκνον τοῦ πτηνοῦ, τοῦ κρίνου τὸ μνημεῖον,
 Εἰς κύκνον στρέψε φέρετρον, εἰς δάφνης τάφον κρύον.
 Ἡ ἀγωνία τῆς στοργῆς ἐπὶ στιγμὴν ἄς παύσῃ·
 Μόν' ἡ φιλία εἰς αὐτὸ τὸ ἔδαφος ἄς κλαύσῃ.

Γ'

Τίς ἤνοιξε τὸν ζοφερὸν ἐκεῖνον τάρον ; τίνα,
 Τίνα καὶ πάλιν θὰ δεχθῇ τοῦ Παρνασσοῦ ἀκτῖνα ;
 Πῶς μειδιῶσιν χαίνοντα τὰ κρύα του ἐδάφη !
 Ἔχουν τὴν εὐθυμίαν των ἀκόμη καὶ οἱ τάφοι....
 Μάτην τὸ βλέμμα ἐνδοκρυ τοῦ μνήματος μακρύνω·
 Ἐκεῖνο βλέπω πάντοτε, αἰείποτε ἐκεῖνο !

Παντοῦ λαμπάδες νεκρिकाὶ καὶ ἱερέων στίχοι·
 Οἱ ἀκούμενοι ψαλμοὶ θανάτου εἶναι ἤχοι ;
 Τίνα κηδεύομεν ἐδῶ καὶ θάπτομεν, ὦ φίλοι ;
 Μὴ ἀπκντᾶτε· πρὸς Θεοῦ, σφαγίσατε τὰ χεῖλη....
 ὦ, πόσοι ἐπιθάνατοι τὴν μοῖραν των γνωρίζουν,
 Πλὴν ἄλλοι εἶν' ἀπάνθρωπον νὰ τοὺς τὴν ἐνθυμίζουν !

Ἄς ὑψωθῇ μία φωνὴ ἐνταῦθα νὰ λαλήσῃ·
 Ἐν ψεύδος εἰς τὰ ὧτά μου οἰκτίρμον ἄς ἡχήσῃ !
 Πόσον τὸ ψεύδος προτιμῶ φρικώδους ἀληθείας....
 Πολλάκις ἄνω μνήματος ἀπλοῦται ὡς μανδύας,
 Πρασίνη χλόη, κ' ἐπ' αὐτῆς τῆς κεκρυμμένης κοίτης
 Ἀποκοιμᾶται ἤρεμος ὁ ἀγιοῶν ἐδίτης....

"Ω! ναί! ἡ καίουσα λαμπάς, τὸ φέρετρον, τὸ μνήμα,
 Τῶν ἱερέων οἱ ψαλμοί, τὸ τῆς πληθύος κύμα,
 Τὰ πάντα εἶναι ὄνειρον καὶ ὄλα, ὄλα ψεύδη,
 Κ' ἰδίως ψευδὸς πῶς ἐκεῖ ὁ φίλος μου καθεύδει!
 Πῶς! εἰς τὸ φέρετρον αὐτὸ ἐγκλείεται Ἐκεῖνος;
 Ἄνθεϊ εἰς γάστραν μνήματος ἀθνασίδας κρίνος;...

Ἄνοιξατε τὸ φέρετρον αὐτό, ἀνοιξατέ το·
 Ἄπὸ τοῦ κρύου μνήματος τὰ σκότῃ σώσατέ το.
 Ὅποια γλεύη! Ὁ υἱὸς τῶν ἄστρων, τοῦ ἡλίου,
 Ἐντὸς στενοῦ νὰ κλείεται καὶ ζοφεροῦ φορείου!
 — Ἀκτ , σὲ θάπτουσιν· ἀκτίς τοῦ φίλου, ἀκροάσου,
 Σώσου, ἀκτίς, διάφυγε τὸ μέλαν κάλυμμά σου!

Πῶς! προτιμᾷς τὴν κρύαν γῆν τοῦ κυανοῦ αἰθέρος;
 Τὴν πνιγμονὴν τοῦ μνήματος τοῦ πνέοντος ἄερος;
 Δὲν θέλεις πλέον νὰ ἰδῇς τὸ ὄρος τῆς Πεντέλης;
 Τὸ λυκαυγές, τὰς Νύκτας σου τὰς Ἀττικὰς δὲν θέλεις;
 Θέλεις ν' ἀθήσης ὀρφανὴν τὴν προσφιλεῖ σου λύραν,
 Καὶ πλέον δὲν θὰ μεριδιᾷς εἰς ὀρφανόν, εἰς χήραν;....

Ἔλθετε, τέκνα ἄπορα, δις ὀρφανά, πλησίον·

Κυκλώσατε τοῦ ποιητοῦ τὸ φέρετρον τὸ κρύον.
Γονυπετήσατε, καὶ μὴ ἐπάνω ἐγερθῆτε,

* Ἄν δὲν τὸν ἀνεγείρετε καὶ ζῶντα τὸν ἰδῆτε!
Ἴσως τὸν ὕπνον δυνηθῇ ν' ἀφήσῃ τοῦ θανάτου,
Ὅταν θρηγοῦντα δι' αὐτὸν ἰδῇ τὰ ὀρφανά του.

Ταλαίπωρα· ἐχάσατε καὶ πάλιν τὴν μητέρα·

Μήτηρ σας ἦτον ἡ θερμὴ καρδία του δευτέρου.
Χρυσὸν μὴ ἔχων ἥρπαξε σπασμωδικῶς τὴν λύραν,
Καὶ τῶν πλουσίων ἔκρουε τὴν κεκλεισμένην θύραν.
Ἐξήτει ἄρτον διὰ σᾶς ἡ Μοῦσα ἡ ἀγία·
Ὡ ἐπαιτία εὐγενής, ὦ ὑψηλὴ θυσία!

Φεῦ, μάτην, τέκνα δυστυχῆ, τὸν κράζετε μὲ πόνον!

Δὲν εἶν' ἐδῶ ἐν γέννημα τῆς Κρήτης, ἐν καὶ μόνον;
Ἴσως ἐκείνου ἡ φωνὴ τοῦ μνήματος τὸν σώσῃ,
Καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη του ζωὴν τῷ ἀποδώσῃ....
Ἴσως διὰ τὴν Κρήτην του ἂν τι τῷ ψιθυρίσῃ,
Τοῦ Λέοντος ὁ ἀοιδὸς καὶ πάλιν ἐξυπνήσει!

Ηαααααααα· τί δύναται νὰ ἐμψυχώσῃ πτώμα,
 Ἐνῶ καὶ δάκρυον μητρὸς δὲν ἤμπορεῖ ἀκόμα;
 Κατεκυλίσθη πρὸ αὐτοῦ ἡ μήτηρ του· εἰς μάτην
 Τὰς παρειὰς διέσχισε, κ' εἰς ἄλγους φρεναπάτην
 Τὸν ἔκραζε κατ' ὄνομα καὶ ἔτρεμεν ὡς φύλλον·
 Φεῦ, ἡ πτωχὴ δὲν ἤγειρε τὸ τέκνον της τὸ φίλον!

Δ'

Ἐπάρατος ὁ ἀετός, ὁ ποιητής, ὁ λέων,
 Ἡ δρῦς ἡ ὑπερήφανος, τὸ ὕψος τῶν ὀρέων·
 Ἐπάρατον ὅ,τι λαμπρὸν καὶ μέγα ἐγεννήθη,
 Πᾶν ὅ,τι ἔχει πτέρυγας ἢ φλόγα εἰς τὰ στήθη!
 Ἐχει κλωδὸν ὁ ἀετός, δεσμὰ ὁ λέων ἔχει,
 Καὶ κάτωχρος ὁ ποιητής εἰς τάφου λίθον τρέχει....

Εἶναι ἡ λύρα μητριὰ καὶ τᾶσμα δολοφόνον·
 Θέλγει τοὺς ἄλλους, θραύουσα τοὺς ἐμπνευσμένους μόνον.
 Τέκνον σταυροῦ ὁ ποιητής, ζοφώδης ὁδοιπóρος,
 Ἀσθμαίνων εἰς τοῦ Γολγοθᾶ ἀνέρχεται τὸ ὄρος,
 Καὶ θέτων εἰς τὰ ὕψη του καθημαγμένον πόδα,
 Μᾶς ρίπτει κάτω ἐρυθρὰ ἀθανασίας ρόδα.

Φεῦ, ἀπὸ τῆς καρδίας του εἶν' ἐρυθρὰ τὸ αἷμα,

Καὶ μάρτυρος αἱ ἄκανθαι αὐτῶν προδίδουν στέμμα....

Μὴ τὸ φθονῆτε· τί λοιπὸν τὸ στέμμα τοῦτο ἔχει;

“Ὅστις διάδημα φορεῖ, εἰς πόνον ὑπερέχει.

Τὸν κεραυνὸν ἐλκύουσιν αἱ κορυφαὶ συγῆθως·

Φεύγει τὴν φλόγα τοῦρανοῦ τὸ κύπτον κάτω πλῆθος.—

Ε'

“Ὅχι· δὲν ἤθελε σβεσθῇ τοῦ Βάρδου μου τὸ βλέμμα,

Ἄν χεῖρα εἰς τῶν ἀκανθῶν δὲν ἔτεινε τὸ στέμμα·

Πλὴν τὸ ἡγάπησε πολὺ ἡ ἔνθερμος ψυχὴ του,

Κ' ὑψοῦτο ὑπερήφανος ἡ νέα κεφαλὴ του....

Κ' ἐνῶ τὴν χεῖρα ἔτεινεν εἰς τῶν Μουσῶν τὰ ἄνθη,

Κατέπεσεν ὁ κεραυνὸς κ' ἡ δάφνη ἐμαράνθη!

Καὶ ἤδη, ἄφρων, νεκρός, ὁ ψάλτης τῶν Κυμάτων,

Ὁ ἀοιδὸς περιπαθῶν Εἰκόνων καὶ Δραμάτων!

Φεῦ· ἦσαν αἱ Εἰκόνες του τὰ πρῶτα ὄνειρά του,

Κ' ἐμπνέετο τὰ Κύματα ἀπὸ τὰ κύματά του....

Ὅποιον μέλλον ἔχασεν ἡ λύρα του, ὅποιον,

Καὶ ποῖον δρόμον ἔκλεισε τὸ φθονερὸν μνημεῖον!

Εἶν' ὀλεθρία δι' ἡμᾶς καὶ βάσκανος ἡ Δύσις,
Ὁ ζοφερός της οὐρανός, ἡ παγερά της φύσις.
Πῶς τὸν ἐπέμιψαμεν καὶ πῶς αὐτὴ τὸν ἐπιστρέφει!
Ἐπάγωσ' ἡ χρυσὴ ἀκτὺς εἰς χιονώδη νέφη.
Ἡμεῖς τὴν ἐφιλεύσαμεν ἐν ῥόδον ἀπριλίου,
Κ' ἐκείνη μᾶς ἀπέδωκεν ἐν φέρετρον μνημείου!

Ἀνοιξατε τὸ φέρετρον τοῦ φίλου μας ἡρέμα,
Καὶ στέψατέ τον καὶ νεκρὸν μὲ ῥοδοδάφνης στέμμα.
Τὸν Τάσσον μὴ δὲν ἔστεψαν θανόντα εἰς τὸν τάφον;
Ἡ δάφνη εἶναι ἱερὰ ἐπὶ νεκρῶν κροτάφων....
Μάτην ὁ χρόνος ἐφορμαῖ· ἐκείνη δὲν ἐνδίδει,
Καὶ διαμένει ἀφθιτον τὸ μνημα ὅ,τι δίδει!

1874

ΝΕΚΡΟΥ ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ

Α'

Στὸ κοιμητήρι τ' ἄγρια μεσάνυχτα κτυποῦσαν,
Κ' εἰς μνημ' ἀπάνω γλοερὸ
Χιονάτο, κάτασπρο σταυρὸ
Τὰ χεῖλη μου φιλοῦσαν·

Ὅποταν γνώριμη φωνή, γλυκειά, ἐκεῖ κοντά μου
Ἀκούσθῃ μέσ' στή σιγαλιά,
Μούσῃς περίλυπη λαλιά
Νὰ κράζῃ τόνομά μου.

— Ποιὸς εἶσαι, εἶπα, κ' ἔσφιξα μὲ ταραχὴ μεγάλη
Τὸ λατρευμένο μου σταυρὸ στοῦ τρόμου μου τὴ ζάλη.
Ἄχ! τὴ γλυκειὰ αὐτὴ φωνὴ τὴν ἔχω ἀκουσμένα·
Νεκρὸς ἂν ἦσαι, μίλητε· τί θέλεις ἀπ' ἐμένα;
Θέλεις λιθάνι καὶ κερί; Σοῦ φέρνω καμμιὰ μέρα·
Μονάχα δάκρυα μὴ ζητᾷς· χυθῆκαν ἐδῶ πέρα. —

— Μοῦ φέρουνε τ' ἀδελφιά μου, εἴπ' ἡ φωνή, λιθάνι,
 Καί τῆς φτωχῆς μανούλας μου τὸ δάκρυο μὲ φθάνει.
 Σὰν τὰ λυπᾶσαι, δάκρυα μὴ χύσῃς καὶ γιὰ μένα....
 Τὰ κυπαρίσσια πέρασε αὐτὰ τὰ πυκνωμένα,
 Κ' ἔλα κοντά μου νὰ μὲ ἰδῇς, ποιὸς εἶμαι νὰ γνωρίσῃς,
 Μὰ κύττα μὴ στὴ κεφαλή ἀπάνω μὲ πατήσῃς. —

Καρδιοκτυπῶντας πέρασα τὰ μαῦρα κυπαρίσσια,
 Κ' ἐπήγαγιν κατὰ τὴ φωνὴ τοῦ πεθαμμένου Ἰσά.
 Τοῦ Ζαλοκώστα διάβηκα τὸ μαρμαρένιο μνημεῖον,
 Κ' εἰς τάφο κράτησα νωπὸ τὸ φοβισμένο βῆμα·
 Κ' εἰς τὴ θαμπὴ ἀστροφεγγιά, ἀκίνητο, θλιμμένο,
 Εἶδα τῆς Λύρας ἀδελφὸ καὶ φίλο πεθαμμένο!

Ἄχ! ἦταν ὁ τραγουδιστὴς ἐκεῖνος, ποῦ σὰν ζοῦσε,
 Τῆς Ἀττικῆς ταῖς ἑμμορφαῖς Νυχταῖς ἐτραγουδοῦσε·
 Ποῦ ἔψαλλε τὰ Κύματα, κ' εἰς δάφνας καὶ μυρσίναις
 Εἰκόναις ἐζωγράριζε μὲ σύννεφα κι' ἀκτίναις!
 Ἐκεῖνος, ποῦ ἐδάλαμε προχθὲς στὸ μαῦρο χῶμα,
 Κι' ἀκόμα δὲν ἀφήκαμε νὰ κοιμηθῇ, ἀκόμα....

Σὺν κυπρίσσι ἀσάλευτο ὑψόνουνταν θανάτου,

Καὶ τὰ μαλλιά του μαύριζαν εἰς τ' ἄσπρα σάδανά του.

"Α, πῶς τονὲ παρήλλαξε τὸ ἔρημο τὸ χῶμα!

Ποῖος λέγει, ποῖος, πῶς ἄγγελος γεννιέτ' ἀπὸ τὸ πτώμα

Μὲ ψεύτικαις παρηγορικαῖς ὅσοι μποροῦν ἄς ζοῦνε·

Δὲν ἔχουν τάφου μυρωδιὰ ἐκεῖνοι ποῦ πετοῦνε!

Β'

Μὲ νυχτοβάτου ὁ νεκρὸς ματιὰ μ' ἐθεωροῦσε,

Καὶ στὸ σκοτάδι τ' ἄγριο δειλὰ χαμογελοῦσε

Χαμόγελο παράξενο, πικρό, σὰ φοβισμένο....

"Ετσι σὲ μνημα σκοτεινό, σὲ λάκκο μαυρισμένο,

Φωσφόρου τρέμει λίγο φῶς καὶ τὸ σκοτάδι σχίζει.

"Αχ, σὰ χαμογελᾷ νεκρός, καὶ μάρμαρο ραγίζει!

Κατὰχλωμος τὸν ἔδλεπα καὶ ἔτρεμα σὰν φύλλο·

'Αλλοῖμόνο! φοβόμουνα τὸν γκαρδικό μου φίλο....

Μὰ ἡ ἀγάπη ἔδωξε τοῦ φόβου μου τὴ ζάλη,

Καὶ στοῦ νεκροῦ μου ῥίχθηκα μὲ πόνο τὴν ἀγκάλη.

Τοῦ πεθαμμένου τὸ κορμὶ καὶ τὴ ψυχὴ παγώνει·

Τί κρύος ὅπου ἦτανε! Εἶναι φωτιά τὸ χιόνι

Μπρὸς στὴ κρυάδα τοῦ νεκροῦ, στὰ στήθια του τὰ κρύα.

"Ολα· στοργὴ ἀδελφική, ἀγάπη καὶ φιλία,

"Ολα ἡ μαύρη ἀγκαλιὰ τοῦ χάρου τὰ νεκρόνει·

Τῆς μάνας μόνο τὴν καρδιά ὁ χάρος δὲν παγώνει!

Γ'

— "Άφσε με, άφσε με, νεκρέ! τοῦ εἶπα, καί θλιμμένος

Ἐκεῖνος ἐτραθήχθη σὺν παρκαπονεμένος....

Μ' ἐκύτταξε καί μὲ φωνή μου εἶπε πικραμένη·

— Βλέπεις, τί κρύοι εἴμεθα ἐμεῖς οἱ πεθαμμένοι;

— Χθές, εἶπα, ποῦ ἀγκάλιασα στὸ μνημα τὸ παιδί μου,

Ἐγνώρισα τὸ κρῦο σας καί τῶγα στή ψυχῇ μου!

— "Οχι, μου εἶπε μὲ βαθὺ ἀπελπισίας πόνο·

Αὐτὸ τὸ κρῦο ξέρομε οἱ πεθαμμένοι μόνο.

"Αχ, ἡ ζωή!... "Όταν κανεῖς τὰ μάτια του σφαλήση,

"Όταν τῇ χάσῃ μοναχά, τί εἶναι θὰ γνωρίσῃ!

Γέρος, τυφλός, ἀνῆμπορος, στὸ δρόμο πετχυμένος,

Ἄκόμα εἶναι εὐτυχής· — δὲν εἶναι πεθαμμένος....

"Αχ, ἡ ζωή!... Δός μου ζωῆς μονάχα ἓνα χρόνο,

"Εναν ἀπριλῃ, μιὰν αὐγὴ νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο μόνο! —

Κ' ἐσώπασε· στὰ σάβανα ἐξέστανε τὰ χέρια,

Κ' ἐκύτταξε ἀχόρταγα καὶ ἡδονικά τ' ἀστέρια.

— Δὲ φθάνει, ἀκολούθησε στενάζοντας, δὲ φθάνει,

Πῶς ὁ νεκρὸς τὴν ἐμμορφιά τοῦ κόσμου τὴν ἐλπίδα, τὴν ἄνοιαν,

Μ' ἀκόμη καί στὴν κλίνη του τὴν τελευταία πᾶνε,

Καί τὸ στεφάνι ποῦ φορεῖ τὸ νεκρικὸ μαῶνε.

.....

.....

Δ'

"Αχ! ἀπ' τῇ μαύρῃ τῇ στιγμῇ ποῦ μ' ἔρριξαν στὸ χῶμα,

Ἀκόμα δὲν ἐσφάλησα τὰ μάτια μου, ἀκόμα!

Φίλοι κ' ἐχθροὶ τοῦ τάφου μου τινάζουν τὴ γαλήνη,

Αὐτοὶ μὲ τὸ φαρμάκι τους, μὲ κλάμματα ἐκεῖνοι...

Πές τους νὰ μὴ σκαλίζουνε ἐνὸς νεκροῦ τὴ σκόνῃ,

Καὶ σώνουν τὰ πατιέματα καὶ τὸ φαρμάκι σώνει!

Μὰ μὴ κενένεας μ' ἀρνηθῇ πῶς πρῶτος μιὰν ἡμέρα,

Ψωμί γιὰ τ' Ἀπορα παιδιὰ ζητοῦσα σὰ μητέρα.

Δὲ βλάπτει· ὅλα ὁ Θεὸς ἀπάνω ἐκεῖ τὰ ξέρει·

* Ἀς τρῶν ψωμάκι τὰ παιδιὰ κι' ὅς ἦν' ἀπ' ἄλλο χέρι.

Δὲν τῶξερα, δὲν τῶξερα, στὸν κόσμον σὰν ἐξοῦσα,

Τὰ χεῖλιά μου νὰ σφάλιζα, νὰ μὴν ἐτραγουδοῦσα!

Κεῖνος ποῦ ζῇ στὴ σιωπῇ μὲ σιωπῇ πεθαίνει,

Μὰ τὸ τραγοῦδι ἀκούεται ἀκόμῃ καὶ σὰν σβένη.

"Αχ! ἂν πουλάκι ἤμουνα τοῦ δάσους ἢ ἀηδὼνι,

* Ἄν δάφνης ἢ κυπαρισσιοῦ κλαδὶ μὲ στεφανόνῃ,

Τί τοὺς πειράζει κ' ἔρχονται στὸ ὕστερό μου στρῶμα,

Νὰ ἰδοῦν μὲ τί μ' ἐδάλανε στεφάνι μέσ' στὸ χῶμα;

Πές τους, στεφάνια δάφνινα στοὺς τάφους δὲ ζητᾶνε·

Στοῦ Παρνασσοῦ τὴν κορυφὴ ὅσοι τὰ θέλουν πᾶνε....

Κ' ἐκεῖνος ποῦ κορμὶ νεκρὸ στὸ μνημα ξεγυμνόνει,

* Ὅταν τὰ μάτια του κλειστοῦν, ὁ τάφος δὲν τὸν λυόνει!—

Ε'

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, κ' ἔγυρε στοῦ τάφου του τὴν ἄκρη
 Τὴν λυπημένη κεφαλὴ,
 Καὶ στὴ ματιά του τὴ θολή
 'Εσάνηκ' ἓνα δάκρυ. —

Τ' ὀρνίθι ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἀκούσθη τὸ Γεφύρι,
 Κ' ἦταν τοῦ Χάρου προσταγή,
 Σὰ νάλεγε· «Νεκροί! στὴ γῆ,
 Νεκροί, στὸ κοιμητήρι!...»

Καὶ τὰ καντήλια ἐσβύσθησαν, ἐσβύσθηκε στὴ θύρα
 Καὶ ὁ φανός, ποῦ μιὰ φορὰ
 Τῆς 'Αγορᾶς λυπητερὰ
 Τραχούδησεν ἡ λύρα!

Μοῦ φάνη τότε σάβανο πῶς ἔγυρε στὸ χῶμα,
 Καὶ στεναγμὸς ἀκούσθηκε, παράπονο καὶ θρήνος,
 Καὶ τοῦ νεκροῦ μου ἄρπαξε ἡ κρία γῆ τὸ σῶμα,
 Κ' ἐχάθηκε τὸ σάβανο κ' ἐχάθηκε κ' ἐκεῖνος.
 Καὶ τὴν αὐγὴ, γλωμότερος ἀπ' τὸ γλωμὸ φεγγάρι,
 Τοὺς στίχους τούτους ἔγραψα στὸ κρύο του λιθάρ!

1876

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΜΙΧΑΗΛ ΣΒΟΡΩΝΟΝ

Τί βλέπτει, ἄν δὲν εἶδομεν ποτὲ ὁ εἷς τὸν ἄλλον
Εἰς τὴν κοιλάδα τῶν κλαυθμῶν, ὃ ἄγνωστέ μου φίλε,
Καὶ ἄν δὲν συνηγηθήθημεν εἰς τῆς ζωῆς τὸν σάλον;
"ὦ, σὲ γνωρίζω· ἱερός μὲ εἶσαι, Μιχαήλε!
Ἡ Κρήτ' εἰς τὴν καρδίαν μου ἐνθέρμως σὲ συστίνει,
Κ' ἡ Μοῦσα μ' ἄνθη εὔσμη τὸ φέρετρόν σου βραίνει.

Ναί· ὅστις τὴν πατρίδα του γενναίως προσπίζει
Καὶ φέρει τὸ μαιδιάμα εἰς ὄρσαντὴν θρηνοῦσαν,
"Ὅστις παιδίου ἀσθενοῦς τὰ βήματα στηρίζει,
Ποτὲ δὲν εἶναι ἄγνωστος ἐκαῖνος εἰς τὴν Μοῦσαν.
Πολὺ μακρὰν τῆς ἀρετῆς μοσχοβολοῦν τὰ μύρα,
Κ' ἡξεύρουν τόσοι δυστυχεῖς τὴν συμπλοκὴν σου χεῖρα.

Θρήνησον, λύρα θλιβερά· σὺ δι' αὐτὸ ἐστάλης·

Τὰ πηλικά σου ἄσματ'α καὶ πάλιν ἐνθυμήσου.

Δὲν σὲ κελῶ εἰς ἑορτὴν καὶ δύνασαι νὰ ψάλλῃς....

Μ' ἀγάπην θὰ συνοδευθῇ καὶ θρήνον ἢ ρωνή σου.

Ὡ, δὲν θὰ κλαύσῃς ὄνομα εἰς μέγεθος βαρύνον,

Θὰ κλαύσῃς εὐγενῇ ψυχῇν καὶ οἰκτίρμονα.... Ἐκείνον!

Εἰπέ· εἰς ποῖον δίδονται τσαυτὰ εὐλογίαι;

Τίνα ζητεῖ ἀπηρδηνῶς ὁ πένης εἰς τὰ σκότῃ

Καὶ κλαίουσι τῆς Κρήτης μας οἱ ἀτυχεῖς Παρτίαι;

Ἐκεῖνον κράζουν! πλὴν αὐτὸς, ἀλλοιοῦμονον, ὑπνώττει.

Ὁ θάνατος τοῖς ἔκλειψε, τὴν χεῖρά του νεκρώσας,

Τὴν χεῖρα, ἥτις ἔρραινεν εὐεργεσίας τόσας!

Ὅταν οἱ ἄλλοι ἔκλαιον, αὐτὸς δὲν ἐμειδίει·

Ἦτον ἀγάπη καὶ ἔλεος ἡ ὑπαρξίς του ὅλη,

Κ' ἐπαρηγόρει, καὶ ἔδιδεν ἡ χεὶρ του ἡ ἀγία....

Πολλάκις ἡ ὥραία του ψυχὴ ὠνειροπόλει

Τὴν Οἰκουμένην ἅπασαν ὀλβίαν εἰς τὸ μέλλον,

Καὶ προησθάνετο χαρὰν ἀνέκφραστον ἀγγέλων.

"Ω, πόσαι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἔμπρὸς σεπτῆς εἰκόνης,
 Πόσαι μητέρες κλίνουσι, πόσαι ψυχαὶ τὸν κράζουσιν·
 Πόσαι νεάνιδες πτωχαὶ προσεύχονται συγχρόνως,
 Κ' εἰς τὴν γλυκεῖαν μνήμην του τὰ στήθη των στενάζουν.
 Καὶ πόσα τέκνα τῶν Μουσῶν καὶ τέκνα δυστυχίας,
 Ἐκ τῆς χειρὸς του ἔλαβον τὸ μᾶν τῆς παιδείας!

Φεῦ! μήπως, ὅστις τοῦ Χριστοῦ ἀκολουθεῖ τὰ ἔπη,
 Κ' εἶν' ἡ καρδία του σελὶς ἀγνὴ Εὐαγγελίου,
 Πρὶν ἀποθάνῃ δάκρυα πολλὰ νὰ χύσῃ πρέπη;...
 Ἄς λέγουν ὅ,τι θέλουσιν οἱ σοφισταὶ τοῦ βίου!
 Ἀδάκρυτον τὴν ἀρετὴν δὲν δύναμι· νὰ εὕρω·
 Στενάζει κάτω.... ἀλλαχοῦ τί πράττει, δὲν ἠξεύρω!

Πόσα, ὦ, πόσα δάκρυα δὲν ἔχουσιν ἐκεῖνος
 Εἰς τῆς νεκρᾶς συζύγου του τὸ προσφιλὲς μνημεῖον!
 Ὡς λάμπει εἰς τὸν τάρον τῆς ἐσθύνετο ἀκτῖνος,
 Καὶ ὡς σταυρὸς ἐρρίζονεν εἰς τὴν νεκρὰν πλησίον.
 Αἰθρίαν ἡ καρδία του δὲν εἶχεν, ἐκτὸς μόνον
 Ὅταν θρηγοῦντος πλάσματος ἐπράχυνε τὸν πόνον.

Εἶρήν' εἰς τὸ μνημεῖόν του κ' Ἐδῆμ εἰς τὴν ψυχὴν του!

Πλὴν κατεστάθη ὁ τυφλὸς τυφλότερος ἀκόμα·

Δὲν ἔχει πλέον ὁδηγὸν τὴν εὐσπλαγγχον φωνὴν του,

Κ' εἰς τῆς ὁδοῦ ὁ ἀθηνῆς κυλίστα· τὸ χῶμα....

Εἶρήν' εἰς ὕπνον ἱερὸν καὶ πικραδείσου μύρα·

Ἀσῆκεν εἰς τὰ τέκνα του τὴν εὐγενῆ του χεῖρα.

— Κλαύσατε ὅλοι τὸν σεπτὸν τῆς δυστυχίας φίλον.

Ὅποτεν θνήσκουν Βασιλεῖς, οἱ λύκοι τῶν ποιμνίων,

Τανίην μαύρην θέτομεν οἱ βλάκες εἰς τὸν πῖλον....

Ἀλλ' ὅμως ποῖον χεῖμαρρον ὀφείλομεν θακρύων,

Ὅταν ἐκπνέῃ εὐσπλαγγχος ποιμὴν καὶ μᾶς ἀρίνη;

Ἀστήρ, ὅστις ἐφώτισε κ' εἰς τὴν σκοτίαν σβύνει;

Ὁ πόνος τὸν ἐρόνευσε τῆς Κρήτης του ἐκείνον·

Αἶ, ὁ γενναῖος Κεφαλλὴν θ' ἀπώθει τὸ μνημεῖον,

Ἄν εἰς τὴν Κρήτην ἔθαλλεν ἐλευθερίας κρίνον

Κ' ἠκούοντο τὰ θούρια εἰσέτι τῶν ἀνδρείων!

Ἦτον ζωὴ του ὁ ἀγὼν ὁ ἅγιος τῆς Κρήτης,

Ἀλλὰ ἡ Κρήτη ἔπεσε κ' ἐξέπνευσε μαζί της.

Τοὺς ἀδελφούς του ἅπαντας ὁ Ἰωσήφ ἐκάλει,
 Ὅποτεν εἰς τὴν Αἴγυπτον παρέδιδε τὸ πνεῦμα,
 Κ' εἰς τὸν Θεὸν τοὺς ὥρμιζε καὶ τοὺς ἐπαρχάλει.
 Νὰ μὴ τὸν λησμονήσωσιν εἰς τῶν ἐτῶν τὸ ρεῦμα....
 Ἄλλ' ὅταν ἴδουν φθάνουσιν τὴν πεπρωμένην ὥραν,
 Νὰ τοῦ χομήσουν τὰ ὀστέα εἰς τὴν ἁγίαν χώραν.

Κ' ἐκεῖνον μὴ τὸν θάπτετε πολὺ βαθέως, φίλοι·
 Μὴ συγκαλύψετε πολὺ τὸ ἀσθενές του σῶμα,
 Ὅταν τῆς ἀναστάσεως τὸ ἔαρ ἀνατείλῃ,
 Τὸ περιμένον λείψανόν νὰ μὴ βρύνῃ χῶμα....
 Κἄν τὰ ὀστέα του ἃς ἴδουῖν τὸν δεύτερον Μεσσίαν,
 Ὅταν εἰς τὴν ἁγίαν μας εἰσέρχεται Σοφίαν!

ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΤΑΕΤΕΣ ΤΕΚΝΟΝ

ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΘΕΟΔ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

« Ἀχ! τὸ λουλοῦδι δὲν μπορεῖ
πολὺν καιρὸ νὰ ζήσῃ,
« Πιθαίνει τὸ τριαντάφυλλο
καὶ ζῇ τὸ κυπαρίσσι. »

Κ' ἐγὼ τὸ ἔμαθα, κ' ἐγὼ — τὸν χάσχαμε τὸ Σπύρο!

Τὸ ἔχστες σὲ μιὰ στιγμὴν

Τὸ χαϊδεμμένο γιasterί,

Τοῦ κήπου σου τὸ μύρο.

Ἀχ, τὸ κακὸ εἶν' στερωτὸ κι' ὁ κόσμος τὸ μαθαίνει·

Καρπᾶνα χάρου σὰ χτυπᾷ,

Ὁ νοῦς σ' ἐκεῖνον π' ἀγαπᾷ

Σὰν ἀτραπὴν πηγαίνει.

Ἀμέριμνος κοιμῶσυναι, μὰ ἓνα μαῦρο βράδυ

Ἀγέρι φύσησε ψυχρό,

Καὶ τὸ λουλοῦδι τὸ μικρὸ

Τὸ πῆρε τὸ σκοτάδι!

Ἐνθούσε μέσ' στὸν κήπό σου, μέσ' στὴ ψυχὴ σου ἄνθος
 Μὰ ἐσὺ δὲν ἤσουν κηπουρός!
 Ἦταν ὁ Χάρος ὁ σκληρός,
 Κ' ἐκεῖνος τ' ἀγαποῦσε....

Καὶ τ' ἀνκτρέφατε μαζῇ, ὁ Χάρος κι' ὁ πατέρας·
 Ἐπὺ τὸ πότιζες, κι' αὐτὸς
 Τὸ παρὰ φύλαγε σκυφτός
 Στὴν δύσι τῆς ἡμέρας.

Καὶ δὲν τὸν εἶδες τὸν ἐχθρό, τὸν κλέφτη δὲν τὸν εἶδεν
 Κρυμμένο μέσα στὰ κλαδιά....
 Ἡ πατρικὴ σου ἡ καρδιά
 Σ' ἐκοίμιζε μ' ἐλπίδας.

— Γελά ὁ Χάρος τὰ μικρά. — Συχνὰ μ' ἀγγέλου ὄψιν
 Εἰς τοῦ παιδιοῦ σου τὴ φωλιά
 Πήγαιν' ὁ πλάνος μὲ φιλιά,
 Πρὶν τὸν ἀνθό του κόψῃ.

Καὶ τῷδειχνε τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ χρυσᾶ ἀστεράκια·
 Τοῦπε μιὰ νύχτα· — Πᾶμ' ἐκεῖ;
 Πᾶμε ν' ἀκούσης μουσική,
 Νὰ ἐρῇς κι' ἄλλα παιδάκια! —

Κι' ὅταν ἐπῆγες τὴν αὐγὴ χαρούμενος τὴν ἄλλη,
 Τῶρες στὴν κλίνη του νεκροῦ·
 Ὅμως τὸ στόμα τὸ μικρὸ
 Σοῦ χαμογέλα πάλι....

Πατέρα κράζουν τὸν Θεό!... Πατέρ' ἃς τονὲ κράζουν·
 Τοῦ δίνουν τῶνομα αὐτό,
 Γιατ' ἔχει χέρι δυνατὸ,
 Γιατὶ τονὲ τρομάζουν.

"Αχ! καῖνοι πῶχουν πατρικὰ τὰ σπλάγχνα δὲ χτυποῦνε
 Ποτὲ τὴν πατρικὴ καρδιά,
 Καὶ τὰ καυμμένα τὰ παιδιὰ
 Τ' ἀρίνουν νὰ χαροῦνε. —

Τώρα, στὸ κρύο μνημά του κοιμᾶται νεκρωμένο·
Ὅμως τὸ χῶμα τὸ βαρὺ
Νὰ συνηθίσῃ δὲν μπορεῖ,
Καὶ κρύνει τὸ καυμένο....

Ἀλλοίμονο! στὸν ὕπνο του ὁ πεθαιμμένος νοιόνει;
Κοιμᾶται τόσῳ εὐτυχῆς....
Μή, φίλε μου, ἀνησυχῆς,
Ὁ Σπύρος σου δὲν κρύνει.

ΝΙΚΟΛΑΩ ΜΑΝΙΤΑΚΗ

ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ

Α'

Τὸ ἔμαθα, τὸ ἔμαθα. — Ἐημέρωσε μιὰ μέρα,
Κ' εὐρέθης μόνος, ὀρφανός,
Ἐποθαυμμένος ζωντανός·
Δὲν ἔχεις πλιὰ μητέρα!

Ἄχ, τὸ κερί ποῦ σοῦφεγγε ἐσδύσθηκε στὸν ἄδη·
Τώρα στὰ σκοτεινὰ παταῖς,
Καὶ μονοπάτι ἀναζητεῖς
Στοῦ κόσμου τὸ λαγκάδι.

Θὰ τῶυρης· μέσ' στὰ σκοτεινὰ κανεῖς δὲν ἀπομένει.
Ἐχει καὶ ἡ νυχτιὰ φανὸ
Ἄστρα χρυσὰ στὸν οὐρανό,
Ὁ ἥλιος σὰ διαβρίνη.

B'

Τὴν βάρυναν τὴ δύστυχη μητέρα σου οἱ πόνοι
 Καὶ τῆς Μαρίας ὁ καῦμός,
 Ὁ ὕστερος αὐτὸς σπασμός,
 Καὶ ὅχι, ὅχ' οἱ χρόνοι.

Ἀκόμα εἶχε σὰ φτερὰ καράκου τὰ μαλλιά της,
 Καὶ τῆς ζωῆς τὴν ξαστεριά·
 Ὅμως καὶ χάρου μυχαιριὰ
 Κρυφὴ μέσ' στὴν καρδιά της.

Ναί· τὴ στιγμή ποῦ ρίξανε τῆς ἀδελφῆς σου χῶμα,
 Κ' ἔπαυσ' ἡ δύστυχη νὰ ζῇ,
 Ἄχ! κ' ἡ μητέρα σου μαζῇ
 Ἀπέθανε ἀκόμα....

Κ' ἦταν νεκρὴ ἀπ' τὴ στιγμή ἐκείνη, πεθαμμένη.
 Πολλὰ φορὰς παύ' ἡ ζωή,
 Καὶ ὅμως μένει μιὰ πνοή
 Ἀκόμα, καὶ δὲ βγαίνει!

Ἔτσι κι' ἀκτῖν' ἀνώφελα μάτι τυφλοῦ φωτίζει,
 Κ' εἰς σαλευμένη κεφαλή
 Ἀκίνητη καὶ σιγαλή
 Σκέψι θελή σπίζει.

Ἀλλοῖμονο σ' ἐκείνονε ποῦ πέθανε, κι' ἀκόμα
 Ζωῆς κλωστή τονὲ κρατεῖ·
 Ποῦνα νεκρὸς καὶ περπατεῖ,
 Λαλεῖ καὶ εἶναι πτωμα!

Αὐτὸς ὁ ψεύτης-θάνατος, αὐτὸς τρομάζει μόνο·
 Ὁ ἄλλος, ὁ παντοτεινός,
 Ὁ χάρος ὁ ἀληθινός,
 Πολὺ δὲν ἔχει πόνο.

Γ'

Στὸ μνημεῖον τώρα ἡ φτωγὴ μητέρα σου κοιμᾶται
 Ἦσυχα, ἦσυχα, γλυκά,
 Κι' ἀπὸ τοῦ κόσμου τὰ κηλὰ
 Κανένα δὲ θυμᾶται.

— Μὴν κλαῖς, φίλῳ μου γλυκεῖά, μὴ, φίλε μου, στενάξῃς
 Στὰ χώματά της τὰ νωπά·
 Κι' ἀπ' ἐκεῖ κάτω σ' ἀγαπᾷ
 Ἐκεῖνη ὅπου κράξεις.

Ὁ χάρος ὅλῃς ταῖς ψυχαῖς μὲ μιὰ πνοή του σδύνει·
 Ὅμως τῆς μάνας ἡ ψυχὴ,
 Αὐτὴ δὲ λυόνει μοναχὴ,
 Αὐτὴ δὲ μᾶς ἀφίνει!

Ἄρσε τὸ μνημὲν τῆς νεκρῆς, κι' ἀπάνω στὸν αἰθέρα
 Τὸ μάτι σήκωσε· ἐκεῖ,
 Μείσ' σὲ νεφέλῃ μυστικῇ
 Θὰ εὕρῃς τὴ μητέρα.

Ναί· ἀπ' ἐκεῖ χαμόγελο σοῦ στέλνει ἡ ψυχὴ της,
 Καὶ ὅλη πόνος καὶ στοργή,
 Ἀπὸ τὰ ὕψη εὐλογεῖ
 Ἀκόμῃ τὸ παιδί της!

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΝ ΘΩΜΑ ΒΟΥΔ

Α'

Χθὲς ἔκλιν' εἰς τὰ στήθη μου ἡ κεφαλὴ βαρεῖα,
Καὶ τ' ἄγρια μεσάνυκτα ἐσήμεινον βραδέως·
Τὰ ὄρματά μου ἔκλειον, ὁ λύχνος μου ὠχρία,
"Οὐτ' ἔμπροσθέν μου κατηγῆς ἐνεφανίσθη νέος.
"Α, ὄχι νέος — ἔφηδός, ξανθόκομον παιδίον,
Καλύπτον σῶμα νεκρὸν μ' ἐνδύματα μνημείων!

Τὸ μέτωπόν του ἔχρειεν ὠχρότης ἐνταφία,
Καὶ μ' ἐθεώρει κάτωθεν τῶν σοδαρῶν ὀφρύων.
'Εχρύσσονε τὰ σάβαννα ἡ κόμη του πλουσίαι,
Καὶ μ' ἐμειδίαι φιλικῶς μειδίημα δακρύων.
'Εσταύρωσε τὰς χεῖράς του, καὶ πλήρης ἀθυμίας
'Εγγύς μου ἤλθεν ὁ νεκρὸς ἐκείνος νεανίας.

— Τί θέλεις, εἶπον, ὦ νεκρέ, τοῦ τάφου ἄνθος νέον,
 Κ' ἐμβλίνεις μεσονύκτιος εἰς τὸ ψυχρόν μου δῶμα;
 Δὲν ἔχω πλεόν ἄσπρατα, δὲν ἔχω δάκρυ πλεόν·
 Σταιρεύουν καὶ τὰ δάκρυα εἰς πονεμένον ὄμμα.
 "ὦ, ἄλλην λύραν ὕπαγε ν' ἀναζητήσης, ἄλλην.
 'Εγὼ δὲν ἔχω· ἔθραυσε τὸ μύρον τὴν οἰάλην. —

Καὶ εἶπεν, ἀτενίζων με τῶν τάφων ὁ δρυπέτης,
 Κ' ἦν ἡ φωνή του ἐλαφρὸς πτερυγισμὸς μελίσσης·
 — 'Απὸ τὸ μνημα ἔρχομαι τῆς λύρας σου ἱκέτης.
 "ὦ, μὴ μ' ἀφήσης ἀκλαυστον, εἰς λήθην μὴ μ' ἀφήσης!
 'Εὰν ἐπέπρωτο ταχὺς τὸ φῶς νὰ παραιτήσω,
 Κἂν εἰς τῆς λύρας τὴν χορδὴν πλειότερον ᾧς ζήσω. —

— Κάτω, ἐξηκολούθησε, μὲ εἶπον πῶς λυπεῖσαι
 'Εκαίνους, οὓς ἀφάρπασεν ἐκ τῆς ζωῆς ἡ μοῖρα·
 Μὲ εἶπον, πῶς τοὺς ἀγαπᾷς καὶ πῶς τοὺς ἐνθυμεῖσαι,
 Καὶ εἴν' ἀκόμη κτῆμά των ἡ πένθιμός σου λύρα.
 Θέλω κ' ἐγὼ εἰς τὴν μολπήν τῆς λύρας ν' ἀναζήσω·
 "Ισως μ' ἐν ἄσπρα κλαίοντας γονεῖς παρηγορήσω! —

— Νεκρέ! τῆς λύρας τὴν ζωὴν ὁ φοῖβος δὲν φωτίζει,
Καὶ δὲν ἀνοίγει τὸ κλεισθὲν τὸ ἄσμά της μνημεῖον.

Ὅ, τι ἀπέθανε ποτὲ ὀπίσω δὲν γυρίζει·

ὦ, πόσον εἴσθε εὐτυχεῖς οἱ φεύγοντες τὸν βίον! —

Εἰς τὴν γλυκεῖάν του μορφὴν ὁδύνη διεχύθη,

Κ' ἔκλινε μὲ παράπονον εἰς τὰ νεκρά του στήθη.

— Ἄ, ὦχι, εἶπε προσελθὼν ἐγγύτερον ἀκόμα·

Δὲν εἶν' εὐδαίμων ὁ νεκρός, δὲν εἶναι εἰς τὸ μνημα....

Δὲν βλέπει πλέον τοῦρανοῦ τ' ἀκτινοβόλον δῶμα,

Τὴν ἀτραπὸν τῆς ἐξοχῆς, τὸ ἀργυρόχρουν κῦμα.

Δὲν ἀναπνέει τῆς ζωῆς τὴν αὔραν καὶ τὰ μύρα.

Ἦτον ὠραία ἡ ζωὴ, ἦν μ' ἤρπασεν ἡ μοῖρα!

ὦ! ν' ἀναζήσω ἤθελα, καὶ πάλιν ν' ἀναζήσω·

Τὸ φῶς νὰ ἶδω τὸ γλυκὺ καὶ μύρα ν' ἀναπνεύσω·

Εἰς κρυσταλλώδους ποταμοῦ τὴν ἔχθην νὰ βαδίσω,

Καὶ τῆς μητρὸς μου τοὺς λευκοὺς πλοκάμους νὰ θωπεύσω!

Εἰς τῶν ἀγνῶν μου ἀδελφῶν νὰ πέσω τὴν ἀγκάλην,

Καὶ τοῦ πατρὸς μου τὴν ὥχραν μορφὴν νὰ ἶδω πάλιν....

Κάτω, γονεῖς καὶ ἀδελφὰς καὶ ἥλιον καὶ ῥόδα
 Δὲν ἔχομεν.... Μόνον σιγὴν καὶ ψῦχος καὶ σκοτίαν,
 Τῆς φρίκης τὸν πιέζοντα καὶ παγετώδη πόδα,
 Καὶ σῆψιν εἰς τὸ σῶμά μας βαδίζουσιν βραδεῖαν.
 Αἶ, ὅταν, ὅταν ρίπτετε νεκρὸν εἰς τὸ μνημεῖον,
 Μὴ φεῖδεσθε δεήσεων, μὴ φεῖδεσθε δακρύων!

Σεῖς ἀγνοεῖτε, ὄλβιοι οἱ ζῶντες, ἀγνοεῖτε,
 Ἡ πρώτη νύξ τοῦ μνήματος ὅποια εἶναι!... Οἶμοι,
 Εἴθε οἱ ἐπιζήσαντες αἰέποτε νὰ ζητε,
 Καὶ νὰ βραδύνη αὕτ' ἡ νύξ νὰ ἔλθῃ ἡ ἐρήμη.
 Φεῦ, ποῦα ῥίγη προξενεῖ καὶ τρόμους ἐνδομύχους
 Ἡ ζοφερά αὕτη ζωὴ τοῦ σκότους καὶ τοῦ ψύχους!—

Καὶ ὁ νεκρὸς μὲ ὄμματα μὲ εἶπε θολωμένα·
 —'Εξέρχεται ὁ ἥλιος πᾶσαν αὐγὴν ἀκόμα;
 Ρέουν ὡς πρὶν οἱ ποταμοὶ νερὰ χρυσταλλωμένα,
 Καὶ στέφει χλόη πρᾶσινος εἰς τοὺς ἀγρούς τὸ χῶμα;
 Εἰπέ μοι, καθὼς ἄλλοτε πνοὴ ζεφύρου πνέει,
 Καὶ δι' ἐμὲ ὁ ἀτυχῆς πατήρ μου ἔτι κλαίει;

ὦ, φιλησέ τον ἀντ' ἐμοῦ κ' εἰπέ τον πῶς δὲν μέλλει

Νὰ μ' ἀποδώσῃ τὴν ζωὴν τὸ δάκρυ ὅπερ χύνει.

Ἀντὶ δακρύων τὴν εὐχὴν αὐτοῦ ἅς μ' ἀποστέλλῃ·

Τὸν τάφον, μόνον τοῦ πατρὸς εὐχὴ τὸν ἱλαρύνει!

Κ' ἐνίστε ἅς ἔρχεται μὲ κουρασμένον βῆμα

Νὰ στέφῃ μ' ἄνθη δροσερὰ τὸ ἔρημόν μου μνημα. —

Β'

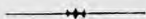
Αἶφνης ἀλέκτορος φωνὴ διέκοψε τὸν νέον·

Ἐστέναξε καὶ τῶμα του ἐστράφη πρὸς τὸ σκότος.

Καὶ δὲν τὸν εἶδ᾽ ἔκτοτε, καὶ δὲν τὸν εἶδα πλέον!

Τότε, τὴν λύραν ἔλαθεν ἡ χεὶρ μου λεληθότως.

1866

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ

ΤΟΥ

ΧΑΣΑΝ-ΖΙΑ-ΒΕΗ

Α'

Ἐπῆρχεν ἔτι εἷς ἀνὴρ καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν,
Ἀντάξιός τῶν ἄλλοτε, τῶν πρώην Μουσουλμάνων,
Καὶ τοῦτον ἡ παλίμπαις γραῦς, εἰς μίαν τῆς πλατεῖαν,
Χθὲς θάνατον τὸν ἔδωκε φαιδρῶς μετὰ τυμπάνων!
Ἐθάρρει ἔτι ἡ μωρά, ἐπίστευε τὸ πτώμα,
Τοιούτους ἀνδρας νὰ γεννᾷ πῶς δύναται ἀκόμα!

Τίς οὗτος, τίς;—Εἷς ἄθλιος, ἐν δολοφόνον τέρας,
Ὡς μέγας τις τηλεγραφῶν βεζύρης ἀναγγέλλει·
Εἷς Τοῦρκος-Τρόπμαν, ὡς φωνεῖ ὁ τύπος τῆς ἡμέρας,
Ὅποτε μούραδι ἐ σωρὸς νὰ τὸν πληρῶσῃ μέλλῃ.
Εἷς δαίμων, μία ἔχιδνα μ' ἀνθρώπου χαρακτῆρας,
Τῶν Τούρκων πλὴν ὁ ὕστατος ἀνὴρ διὰ τὰς Λύρας!

"Ω, ἂν κακουργῶν ὡς αὐτὸν ὁ κόσμος εἶχε πληθὺς,
 'Εὰν τοιαῦτα τέρατα συχνότερον ἐγέννη,
 'Η ἀνθρωπότης ἤθελεν ἀνθρώπου ἔχει στήθος,
 Καὶ δὲν θὰ τῆς ἐπάτει ποῦς τὸν εὐγενῆ ἀγχένα!
 Βαθέως κείρει τὸν ἄμνον ἢ χεὶρ σκληρῶν ἀρχόντων,
 'Αλλὰ δὲν κείρει, σέβεται τὴν χεῖρ τῶν λεόντων....

'Ηξεύρω, εἰς τοὺς στίχους μου αὐτοὺς σταυροῦνται ἤδη
 "Οσοι μὲ φῦκος ἀρετῆς ὄψιν νεκρὰν καλύπτουν·
 « Καὶ ἀπὸ πότε, θὰ εἰποῦν, ὁ ψάλτης ἄσμα δίδει
 Εἰς ὅσους ἐγχειρίδιον δολοφονίας κρύπτουν ; »
 Κ' ἴσως προσθέσῃ μετ' αὐτοὺς εἰρωνικὴ χορεῖα
 Μ' ὀξύμωρον μειδιάμα· « ποιητικῇ ἀδεία. »

'Αλλ' ὅμως ἅς ἀκολουθοῦν νὰ κάμνουν τὸν σταυρὸν των,
 "Ισως ἡ θεία χάρις τοῦ κατὰ τι τοὺς ἀγνίσῃ·
 Κ' οἱ σκῶπται ὅσον θέλουσιν, ἅς χάνουν τὸν καιρὸν των....
 Τοῦ 'Ελικῶνος τὴν θεὰν δὲν θέλουν ἐνοχλήσει.
 "Οτι τὴν Μοῦσαν συγκινεῖ, καὶ ὅτι ὅτι ψάλλει,
 Εἶν' ἱερὸν, τὸ βλέμμα τῆς τ' ἀθάνατον δὲν σφάλλει.

B'

*Ω Σεῖς, ψευδοενάρετοι, νοθεία ἀνθρωπίνῃ·

Κροκοδείλοι, καὶ εἰς ξηρὰν κ' εἰς ὕδωρ ζῶντες ἔτι·
Μὴ δολοφόνοι λέγωνται οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι,

Ἐἰς οὓς τὸ φάσγανον αὐτῆς ἡ Δίκη ἀναθέτει;
Δολοφονεῖ ὁ κεραυνὸς ὁ πλήττων τὴν κακίαν;

— Πολλάκις εἶδον ἀρετὴν λαμπρὰν τὴν ἀμαρτίαν!

Ἐκεῖνον, ὅστις προσφιλεῖς νεκροῦς τοῦ ἐκδικεῖται,

Καὶ χύνει, χύνει δι' αὐτοῦς τὸ ἰδίον τοῦ αἵμα,
Μὲ δολοφόνου ὄνομα ποτὲ μὴ τὸν καλῆτε·

Αὐτὸν τὸν βλέπει μάρτυρα τῶν οὐρανῶν τὸ βλέμμα·

Ὅποσαι χεῖρες φαίνονται εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ὄμμα

Λευκαὶ ὡς κρίνα, κ' αἷματος ἔαν τὰς βάφη χρῶμα!

Στρέψατε ὑψηλότερον, ἄλλοῦ, ἄλλοῦ τὸ βλέμμα·

Ἐπάνω, ὅχι κάτωθεν, εἰς νέον τινὰ θρόνον,

Καὶ εἰς πορφύραν νεοσυργῇ, πορφύραν ἀπὸ αἵμα,

Θὰ συναντήσεται ἀληθῇ σκηπτοῦχον δολοφόνον....

*Ἡ μὴ διότι ὑψηλὰ κ' εἰς μέγα φῶς ὑψοῦται,

Τὸ ὄμμα σας νὰ τὸν ἰδῇ ἀδυνατῇ, θαμβοῦται;

Αἶ, ἂν καλῆται ὁ Χασάν, ὁ ἥρωες, δολοφόνος,

Κ' εἰς τῶνομά του φρικτῆ κόσμος τυφλὸς καὶ πλάνος,
Καὶ πῶς καλεῖται ὁ Μουράτ λοιπὸν ὁ θειοκτόνος;

"Α, ἐννοῶ. Σατάν ὁ εἷς, ὁ ἕτερος Σουλτάνος....
Φαίνεται ὅτι ἡ ψαλὶς εἶν' ὄπλον αὐτοκτόνων,
Καὶ μόνον τὸ πολύχροτον ἐμφαίνει δολοφόνον!

Αἰδῶς! ἂν μεταφράζεται εἰς γλῶσσαν Μουσουλμάνων

'Η λέξις αὕτη.... Κλίνετε τὴν κεφαλὴν, σιγᾶτε·
Τὸν νέον συνταγματικὸν λατρεύσατε Σουλτάνον,
Καὶ ἄφετε τὸν ἥρωα θανόντα νὰ κοιμᾶται!
'Αλλὰ τί λέγω;... Τοὺς νεκροὺς καὶ νῦν καὶ πρὸ αἰώνων
Τοῦρκοι καὶ κύνες βεβηλοῦν καὶ ἐξυβρίζουν μόνον;

Κοιμήσου εἰς τὸ μνημῆμά σου, Χασάν, ἂν ἔχῃς μνημα!

"Α, ἔπρεπε νὰ γεννηθῇς ὡς Μουσουλμάνος, ὅτε
Τοῦ Ταμερλάνου ἵπτατο τὸ θυελλῶδες βῆμα,
Κ' ἦσαν οἱ Τοῦρκοι ἥρωες καὶ πρῶτοι στρατιῶται.
"Οτε τὴν Βιένναν ἔκαιον, ἐκείνην, ἣτις ἦδη
Τὸ τελευταῖον φάρμακον εἰς τὴν Τουρκίαν δίδει.

Κοιμοῦ, Κιρκάσιε, κοιμοῦ, ἀνδρεῖτε τῶν ἀνδρείων·

Τοὺς ὀφθαλμούς σου σφάλῃσε καὶ μὴ παραπεονῇσαι,
Ἄν εἰς τὸν ἡγεμόνα σου δὲν σ' ἔθαψαν πλησίον·

Σωτὴρ ἂν δὲν ἐπρόφθασες ἐκείνου νὰ καλῇσαι,
Κᾶν ἐκδικήθης ὡς ἀνὴρ τὸ ἐστεμμένον θῦμα.

Κοιμήσου εἰς τὸ μνημὰ σου, Χασάν, ἂν ἔχῃς μνημα!

.....
.....
Ἵπῃρχεν ἔτι εἷς ἀνὴρ καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν,
Ἀντάξις τῶν ἄλλοτε, τῶν πρώην Μουσουλμάνων,
Καὶ τοῦτον ἡ παλίμπαις γραῦς, εἰς μίαν τῆς πλατεῖαν,
Χθὲς θάνατον τὸν ἔδωκε φαιδρῶς μετὰ τυμπάνων.
Ἐθάρρει ἔτι ἡ μωρά, ἐπίστευε τὸ πτώμα,
Τοιοῦτους ἀνδρας νὰ γεννᾷ πῶς δύναται ἀκόμα!

1876

ΘΡΗΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ
ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ
ΤΟΥ ΧΑΡΑΛ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ *

Α'

* Ἀς κλαύσω καὶ τὸ ἄλγος μου ἃς ἐκχυθῇ εἰς θρήνον
Καὶ εἰς καρδίας σπαραγμὸν,
Ἄφοῦ τὴν νόσον πολεμῶν,
Δὲν ἔσωσα ἐκεῖνον !

Καὶ ἠκολούθησα πενθῶν τοῦ φίλου μου τὸ σῶμα
Εἰς τὴν ὁδὸν τὴν θλιβεράν,
Κρατῶν τοῦ πόνου τὴν ἄρὰν
Εἰς τὸ νεκρὸν μου στόμα....

* Τὸ ποίημα τοῦτο ἐγράφη κατ' αἴτησιν φίλου ἱατροῦ, λίαν γνωστοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν ἡμῶν, ὅστις, ἀφοῦ ἐμόχθησε παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ἀσθενοῦς καὶ εἶδε τὴν ἐπιστήμην ὑποχωρήσασαν πρὸ τοῦ θανάτου, με παρεκάλεσε νὰ γράψω τὸν βαθὺν αὐτοῦ πόνον καὶ τὴν βαρεῖάν του θλίψιν διὰ τὸ ἀνεπαρκές τῆς ἐπιστήμης. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐν τῷ ποιήματι ἰδεῶν εἶναι ἰδικαί του ἰδέαι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολὺ ἀσθενῶς ἔγραψα ὅ,τι ᾗσθάνθη ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ καρδιά !

Καὶ πάλιν, πάλιν, Θάνατε, μ' ἐνίκησες· ματαίως
 Τὸ θυμά σου ἀμφισβητῶν,
 Ἦλθον τὸν δρόμον σου κρατῶν
 Κ' ἐπάλαισα γενναίως!

Νοῦς, ἐπιστήμη, φλογεῖς φιλίας μόχθοι τόσοι,
 Ὅλα τὰ φάρμακα τῆς γῆς,
 Ἦσαν μηδὲν πρὸ τῆς πληγῆς,
 Ἦν σὺ τὸν εἶχες δώσει!

Β'

Φεῦ· ὅσοι ἔχουν φιλικὰς ἢ συμπαθεῖς καρδίας,
 Ἄς φεύγουν τὸν Ἀσκληπιόν,
 Τοῦ ψεύδους τοῦτον τὸν Θεόν,
 Τὸν γρίφον τῆς ὑγείας!

Εἶναι θεότης ἄπιστος, ἀχάριστος καὶ εἴρων·
 Εἶν' ἐρημία φλογερά,
 Σαχάρα μένουσα ξηρά,
 Καὶ ἄνθος χωρὶς μύρον.

Πτωχή ἐλέους ἀδελφή, βαδίζ' εἰς τὴν σκοτίαν
 Μὲ κεκλεισμένον ὀφθαλμόν,
 Καὶ ψηλαφεῖ μετὰ παλμῶν
 Νὰ εὕρῃ τὴν ὑγείαν.

Τὸ πᾶν ἀπὸ τοὺς μύστας τῆς ἡ ἀπληστος λαμβάνει·
 Τὴν ἥβην των τὴν ἀνθηράν,
 Πᾶσιν τοῦ βίου των χαράν,
 Ποτὲ δὲν λέγει « φθάνει! »

Καὶ τί προσφέρ' εἰς ἀμοιβήν, καὶ τί προσφέρει;...Μόνον
 Λέξεις, φρασίδια κοινά,
 Πάσης ἐννοίας ὀρφανὰ
 Ἐντὶ τοσούτων πόνων!

Γ'

Φεῦ· εἶχον ἄλλοτε κ' ἐγὼ ἀκόμῃ ἓνα φίλον.

Πῶς τὸν ἡγάπων, τοῦ Θεοῦ γνωρίζει μόνον τ' ὄμμα....
 Ἄλλὰ τὸν εἶδον κάτωχρον ὡς φθινοπώρου φύλλον,
 Ἐχόντα τὸ περίλυπον ἐκεῖνο ἔτι χρῶμα,
 Τὸ χρῶμα τὸ ἐπάρατον ὅπερ ἡ φθίσις δίδει,
 Καὶ ὅπερ φέρει δάκρυα εἰς ὃν τινα τὸ ἴδῃ!

Πάντοτε, Φθίσις, εὐγενῇ καταδιώκεις στήθη·

Μὲ ἀνθὴ στέφεις καλλονῆς, ἥ ἀρετῆς ἢ ἥθους
Τὴν πένθιμόν σου κεφαλὴν, καὶ λησιμονεῖς τὰ πλήθη.

Κατηραμένε ἐκλογεῦ.... γνωρίζεις ποίους θλίβεις.
Σπανίως σὲ ἀπήντησα εἰς ἀγεννεῖς ἀνθρώπους·

ὦ, ἡ φιλοκαλία σου ἐκλέγει ἄλλους τόπους.

Ἡ φθίσις!... Τέρας μὲ μορφὴν ὠχροῦ ἀγγέλου, δαίμων

Μὲ θύμας μειδίμα καὶ μὲ μαρτύρων ὄμμα,
Εἰς τὴν ἀνύποπτον ζωὴν ὡς κλέπτῃς βαίνει τρέμων
Καὶ πίνει, πίνει τρυφηλῶς τὸ ἀπληστόν της στόμα
Τὸ αἶμα τῆς καρδίας μας ῥανίδα πρὸς ῥανίδα....

Κ' ἐνῷ φονεύει, μειδιᾷ.... καὶ τρέφει τὴν ἐλπίδα!

Μάτην ἐκ τῶν ὀνύχων της ἐμόχθησα νὰ σώσω

Τὸν προσφιλῆ μου ἀσθενῆ, τὸν δύσμοιρόν μου φίλον·
Μάτην ἐζήτουν τὴν ζωὴν ὀπίσω νὰ τὸν δώσω·

Εἶχεν εἰσέλθει πρὸ πολλοῦ ὁ σκώληξ εἰς τὸ μῆλον....
Καὶ ἡττημένος, ἀπελπισ, καμφοίς ὑπὸ τῆς μοίρας,
Ἔχουσα δάκρυ αἵματος κ' ἐσταύρωσα τὰς χεῖρας!

ὦ, ν' ἀγαπᾷς καθὼς ἐγὼ τὸν φίλον σου, νὰ ἦσαι,

Ὅποια χλεύη! ἰατρός.... ἐκ σοῦ νὰ περιμένη

Ἡγαπημένος ἀσθενὴς νὰ εἴπῃς μόνον «ζῆσε,»

Καὶ σὺ τὰς χεῖρας νὰ σταυροῖς! ὦ, τοῦτο ὑπερβάνει.

Τοῦ Δάντου πᾶσαν κόλασιν· ὁ Δάντης ψάλτης ἦτο,

Ἄλλ' οἴμοι, ἰατρός ποτέ, ποτὲ δὲν ἐκαλεῖτο....

Φεῦ· ὅσοι ἔχουν φιλικὰς ἢ συμπαθεῖς καρδίαις,

Ἄς φεύγουν τὸν Ἀσκληπιόν,

Τοῦ ψεύδους τοῦτον τὸν Θεόν,

Τὸν γρῖφον τῆς υἱείας!

1871.

ΡΕΜΒΑΣΜΟΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ

ΤΗΣ

ΜΑΡΙΑΣ ΠΙΚΕΡΝΗ

ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ

Α'

Τῶν ἀποκρέων ἦτο χθές ἡ νύξ ἡ τελευταία,
Κ' ἡ Κεκροπία ἐμμανοῦς βακχίδος εἶχεν ἦθος·
Ἀντήχουν βάρβαροι αὐλοὶ καὶ ἄσματο' ἀγοραῖα,
Καὶ εἰς τὰς ρύμας ἔτρεχον δαιμονιώντων πληθος.
Μετήλλαζον τὸ ἔνδυμα, τὸ βάδισμα, τὸ εἶδος,
Καὶ προσωπίδα ἔθετον ἐπὶ τῆς προσωπίδος....

Συννεφωμένος, ἀπελπισ καὶ ξένος τῶν ὀργίων,
Διέσχισα μ' ἀποστροφὴν τὰ θορυβοῦντα σμήνη,
Κ' εὐρέθην, πέραν τῶν Στηλῶν, εἰς τοὺς νεκροὺς πλησίον.
Ἄ, ποία ἔπνεεν ἐκεῖ οὐράνιος γαλήνη!
Ἀνέπνευσα, κ' ἐβάδισα ἐγγὺς τῶν κυπαρίσσω·
Μὲ εἶχε φέρει δύσπνοιαν τὸ πάσχα τῶν μεθύσων.

Ἐνώπιόν μου ἡ κοιλάς ἐφάνη τῶν μνημάτων,
 Σεπτή, μεγάλη, ἥρεμος ὡς ἀχανὲς ἰδέα,
 Κ' εἶδον τὸ μέγα θέατρον τῶν ζοφερῶν δραμάτων.
 Ὑψοῦτο ἡ ἀπέραντος καὶ μαύρη του αὐλαία,
 Κ' ἤρχοντο ἥρωες βωβοὶ ἐπὶ σκηνῆς ἀνέτου,
 Λαλοῦντες εὐγλωττότερον τοῦ σκοτεινοῦ Ἀμλέτου!

Χωρῶν τῆς Νεκροπόλεως τὴν μαύρην θύραν εἶδα,
 Ἦτις ποτὲ δὲν ἔκλεισεν, ἧτις ποτὲ δὲν κλείει.
 Πῶς, Δάντη! ψάλτα τῶν νεκρῶν, δὲν εἶδες τὴν ἐλπίδα,
 Εἰς μέρος, ὅπου ἄπασαν τὴν λάμψιν τῆς δεικνύει;...
 Ἄ, τῆς ζωῆς τὸ πλάνον φῶς σὲ εἶχεν ἀπατήσει·
 Βλέπει τὸν φῶσφορον κανεῖς τὸν λύχνον, ὅταν σβύσῃ.—

Β'

Θὰ εἶχον ἤδη πρὸ πολλοῦ μετάνυκτα σημάνει,
 Ὅποτε εἰς τὰ κατηφῆ ἐπάτησα ἐδάφη·
 Ἄπαν τὸ κοιμητήριον εἰς τ' ὄμμα μου ἐφάνη,
 Ἡ ἐκκλησία, οἱ σταυροί, τὰ δένδρα καὶ οἱ τάφοι.
 Λύχνων πληθὺς ἐφώτιζε τὰ σκυθρωπὰ μνημεῖα.
 Δειλὴ ἐθάρρεις ἐκ φωτὸς πῶς ἦτον ἱεσις....

Οἱμοί· τὸ κοιμητήριον τῆς γῆς δὲν εἶναι μέρος !
 Εἶν' ἄγνωστος ὠκεανός, με κύματα μνημάτων·
 Ἀρχὴ τοῦ ἄδου, εἴσοδος κρυφία τοῦ αἰθέρος,
 Κῆπος αἰώνιος, σποδὸν ἀθάνατον φυλάττων.
 Ναί, οὐρανοῦ ὑπὸ τὴν γῆν τὸ πτώμα ἔχει μέλλον·
 Ἡ σῆψις χερουδαίμ· γεννᾷ καὶ πτέρυγας ἀγγέλων.

Ὅποια εἰς τὴν ἥσυχον περιοχὴν ἐκείνην,
 Ὅποια μυστικὴ σιγὴ καὶ ὕπνος ἐπεκράτει·
 Ὑπνωττον πάντες οἱ νεκροὶ μ' ἀνέκραστον γαλήνην,
 Κ' ἔτρεμα μὴ τὸν ὕπνον των τὸ βῆμά μου ταράττη·
 Μὴ εἰς τὸν ἔρημον σταυρὸν τοῦ τάφου των προσκόψω,
 Καὶ τὸν νεῖρον τοῦ οὐρανοῦ τὸ πρῶτον διακόψω!

Καὶ ὅμως ἐκ τῆς πόλεως ἐνίοτε τῶν ζώντων
 Ἀγρία ἤρχετο βοὴ καὶ ὕλακὴ ὀργίων,
 Κ' ἐξύβριζε ταράττουσα τὸν ὕπνον τῶν θανόντων.
 Μὲ τὴν σειρὰν τοῦ ἑκάστος!... Κ' ἐκείνων τὸ μνημεῖον,
 Κ' ἐκείνων θέλει ταραχθῇ κατόπιν ὑπὸ ἄλλων·
 Θ' ἀκούσουν καὶ οἱ τάφοι των ὀργίων ποτὲ σάλλον!

Γ'

Ἐν μέσῳ τάξων καὶ σταυρῶν ἐδάδιζα ἡσύχως,
 Κ' ἐρρέμβαζα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀθανασίαν·
 Ἀντήχει τῶν βημάτων μου μονότονος ὁ ἥχος,
 Καὶ τὴν σιγὴν διέκοπτεν ἐκείνην τὴν βαθεΐαν.
 Ἀλλόκοτον καὶ τολμηρὸν μ' ἐφαίνετο συγχρόνως,
 Πῶς ἔζων μεταξὺ νεκρῶν τοσούτων ἐγὼ μόνος.

Τῶν ἀστρῶν ἡ λευκὴ ἀκτὶς ὡς οἴλου ἡδὺ βλέμμα
 Κατερχομένη ἔπιπτεν ἐπὶ μαρμάρων λείων,
 Κ' ἐμύγνυτο σιωπηλὴ ὡς συγγενὴς ἡρέμα,
 Μὲ τὴν ἀκτῖνα τὴν ὠχρὰν φανῶν ἐπιταφίων....
 Τίς εἶδε ποῖας ἔφερεν εἰδήσεις ἡ ἐλπίδας
 Τῶν ἀστρῶν ἡ λευκὴ ἀκτὶς εἰς τὰς ψυχρὰς κοιτίδας!

Πικρόγελως ἐξέφευγε τὰ πελιδνὰ μου χεῖλη,
 Ὅποτε γαῦρον ἔδλεπον μαρμάρου μαυρωλεῖον.
 Φεῦ· ἤξιζε πλείοτερον ἡ μαρμαρίνη στήλη
 Ἀπὸ τὸ πτώμα τοῦ νεκροῦ τὸ ἄψυχον καὶ κρύον.
 Ἀλλὰ τοιαύτη τῶν θνητῶν ἐπλάσθ' ἡ φιλαυτία·
 Σύρει τὴν ματαιότητα αὐτῆς καὶ εἰς τὰ μνημεῖα!

Ὅποτεν τόμμα νεκρωθῇ, ἡ δόξα τί σημαίνει;
 Μὴ τὸν καπνὸν τῆς ἡ πυρὰ σβεσθεῖσα διακρίνη,
 Ὅποτεν νέφος γίνεται κ' ἐπάνω ἀνδραίνῃ;
 Βλέπει τὸν ἥλιον ποτὲ ἡ δύσσα σελήνη;...
 Τῆς βέμβης μου μ' ἀπέσπασεν ὠρολογίου ἤχος,
 Σημαίνων ἔνδον τοῦ ναοῦ τὰς ὥρας τοῦ ἡσυχῶς.

Τοῦ Πλάστου ἡ φιλάνθρωπος δὲν ἔδωκε σοφίαν,
 Οἰκτεῖρουσα τὸν ἄνθρωπον, ρωνὴν καὶ εἰς τὸν χρόνον·
 Πλὴν ἀνωτέρα τῶν θνητῶν ἡ ὑψηλὴ βλακεία,
 Ἐφεῦρεν ὠρολόγια κ' ἐμέτρησε τὸν πόνον.
 Φεῦ· εἰς τοῦ χρόνου κεραυνὸν ἐπέθεσαν τὸ στόμα,
 Καὶ δὲν τὸν ἄφησαν βωβὸν νὰ σήπεται ἀκόμα!

Δ'

Το βῆμά μου ἐπὶ σταυροῦ προσέκοψεν ἀγίου,
 Κ' ἐπάτησα τὴν κορυφὴν νωποῦ τινος μνημείου.
 Μετὰ σπουδῆς ἀπέσυρα τὸ ἀμυχτῆσαν βῆμα·
 Μ' ἐφάνη, στόνον ἤκουσα βυθὸν ὑπὸ τὸ μνημα,
 Ὅτι παράπονον δειλῆς ἠκούσθη ἱκεσίας,
 Καὶ ἀργυρόηχος φωνὴ γνωρίμου μελωδίας.

Ἦ γῆ ἐσείσθη ἑλαφρῶς καὶ ἤνοιξε τὸ μνημα,
 Ὡς ὅταν πιεζόμενον ἀνοίγεται τὸ κύμα.
 Ὅχι! τῆς φαντασίας μου ποσῶς δὲν ἦτο πλάνη·
 Ὡχρὰ τὸ πρῶτον κεραλὴ ἀγγέλου ἐπεφάνη,
 Κατόπιν κύκλου τράχηλος καὶ κυπαρίσσου σῶμα,
 Κ' εἶδε νεάνιδα ὠχρὰν τὸ ἔκτοχμόν μου ὄμμα.

Ἐπὶ τὸ σῶμα τὸ ἄβρὸν σινδόνι ἐνταφία
 Ἡσύχως ἐκυμαίνεται πολύπτυχος, εὐρεῖα.
 Μέχρις ὁσφύος ἐπιπτεν ἡ κόμη λελυμένη,
 Κ' ἦτον ὠχρὰ καθὼς ἀκτὶς ἀστέρος σδυνομένη.
 Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἔλαμπον οἱ μέλανες ἡρέμα,
 Ἀλλ' ἔμενον ἀκίνητοι ὡς νὰ μὴν εἶχον βλέμμα.

Τοῦ τάφου τὴν ἐφώτιζεν ἡ πένθιμος λυχνία·
 Φεῦ, ἦτον, ἦτον ἡ νεκρὰ ἐκείνη ἡ Μαρία!
 Ἦτο τοῦ Περικλέους μετ' ἡ ἀδελφῇ τὸ φάσμα·
 Ἦ ποίησις τῶν γυναικῶν, τῶν γυναικῶν τὸ ἄσμα.
 Ἀλλ' ὅχι, ὅχι! τῆς μορφῆς τῆς πρώτης ἐστραφεῖτο·
 Ὡραιότερα ἄλλοτε, ὠραιότερα ἦτο!

« Συγγνώμην, ἔκραξα, νεκρά, τὸν τρόμον καταστέλλων·
 « Διέκοψα τοῦ ὕπνου σου τὸ ὄνειρον μὴ θέλων.
 « Ἀπὸ τοῦ κόσμου ἔφυγα τὸν θορυβώδη πόντον,
 « Καὶ ἦλθα εἰς τὰ ἤσυχα πεδία τῶν θανάτων ... »
 Ἐκ τῶν σκαθίων μ' ἔτεινε χεῖρα λευκὴν ἡσύχως,
 Κ' ἡσθάνθην μέχρι τῶν ὀστέων θανάσιμόν τι ψῦχος.

Λευχείμων, μελancholicή ὡς Βύρωνος ἰδέα,
 Εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ τάφου της ἐρείδετο ἡ νέα·
 Ἡ κεφαλὴ της ἔκλινε μετ' ἄλγους εἰς τὸν ὄμιον
 Καὶ τ' ἀνοικτὸν μνημεῖόν της ἡτένιζε μὲ τρόμον.
 Ἐξηκολούθει σιωπὴν φυλάττουσα βαθεῖαν,
 Καὶ τῶν ἀστέρων ἔδλεπε τὴν λάμπην μὲ δειλίαν.

« Νεκρά, τῇ εἶπον, ἀνοιξε τὰ κεκλεισμένα χεῖλη,
 « Κ' εἰς τοῦ Ὑψίστου τῶνομα τὸ ἅγιον ὁμίλει.
 « Εἰπέ μοι τὸ ἀπόρρητον τοῦ τεθαμμένου κόσμου·
 « Μίαν ἀκτῖνα τοῦ φωτὸς τοῦ ἀπορρήτου δός μου...
 « Εἰπέ, εἰπέ· τὸ μυστικὸν ὅς λύση ἔν σου ῥῆμα·
 « Κατάργεις τὸν θάνατον καὶ φώτισε τὸ μνημα. »

Εἰς τὴν μορφήν της ζοφερὰ ὀδύνη διεχύθη,

Κ' ἐσείσθησαν τὰ σάδνα εἰς τὰ λευκὰ της στήθη.

Τὴν κεφαλὴν της ἔκλινε πενθίμως τὴν ὥραιαν,

Καὶ στρέψας, εἶδον ἔνδοκρον τὴν τεθνηκυῖαν νέαν.

« Δικτὶ κλαίεις, ἔκραξ', νεκρὰ περιλημένη;

« Λοιπὸν καὶ ὄμματ' αὖτ' εἰς τὸ δάκρυον ὑγραίνει;...»

Δὲν μ' ἀπεκρίθη· ἄφωνος, ἀλλόφρων ἐθεώρει

Τὸν οὐρανόν, τὰ μνήματα καὶ τὰ πλησίον ἔρη.

Ἐθάρρεις, ὅτι ὑπνώττε μὲ ἀνοιγμένον ὄμμα;

Φεῦ, δὲν ἀνοίγεται ποτὲ τὸ κλειστὸν ἄπαξ στόμα!

Νεκρὰ καὶ ζῶσα σιωπὴν ἐτήρει βαθυτάτην,

Καὶ μάτην τὴν ἐκείνου νὰ μοὶ λαλήσῃ, μάτην!

Ναί, μάτην τῇ ἐνθύμια, ἐλπίζων νὰ λαλήσῃ,

Πᾶν ὅ,τι εἶχεν εἰς τὴν γῆν ἀγαπητὸν ἀφήσει·

Πατέρα πόσον εὐγενῆ, μητέρα φοβημένην,

Καὶ τὴν καλὴν της ἀδελφὴν, τὴν προσφιλεῖ Ἑλένην.

Εἰς μάτην! δὲν ἠμπόρεσα μικρὸν νὰ τὴν κινήσω,

Καὶ τῆς νεκρᾶς καρδίας της τὴν μνήμην νὰ φωτίσω.

'Αλλ' ὅτε τῇ ἐνθύμισα τὰ δύο ὀρφανὰ της,
 'Ακτῖνα ἔλαβον ζωῆς καὶ φῶς τὰ ἔμματα της,
 Κ' ἠκούσθη πάλλουσα φωνὴ καὶ λαλιά γλυκεῖα·
 —'Ενίκησε τὸν θάνατον ἡ μητρικὴ καρδιά!—
 "Ελახε βλέμμα καὶ ζωὴν, θερμότητα καὶ χρῶμα·
 'Η μήτηρ ἔζη, καὶ ζωὴ κατέκλυσε τὸ πτώμα....

Ε'

« Τὰ τέκνα μου! » ἀνέκραξε μὲ τόνον ἀσυνήθη,
 Καὶ τὴν λευκὴν ἐξέτεινεν εἰς τὸ κενὸν ἀγκάλην·
 « Ποῦ εἶναι, ποῦ;... καὶ κλίνουσα εἰς τ' ἀσθενῆ της στήθη,
 « Τὰ τέκνα μου! ἀνέκραξε, τὰ τέκνα μου! » καὶ πάλιν.
 « 'Ελένη μου, Εὐγένιε! » ἐφώνει τεθλιμμένη,
 Κ' ἡ πόλις ἤχει τῶν νεκρῶν· « Εὐγένιε, 'Ελένη!.... »

« Νεκρά, τῇ εἶπον, δύστηνος· κ' ἡ μητρικὴ καρδιά,
 « Εἶναι κ' ἐκείνη φίλαυτος ὡς αἱ λοιπαὶ ἀκόμα;
 « Θέλεις νὰ τελευτήσωσι τὰ τέκνα σου, Μαρία,
 « Καὶ εἰς τὸν τάφον τὰ καλεῖ τὸ μητρικόν σου στόμα; »
 'Εστράφη· μ' εἶδεν ἐκπληκτος, ἐδίστασεν, ἐστάθη·
 Δὲν μὲ ἀπῆντα· ἔδλεπε τοῦ μνήματος τὰ βάθη....

Κατόπιν, «Θέλω!» ἔκραξε θανάτου ὠχροτέρᾳ·

«Τὰ δυστυχή μου ὀρφανὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄς κλείσουν.

«Δὲν θέλω ξένην νὰ καλοῦν τὰ χεῖλη των μητέρα,

«Κ' ἐμὲ νὰ παύσουν ν' ἀγχοῦν, κ' ἐμὲ νὰ λησμονήσουν!

«Ματαίως κάτω ἄτεκνος τὰ ὄμματά μου κλείω·

«Μήτηρ καὶ τέκνα εἶναι ἔν, δὲν τέμνονται εἰς δύο.

«Χωροῦμεν, ἠκολούθησε, κ' οἱ τρεῖς εἰς τὸ μνημεῖον·

«Ἄς ἔλθουν μὲ τὴν μητρικὴν νὰ ἐνωθῶσι κόριν.

«Θὰ μεταβάλω εἰς θερμὴν κοιτίδα τὸ φορεῖον,

«Καὶ τὴν σκοτίαν τῆς νυκτὸς θὰ ἔχωμεν σινδόνην.

«Πόσον ὠραῖα θέλομεν ὑπνώττει ἡνωμένοι!

«Ξένης μητρὸς πλειότερον μήτηρ νεκρὰ θερμαίνει.

«ὦ, φέρε μέτα! ἔκραξε μὲ ἀγωνίης στόνον·

«Υπνώττουν πάντες οἱ νεκροί... ὅμως ἐγὼ νὰ κλείσω

«Τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν δύναμαι... ὦ, νὰ τὰ ἰδῶ μόνον,

«Μίαν στιγμὴν νὰ τὰ ἰδῶ καὶ λάβω τα ὀπίσω!»

Καὶ τῆς φωνῆς τῆς κλαυθμηρῶς ἠκούετο ὁ ἦχος·

Πλὴν διεκόπη κ' ἔκραξε ῥιγήσασα· «Τί ψῦχος!»

« Βλέπεις, τὴν εἶπα κατηγής, νεᾶνις τεθνηκυῖα,
 « Ὅποιον ψυχὸς τῶν νεκρῶν αἰσθάνεται τὸ σῶμα;
 « Ἄρες λοιπὸν νὰ ζήσωσι τὰ τέκνα σου, Μαρία,
 « Καὶ νὰ τὰ θάλλῃ τῆς ζωῆς ὁ ἥλιος ἀκόμα!
 « Κοιμοῦ, ὦ μήτηρ δυστυχῆς, κοιμοῦ ἡσυχωτέρᾳ
 « Τὴν Θεοτόκον ἔχουσι τὰ ὀρφανὰ μητέρα. »

Βαθὺν ἀρῆκε στεναγμὸν τὸ κάτωχρόν της στόμα,
 Καὶ μ' εἶδε τόσον κατηγής καὶ τόσον ἀλλοκότως,
 Ὡστε ἡσθάνθη δάκρυον ἐλέους εἰς τὸ ὄμμα.
 Σιωπηλὴ διέμενεν εἰς τῆς νυκτὸς τὸ σκότος,
 Καὶ μ' ἐθεώρει πάντοτε χωρὶς νὰ μὲ λαλήσῃ
 Ἡ μήτηρ δὲν ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀπαντήτῃ....

Πλὴν τέλος ἐψιθύρισε περίλυπος· « Ἄς ζήσουν!
 « Τὸ ζεῦγος τῶν ἀγγέλων μου ἡ γῆ θὰ τὸ παγώσῃ.
 « Νὰ μὴ τὸ δώσῃ ὁ Θεὸς τὸ μνημα νὰ γνωρίσουν,
 « Οὐδὲ τὸ ψυχὸς τὸ δριμύ αὐτὸ νὰ αἰσθανθῶσι....
 « Μόνον ἐγὼ ἄς σήπωμαι, ἀρκεῖ νὰ μ' ἐνθυμοῦνται,
 « Κ' ἐνίοτε τὴν δύσμοιρον μητέρα νὰ λυποῦνται! »

Καί πρὸς τὴν πόλιν βλέπουσα μ' ἀνέκραστον ὁδόνην,
 Εἶπεν· « Ἐκεῖ τὰ τέκνα μου ὑπνώττουσιν ἡρέμα!
 « Πλὴν τῶρα εἰς τὴν ἔρημον καὶ ὄρησιν τῶν κλίνην
 « Δὲν ἀγρυπνεῖ ὡς ἄλλοτε τὸ μητρικόν μου βλέμμα.
 « Ἄν ἐγερθεῖν; ... ἂν τῆς μητρὸς ζητήσουν τὴν ἀγκάλην;
 « ὦ τέκνα μου! » ἀνέκραξε μετὰ λυγρῶν καὶ πάλιν.

Ἄλλ' αἶφνης τρίς φωνὴ γλαυκὸς ἀντήχησε, καὶ τ' ὄμμα
 Τῆς τεθνηκυίας ἔστρεψε περίφοβον καὶ πλάνον·
 ὦς νέα λεύκη ἔκλινε τὸ λιγυρόν της σῶμα,
 Κ' ἡ κόμη ἐκυμάτισεν ἐπάνω τῶν σαδάνων.
 « Μὲ κράζουν κάτω! » ἔκραξε στενάζασα βαθέως·
 « Καὶ ὅμως πόσον εἶν' αὐτὸς ὁ οὐρανὸς ὠρχίος! »

Καὶ τῶν ἀστέρων ἔδλεπε τὴν λάμψιν μ' ἀπληστήϊν·
 Ἐθάρρει, ὅτι ἤθελε μαζῇ της νὰ τοὺς λάβῃ,
 Καὶ εἰς τοῦ μνημείου της νὰ χύσῃ τὴν σκοτίαν.
 Οἴμοι· τοῦ τάφου ποῖον εἴς τὰ σκότῃ ποτὲ πᾶν; ...
 Κατὰ τὸ Ἄστρ' ἔπειτα ἐστράφη· ἐκεῖ κάτω
 Τῶν ὀρφανῶν της ἡ θυὰς μακράν της ἐκοιμήτο!

ΣΤ'

Κρυγὴ καὶ πάλιν τῆς γλαυκὸς ἠκούσθη ἀπαισία·
 Μὴν ἦτο Χάρωνος φωνή, μὴ σάλπιγξ ἐνταφία;
 Βημάτων ἤχον ἤκουσα-βωδὸν καὶ τεθλιμμένον,
 Καὶ εἶδα σάβανα πολλῶν νεκρῶν προσερχομένων.
 Μ' ἠτένιζον βαδίζοντες μὲ ὑπνοβάτου βῆμα,
 Κ' ἠρέμα κατεκλίνοντο εἰς τὸ ψυχρὸν των μνήμα....

Ἐμπλεως τρόμου ἔστρεψα πρὸς τὴν νεκρὰν Μαρίαν,
 Ἀλλὰ δὲν εἶδον τὴν λευκὴν ἐκείνην ὀπτασίαν.
 Μόνον τοῦ κρύου τάφου τῆς ἐσεῖετο τὸ χῶμα,
 Κ' ἤκουσα στόνον ὕστατον μίαν φορὰν ἀκόμα....
 Ἀλλοίμονον· κ' ὑπὸ τὴν γῆν στενάζομεν εἰσέτι,
 Κ' εἶναι ζωῆς συνέχεια τοῦ μνήματος τὰ ἔτη!

Εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ τάφου τῆς μὲ εὔρεν ἡ ἡμέρα.
 Πλήρης φωτὸς ἀνέτειλεν ἡ Καθαρὰ Δευτέρα,
 Καὶ ἤχος κώδωνος γλυκὺς εἰς προσευχὴν ἐκάλει·
 Πλὴν τὴν ἡμέραν τὴν σεπτὴν ἐξυβρίζε κραυγῇ.
 Μὲ τὴν φωνὴν τοῦ κώδωνος ἠνοῦντο παραγῶνως
 Τυμπάνων κρότοι, καὶ αὐλοὶ ἀνίεροι συγχρόνως. —

Ἄφεις τοὺς τάφους ἔβαινον μὲ κουρασμένον βῆμα,
 Πλὴν εἰς τὰς στήλας τοῦ Διδῶ ἀνθρώπων εἶδεν κύμα.
 Οἷμοι· πληθὺς χριστιανῶν, οὐχί—πληθὺς δαιμόνων
 Ἐψαλλον ἄσματ' ἄσεβη εἰς ἀναιδεῖας τόνον.
 Κ' ἦτον ἐμπρός των ἡ κοιλὰς τῶν τάρων ἡ ἀγία,
 Κ' εἶχε τὰς θύρας ἀνοιχτάς ἐκάστη ἐκκλησίᾳ....

Συννεφωμένος, ἀπελπὶς, μ' ἀποστροφὴν βῆθειν
 Διέσχισα ἐν σιωπῇ τὰ θορυβοῦντα σμήνη,
 Κ' εὐρέθην πέραν τῶν Στηλῶν εἰς ἔρημον πλατεῖαν.
 Ἄ, ποῖα ἔπνεεν ἐκεῖ οὐράνιος γαλήνη!
 Ἀνέπνευσεν, κ' ὑπὸ σκίαν ἐχάθην κυπαρίσσω·
 Μὲ εἶχε φέρει δύσπνοισιν ἡ θεὰ τῶν μεθύσων!

1871

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

ΣΑΠΦΟΥΣ ΓΡΥΠΑΡΗ

Εἰς τῆς ζωῆς σου τὴν αὐγὴν σὲ εἶχον συναντήσαι,
Καὶ κύκνος ἔπαιζες λευκὸς εἰς κρυσταλλῶδες κύμα·
Ἄλλ' ἡ ψυχὴ μου πρὶν μὲ σὲ εἰς πόθους πλημμυρήσῃ,
Πρὶν ὠραίσης τὴν ζωὴν, προσέκρουσες εἰς μνημα...

Σκπρῶ! δὲν ἦσαν κάτοικος τοῦ κόσμου· ἦσαν ἄσμα·
Ἦσαν ἀγγέλου στοχασιμὸς εἰς γυναικὸς καρδίαν·
Ἀκτὶς εἰς σύννεφον λευκόν, παρηγορίης πλάσμα,
Εὐωδιάζον οὐρανὸν καὶ ψάλλον εὐτυχίαν!

Ἐρημωμένος, ἔνδακρος εἰς τὸ ψυχρὸν σου μνημα
Πικρᾶς ἐδύνης λίβανον εἰς μάτην τῶρα καίω,
Καὶ βλέπων εἰς τὸ τέκνον μὲς τὸ ποθεινόν σου σχῆμα,
Τὸ κλίω εἰς τοῦ τάφου σου τὸ μάρμαρον καὶ κλαίω

1866

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

ΕΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΖΑΪΜΗΝ

Ἦτον ἀηδόνι· στῆς κιτριᾶς τὰ φύλλα γεννημένο,
Τὸν ἔρωτα ἐτραγούδησε μιὰ μέρα τὸ καυμένο,
Κι' ὁ Χάρος τ' ἄκουσε.... Εὐθύς βροχή σηκώθη, χιόνι,
Καὶ τὸ ἀηδόνι ἐσώπασε, καὶ πέθανε τ' ἀηδόνι!

Τώρα, στὴν κρύα του φωλιά μονάχο του κοιμάται·
Ὁ κόσμος τὸ λησμόνησε, κάνεις δὲν τὸ θυμάται....
Ὅμως ἐκεῖνο τὸ φτωχό, καὶ μέσ' στὸ μαῦρο γῶμα,
Ἐκείνους ποῦ ἀγάπησε δὲν λησμονεῖ ἀκόμα.

ὦ, πόσες ἓνα δάκρυα στ' ἀηδόνι ἐλεημοσύνη·
Δὲν εἶναι μόνο ἔλεος ψωμί κάνεις νὰ δίνη.
Εἶναι· δροσιὰ τὰ δάκρυα εἰς τοῦ νεκροῦ τὴ σκόνη,
Κ' ἓνα σας δάκρυ ἀναζητεῖ τὸ πεθαμμένο ἀηδόνι!

1866

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

ΕΙΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΝ ΚΡΗΤΑ

Εἰς ξένην γῆν ὁ θάνατος μοῦ ἔκλεισε τὸ ὄμμα,
Μακρὰν τῆς Κρήτης μου, μακρὰν τῆς χώρας τῆς ὠραίας,
Πλὴν τῆς πατρίδος ἤθελα τὸ μυρωμένον χῶμα,
Μητρῶαν γλόην καὶ σκιὰν χρυσῆς πορτοκαλέας....
Εἰς μάτην τάφον μ' ἤγειρεν υἱὸς περιλημένος·
Ζῶν ἤμην ξένος, καὶ νεκρὸς ἐπίσης εἶμαι ξένος !

Ἐνῷ πλὴν ξένον κ' ἔρημον ὁ τάφος δὲν μ' ἐχώρει,
Ἡ τρυφερὰ θυγάτηρ μου προσῆλθε Πολυξένη·
Ἡθέλησε ν' ἀναπαυθῇ πλησίον μου ἡ κόρη,
Καὶ τὸν νεκρὸν πατέρα της νὰ θάλλῃ νεκρωμένη.
Ὑπνώττουσιν ἡδ' εἰς τὸ αὐτὸ ἀχώριστοι μνημεῖον,
Δένδρου κατὰξηρος κορμὸς καὶ μαρμαμένον ἶον.

ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΚΙΑΣ

ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

Γνωρίζουν ὅτι ἄγνωστοι θὰ πέσωσι· γνωρίζουν

Ὅτι τῆς λήθης ἡ ψυχρὰ τοὺς ἀναμένει κλίνη,

Καὶ ὅμως εἰς τὸν θάνατον ἀτάραχοι βαδίζουν.

Δὲν πολεμοῦν ὑπὲρ αὐτῶν οὐδέποτε Ἐκεῖνοι!

Αὐτοὶ τὴν πεῖναν, τὰς πληγὰς, τὸ μνημῆμα, τὴν σκοτίαν,

Καὶ ἄλλοι, ἄλλοι εἰς τὸ φῶς καὶ εἰς τὴν ἀθανασίαν!

ὦ ἥρωες ἀγνώριστοι, πεσόντες εἰς τὰ σκότη!

Ἐὰν ἡ μνήμη λησμονῇ τὴν ἔξοχον θυσίαν,

Ἐκεῖ ἐπάνω τοῦ Θεοῦ τὸ βλέμμα δὲν ὑπνώττει·

Βλέπει τὰ ἔργα, καὶ ποτέ, ποτέ τὴν ἱστορίαν....

ὦ ἥρωες ἀγνώριστοι, πεσόντες εἰς τὰ σκότη,

*Ἄν ᾗσθε κάτω ἔσχατοι, ἐπάνω εἴσθε πρῶτοι!

1866

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

(ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑ)

Γ Α Β Ρ Ι Η Λ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

...Καί ἤδη, ἤδη ἔμβαιναν εἰς τὴν Μονήν, ἀντήχει
 'Ο κρότος τῶν βηματικῶν, ἐσειόντο οἱ τοῖχοι,
"Οτε τὸ μαῦρον ῥάσον σου, Καλόγῃρ' ἐπεφάνη,
 Καί εἶπες ἀνυψῶν θαυλόν· « Ἐλᾶτε, Μουσουλμάνοι! »
'Εστάθης κ' ἐσταμάτησιν.... σαρκάζων ἐθεώρεις,
 Καί σ' ἔδλεπον περιδεεῖς, μικρὸν ἂν ἐπροχώρεις....
« Τοῦρκοι! κρυόνετε; Ἴδου πυρὰ νὰ θερμυνθῇτε! »
 Κ' ἡ χεὶρ πρὸς τὴν πυρίτιδα μὲ τὸν θαυλὸν κινεῖται.
'Η γῆ ἐσεισθη, ἔλαμψαν τὰ ὄρη καὶ οἱ λόγγοι,
 Κ' εὔρε τ' Ἀρχάδι ἄνωθεν νεφῶν τὸ Μεσολόγγι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΡΑΪΔΗΣ

Λατρός, κρεουργημένος καὶ εἰς ἄγνωστα ἐδάφη
 Μετὰ τῶν νεκρῶν του φίλων ὁ Πραΐδης μας κοιμᾶται·
 Πλὴν καὶ οἱ φίλοι του καὶ Ἐκεῖνος ὑπὸ χῶμα δὲν ἐτάφη,
 Καὶ φρουροῦν τὴν Κρήτην ἔτι τοῦ Βαφὲ οἱ Σπαρτιάται.
 Τὴν ἀθανασίαν ἔχουν οἱ ἄνδρες οἱ τάρου στρῶμα,
 Καὶ τὴν μνήμην τῶν αἰώνων — ὄχι χῶμα, ὄχι χῶμα!

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ

Δὲν ἦτον εἰκοσαετῆς ἀκόμῃ νεανίας,
 Καὶ εἶχεν ἔμπρὸς του τὴν ζωὴν καὶ εἶχεν ἔμπρὸς του μέλλον,
 Ἀλλὰ τὰ πάντα ἔδωκεν ὑπὲρ ἐλευθερίας,
 Καὶ εἰς τὸν βίον ἔδυσεν εἰς δόξαν ἀνατέλλων!

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τὴν τελευταίαν του βολὴν τὴν εἶχεν ἤδη ρίψει,
 Καὶ εἰς ἑκστὸν τεμάχια τὴν σπάθην του συντρίψει!

Τῶν Τούρκων τὸν ἐκύκλωνε στενώτερον τὸ κύμα,
 Ὅποτε μ' ἐν τοῦ ξίφους του ἐπιπηδῆσας τμήμα,
 Εἰς δάσος ἔπεσε λογχῶν κρυγὴν ἀφείς μεγάλην,
 Κ' ἐχάνετο κ' ἐφαίνετο εἰς τοὺς σωρούς των πάλιν.
 Πλὴν τέλος καὶ τῆς σπάθης του ἀπώλεσε τὸ τμήμα·
 Αἱμάτων ἄνδρες ἤρπασαν τὸ ζηλευμένον θῦμα,
 Καὶ πρὸς τὸν γαῦρον Μουσταφᾶν ἐσύρετο δεσμιώτης.
 —Τίς εἶσαι; εἶπεν ὁ πασσαῶς· —Βεζύρη, στρατιώτης!
 —Προσκύνει τὸν Σουλτάνον μου... —'Εγὼ νὰ προσκυνήσω;
 Ποτέ μου δὲν ἠμπόρεσα τὸ γόνυ νὰ λυγίσω...
 Ὡμίλει ἔτι κ' ἔπεσεν ὑπὸ πληγὰς μυρίας,
 Κ' ἦν ἡ ἐσχάτη του πνοὴ πνοὴ ἐλευθερίας.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ

Μελαγχολικός, ρεμβώδης ἔξης, Βαφειάδῃ, μόνος,
 Καὶ τῆς δούλης σου πατρίδος σὲ κατέτρωγεν ὁ πόνος.
 Ἐμειδίας τότε μόνον, ὅτ' ἐθραύοντο ἀλύσεις,
 Κ' ἔτρεχες παντοῦ τὸ αἶμα τὸ γενναῖόν σου νὰ χύσης.
 Μαχητὴν σὲ εἶδε πρῶτον ἡ Ἰταλιῶτις χώρα,
 Πλὴν εἰς τὸ Βαφὲ κοιμᾶσαι ἄταφος μὲ ἄλλους τώρα!

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΑΦΝΑΙ

Δι' ὅσα Λειτουργίαι.....	Σελ.	11
Οἱ Νεκροὶ τοῦ Φαλῆρου.....	»	29
Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος.....	»	43
Ἑλλὰς καὶ Δουσις.....	»	52
Στιγμῆς Πλάνη.....	»	60
Ὁ Γέρο-Καπιτάνος.....	»	66
Ὁ Ἐπαίτης.....	»	72
Ὁ χορὸς καὶ ὁ Τραγουδιστής.....	»	79
Τάφος Προδότου.....	»	83
Ἡ Φουστανέλλα.....	»	87
Ὁ II' Πλοῦς.....	»	92
Ἐγερτήριον.....	»	96
Εἰς τὸν βραχίονα Δ. Γρίβα.....	»	103
Θουριός.....	»	109
Πατὴρ καὶ Ἑρως.....	»	114
Ὁ Ἐξόριστος Κρής.....	»	116
Πρὸς τὸν Στρατηγὸν Καλλιέργην.....	»	124
Τὸ Ἄσμα.....	»	130
1868 καὶ 1878.....	»	133
Ἡ Πρωτομαγιά τοῦ Ἀγωνιστοῦ.....	»	142
Ἐγερτήριον.....	»	145
Πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς.....	»	152
Ἀσμάτιον.....	»	156
Ποιῆμα.....	»	158

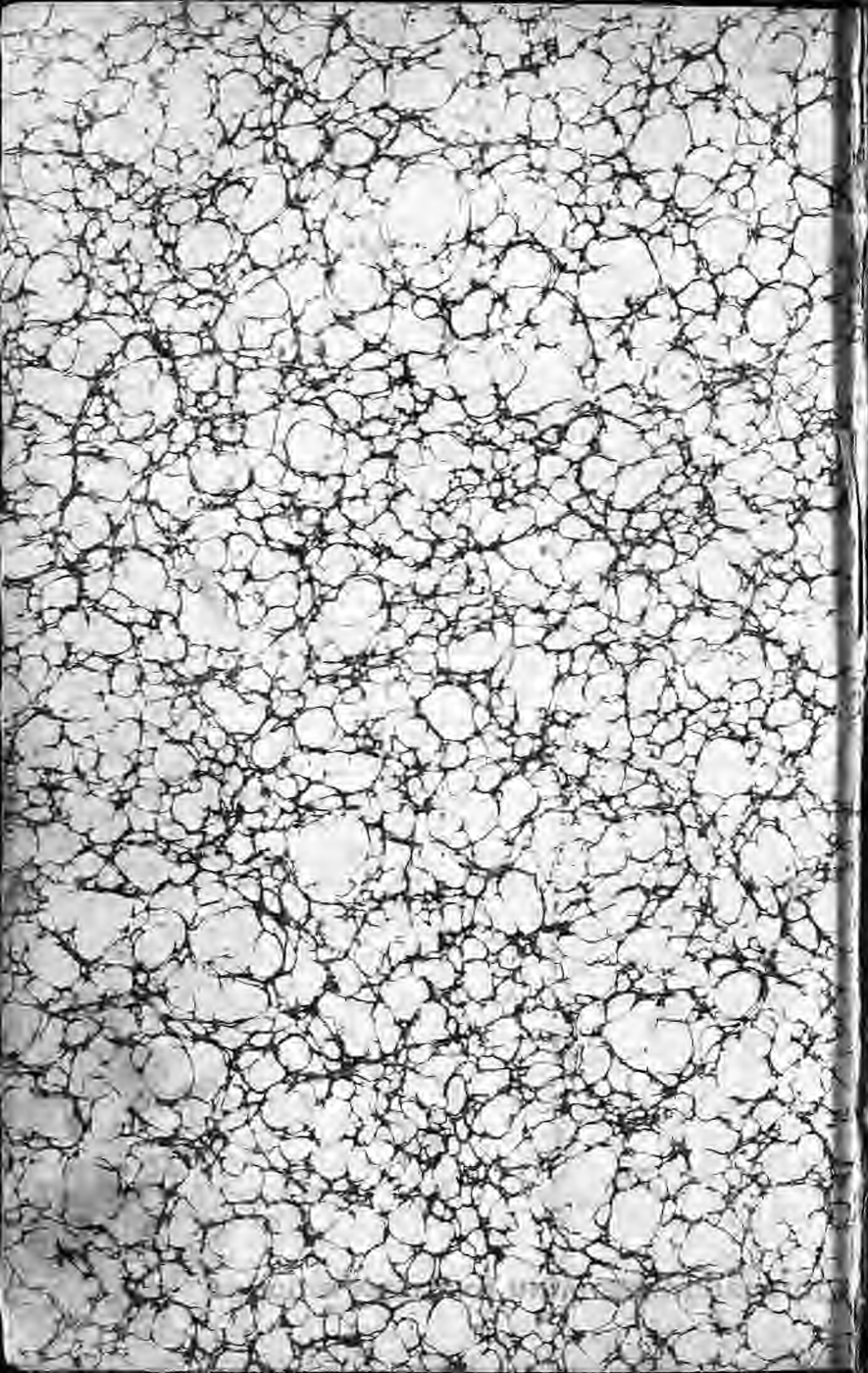
Στόνος.....	Σελ. 161
Εἰς τὸν πλάτανον τοῦ Μενδρεσί.....	» 164
Ὁ Δίσκος τοῦ Πέρου Ἀγωνιστοῦ.....	» 167
1821—1879	» 169

ITEAI

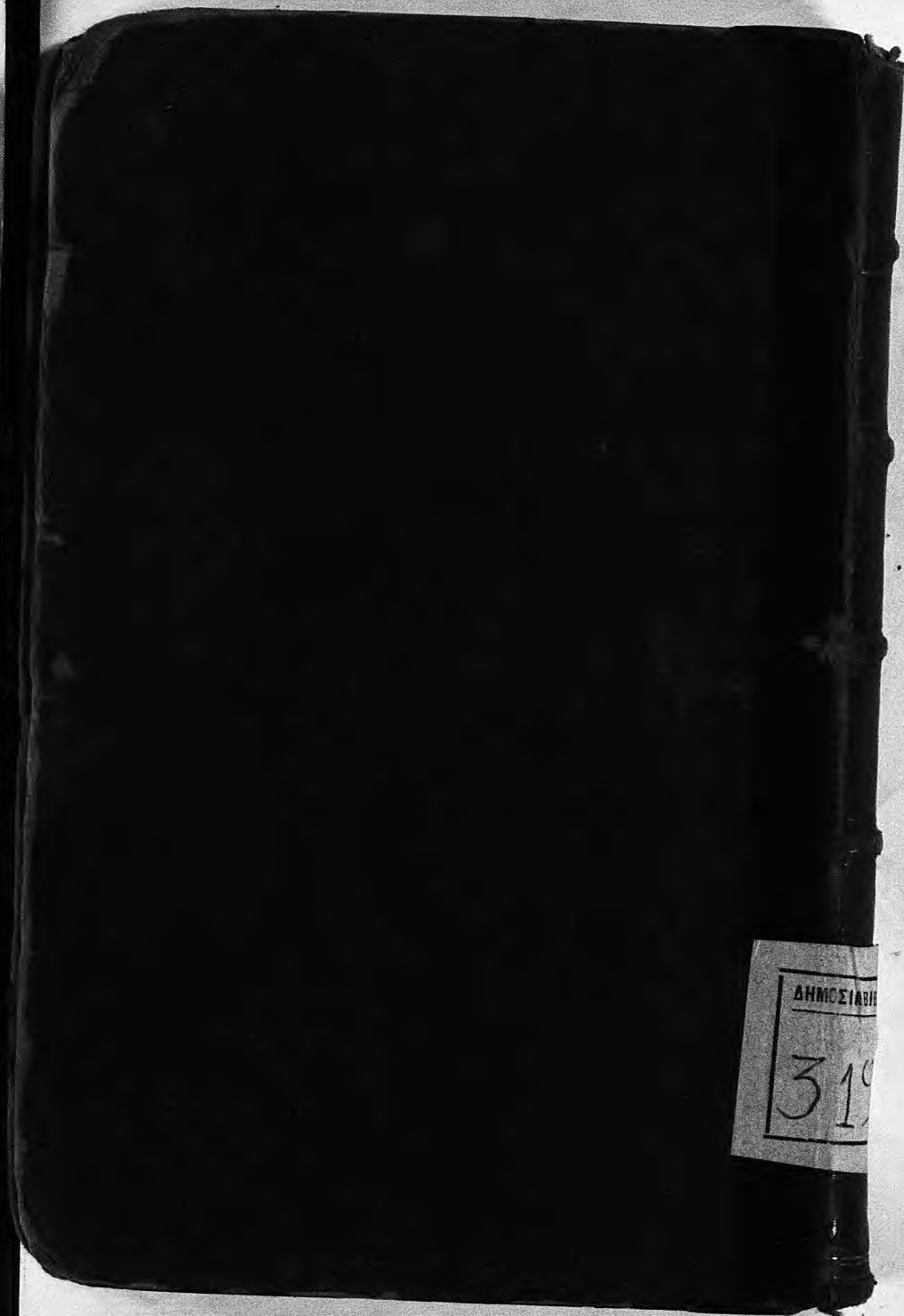
Ἐλεγίον εἰς τὸν Βασίληα Ὀθωνα.....	Σελ. 189
» » Βασίλειά Βικτωρα Ἐμμανουήλ.....	» 197
Τὸ ἄλφειον τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γρηγορίου Ε'.....	» 208
Ὁ Κανόνας.....	» 220
Ἐλεγίον εἰς Θ. Γρεβαν.....	» 234
» » Γενναίον Θ. Κολοκοτρωνην.....	» 239
» » Ἀναστάσιον Μαυρομυγάλην.....	» 245
» » Μαυρομυγάνην.....	» 253
» » Συνταγματάρχην Χ. Βυζάντιον.....	» 258
» » Ἀλέξανδρον Σοῦτσον.....	» 267
» » Παναγ. Σοῦτσον.....	» 272
» » Π. Κυργουσίον.....	» 279
Εἰς τὸν θάνατον νίας κόρης.....	» 287
» » Μικροῦ ἑαδείου μου.....	» 290
Ἐλεγίον εἰς Σπυρίδωνα Βασιλειάδην.....	» 292
» » Μεγαλὴ Σφρόνον.....	» 306
Εἰς τὰ ἐπταετὲς τέκνον Θεοδ. Ὁρβανίδου.....	» 311
Νικολάω Μανινάκη ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς του.....	» 315
Ἐλεγίον εἰς Γουλιέλμον Θωμᾶ Βουδ.....	» 319
Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Χασάν-Ζια-Βίχ.....	» 324
Θρήνος Ἰατροῦ.....	» 328
Ῥιμβασμὸς ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Μαρκας Πατέρου.....	» 334
Ἐπιτύμβιον Λαμπροῦς Γρυπάρη.....	» 348
» Εἰς Νικόλαον Ζαήμεν.....	» 349
» Εἰς Ἀγωνιστὴν Κρήτα.....	» 350
Εἰς τὰς Σκιάς ἀγνώστον χεῖρων.....	» 351
Ἐπιγράμματα.....	» 352
Πόθος.....	» 357

1979 Οκτωβρίου

Παύλος

ΔΗΜΟΣΙΑ
31 19

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας